

6 ¶ Sed contrarium in illo gratuito salario voluit ipse Barto. in l. quod si domus. per illum tex. ff. De eodem. loca. & ante eum Iaco. Aret. in tracta. de expen. col. pen. vers. sed quid si habebat Nam hic (inquit) naturaliter obligatus est ad antidora. l. sed & si lege. §. consultuit. ff. de petit. h. re. Ideoque ei tandem abesse videtur. l. si quis mandato. ff. de negot. gest. & l. planè vbi. §. quod si rem. ff. de legat. j. Nam & hac obligatio (vt id ei addas) adeo efficax est, vt impediatur repetitionem indebiti, l. si non fortem. §. libertus secundum vnam lectionem, ff. de condit. indebi. & gloss. in l. ex hoc iure. in verbo, obligationes. in ff. de iustitia & iure. & vtrouque Ia. on alios multos effectus huius obligationis antidoralis collegit, nos multo plures in repet. l. si vnquam in verbo, donatione largitus. nume. r. secundò hinc sequitur, cum multis seq. Sed & hanc opinionem sequitur Alber. in l. properandum. §. si autem alterutra. col. totius l. xv. versic. quarit etià. C. de iudic. & in l. sed & si. §. j. ff. ad exhib.

7 ¶ Spec. autem tit. de expensis. §. postremo. vers. quid si victor. distinguit, vtrum aduocatus animo donandi patrocinatus sit, an spe remunerationis: vt primo casu victor eas expensas non habeat à victo, secundo habeat. per tex. in l. idemque. §. vlti. cum duabus legibus seq. ff. manda. quæ optimè faciunt pro primo membro suæ distinctionis. Pro secundo autem non ita faciunt, quandoquidem Spec. loquitur, cum sit remissio spe remunerationis, & si de futuro loquitur. Illæ autem leges loquuntur de causâ remunerandi præteritam quampiam obligationem. Et ita quoque hoc in casu videntur intellexisse Dom. à Rota, deci. ccccxxxiii. sed quid si habuit, in antiquis. Sed vt tandem concludam casum, qui ad nostrum retractum pertinet, putarim emptorem hæc sibi donata à domino posse repetere à consanguineo retrahente. In qua etiam sententia fuit Carol. Molendi. in d. consuet. Paris. §. xv. in fi. vbi tamen nihil allegat. Tamen si Ferro. in alia fuit sententia in consuetu. Burdig. titu. hoc de retractu §. xx. nisi emptor (inquit) alioqui gratus esset domino, aut de eo benemeritus, per l. si verò non remunerandi. ff. manda. & l. si pro patre. §. si domini. ff. de in rem verso. Ideò (vt dicit) emptor proferens apocham laudis minorum solutorum domino, tenetur iurare, si consanguineus id petat, an integrè ea soluerit, necne. Cui non accedimus, cum id frustra iuraret.

An emptor proferens apocham laudis minorum, teneatur iurare ea integrè soluisse.

8 ¶ Sed queritur, an id, quod emptor dedit proxenetis, id est mediatoribus (vti eos appellat Apuleius lib. ix. Asini aurei. & Ecclesiastici scriptores & pîssimè) vel parariis. (vti etiam vocat Seneca, lib. ij. de beneficiis) vel conciliatoribus, siue interuentoribus, qui hanc scilicet venditionem procurauerunt, de quibus in l. ij. & iij. ff. de proxene. & apud Martialem, lib. x.

*Quæ sulphurato nolit emptor amento
Vatiorum proxeneta factorum.*

An igitur (vt repetam) quod iis datum est ab emptore, sit restituendum à consanguineo, vide tex. in l. debet. ff. de Aedil. edict. vbi cum res redhibetur, debet emptori restitui pecunia, quam dedit, vel si quid accessions nomine dederit, & si quid denique emptionis causa erogauerit. Id quod exposit gl. ibi scilicet mediatoribus, quia fortè venditor dixit emptori, non tibi vendam, nisi tu id des tali mediatori, & ipse nos concordabit. Subdit autem ea l. continuo (vt ad eam reuertamur:) Hoc autem ita demum deducitur, si ex voluntate venditoris datur. Caterum si quid sua sponte datum esse proponatur, non imputabitur: neque enim debet, quod quis suo arbitrio dedit, à venditore exigere. Et ibi Bart. & post eum Ang. & Capol. etiam nuncupatim querit, quid si emens aliquid dederit mediatoribus, an possit repetere. Aut sponte (inquit) dedit, & non repetit, aut ex necessitate, & repetit. Et idem propè voluit Pet. Jac. in titu. de actio ex vend. quando venditor est deceptus & c. col. iij. vers. & est notandum: vbi loquens in casu l. ij. C. de rescin. vend. dicit imputandum esse pretium, quod traditum est mediatoribus, volente venditore: secus si sponte emptoris traditum est, per d. l. debet. Subiungitque idem, si vestis, aut aliud quidpiam datum sit vxori venditoris. Ex quibus faciliè potes intelligere, quid hæc dicendum sit, id scilicet, vt si iubente, aut consentiente venditore id datum sit proxeneta, id restituendum sit tanquam pars pretij: alioqui non sit restituendum. Quod & in hoc casu nuncupatim voluit Geral. Bago in sua disputatione retractus, & Boer in hoc tit. §. iij. col. pe. & voluisse videtur Chassè. in hoc quoque tit. §. j. in verbo, *le pris*, versic. quæro quid veniat, vbi tamen id transeunter attingit, & etiam in verbo, *les frais raisonnables*, nu. 4.

Proxenetæ qui dicantur.
Mediatores
Pararij.

9 ¶ Quanquàm contra hoc videri posset facere, quod scribit Bart. in l. sed si hoc, quam legit cum l. si vir vxori. & ibi etià Imo. & Pau. Cast. ff. de cond. & demò. quòd si ex statuto debeant solui à venditore sex denarij pro libra pretij rei venditæ, & aliquis vendiderit rem quampiam centum libris, sed viginti dedit proxenetis, debet solui gabella pro lxxx. tantum, & ita deductis illis viginti datis proxenetis, quod & voluit Bar. ipse in l. quantitas patrimonij. ff. ad leg. Falcid. & in l. in lege Falcidia. ff. eo. tit. & in l. vbi purè. §. vlt. & ibi Franc. Ripa, col. ij. ff. ad Senatus. C. Treb. & idem Bar. in l. vlt. §. in computatione. & ibi quoque Ang. & Corn. vterque post prin. C. de iure delib. & Soc. & Ia. in l. fructus, ille. col. ij. hic vlt. ff. solu. mat. cum aliis cõcor. à me traditis suprâ

De eodem.

eod. titu. §. xv. in glos. j. nume. §. his finitimum est. Nam vides hoc in casu rationem haberi eorum, quæ proxenetis data sunt, etiam quantum ad tertium, cuius competit ex contractu. Et adde quod post Oldra. in l. j. C. de sponfal. scribit Alber. in l. vlti. colum. iij. versu. sed adhuc quarto. C. eod. titu. Quod si is qui contraxit sponsalia quippiam dedit mediatoribus, & sponsa postea renuit perficere matrimonium, potest repeti ab eadem quod datum est ipsi mediatoribus, licet pœna peti non possit.

10 ¶ Ideo paulò amplius cogita: præsertim cùm Ange. Are. in §. in duplum. col. pen. versu. & dicitur redhibitoria, Instit. de actio. teneat simpliciter, redhibentem teneri restituere id, quod datum est proxenetis, per l. Aediles etiam. §. vlti. cum l. sequen. & illud sciendum. ff. de Aedil. edict. & Ferro. in consuet. Burdig. hoc eo. tit. §. xv. col. iij. versu. in his sumptibus. & Carol. Molend. consuet. Paris. titu. j. §. ix. in prin. nuncupatim de hoc nostro casu loquentes teneant retrahentem & hæc reddere debere. Et si id verum sit, multò magis obtineri in eo, quod datum est vxori venditoris. Et vide etiam, quæ scribam in frâ titu. procedente. §. vj. gl. ij. nume. 21. sed quid si emptor. & id item, quod scribit Alber. post Marti. Fanen. in l. j. & ibi quoque las. circa medium, versu. vlt. ff. de condi. causa dat.

11 ¶ Quid autem, si maritus nomine vxoris & promittens illam ratum habituram, fundū ipsius vxoris vendiderit, vxor autem postea non vult ratificare, nisi prius vltra pretium solum aliud quid sibi detur (nam hoc sæpius contingit.) An & hoc sit restituendum. Vix hic video, quare sit dubitandum quin reddi debeat, cùm hæc venditio robur accipiat ex huiusmodi ratificatione domini, cui & aliud pretium præter primum accessit, per d. l. debet, in illis verbis, accessiois nomine. Præsertim cùm ob hanc ratificationem censetur venditio facta ab vxore rei domina, non à virg, ex sententia Specu. tit. de iudic. §. ij. versu. ratihabitione. vt ab omnibus vbi citatur, quanquàm id sit in versu. ex prædictis, iunctis seq. & Bal. in l. si pecuniam. C. de negot. gest. Ad quæ etiam vide quæ scripsimus supra eo. titu. §. j. in verbo, *dedans l'an*, in xij. q. Et de hac quoque re scripsit plura Chassé. hoc eo. tit. §. j. in verbo, *dedans l'an & iour*, ante finem, iterumque §. v. col. ij. versu. sed quarto maritus. cum multis seq.

12 ¶ Quid item, si emptor ante retractum litem quampiam sustinet, vel agendo, vel defendendo super quibusdam iuribus rei venditæ, & vicit, vel etiam fortè victus est, an sumptus litis à consanguineo retractante repetet? Vide tex. in l. iam tamen. §. in hac stipulatione. & ibi gl. & Doct. ff. iudic. solui. & in l. j. & ibi quoque gl. & Doct. C. mand. & in l. ex parte, in prin. & ibi glos. in verbo, & obtinuit. & las. Floria. ff. famil. ercis. & in l. exceptione. & ibi Bart. Pau. Cast. & alios ff. de fideiuss. & not. in l. qui proprio. §. litis ff. de procur. & Bal. consil. viij. erant quinque nobiles, ff. de iudic. lib. j. Et quod etiam in simili tractatur de emptore, qui litem de emptore mora, vicit, aut victus est, an sumptus litis repetit: de quo per gl. Cyn. Bar. Bal. Ang. & Sal. in l. j. C. de euiet. Iaco. Bur. Alber. & Ang. in l. qui absentem. nu. 3. ff. de procur. Bart. in l. venditores. ff. de verb. oblig. & ibi plene Alex. qui alios affert, & ceteros Recentiores, & præterea Ioan. Ana. consil. xxxj. præsupposito, in j. dubio, & ibi quoque Ludo. Bol. in addit.

13 ¶ At quid si consanguineus, qui prior obtulerat emptori, litigauit cum ipso emptore, qui dicebat contractum non esse subiectum retractui, & obtinuit ipse consanguineus, eique est facta exclusio: deinde consanguineus propinquior, vel æqualis gradus, vult intra annum & diem admitti ad retractum vel integrum, vel pro rata, secundum §. xj. supra eo. titu. prior autè eum admittit reddendo sumptus illius litis, vel integros, si hic sit proximior: vel pro rata, si æqualis gradus: an hic eos refundere teneatur? Quod videtur per id quod in simili dicitur in l. si finita. §. si ante. versu. sed si quis eorū. ff. de damno infect. Sed ita tamen, vt si quos ex emptore victo consecutus fuerit ij primum deducantur, ne bis idem consequatur, contra l. bona fides. ff. de regul. iur. & c. bona fides. eo. tit. lib. vj. cum concor. vtrouque adductis. Sed quibus adde l. si quis dupli. §. ff. de rei iudi. vbi ita scribitur: Et puto improbum eum esse, qui velit iterū consequi, quod quam cum accepit. Et vide etiam hic d. l. venditores. & ibi not. ff. de verb. obliga.

14 ¶ Quid verò, si ipse emptor aliquid dedit proximiori venienti ad retractum, ne veniret: an & illud recuperabit ab alio consanguineo remotiori postea venienti intra annum: quasi scilicet hic exclusus fuisset, nisi emptor proximior eo delinimento à retractu auertisset: quod faciens huic viam ad retractum veluti munivit ac preparauit. Vide Geral. Bago. in sua dispu. retractus, ad f. & Boër. hoc eo. titu. *de retractu*, §. iij. & iterum decil. lxxvj. proximiori, col. ij. versu. rē cōsanguini sed bene quando. & Chassé. hoc quoque titu. §. j. in verbo, *le plus prochain*, versu. sed quarto neo, ne veniet ad retractum, & Ferro. qui contra tenet in consuet. Burdig. hoc item titu. §. xv. cui magis accedo. Et vide etiam quæ diximus supra eodem titu. §. xj. in verbo, *il est plus proche*, quæ est glos. vj. nume. 3. sed dubium est, & sequen. Et non oscitanter vide, an ad id faciat

id faciat, quod scriptum est in l. fuit quaestio. ff. de acquiren. heredit. & in l. ij. & iij. ff. si quis omnia cau.

15 ¶ Illud quoque dubium est, Si cum emptor iret ad domum venditoris, ut fieri assolet, gratia conficiendi contractus, & quia etiam forte id conuentum erat inter eos, incidit ipse emptor nulla sua culpa in latrones, qui eum spoliarent pecunia, quam pro pretio venditionis deferebat, aut etiam alia pecunia, vel re, videlicet vestibus, equis, & id genus aliis: an hæc illi sint restituenda à consanguineo retrahente, vide tex. in l. inter causas. §. non omnia. & ibi gloss. & Doct. ff. manda. & in l. cum duobus. §. quidam. ff. pro socio. Inn. Ioan. And. & Panorm. in c. sicut. le. ij. extra de iureiur. Iaco. Aret. in tract. de expen. col. pen. vers. sed quid si dum veniebat. & Collect. in c. cum pro causa. ad fi. extra de procur. Bal. in c. j. in fi. & ibi quoque Marti. Laud. etiam in fi. & Card. Alex. col. ij. vers. in super queritur. tit. an agna. vel filij.

Quid si emptor veniens ad domum venditoris causa contractus, à latronibus spoliatus fuit, an id à consanguineo recuperabit. An emptor recuperabit quod impendit gratia custodiendi castri empti.

16 ¶ Quid denique, si cum castrum, quod emptum est forte controuersiosum erat & prætendebatur ab aduersariis ad modum potentibus, & qui ipsum quotidie armis appetebant, aut etiam proximum erat hostibus, qui tempore belli verisimiliter erant capturi: deoque emptor, ut id ipsum defenderet aduersus hosce aduersarios vel hostes, multa pro custodia tutelaque ipsius impendit: an & hæc ipsa à consanguineo repetet? Vide tex. in l. si ita. §. vlt. ff. de fundo instr. & quod per eum dicit Bal. in l. j. col. ij. vers. quæro nunquid expensæ. C. de fructib. & lit. expen. cum aliis concor. tex. & Doct. à me collectis supra eo. tit. §. xv. gl. j. nu. 25. secundò quæro.

LVY DOIT ACCORDER ET PASSER LETTRE,
DEBE'TQVE EMTOR IPSI CONSANGVINEO INSTRUMENTVM ADMISSI RETRACTVS
CONSENTIRE, GLO. V.

ID generale est, ut quis possit petere instrumentum sibi fieri de contractu, cogaturque altera pars ei instrumentum conficiendo consentire: ut plerique omnes voluerunt, per l. si cum exceptione. §. sed & si quis in fi. ff. de eo quod met. cau. & l. dedi. quæ est iij. & ibi Bar. ad fi. prin. qui hoc declarat, ff. de cond. sine cau. & lex ea parte. in prin. secundum vnam lect. Bar. & ibi quoque Alex. & Fran. Aret. & l. sicut datam. & ibi Alber. Bal. & Salic. qui ita eam intelligunt, licet aliò referri possit. C. de liber. cau. gloss. in l. ij. in princ. in verbo, suspectum. ad fin. & ibi Barto. Imo Pau. Cast. Franc. Aret. & alij, ff. solu. matr. & gloss. in l. chirographis. in verbo, aut ad nouationem. ubi etiam est bonus tex. ff. de admin. tut. & subobscurè in c. significauit. in glo. j. & ibi Inno. in verbo, publica. & Bal. circa medium, & Fel. col. pen. vers. tertio gl. pen. extra de testib. Alber. in l. distoluta. col. ij. vers. item ad hanc. C. de cond. ex leg. & in l. de minore. §. tormenta. col. j. vers. facit etiam. ff. de quæst. Bart. in l. qui tabulas. in fi. prin. ff. de furt. & in l. si finita. §. eleganter. col. ij. & seq. & ibi latè Alex. col. vlt. ff. de damno infe. Bal. in l. vlt. in fi. C. de pact. conuen. & in l. instrumenta. col. ij. vers. quæro testator. C. de fideicom. & consi. cccclviij. quidam emit. lib. j. & cõsi. cxxiiij. casus talis quidam, col. j. lib. v. Masue. tit. de emp. & vendit. §. item si venditio. Alex. consi. xxxix. vartur lis, post prin. lib. v. Corne. consi. cxx. licet prima facie, col. j. vers. & potest quis. lib. iij. & latè Felin. in c. accedens, le. j. col. ij. in v. q. in fi. extra ut lite non contest. & Guid. Pap. singul. cccclxxvj. vers. creditor. & Doct. vbiq.

An emptor teneatur conficere instrumentum retractus. Cogendus est quilibet conficere instrumentum de contractu.

2 ¶ Hæc tamen velim intelligas, ut licet debitor teneatur conficere creditori instrumentum de debito, secundum ea quæ diximus: id tamen debet intelligi de instrumento simplici, non etiam garentigato, quod appellant: quoniam ex hoc efficeretur illius conditio multò deterior, ob paratam ex huiusmodi instrumento executionem. ut dicit Ange. in d. l. si finita. §. eleganter. & ibi Alex. in fi. & idem Ang. in l. si pupillus. in prin. ff. de nouat. & in l. in omnibus. in fi. ff. de iudic. & Franc. Aret. in d. l. ex ea parte. in fi. vbi id dicit singulare, & ibi quoque Iason etiam in fi. & idem Aret. in d. l. ij. in prin. col. pe. & ibi item Ias. col. vlt. & Thomas Parpa. col. quoque antepe. & Franc. Ripa. col. antepen. nu. 49. ff. solu. matri. Et bene facit, quod scribit Bald. in d. c. significauit, col. ij. vers. item charta. de testib. quòd quistum demum cogitur conficere instrumentum, cum non est onerosum facienti: id est, ut idem declarat, non plus grauat.

An garentigatum.

3 ¶ Sed nescio, an id in Gallia nostra admitteretur, in qua nullum non garentigatum instrumentum conficitur ex antiquo more regni: teneatur autem debitor in instrumentum consentire apponi de apponi omnia, quæ sunt de consuetudine, ut dicit Barto. in d. l. ex ea parte. per l. quòd si nolit. §. bent in in qui assidua. ff. de A dil. ed. & l. si prius. §. j. vbi & idem Barto. ff. de aqua pluua arcen. & Bal. qui loquitur de venditore, in l. si prædium. colum. iij. vers. cu. deinde videmus. C. de A dil. act.

Consuetudo apponi de instrumento.

cum alijs multis concord. adductis ab Alex. in dicta l. ex ea parte. & consil. cv. reuerende domine. paulo ante fin. lib. ij.

4 *Arrendi-
tor tene-
tur se obli-
gare de e-
uictione.* Ideo non assentior Masuerio, qui in dicto titu. de empr. & vend. vbi supra, dicit, quod ven-
ditor non tenebitur in eo instrumento se obligare de euictione. nam non tantum id est con-
suetudinis, sed & iuris communis, vt de euictione obligetur, etiam si dictum non fuerit. l. si
duo. §. si quis iurauerit me, & ibi glos. ff. de iureiuran. & l. ex emplo. in princ. & ibi Barto. ff. de
actio. empr. & l. vlti. ff. de condi. causa dat. & l. j. post princ. ff. de rerum permutat. & dicta l.
quod si nolit. §. qui assidua. ff. de Aedil. edict. & l. j. & ij. ff. de euictio. & l. in vendendo. in prin.
ff. de contrah. empr. & l. non dubitatur. & ibi Bald. C. eo titu. & l. vlti. C. de commu. re. ali. &
glos. in l. vlti. in verbo, non liberaueris. in prin. ff. de condi. ob. cau. Hincque procurator simpli-
citer constitutus ad vendendum, potest cauere de euictione, vt tradit Angel. in l. ij. col. j. ff. de
iur. dict. omnium iudic. & Philip. Dec. in l. ciuitas. col. vlti. ff. si certum pera. Qua etiam ratio-
ne Paul. Cast. consil. ccvij. visis omnibus, post princ. lib. j. tenet nuncupatim contra illud Ma-
suer. vt scilicet venditor teneatur de euictione se per instrumentum obligare, & id quidem
ex more regionis. scilicet cum hypothecca bonorum, & solenni stipulatione, si ita sit solitum
fieri. Et Philip. Dec. dum illum simpliciter, sed corrupte citat consil. cccclxxxij. pro resolu-
tione, colum. iij. versicu. & venditor. Et bene facit, quod scribit Barto. in l. litis. ad fin. in iij. q.
ff. de vfucap. pro empr.

§. XXX.

I aucun a eu par eschange^a, ou par aucun autre
contract, aucune chose immeuble, & en retour &
recompensation en ayt baillé argent & heritage, si
la somme de l'argent monte & vault plus, que le-
dict heritage, ledict contract sera censé contract de
vente, & le lignagier de celui, qui a receu l'argent,
sera receu au retraict, s'il vient dedans l'an & iour, & sera ledict heri-
tage ou chose immeuble, qui aura esté baillé avec l'argent, estimé
en argent. Et sera tenu le retrayant de payer à iceluy, à qui il offre le
retraict, le pris & somme qu'il auoit baillé. Et en oultre ladicte esti-
mation dudiect heritage baillé en eschange. Et laquelle chose ou heri-
tage sera estimée par le Iuge, ^b si autrement on ne se peult accorder.
Et si la chose baillée avec ledict argent estoit de plus grand valeur, que
ledict argent, le contract ne sera pas censé contract de vente, & n'y au-
ra aucun retraict: mais entant que touche ledict argent, le seigneur du
fief en auroit ventes & honneurs^c.

*I quis contractu permutationis^a, aut alio, rem quampiam mo-
bilem adquisierit, pro eaque vicissim & pecuniam & fundum
dederit, si pecunia pluris valeat quam fundus, is contractus
venditio censetur, admittereturque consanguineus eius qui
pecuniam accepit ad retractum intra annum & diem, estimabiturque fun-
dus ita datus pecunia, & tenebitur retrahens ultra pecuniam datam fundi
estimationem refundere. Fiet autem ea estimatio à iudice^b, si alioquin in-
ter eos de ea non conueniat. Si vero contra fundus pluris valeat quam pe-
cunia, non censetur contractus venditionis, nec erit retractui locus: verum
promodo pecunia debebuntur domino feudi laudimia^c.*

ESCHANGE

NESCIO vnde prodierit, vt permutationem, *escharge*, lingua nostra vernacula vocemus. Scio autem nos, cum loqui Latine volumus, cambium (vnde *escharge* manauit) appellare permutationem, verbo non tam barbaro, quam quibudam videtur. Nam apud Priscianum lib. x. cap. ij. eoque vlt. Charissus, cambio, *ἀνταλλάξιμος*, quod permuto est, posuit, & eius prateritum campsi, quod *ἀνέπαυτο* *ἐκπέμψας*, Græco, esse videtur. Vnde & campso quoque apud Ennium libro x. Leucaten campsi, id est permutant. Vnde item campsores vulgò collybistas atque trapezitas siue mensarios, aut etiam numularios, vocamus. De quibus apud Alcian. lib. j. Parergon, cap. xlvj. Hoc autem Cambij verbo pro permutatione vsæ sunt consuetudines feudorum in c. j. §. si quis dominus. tit. quo temp. mil. & in c. j. §. cum autem. tit. de contro. inuesti. quo in loco Bal. col. j. hoc dicit tantum interesse inter cambium & permutationem, quod hæc proprie est speciei ad speciem, illud autè speciei quoque ad genus, puta ad frumentum, & tunc (inquit) est contractus innominatus.

Cambium.

ἀνταλλάξιμος.

Campso.

Campsores.

Quid interest inter cambium & permutationem.

Si detur species pro specie & pecunia, quia is contractus sit.

Et an in sciendum sit quid corra hentes principaliter intendunt facere.

In hac autem huius §. specie, vt relietis nominibus ad rem veniamus, concludunt Doct. maxima ex parte, quod si constat quid principaliter egerint contrahentes, illud certè omnino sequendum est: id est, si principaliter eorum animus & intentio (quam vocamus) eò ferebatur, vt permutterent, sed propter rerum inæqualitatem alter pecunias refunderet, id permutatio est. Si autem contrà illis animus erat emere & vendere: tamen quia fortè ei, qui volebat emere, non tantum esset pecuniarum, quanti res erat, id quod sibi ex pecuniis deerat, suppleuit in fundo, ea est emptio, & venditio: nec tunc in spicitur, vtrum præualeat pretium, an species. Ita enim voluerunt Ioan. Andr. Ant. Imo. Card. Fior. Pan. Barb. & Guid. Pap. in c. ad quæstiones. extrà de rer. permut. Bart. & Bal. in l. si in emptione. per illum tex. ff. de contrah. emp. & vendit. idem Bart. in l. j. col. ij. versu. quæro extra glos. & ibi Iason in ff. de rer. permut. Bal. in l. j. col. ij. versu. quid si data est res. C. eo. tit. per tex. quem dicit notab. in l. si sponsus. §. circa. ff. de dona. inter vir. & vxor. idem Bal. loquens in casu retractus, in tracta. Protomæos, col. ij. versu. quæro quidam permutteruit, & iterum versu. quæro quid in aliis. Pet. Anch. consil. lxxij. tantam familiaritatem, circa medium, & latè Panor. consil. xv. quæritur an prædictus, col. j. lib. j. Roma. in l. ij. col. ij. ff. de verb. oblig. Io. Plat. in §. item pretium. post prin. & ibi quoque Ange. Ater. colum. ij. Instit. de emp. & vend. idem Ange. in §. si tamen alienam. Instit. de rer. diuis. & in §. item quæritur. Instit. de loca. Alex. etiam loquens in casu retractus, consil. lxxij. in causa, col. ij. versu. & per hæc lib. vij. Io. Berbe. in Viator. tit. de rer. permut. col. ij. versu. quæro quid si ex vna. Barb. in rub. extrà de empt. & vendi. col. vlt. versu. quid autem si actum, & iterum in rub. extrà de rerum permut. col. ij. vbi id dicit not. & consil. lvi. sapienter. col. vj. versu. & licet fuerit. lib. ij. Socin. in l. pacta quæ contra. col. ij. versu. sed ad ista. C. de pact. Firmia. in tract. Gabel. in iij. parte vij. partis prin. in ij. q. versu. item an habeat. & Iason consil. xlv. aggredior, in j. dubio, libro j. & Ludo. Gozad. consil. xc. in causa Mantuana, col. iij. nume. 12. & maior pars eorum, quos citabo infra nume. huius glos. §. si autem.

5 Et simile est, quod Cyn. Bal. & Socin. nonnihil tamen dubitans, scribunt in l. j. C. de pactis. venditionem factam minimo pretio animo donandi, donationem esse: animo autem vendendi, venditionem: quantumlibet pretium respectu rei sit modicum per d. l. si sponsus. §. circa. ff. de donat. inter vir. & vxor. & alia iura ab illis citata. & idem voluit ipse Bal. consil. lxxvj. inter vir. & vxorem. in princ. lib. j. & Panor. d. consil. xv. col. j. lib. j. De quo & nos abundè diximus in repet. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus. nume. 2. & multis seq. C. de reuoc. donatio. Et quod etiam in simili respondit Calder. consil. ij. sub rub. de empt. & vendit. Et hanc sententiam videtur secuta fuisse in hoc nostro casu retractus consuetudo Atuerorum, tit. de retractu, cap. xxxj. vbi statuitur, in permutatione non esse locum retractui, etiam si ex altera parte detur pecunia, quæ excedit valorem rei permutterata, modò id sit sine fraude & simulatione. Et pro ea benefacit tex. in l. fundi partem. ff. de contrah. emp. vbi in venditione interuenit pretium, & factum, & tamen censetur venditio, & ex vendito agi potest. nam partes vendere & emere cogitabant, vt probatis tex. cum dicit, ea lege vendidisti.

De eadem re.

Consuetudo de eare.

4 Nam & aliàs semper actus iudicatur à principali intentione agerium, l. si quis nec causam. prin. & ibi Bal. & ceteri, præsertim Recentiores, ff. si cer. pet. & l. rogasti. in prin. & ibi quoque Bal. & alij, eo. tit. & l. qui exceptionem, in princ. cum ibi not. ff. de condi. indeb. & l. si quis donationis. ff. de contrah. emp. & l. j. idem Pomponius, ff. de po. & l. si vir vxori. ff. ad senatusc. Velle. & l. quamuis. & ibi Bart. ff. de auro & argen. leg. & l. j. ff. de autor. tut. & l. verum est memoritricem. & l. qui iniuria. in prin. ff. de furt. cum aliis simil. congestis à Capol. cautel. secundum priorem impressionem, cccxij. si statuto.

Actus iudicatur ex principali intentione agerium.

*Statutum
cūferi vno-
sum aut fi-
uorabile
ex princi-
pali inten-
tione sta-
tuentium.*

¶ Et ex hoc inferunt Bart. Bal. & Pau. Cast. in d.l. qui exceptionem. in prin. per eum text. statu-
tum cūferi odiosum aut fauorabile ex principali intentione statuentium: vt scilicet si princi-
paliter fecerint in fauorem vnius, licet consequenter vergat in odium alterius, censetur fauo-
rabile, & è conuerso, quod & idem voluit ipse Bal. in l. cunctos populos. col. xij. versicu. sed hic
quæro de effectu. C. de summa Trin. & in l. venia. ante fi. & ibi etiam Recentiores C. de in ius
voc. & consil. cccxxxij. domina Ioanna, col. ij. lib. iij. Calder. consil. xuij. de verb. signifi. Albe. in
prima parte statutorum, quæst. clxxx. pone statuto. Pet. Anch. consil. cxij. super fute domina. col.
ij. & consil. cliij. pro fratribus, circa medium. & consil. cccxiiij. ista allegata, post medium. Domi.
in c. si propter. col. iij. versu. in fi. gl. per gl. ibi, in verbo. primi anni. in fi. de rescip. lib. vj. & in c.
sciant. in fi. per gl. ibi, in verbo, alios. de elect. co. lib. vj. Raph. Co. consil. ij. proponitur, col. j. in fi.
Ro. consil. xxxij. visa municipali, col. ij. versu. ad considerandum. & consil. xxxix. in proposita. col.
ij. versu. ad hoc enim potest. Pau. Cast. consil. xcj. notandum est, in fi. lib. j. Nicol. Mil. in reperto.
versu. lex dicitur fauorabilis. Alex. loquens de nostra consuetudine retractus, consil. cxcvij. in
causa vertente inter Ser Sulimanum, col. j. lib. vij. Franc. Aret. consil. xxix. diligenter & maturè.
col. vij. versu. quartò præmitto. Corne. consil. lxxxix. viso suprà scripto. col. j. lib. iij. Barbat. in l. ij.
in princ. col. iij. versu. dicebam. ff. de verb. oblig. Franc. Curt. senior, consil. ix. Tinenfio, col. vj.
nume. 48. Philip. Dec. in l. ij. col. ij. C. de in ius voc. & in l. j. col. j. C. vnde legi. & Lud. Gozad.
consil. v. an in questione, col. ij. nume. 6. & Doct. vbique. de quo tamen vide quid scripserim su-
prà in præfat. huius tit. nume. 66. fateor tamen.

*Alia mul-
ta similia.*

¶ Et hinc quoque alia multa prodeunt. Nam statutum dicitur contra libertatem ecclesiæ fa-
ctum, aut contra secundum principalem intentionem statuentium, si verum dicit Bal. consil.
cxcix. dicunt, col. j. lib. j. per d. l. qui exceptionem. de condi. indeb. Et si quæritur, an ædificium
factum sit ad æmulationem alterius, an non, inspicitur quo animo principaliter id faciat is,
qui extruit. idem Bal. consil. clxxxvij. dicitur quod opus, col. j. lib. ij. per d. l. si quis ne causam.
& d. l. rogasti. Et huc respicit glo. in l. non verè dicitur. ff. ex quib. cau. maior. quod si quis in le-
gatione est, partim causa reipublicæ, partim ob priuatum quoddam suum negotium, debet
inspici vtrius causa principaliter eò se contulerit. & sequitur Bald. ibi in vtraque lectu. & in
c. dilecti. le. j. col. i. versicu. sed quid si quis. extrà de appel. & lason consil. cxlvij. præfens con-
sultatio. col. v. versu. sextò principaliter, lib. ij. Sed & alia multa, quibus ostenditur inspicien-
dum esse, quod principale est: nec considerari quod sit in consequentiam, colligit Alex. consil.
j. viso processu, col. penult. versu. item respondeo quod istud, & multis seq. lib. iij. sed multò
plura lason in dicta l. si quis nec causam. si certum pera. & consil. lxxij. instrumentum, col. ij.
versu. secundò principaliter, & sequen. lib. iij. Ego verò plurima, suprà ritu. omnium huius
volu. consuetudinum ix. qui est, de reit. noblement. en sief, §. xx. qui est cvij. omnium nostra-
rum consuetudinum, in prima limitatione regulæ, qua dicitur, vnumquenque vocari debe-
re ad eum actum, ex quo ladi potest.

*An in du-
bio debeat
sequi
appellatio-
nem contra-
hentiu. vi-
deantur. ii.
¶ 12.*

¶ In dubio autem si nil aliud appareat, contrahentes censentur talem contractum voluisse
principaliter facere, qualem nunc upatim & expressim nominant vt si dicant se permutare, sit
permutatio: si vendere & emere, sit venditio & emptio: vt in simili: videlicet cum dubitatur
vtrumne contractus factus, sit venditio, an locatio, voluit Bar. in l. cotem. §. qui maximos. in v.
q. ff. de publ. & vectig. Ange. consil. ij. certum est. Petr. Anch. & Imo. in c. propter sterilitatem. ad
fi. extrà de loca. Francis. Aret. consilio lv. in causa, in princ. iterumque ad fin. Bar. in dicto cap.
ad quæstiones. de rer. permut. vbi & ipse in nostro casu loquitur. Neque enim, vt dicit Angel.
dicto consil. ij. recedendum est à mente verbis declarata, l. non aliter. ff. de legat. iij. cum similib.
¶ Quam rationem & tu confirma ex multis à me collectis in repet. l. si vnquam. in verbo, liber-
tis. nume. 15. & hæc quidem, & seq. vbi inter alia citatur illud Casiodori, Nullum est maius
mentis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta verborum. Quam sententiā Bal. vbique
habet in ore, vt ibi diximus.

*De eadem
re.*

¶ Et huc quoque pertinet, quod ab Oldra. responsum est consil. clx. ex præfenti. in primo du-
bio, quod si in dubium reuocatur, an dicatur concessio feudi, an donatio, verba cōcessionis in-
spicienda sunt: nam si in ea dicatur, donamus, donatio est: quia verba clara sunt. & sequitur
Alber. in rub. C. de donat. versu. item quæro de quæstione ardua. & Philip. Dec. in auth. ex te-
stamento. col. ij. versu. sed certè. C. de collatio. & consil. xxxij. cuius superscriptio incipit, an fœ-
mina dicatur, col. ij. & consil. cccvij. ad clariorem, col. ij. versu. postremò. & consil. cccclxvij.
superiori anno. col. ij. versu. & ex his patet. & consil. cccclxvij. viso casu proposito, colum. ij.
versu. eiusdem initij. Nam vt ipse Dec. dicit in dicta auth. ex testamento. id confirmans, con-
tractus in dubio ita debent cēferri, vt verba illius sonant, nisi effectus rei aliud ostendat: vt
not. Bal. in l. ij. C. commo. & in rub. C. de iure emph. in fi. & Panor. in c. constitutus, col. penult.
extrà de relig. domib. cum similib.

¶ Si

9 ¶ Si autem non constat, quid contrahentes principaliter egerint, nec id expresse, inspicietur quod pluris est: ut si pretium præponderet, censetur esse venditio: si species, permutatio. Ioan. Andri. Anto. Pet. Anch. Imo. Cardin. Flor. in ij. q. Panorm. Barb. & alij in d. c. ad quaestiones. per illum text. de rer. permut. fac. Ra. & Cyn. in l. cum te. C. de pact. inter empt. & vend. Bart. in dictal. si emptio. in princ. ff. de contrah. empt. & vend. & in l. Aristo. & ibi quoque Ang. Imo. Ro. & Pau. Cast. ff. de donat. Bal. in l. quæritur. in ij. lect. per illum tex. & ibi quoque Alber. circa medium. & Ange. ff. de statu homi. idem Bal. in l. usufructu. col. vlt. ff. solu. mat. & in præludiis feudo. col. iij. vers. pro intellectu horum. per tex. in d. c. ad quaestiones. & in l. fundi paritatem. ff. de contrah. empt. & in l. si tibi. ff. de actio. emp. idem Bald. dicto consil. lxxvj. in prin. lib. j. & in dicto tract. proto. col. iij. vers. quæro quid in aliis. ubi expressim loquitur in casu nostræ consuetudinis, & ibi quoque Matthæ. Afflict. loquens in eodem casu in §, licet enim suprâ diximus, col. v. vers. fecit iuxta hoc quæro. Petr. Ancha. in cap. quantò. quod est iij. col. ij. extrâ de iudic. & in c. accessorium. col. iij. vers. quartò induco. de regu. iur. lib. vj. Masuer. titu. de emp. & ven. col. j. §. item si aliquis permutauerit. Ro. in l. si quis cum aliter. col. v. ff. de verb. oblig. Panor. dicto consil. xv. lib. j. Alex. in l. ij. in princ. col. vlt. non semel. & ibi etiam Iacob. à S. Georg. nume. 7. & Iafon. col. iij. vers. ista doctrina. & Franc. Purpur. nume. 56. & multis sequen. vsque ad fin. ff. si cert. pet. ubi & id ipse Alex. dicit singul. & in l. Gallus. §. instituens. col. vlt. ff. de liber. & posth. & consil. cxix. eodemque pen. visis narratis. col. ij. vers. pro hoc facit. lib. iij. & dicto consil. lxxij. col. ij. lib. vij. ubi loquitur in casu retractus, & dicto consil. cxvij. col. vlt. vers. non obstat. quòd depositum, eo. lib. vij. ubi & in eodem casu loquitur Franc. Aretin. in l. continuus. §. si ab eo. ad h. ff. de verbo. oblig. Ioan. Plat. & Ange. Aret. in d. §. item pretium. Institui. de empt. & vendit. Corne. consil. xl. v. licet in hoc iudicio. colum. ij. in fi. lib. iij. Barb. consil. lxxj. sapienter. col. vj. lib. ij. Socin. in d. l. pacta quæ contra. C. de pact. & consil. ccxv. vicia prædicta. col. j. lib. ij. quod iterum repetitur consil. xxij. lib. iij. Guid. Pap. decisi. Delphin. xcij. de consuetudine generali. Iaco. à S. Georg. in tracta. feudorum. in verbo. præsentis & recipientes. colum. j. versicu. ad hæc bene facit. & in tracta. de Roydis. siue operis. col. x. versicu. sed ponamus quòd fiat. Iafon. in l. lecta. col. penul. vers. octauò limita. ff. si cert. pet. & Gaspar Valaf. in repetit. l. imperium. col. iij. vers. octauò limitatur. ff. de iurisdic. omn. iudic. Anton. Burg. in c. ad nostram. colum. xv. vers. item & secundo infero. extrâ de emptio. & vendit. Stepha. Bertr. consil. clv. ponitur in facto. libro ij. Fabia. à monte S. Sabin. in tracta. empt. & venditio. in ij. quaestio. princ. colum. antepenult. versicu. sed iuxta prædicta. Andr. Alcia. in l. ij. in princ. numero 18. tertio inferitur. ff. de verb. oblig. Et in id sunt aliæ multæ, præter nostram, consuetudines simpliciter statuentes, id inspicere, quod pluris est: ut apud Turonenses, cap. huius titu. de retract. xxj. Borbonienses, cap. cccc. lxxij. Engolismenses, cap. lxxij. Marchienses, hoc titu. §. xij. qui est omnium consuetudinum cclxxij. Altimarchienses, cap. cclxv. Et faciunt, quæ in simili dicemus infra §. xxxij. in princ.

Et si non constat, quid contrahentes intendunt agere nec id exprimat, an inspiciendum sit, quod pluris est.

Consuetudines de ea re.

10 ¶ Et id perpetuum est, ut contractus in dubio sit iudicandus, & denominandus, secundum naturam eius, quod in eo præualeat: ut per Bartol. loquentem de venditione & locatione, in l. j. §. j. ff. loca. Alexan. consil. cxix. viso processu, col. iij. vers. quod autem peruenierit, in fi. lib. v. & Alber. Bru. consil. xlv. viso instrumento. col. iij. vers. sic non obstat. Anton. Rube. consil. cxlvj. præsupponitur. colum. vlti. vers. confirmantur. Sicuti & cætera omnia, per text. optimum in d. l. quæritur. ubi Guliel. Cun. tradit venditionem minori pretio factam censeri donationem, si pro maiori parte ea excedat pretium: aliàs censeri venditionem. & sequitur Bald. in l. usufructu. col. ij. in fi. ff. solu. mat. & est etiam bonus text. in l. & si non sunt. §. perueniamus. ff. de auro & argen. lega. & in l. is qui rei. ff. ex quib. cau. maior. & in l. domum. ff. de contrah. empt. & in l. quæritur. §. illud fortasse. ff. de legat. iij. & in l. quicquid. §. cum partes. ff. de acquir. rer. domin. & in l. si vir. ff. de usufructu. pro donat. & in l. repetundarum. §. Hermaphroditus. ff. de testib. & bene facit l. tenetur. §. j. ff. de actio. emp. Et voluit etiam Signo. consil. xlvij. quæritur, col. vlt. & consil. xc. quæstio talis est, in portu. col. ij. vers. item in mixtis. lib. ij. & Docto. ubique. Sic & possessio, quæ plus iuris habet, à iure denominatur: quæ plus facti, à facto: ut not. in l. j. C. de acquir. posses.

11 ¶ Et hæc quidem nullo modo dubia esse videntur, quantum ad hunc secundum casum pertinet. Sed prius non omnino caret scrupulo: quandoquidem videtur magis inspiciendum, quid rei ipsa agunt contrahentes, quam quod dicunt, aut etiam credunt se agere. Quid enim, si in eo secundo casu (ne longè exempla petamus) pretium longè excedit speciem, dicuntque ac credunt contrahentes se permutationem facere, non venditionem: iudicabimur ne permutatione factam, non venditionem, atque ita consanguineum non esse admittendum, ut est Aruernorum consuetudo? Certè minimè, quia semper, præsertim cum agitur de præiudicio alterius, potius inspiciatur natura & effectus actus, quam nomen ab agentibus ipsi actui attributū & impositum. l. insulam. ff. de præscrip. verb. & l. si olei. & ibi not. C. de loca. & l. si vno. in prin. ff. co.

Iterum de eo, quod contrahentes intendunt, aut dicunt se facere. Consuetudo.

titu.

tit. & lvi ita donatur, ff. de donat. caus. mort. & d. c. constitutus. de relig. domi. Oldra. consilio cxxxix. ad habédum, colum j. Ioan. Andr. in addi. Specu. tit. de instru. edit. §. porro. col. vlt. Bar. in d. l. coté. §. qui maximos, ff. de publi. & vectig. Fran. Purp. qui expressim loquitur in hac specie nostræ cōsuetudinis, in d. l. ij. col. antepen. ff. si cer. pet. D. Boer. qui & de hoc casu loquitur deci. cxliij. sed quid vbi facta esset: vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia Burdigalensi. & Ferr. in consuet. Burdig. titu. de feudis, §. xvij. & iterum, §. xxix. & dicemus latius infrā eodem titu. §. xxxij. numero 34. cōtrarium. Sed hic non prætermiserim, quod Plato tradit in Cratyllo, nomina rebus esse imponenda ex eo quod principaliter effectum earum respicit.

12 ¶ Et si aliter diceremus, facile fieret fraus in præiudicium alterius, cui obuiandum & occurrē-
De eodem. dum est, l. in fundo, ff. de rei vendi. & l. j. in princ. ff. si quis omis. cau. testa. & l. vlti. ff. de suspe&. tut. & c. ciuitas, de senten. ex cōmunic. lib. vj. Ideoque nostra cōsuetudo hic simpliciter statuit inspiciendum esse, quod pluris est, vti etiā facit cōsuetudo Engolismorum, cap. lxxiiij. & Sanctonum cap. lvi. & seq. Et ab hac nostra sententia stat Alcia. in d. l. ij. in verbo, aliud genus, ff. si cer. pet. vbi id dicit semper procedere, cū agitur de præiudicio alterius, scilicet de iure laudimiorum, aut caduci, aut aliorū id genus. Et idem quoque voluit Fran. Rip. ibi numero 37. nisi tamen quantū ad ius caduci: quia verbo permutationis partes vti potuerūt sine fraude, si permutare principaliter intendebāt, licet pecunia speciem superaret, secundum ea quæ suprà diximus, & alia quæ ibi allegat. Nisi (vt subdit) emptor sub colore huiusmodi permutationis non denuntiauerit domino, antequā possessionem apprehenderet: tunc enim incipit res cadere in commissum, ex l. vlt. C. de iure emphyt. Et ita defendi potest opin. Dec. qui contrarium responderat, consi. clx. in causa monasterij, in j. dubio. Ideo nec D. Igneo accedo, qui in l. iij. §. si conditioni. verific. & si aliud. nu. 77. ff. de Senatuscon. Sylla. in ea est opin. vt si pro fundo data sit alia species & pecunia, semper debet cēferi contractus emptionis, vt retractus locum habeat, etiam si species excedat pecuniam, propter fraudis suspicionem: quia ex iis quæ diximus, satis constat, aliud dicendum esse, nisi aliter de fraude constaret.

*Quid sipe
cunia &
species ex
eadē parte
data, sint
æqualis va
loris, vide
vsq; ad fi.
huius §.*
13 ¶ Sed maius dubium est, cū species & pretium per omnia sunt paria, & eiusdem æstimatio-
nis, ita vt neutrum alteri præstet, nec constat quid principaliter partes intēdunt facere, permu-
tationem, an venditionem, vtra earum cēferi debeat. Et id quidem adeo dubium est, vt Guli.
Cun. & Bald. in d. l. quæritur. ff. de statu homin. non ausi sint diffinire, contenti in dubium id
reuocasse. Verū ipse Bal. in præludiis feudorū. vbi suprà, haud cunctanter, nec intrepidē asse-
rit, tunc venditionē esse, ea ratione motus, quod contractus venditionis est fauorabilior, quā
permutationis, cū ipso consensu pariat actionem. l. iurifgentium. in prin. ff. de pact. Et sequi-
tur Alex. in addit. Bart. in d. l. si in emptione. ff. de contrahen. empt. vbi id dicit not. & Fabia. à
monte S. Sab. in tract. emp. & vend. quo loco suprà citauimus, vbi & id quoque dicit not.

De eodem.
14 ¶ At hoc non adeo leuiter concedendum erat: quoniam contrarium videtur voluisse tex. in d.
cad. quæstiones. de rer. permut. vbi interuenit species & pretium: nec dicitur ibi, quod species
pluris esset, quā pretium, & tamen dicitur permutatio: tanquam scilicet in dubio debeamus
iudicare permutationem, quā venditionem. Et ita illum tex. aduersus illum Bal. sententiam
expēdit Guid. Pap. d. deci. f. Delphin. xcij. de consuetudine. Sed posset dicere, idē illic permu-
tationem vocari, quoniam animus contrahentium huiusmodi erat, vt permutarent, sibi que
fundos quosdam vicinos & conuenientes pro aliis remotioribus ex ea permutatione adquisisce-
rent, vt satis ibi declaratur: sed quia fortē res quas permutabant, non erant æqualis æstimatio-
nis, is cui fundus erat pauperior, pecuniam adiecit. Ideo cū id principaliter agerent, vt per-
mutarent, permutatio dicta est, iuxta ea quæ suprà in princ. diximus. Aut etiam dici potest, il-
lic speciem verisimiliter excessisse pecuniam, cū permutatio dicatur, secundum not. à Doct.
in eo loco, vt suprà diximus.

*Actus de-
nominatio
à digniori.*
15 ¶ Sed quicquid sit de eo tex. certē sunt multæ rationes, quæ suadent, vt in dubio, & cæteris pa-
ribus, debeamus permutationem potius dicere, quā venditionem. Quarum hæc prima erit.
Actus denominatio semper debet fieri à digniori, l. j. in prin. & ibi glos. & Doct. ff. de verb. obli.
cum concord. adductis à Iaso. ibi. & in l. imperium. ff. de iurifdictio. omnium iudic. & à Felin.
in rub. extrā de offic. deleg. Quod & optimē intelligunt Medici, qui dicunt, quod si alicuius
rei fiat mentio, cuius sunt plures species, videlicet spicæ, rosarum, calsiæ, non adiecta specie,
debet ea appellatione intelligi species cæteris dignior, scilicet spicæ nardi, rosarum rubearū,
calsiæ lignæ. Cuius rei meminit pharmacopola Saladinus in libro, quem compendium aro-
matariorum inscribit, quoniam (vt ille subdit) secundum Philosophum, à digniori fit deno-
minatio. Et hinc fit, quod scribit Innoc. & cæteri in c. solitæ. de maior. & obed. quod vbi in e-
adem persona concurrat duplex dignitas, ea debet denominari à digniori, siue maiori dignita-
te, vt si quis sit comes, dux, marchio. Quibus concinit, quod scribitur in c. inter dilectos. de fide
instrum.

instrumen. de eo qui Episcopus & comes erat. Hinc quoque fit, vt maius dignum trahat ad se minus, l. cum in diuerbis. ff. de relig. & sumpt. fune. cum concor. à me adductis suprà hoc cod. tit. §. j. glo. vi. quæ est in verbo, ou autres choses censées pour immeubles, nu. 82. ego autem contrā, & suprà titu. omnium huius volu. ix. §. xxvj. in princ.

- 16 ¶ Permutatio autem dignior est emptione: & res, siue species, qua cōficitur, numo siue pretio, ex quo venditio fit. Quod ex eo comprobatur, quia quod antiquius est, idem & dignius quoque est, l. in testamento. C. de testa. & c. anteriorū. §. illud. xj. q. vj. & c. quanto. extrā de transla. prala. & arg. eorum, quæ copiosissimè scripsimus in tracta. Primigeniorum, statim post princ. Quæ etiam ratione Bal. à Bar. Doctor egregius, in repet. rub. ff. de verb. obli. vers. quarto quia debemus, probat contractum emptionis & venditionis esse digniorem stipulatione, quia fit antiquior, vt pote ex iure gentium, quàm stipulatio, quæ ex iure ciuili est, arg. l. j. ff. de albo scrib. & l. semper. ff. de iure immu. Constat autem rerum species à mundi exordio creatas fuisse, id autem testantibus sacris literis in princ. Gene. Numū autem longo post interuallo adinuentū autore Herodoto lib. j. ybi eius rei inuentum Lydis attribuit: & Strabone lib. viij. Liuiο paulū ante fin. lib. iij. ab Vrbe cond. Plinio lib. xvij. c. iij. & lib. xxxij. c. iij. Macrobio lib. Saturnaliorū j. ca. vij. & Eutropio lib. ij. & nostro Iuriscōsulto in l. j. ff. de contrah. emp. Constat autem numos argenteos fuisse ante tempora regum Hebræorum, vt patet j. cap. cap. iij. ad fi.

- 17 ¶ Similiter constat permutationem esse vetustiorē emptione & venditione, ex eadem l. j. cuius hæc verba sunt, Origo emendi vendendique à permutatione cōpit. Olim enim non erat numus, & c. nam & teste ipso Plinio lib. vij. cap. lvi. Liber pater emere & vendere instituit. Quāquā apud Iosephum lib. j. Antiquitatum cap. v. legimus ante eum emptiones & venditiones in vsu fuisse. Verū & ante ea tempora fiebant permutationes numo nondum reperto. Quibus fuccinit & ipse Plinius, qui lib. xxxij. cap. j. in princ. Vtinam (inquit) posset, & vita in totum abdicari aurum sacra fames, vt celeberrimi autores dixere, proscissum conuictis ab optimis quibusque, & ad perniciem vitæ repertum. Quantum feliciore æuo, cum res ipsæ permutabantur inter se, sicut Troianis temporibus factitatum Homero credi conuenit. Ita enim, vt opinor, commercia victus gratia inuenta, alios coriis boum, alios ferro, captiuisque rebus emptitalle tradit. Quāquā & ipse miratus aurum, astimationes rerum ita facit, vt centum boum arma aurea permutasse Glaucum dixerit, cum Diomedis armis nouem boum. Hæc teneus ille. Locus autem illarum permutationum, prioris scilicet est, libro vij. Iliados, ad fin.

Εἶεν ἀρὲν ἱεστὸ παρμπούωντες ἄχαις,
Ἄλλαι μὲν χαλκῶς, ἄλλαι δὲ αἰθῶνι σιδῆρεσσι,
Ἄλλαι δὲ πινύς, ἄλλαι δὲ αὐτοῖσι βίεσσιν,
Ἄλλαι δὲ αἰδραπόδεσσιν. —

Vinum emere sibi crinito vertice Graci,
Quidam ære, alij alij ferro lucente, bouinis
Pellibus alij alij, bubus plerique sed ipsi,
Mancipiis alij —

Vel sic ad verbum: quod libenter facio, vt Lectores facilius Græcè loqui discant,

Hinc vinum emebant comati Achii,
Alij quidem ære, alij autem elaborato ferro,
Alij autem pellibus, alij autem ipsi bubus,
Alij autem seruis capitiis.

Quod enim in prin. dicit ἐν ἱεστῷ, vno illo verbo significat, vinum emebant, quo quidem verbo & idem vitur lib. viij. Iliados non semel. Et ille quidem locus citatur etiā, tum à Iustiano in §. item pretium, Instit. de emp. & vend. cuius hæc verba sunt, id quod diximus apertè declarantia. Vnde illud est, quod vulgò dicebatur, permutatione rerū emptionem & venditionem cōtrahere: eam quæ specie emptionis & venditionis esse vetustissimam: argumentoque vt bebatur Graci poetæ Homeri, qui aliquam partem exercitus Archiuorum vinum sibi comparasse ait permutatis quibusdam rebus. Tum quoque à Iuriscōsulto Paulo in d. l. j. vbi scribitur: Sabinus Homero teste vitur, qui exercitū Græcorum ære, ferro, hominibusque vinum emere refert illis versibus. sed postea in antiquis codicibus locus erat vacuus, quē illis versibus repleuit Budæus noster in suis Annotationibus, vt & alium, quē statim designabimus. Nam & apud eundem Homerum lib. vj. eiusdem operis, est alter locus illius tam celebris permutationis Glauci & Diomedis, cōmemorata à Plinio, quo loco nuper citauimus. De quo Homeri loco, vt opinor, etiam intellexit idem Iuriscōsultus in d. l. j. cum dicit. Sed hi versus (de prioribus illis loquitur) permutationem significare videntur non emptionem, sicut illi,

Εἶθ' αὐτὲ Γλαῦκος Κρονίδης φέρων ἐξέλετο Ζεὺς
Ὅς περὶ Τυδείδῃ Λαοερτιάδῃ τεύχε' ἀπέλεν

Glauci &
Diomedis
permuta-
tio cele-
bris.

Χρύσα

Χρῦσα χαλκῶν: ἐξαπόρκετο δὲ τοῦ αἵματος.
 Iuppiter eripuit mirè hic præcordia Glauco,
 Qui aurea Tydida mutauerit arma vicissim
 Pro factis ex ære, bouesque valentia centum.
 Tunc iterum Glauco Saturnides mentes abstulit Iupiter,
 Quia ad Tydidem Diomedem arma commutauit
 Aurea, æreis: centum bouum, nonem bouum.

Vel ad verbum,

Id est, vt intelligas, aurea centum bouum, æreis nouem bouum. Nam illic in secundo versu ἀπέρκετο ex ἀπέρκετο verbo est, quod permuto siue commuto significat: vt ἀπέρκετο, quod inde fit, commutationem significat. Et ad hunc quoque locum alludit Aristoteles lib. Ethicorum v. cap. ix. Qui verò (inquit) dat sua, quemadmodum arma sua Diomedes Glaucus dedit χρῦσα χαλκῶν &c. Et Tullius lib. Epistolarum ad Atticum vj. epistola omnium cxij. Habes ad omnia, non vt postulasti, χρῦσα χαλκῶν, sed paria paribus respondimus. Et Martialis lib. Epigrammarum ix.

Tam stupidus nunquam, nec tu puto Glauce fuisti,

Χρῦσα, donanti χαλκῶν, qui dederas.

Et Plinius Iunior lib. Epistol. v. ad Flaccum, epistola, cuius initium est, accepi. Recipies (ait) epistolas steriles & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiam Diomedis in permutando munere imitantes, & Gellius lib. ij. cap. xxij. quo de Menandri & Cæcilij cōparatione discessit. Diomedes (inquit) hercle arma & Glauci non dispari magis pretio æstimata sunt. Et Iustinianus in præmio ff. ad fi. his verbis, Et vestris temporibus talis legum inuenta est permutatio, qualem & apud Homerū patrem omnis virtutis Glaucus & Diomedes inter se faciunt, dissimilia permutantes. Quem locum enarrans Accursius fabulam ex meris fomis affert. Huius quoque loci Homericus meminit Maximus Tyrius, Philosophus Platonius, Sermo. xxxvj. quo discessit, quomodo ad amicum se habuerit.

18 ¶ Sed vt ad illam l. j. de contrah. emp. reuertamur, id quod suprà ex ea adduximus, confestim & De eadē re. hæc verba sequitur, Magis autem pro hac sententiā illud dicitur, quod aliās idem Poëta dicit:

Τὴν ποτε Λαέρτης πρὸς τὸν Ἠλέκταρον ἴδον,
 Πρῶτον βέλτε τὴν εὐσαν ἱερὸν δόξα δ' ἰδὼν.

Quam proprijs rebus Laertes emerat olim,
 Viginti, bones pro virgine tradidit emptæ.

Vel ad verbum,

Quam olim Laertes emit possessionibus suis,

In pubertate adhuc existentem: viginti bouum autem pretium dedit.

Lycurgi
 lex.

Quilocus eorum versuū in ea l. j. inanis quoque erat in vetustis codicibus: sed cum suppleuit Carellianus Cotta in suis prioribus memori. ex illis versibus qui sunt ex lib. j. Odysseæ ipsius Homeri. Iustinus autem lib. iij. scribit Lycurgum suis legibus iussisse singula emi non pecunia, sed compensatione mercium, quod ex vestigijs Homericis Lycurgus ipse deprompsisse videtur. Et ex illis verbis potes interim annotare verbum emendi, trahi ad permutationē. Quod & in sacris literis videmus aliquando factitatum. Nam Genes. cap. xxxij. Iacob à filiis Emor emit partem agri centum agnis.

19 ¶ Ex hac autem Priscorum cōsuetudine factum est, vt opinor, vt etiam permutare pro vendere. Permutare vsurparit Tullius ad Atticum lib. xj. epistola totius operis ccxxx. incip. qua dudum. Scripserat vt H-S. X l. i. permutaret, tantum esse reliquum de argento. & Plinius non semel. Nam lib. i. vj. c. xxxj. Clitarchus verò Alexandro regi renuntiata adeo diuitem, vt equos incolæ talentis auri permutarent. Et vj. cap. xxxvij. Praxiteles (ait) marmore nobilitatus, Gnidiāque Veneræ præcipuè, vesano amore cuiusdam iuuenis in signij, & Nicomedis æstimatione regis, grandi Gnidiarum ære alieno permutare eam conati. Et lib. ix. cap. lv. Sex milia numero murenarum mutuo appendit: nam permutare quidem pretio noluit. Et lib. xij. cap. xxij. Permutatur in libras sex ferichatum. Et lib. xij. cap. xv. de mensa quadam citrea loquēs. Interit (ait) nuper incēdio, quam Cethegus decedens è Mauritania H-S. X l. i. permutauerat. Et libro xxxj. cap. viij. in princ. Singulis milibus numum permutantibus congios penē binos. Et lib. xxxij. cap. iij. Quamquam auripigmenti librarum xij. permutaretur. Et lib. xxxv. cap. ix. Postea donare opera sua instituit, quod ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret. Et apud nostros quoque Iuriconsultos, in l. si ei. & l. seq. ff. de iure dot. & in l. si mulier. ff. de pact. dotal. Nisi si quis dicat in illis locis pecuniam fuisse loco speciei.

20 ¶ Nam & simplex mutandi verbum, ex quo illud permutandi cōpositum est, etiam pro verbo emendi vsus est Columella lib. vij. c. ix. Nam suburbanis (ait) lactēs porcus ære mutandus est. Et alibi: Quare dum viridis ætas pulchritudinem corporis cōseruat, ære mutandi sunt. Et Pal-ladius lib. Rei rusticæ, viij. c. iij. Autumno debiles quæque pretio mutantur. Nam & id verbū simplex

simplex sæpe assumit significationem sui illius compositi: vt apud Sallustium in Iugurtha: *Sallustij loci nunc primum emendatus.* Quia neque materia in agris, neque ab Hispanis emendi, aut mutandi copia erat. Ita enim haud dubiè legendum est, non mutuandi, vel refragantibus omnibus codicibus. Nam haud multò post ita scribitur: Nam freto diuisi ab Hispania mutare res inter se instituerant. Sed & in alio loco eiusdem operis: Lixæ pecoris & mancipiorum prædas certatim agitare, eaque mutare cum mercatoribus vino aduectio, & aliis talibus. Ibi enim vides, mutare, proculdubio permutandi significationem habere. Et apud Plautum in Captiuis: cœpit captiuos cômertari hîc alios, si quem reperire posset, cû quo mutet suum. Et Virgilium, Ecloga iij.

— *Nec nautica pinus*

Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.

¶ Et lib. iij. Georg.

— *Quamuis Milesia magno*

Vellere mutantur. —

Vbi Seruius: Apud maiores omne mercimoniū in permutatione constabat. Quod & Paulus Homero teste confirmat in d. l. j. ff. de contrah. empt.}

Et Statium lib. iij. Thebaidos:

— *Sed perfida coniunx*

Dona viro mutare velis. —

Vt è diuerso compositum, permutare, pro simplici, mutare, etiam sæpe ponitur: vt in l. pen. ff. de senato. & in l. cû in plures, §. lege, ff. loca. & l. Scia, ad ff. de au. & arg. l. Nam & alias id frequens est, vt simplex pro composito ponatur, & econuersò.

Permutare, pro mutare.

- 21 ¶ Ceterum ex his factum illud est (ne & id omitam) quod & ad hanc quoque tractatione nihil pertinet, vt nummus, aut, vt alij scribunt, numus (vtrunque enim reperitur) & νόμισμα, quo & Latini pro suo vtuntur, numisma dictum sit à νόμος, id est lege, vt Aristoteles scribit li. v. Ethicorum, citem v. & Zafius noster conf. xv. orta, nu. 25. quòd scilicet, vt tradit ipse Aristoteles, non à natura, sed à lege numus ortus sit: qui & ipse paulò post in eodem c. subiungit rerum permutationes fuisse, antequàm numus esset. Id quod apertè probat, quæ suprà diximus, permutationes fuisse ante venditiones, quæ non nisi nummo fiunt. Hæc autem (ne id quoque prætermittam) addere poteris ad Bart. Bald. & Sal. in d. l. j. ff. de contrahen. empt. tractantes, an nummus sit de iure naturali, an gentium, an denique ciuili: vt etiam facit Bal. in rub. C. eod. tit. in princ. & Barb. & Anto. Burg. in rub. extra eod. quoque tit.

Nummus unde dictus. Nummus autem sit de iure naturali, gentium, an ciuili.

- 22 ¶ Quanquàm (ne & hoc omitatur) nostro Iuriconsulto in d. l. j. de cōtrahen. emptio. his Homericiis locis inintenti aduersatur, quod Iulius Pollux Naukratites Onomast. ad Commodū lib. ix. c. vj. tradit, quosdam putauisse boues in illis ipsis locis intelligi pro nummis, in quibus effigies bouis impressa erat. Hinc quæ ortum vetus illud adagium Atheniensium, Βοὺς ἐστὶ γὰρ νόμισμα, id est, bos in lingua: quod de his dicebatur, autore Suida, qui loqui liberè non audebāt, meri multatæ deterri, quam pendere eos oportebat, qui paulò liberius loquerentur. Testis enim est Plutarchus in Theseo, ipsum Theseum Atheniensium regem statuissè nummum figuræ bouis, vel ob Marathonium taurum, vel ob Minois ducem, vel quòd ad agriculturam prouocare veller. Subdit quæ ab eo nummo dici βουκόμματα, quod est centum bouū, & δρεδελιον, quod decem, nomen traxisse. Et fortè Thesei imitatione Seruius Romanorum rex æs signauit bouem effigie, vt autoritate Timæi tradit Plinius lib. xvij. c. iij. quod & nos alibi quoque retulimus. Nam & idem Plutarchus in Publicola scribit, in vetustissimis numis bouis signū incisum apparere. Et in Problematis c. xxxix. quo quærit, cur veteris numi altera Ianum bifrontem impressum habuit, tradit Romanos alio quoque vfos fuisse numo ouem bouemque, insignitum habente: quod quidem genus numerat in signe, & in primis documento, veteres gregibus & armentis abundasse. Varro Rei rusticæ libro j. cap. j. scribit, apud Priscos Romanos & suo quoque tempore multatam bobus & ouibus dici solere, & æs antiquissimum pecore conflatum fuisse.

An boues pro numis in illis Homericiis locis. Adagium. Bos in lingua. Bonis effigies in nummis.

- 23 ¶ Addit autem Pollux (vt ad eum redeamus) in Deliacis spectaculis, si cui munus dandum esset præconem denuntiare solitum, Tot boues illi dabuntur. Bouem autem valuisse duabus drachmis Atticis: vnde fuisse, qui crederent hoc nomisma Deliorum fuisse proprium, non Atheniensium. Sed & subiungit in Draconis legibus extare mentionem, πεπρωμένον δραχμῶν, id est, de pendendis decem bobus, quod est decem numis. Et hanc Pollucis interpretationem in illis Homeri locis secutus est Andreas Diuus Iustinopolitanus, qui illum ipsius Homeri versum ex lib. vj. Iliados,

Χρυσὸν γὰρ δώσω· ἱκατόμυκά τ' ἐννέα κόλαρ

Ita vertit ad verbum:

Aurea, areis: centum Ducatorum, nonem Ducatorum.

De eadē re.

Tanquam ille bos intelligatur pro eo genere monetæ, quam hodie Ducatū vulgò vocamus. Et huic quoque sententiæ adspicular ipse Homerus, qui lib. xxij. Iliados sic inſit:

Τὸ μὲν ἔστι τι μέγα τρέπον ἱμνυέμενον,

Id est,

Τὸν δ' οὐδ' ἐκείνοισι σφίσι τίον Ἀχαιοί.

Hunc quidem vincenti magnū tripodem igni accommodatum:

Hunc autem duodecim boum pretio inter ſe appetiauerunt Achivi.

Et poſtea, vno tantum verſu interiecto, de ancilla loquens,

Πολλὰ δ' ἐπίσταιτο ἔργα, τίον ἦενος ἀράβιον.

Multa autem ſciebat opera, appetiabant autem ipſam quatuor bobus. Huic quoque opin. concinit Didymus Homeri interpres qui lib. ij. Iliados in illud carmen,

Πάντες εὐφροκαίεις, ἐκὰς τοῦ βοιοῦς ἦενας εἰς.

Veteres (inquit) plurimi bouem animal faciebant, adeò vt pecunia ſic ſignarent, vt ab vna parte regis inſculperetur facies, ab alia bouis effigies: vnde ἐκὰς τοῦ βοιοῦς centuſſem ſignificat. Quod & noſter Alciatus ſequutus eſt libro παρρηγίων ix. c. xvij.

Decedere. 24 ¶ Sed hanc opinionem, quæ ſcilicet ita eos locos Homeri intelligit, vt boues in illis pro numis accipiantur, planè refellit idem Pollux in eodem c. quibuſdam interiectis, offeñdens illà fuiſſe commutationem rerum, ſine numis. Cui in hac poſteriore ſentētia aſſentior, vel Plinij teſtimonio ductus li. xxij. c. j. quo loco ſuprà citauimus. Neque enim (niſi omnino cæcuti- mus) ille intellectus bouis de numi genere, poſſet vllò pacto conuenire illis verſibus Homeri primo loco citatis ex lib. vij. Iliados, vt ex illis perſpicuè videri poteſt, quibus ſcribit vinum emptum boum pellibus, & ipſis quoque bobus. Quàquàm (vt verum fatear) cæteri loci mirū in modum illi interpretationi conueniunt. Quātum autem Polluci tribuendum eſt, vt illud quoq; obiter dicam, videre licet ex Athenodoro, qui illum eſſe veluti Tantalii hortos pronū- tiauit. Et Philoſtrato, qui ambigit doctūmne an indoctum: & quod fatuum eſſe videtur, do- ctum pariter & indoctū appellauit. Sed de his iam ſatis ſupérq; & propè nimium duximus.

Polluci quantum tribuendū ſu in literis.

Concluſio prima rationis. 25 ¶ Igitur (vt tandem redeuntes ad id vnde nonnihil digreſſi ſumus, hanc primam rationem concludamus) ex iis, quæ diximus, ſatis ſupérque apparet, ſpecies antiquiores adeoque dig- niores numo eſſe, & permutationem venditione. Ex quo conſentaneum eſt, vt cūm vtrunq; ſcilicet numus, & ſpecies, æqualiter interuenit, debeat is contractus cenſeri ac denominari permutatio, vt quæ dignior ſit & antiquior emptione, ſicut ſpecies numo. Nam & quod ad antiquitatem priuatim pertinet, quoties dubium eſt, cui quid attribuendum eſt, debet in dubio attribui vetuſtiori, ex ſententia Io. Fab. in §. j. col. iij. verſ. præterea quories, Inſtit. de act. & Signo. conf. clxvij. in curia, nu. 22. vbi in id citat l. in finalibus, ff. finium regund. & l. eman- cipatum, ff. de Senato. Et quod propius accedit ad id caput, Alberi. in l. ij. §. deinde ex his, col. j. verſ. præterea ſi dubium, ff. de ori. iur. tradit in dubio actum quemlibet denominari de- bere à vetuſtiori, per d. l. in finalibus, & §. ſingulorum, Inſtit. de rerum diui. Et hæc quidem de prima ratione.

Vetustiori in dubio at tribuendū.

Natura præualeat ac cidenti. 26 ¶ Secunda ratio hæc eſt, quæ ad primā proximè accedit: Quod naturale eſt præualeat ei, quod accidentale, aduētitiū, adſcitiuū eſt: inſpiciuntq; potius natura, quàm acciðens, l. qui habet in prin. & ibi Dyn. & Bart. ff. de tutel. & l. ſi quis poſthumos, & ibi Iaſon in j. nota. ff. de lib. & poſth. Bar. in l. vlt. ff. de offi. Procōf. Bal. in l. j. C. de cura. fun. Imo. conf. xxxv. in caſu præmiſ- ſo, col. j. Domi. in c. præſenti, §. per illum textum, de præb. lib. vj. & Doct. vbique. At permutatio eſt ſecundū naturā, quippe cūm ſit in ſupplementum naturalis indigentia. Venditio autem non ſecūdū naturam eſt: ſed magis ſecundū artē & peritiā, vt luculenter declarat Ariſt. li. Politic. j. c. v. & duobus ſeq. Ex cuius quoque verbis facile intelliges, permuta- tionē (quod & ad primā rationem pertinet) eſſe antiquiorem & laudabiliorem venditione, vide tamen ad id, quod diximus ex Ariſtotelis ſententia, text. in l. ex hoc iure, iuncta gloſ. in verbo, cōmercia, ff. de iuſtit. & iure, vbi vtraque & permutatio & venditio iuris gentium eſt.

An inſpi- ciatur quod plus, an quod minus ladir, vide num. 27 ¶ Tertia ratio: Debemus ſemper dubios & incertos caſus in eo ſenſu accipere, quo minùs le- dunt, l. ſemper in obſcuris, ff. de reg. iur. & in c. in obſcuris, eodem titu. libro vj. & vtrōbique concord. in gloſ. Et cūm actus quiſpiam poteſt trahi ad duo, quorum vnum prodeſt, alterum nocet: debet potius attēdi, quod prodeſt, quàm quod nocet, l. nō intelligitur. §. ſi quis palām, & ibi Bart. ff. de iure ſcic. & l. emancipatum, §. vlt. ff. de Senato. & l. ſi vir vxori, ff. de vſucapio. pro donat. & l. liberis, §. ſi duo, ff. de liber. cauſ. & l. ſi patronus teſtamento, §. ſi filius, ff. de bo- nis libert. Cyn. in quadam allegatio. quæ eſt inter conf. Bald. ante conf. xlj. allegationes domi ni Cyn. lib. iij. Signo. conf. clxix. quæſtio, col. iij. nume. 22. j Roma. in l. j. column. ij. nume. 13. ff. de condi. ob. turpem cauſ. j Ioan. Plat. in l. cūm allegas, C. de caſtren. pecul. libro xij. & Doct. ſæpiſſimè.

¶ At per

28 ¶ At permutatio est multò minoris detrimenti & præiudicij, quàm emptio & veditio. Quod ex eo patet, quòd res dotalis in præiudicium mariti eo nõ consentiente vendi non potest, còstante matrimonio, l. si prædium, C. de iure doti. cum simi. at permutari potest eo infcio, Cy. in auth. siue à me, C. ad Velleia. & Alberi. in l. j. & cum lex, C. de rei vxo. act. Masuer. in tit. de dote & matri. §. item si maritus, Raph. Co. in l. quamuis, ff. solu. matri. Atque etiam ex eo quòd videmus res spirituales vendi non posse, permutari autem cum alia re spiritali posse, tex. gl. & Doct. in c. ad quæstiones, extrà de rer. permut. & gl. in c. super eo de transact. Quorum quidem nulla alia ratio reddi potest, quàm quòd permutatio suprà natura non tantum affert præiudicij permutanti, & cæteris, quàm mera venditio. Et id sanè manifestum est, vel cessantibus aliis rationibus, ex aliis multis, quæ nostris consuetudinibus statuta sunt. Nā vt cætera omittam, videmus permutationem non esse obnoxiam laudimiis aut retractui feudali, nec etiam retractui proximitatis, vt hoc ipso §. cauetur, ne longè exempla petamus.

Permutatio minus ladi, quàm emptio. vide nu. 33. & 34

29 ¶ Et quāvis hæc ratio non satis tuta videri posset, quoniam plerunque, imò semper, videtur potius esse attendendū quod nocet, quàm quod prodest, l. iij. §. eleganter, qui est vlt. & ibi gl. & Bar. in iij. not. & Ro. ff. de senatuscon. Sylla. & l. si quis posthumos, in ff. de li. & posth. & l. ij. §. si à pupillo, ff. de vfuca. pro emp. & l. aui, §. j. ff. de cond. & demo. & l. cum pater, §. Meuius, ff. de leg. ij. & l. Pedius, §. j. ff. de arbit. & l. Fulcinius, §. quid sit latitare, ff. ex quibus lib. in pos. eat. Et l. iij. §. si quis palam, ff. de iu. fisci. Dy. in c. possessor, de reg. iur. lib. vj. & cæteri Doct. vbique. Nisi tamen quod prodest, esset tātā virtutis, vt vinceret id, quod nocet. Bart. in d. l. si vir, ff. pro dona. per tex. ibi, & quosdā ex iis quos suprà pro contraria parte adduximus, & idem Bart. in d. l. vlt. ff. de offic. Proconf. & in d. l. iij. §. vlt. & ibi quoque Alberic. ff. de senatuscon. Sylla. Bald. in d. l. si quis posthumos, lmo. in d. c. ad quæstiones, col. ij. vers. item not. de re. permut. Ro. in auth. præterea. col. pen. vers. secundo principaliter. C. vnde vir & vxor. Alex. conf. c. ex inspectione, col. vlt. lib. iij. Francif. Aretin. in l. si seruus plurium, §. si numerus, ad fin. ff. de leg. j. l. as. conf. cxlvij. præfens consultatio, col. iij. vers. sed posset vltra, lib. ij. & còf. lxxiij. instrumentum transactionis, col. ij. vers. quinto facit, lib. iij.

De eo, an quod minus ladi, inspiciendū sit.

30 ¶ Tamen hæc vera sunt, vt scilicet in dubio inspiciendū sit id quod nocet, quando duo certa & determinata concurrunt, quorū vnum prodest, alterum nocet. Ita enim loquuntur leges suprà in id citatæ, & id videre licet ex Albe. in l. in pari causā, col. j. nu. 4. ff. de reg. iur. & in d. l. aui, §. j. ff. de cond. & demon. Sed quando duo non concurrunt, sed vnum tantum occurrit quod potest trahi ad diuersos sensus, actus, vel effectus, debet ad eum trahi, qui prodest, non qui nocet. Et ita loquuntur pleræque l. in priori parte allegatæ. Hic autem sumus in eo casu, quia vnicus est actus, siue contractus, qui dubius est, sitne ad permutationem trahendus, an verò ad emptionem & venditionem. Idèd cū illa minus noceat, ad eam potius trahendus est. Nam & aliās cū ex duobus simplicibus fit mixtum quodpiam, ex quo noua quædam species oritur, participans naturam vtriusque, in quibus tamen repugnantia quædā deprehenditur: tunc illud mixtum debet sibi assumere, quod vtilius est, & fauorabilius ex altero suorum simplicium. l. j. C. de rei vxo. acti. & l. j. C. com. de leg. & c. j. & ibi not. extrà ne sede vacan. Petr. Anch. conf. lxx. apparuit, post princ. quod repetitur conf. cccxlvi. Et alias quoq; in commixtis sequimur naturam eius quod fauorabilius est & benignius. Alber. post glo. in l. ij. §. j. ff. ad leg. Aqvi.

De eodem.

31 ¶ Vel etiam aliter dici potest, multis quidē modis: aut scilicet, quod illud procedat, vt potius inspiciatur quod nocet, quàm quod prodest, nisi vnum esset naturale, alterū accidentale: tunc enim inspiciendū omnino est, quod naturale est, secundum Ro. in l. ij. in prin. & ibi Frā. Arc. col. iij. ff. de verb. oblig. per d. l. qui habet. & Io. Crot. in repet. l. Gallus, §. & quid si tantum, char. 6. vers. quarta conclusio, ff. de lib. & posth. Superius autē docuimus ex Aristotelis sententia permutationem naturalem esse, venditionem accidentalem. Aut etiā procedat, nisi causā quæ prodest, sit benignior, l. si pupillus, ff. ad leg. Falc. Alciat. in l. ij. in prin. ff. de verb. obli. & in tract. Præsump. reg. j. præsump. xxx. nu. 6. Aut (quod præcedenti cōuenit) nisi id quod prodest, sit fauorabile: quod nocet, odiosum: vt per Petr. Ancha. multa in id allegantem consil. xxxvij. contra Ioannem, post medium. Aut denique, nisi id quod prodest, verisimiliter sit potius cogitatum ab iis, qui actum ipsum cōficiunt: vt voluit lmo. d. conf. xxxv. in casu præmiss. col. iij. vers. ad tertium. Hic autem verisimiliter est partes cogitasse de permutatione, quæ minus nocet, & quæ facit ne res retrahi possit, & sic contractus maneat perpetuus & irretractabilis, secundum ea quæ diximus suprà in præfat. nu. 24. imò verò illa, & seq.

De eodem.

32 ¶ Et id postremū hac quoq; ratione cōfirmatur, quòd cū dubitatur quis cōtractus factus sit, eum accipere debeamus, qui sit vtilior contrahentibus, gl. in l. si quis nec causam, in pr. ff. si cer. pet. Bal. in l. incendium, ad fi. C. eo. tit. & conf. xlvij. ista quæstio, in fi. lib. iij. Et licet Pau.

Eum contrahentibus acci

*pere, qui est
utilior.*

Ca. in l. cum quid, ad fi. ff. si cer. per. & in l. Lucius, la. j. ff. de pos. id videatur impugnare, cum alteri tantum contrahenti utilis est, per l. veteribus, ff. de pact. tamen ex eius tacita sententia id verum est, si utriusq. utilis est. & sequitur Io. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. vij. col. j. vers. v. Nam & alias censetur quis actum gerere ea intentione, & ex ea causa, quæ sibi magis est utilis, l. j. cum multis seq. ff. de solu. Bar. in l. gerit, col. v. vers. ad secundum, ff. de acq. har. Corn. conf. cccviii. licet dicta allegatio, col. iij. vers. & id circo, lib. j.

De eodem.

¶ Nec ab his abhorret, quod Bal. ipse, alterius sententiæ Corypheus, in eo ipso loco, quo eam adscripsit, scilicet in præludiis feudorum, aperte sentit, in dubio appellationis contractus, eum esse censendum, qui sit fauorabilior: ex hoc affirmans illam suam sententiā, videlicet in casu nostro censendam esse venditionem potius, quam permutationem, quoniam illa sit fauorabilior, ut supra diximus in prin. huius q. Sed is longè fallitur, in eo quod dicit emptionem & venditionem esse fauorabiliorem: ut ex iis patet quæ diximus, & quæ ite statim dicemus in iij. ratione. Atq; etiam ex eo, quod in contractu permutationis est locus penitentiæ. Bal. in rub. C. de rer. permu. Imo in d. l. Aristo, ff. de donat. la. in l. iurilgentium, & in l. ab emptione, ff. de pac. & Doct. ubique, neq; enim dubiū est permutationem esse contractū innominatum, glo. & Doct. in d. rub. C. de rer. permu. in quo locus est penitentiæ, l. si pecuniam, in princ. ff. de condit. ob cau. non autem in contractu emptionis & venditionis, & aliis nominatis, ut plenè traditur in d. l. si pecuniā, & in d. l. ab emptione, & in l. j. C. quan. lic. ab empr. disce. Nec dubium est, cum fauor & odium cōcurrunt (ut id supra dictis addā) fauorem esse præferendū. Bal. in l. j. C. qui non pos. ad liber. per. Per. Anch. d. conf. xxxvij. vbi in id multa allegat & iterum conf. cccxv. scripsit, col. ij. vers. in contrarium, Pan. in c. in literis, ad fi. extrā de resti. spol.

*Actus du-
bius ad per-
missionem tra-
hendū, ma-
gis quā
ad prohibi-
tū.*

¶ Quarta ratio: vbi actus se habet ad prohibitū & permissum, in dubio trahendus est ad permissum, glo. in l. j. in verbo, probaretur, C. de petit. hæred. quam not. & sequitur Bald. in l. j. col. ij. ff. sol. matr. & bene facit l. meritū, ff. pro soc. cum si. Et quod nō longè ab eo abest, in dubio actus ita debet interpretari, ut agens pœnam non subeat, Bar. in l. non solum, §. sciendū, ff. de no. ope. nun. cum concor. ibi adductis à recentioribus. Emphyteuta autem non potest, infcio & inconsulto domino, vendere: & si id fecerit, cadit res in commissum, l. vlt. C. de iu. emphy. Permutare autem potest liberè & impunè. Bal. in l. si domus, §. vlt. ff. de l. j. Imo in c. potuit, col. xij. extrā de loc. la. latè in d. l. vlt. col. xxx. in glo. parua, super verbo, transponere. Igitur cum venditio sit prohibita, & ita quidē prohibita, ut qui cōtrā fecerit, incidat in pœnā permutatio autem sit permilla & impunita: consequens est, ut in dubio sit potius censenda permutatio, quā venditio. Sed hæc ratio non haberet locum, nisi in rebus emphyteuticis.

*Mobile ac-
cedit immo-
bili.*

¶ Quinta ratio: Cum simul concurrunt res mobilis & immobilis, accedit mobilis immobili, & illius naturam mutatur & sequitur, ut patet ex l. cum quiesces, ff. de vfuca. & l. longè, ff. de diuer. & temp. præscri. vbi si res mobilis & immobilis simul possidentur, mobilis nō vfu- capitur triennio, ut alias cum sola est, & per se vfu capitur: sed spatio decem annorum, ut res immobilis. Nec id immeritū si cedat mobile immobili, tanquam scilicet infirmius firmiori, euandū, temporale, deciduū stabili, perpetuū manenti, per ea quæ diximus supra eo. ti. §. j. in glo. vij. in verbo, ou autres choses censées pour immeubles, nu. 83. ego autem contrā. Possessio enim rerum mobilium vilis est & abiecta, l. si rem, & ibi gl. ff. de acq. pos. Igitur cum fundus & pretium sunt paris æstimationis (nam de hoc casu loquimur) consentaneum est, ut pretiū quod mobile est, cedat fundo immobili, & sic potius dicatur permutatio, habita ratione fundi, quā venditio ratione pretij.

*An sit po-
tius iudica-
tus contra
elū inno-
minatus,
quā nomi-
natus.*

¶ Quid quod Bar. in d. l. j. col. ij. vers. quæro extra gl. ff. de rer. permu. scribit in hoc ipso casu, de quo loquimur, videlicet cum non constet, sitne permutatio, an venditio, in dubio dicen- dus est contractus innominatus. Quem ibi sequuntur Raph. Fulg. & la. in vlt. verbis, qui id negat alibi se scriptum reperisse: subditq; ex hoc putare se reddi falsam illam Bal. opin. quā supra in prin. huius questionis adduximus, cum scilicet dicit in hoc dubio potius censeri venditionem, quā permutationem. Sed & hanc Bar. sententiam sequuntur Imo. & Ro. in d. l. Aristo, ff. de donatio. & idē Ro. qui & ob id expressim illam opi. Bal. reprobat, conf. lxxvj. vifo questionis themate, col. j. & Io. Berbe. in tit. de rer. permu. col. ij. vers. quæro quid si ex vna. & Guid. Pap. d. deci. Delphi. xcij. de consuetudine, per tex. in d. c. ad questiones. Firmia. in tracta. Gabel. in iij. parte vij. partis prin. in ij. q. vers. item an habeat, & Ipse la. qui & illā Bald. sententiam, quam tamen dicit sing. reprehendit, in l. j. col. vlt. vers. quid autem esset, & ibi quoque Franc. Ripa col. vlt. ff. si cert. petat. & idem la. in prælud. feud. col. vij. vers. nota tamen inter cetera. & Carel. Contā in memo. incip. contractus an in dubio. & Ferro. hoc tit. de Reractu consuetudinum Burdigal. c. xxix. & Igne. in l. iij. §. si conditioni, vers. & si aliud, numero 29. ff. de S. C. Syllaniano.

¶ Quan

37 ¶ Quamquam Bal. ipse (cuius nullus istorum meminit) conf. cclxj. primò quæritur, statuto ca-
ueretur, col. ij. vers. præterea cum dubitatur, lib. j. contrarium eius, quod ex Bar. diximus, & dia-
metro scribit, videlicet in dubio nominis contractus præsumi contractum nominatum: vt di-
cit not. in l. si margaritam. ff. pro socio. & idem dicit ipse Bald. in sua Margar. in verbo, contra-
ctus, col. ij. vers. contractus dubius, per l. vlt. ff. de condict. ob caus. Sed pro alia sententia fa-
cit, quod voluit glo. not. in l. eleganter, §. j. in verbo, ex stipulatur de dolo, post princ. vers. sed
quare in dubio, ff. de dolo malo. quod cum non constat de specie, vel nomine contractus, cõ-
feretur contractus innominatus. & hoc ibi sequuntur Barr. & Bald. qui eum §. legit cum prin.
eius l. col. vlt. & Iac. Are. qui id multum commédatur, vt dicit ipse Bal. in l. j. C. de iure emphy.
Et est eius rei optimus text. in l. j. ff. de æstim. act. in illis verbis, quoties enim de nomine con-
tractus alicuius ambigeretur, & c. { & ibi Ias. notat. } Et bene etiam facit tex. in l. j. & ibi gl. in
verbo, non possumus, & duabus ll. sequen. ff. de præscriptis verb. & voluit etiam Ias. qui & ea
sura allegat, conf. clxxiij. spectabilis, col. j. lib. ij.

38 ¶ Nec interim tamé omitemus, quod in specie proposita tradit Alcia. in d. l. ij. in prin. nu. 18. *An in prin-
cip. quæst.
magis di-
cendum sit
esse duos cõ-
tractus.*
tertiò inferitur, ff. de verb. obli. & lib. ij. de verb. signi. charta 8. vers. in secundo casu, ibi, sed in
hac quæstione, quod cum æquales sunt vtrique species & pecunia, duo sunt contractus, &
permutationis, & venditionis, pro media parte: nec aliquid tamen allegat. & idem quoq; no-
uissimè repetiit ipse Alcia. in d. l. ij. in verbo, aliud genus, col. ij. vers. quartus casus, ff. si cer.
pet. per l. si pñsus, §. circa, & l. cum hic status, §. pen. ff. de dona. inter vir. & vxor. Et hoc quoq;
subobscure censuisse videtur Spec. tit. de rer. permut. vers. si verò res, & Cyn. in l. quaritur,
ff. de stat. ho. vbi Ang. nuncupatim eam sententiam secutus est. Nam si ex statuto (inquit) de-
beantur laudimia ex venditione, non etiam ex permutatione: ea in hoc cõtractu, de quo tra-
ctamus, soluuntur pro rata pretij, qua scilicet venditio est: pro altera, qua permutatio est, non
soluantur. Et si ex statuto debent solui ex permutatione duo denarii pro libra, & decem ex
venditione: certè quatenus permutatio est, soluuntur duo denarii: quatenus veditio, decem.
Nam vt subiungit, duo contractus possunt sic esse permixti, l. Lucius, ff. de præscript. verb.
nulla tamen l. est eius initij in cod. titu. & fortè voluit allegare l. Titius, eiusdem tituli. quæ
quantum ad id faciat, ceterorum sit iudicium. Et idem propè voluit Bald. in d. l. quæritur, in
ij. lect. in fi.

39 ¶ Sed contra hanc sententiam facit, quod cum vnum tantum negotium actum est, nõ vide-
tur posse dici, duos esse contractus, vt in simili dicitur in l. ij. §. j. ff. loca. & facit l. vlt. ff. de cõdi.
ob cau. nec ex vno quoque ac eodem contractu oriri posse diuersas species contractuum, d.
l. ij. & ibi Bar. & alij, ff. si cert. pet. & l. j. §. quod si rem. ff. de pos. & l. idem q; §. si quis Titio, ff.
mandat. & facit item, quod aliis dicimus, vnam ac eadem rem, nec debere, nec posse diuer-
so iure censerì. l. cum qui ades, ff. de vsu cap. vbi ex hoc dicitur, vnum alteri cedere, eodemq;
iure censerì, vt etiam diximus suprà nu. 35. quinta ratio, cū aliis concord. à me adductis, suprà
eo. tit. §. j. in glo. xvij. in verbo, le pris, & c. num. 21. at dicit quispiam, & latius in l. si vnquam,
in verbo, donatione largitus, nu. 284. tertia ratio.

40 ¶ Illam tamen priorem Alciati & aliorum sententiam, ne id prætermittamus, videtur secuta *De eodem.
Consuetu-
dines.*
fuisse consuetudo Senonensium c. consuetudinum illius gentis xxxij. & Andegauensium, c.
ccclij. & Cenomanensium, c. cccxiiij. & Auxerrensium, hoc ti. §. ij. qui est omnium xxxij. Et
eam quoq; mirum in modum confirmat, quod in nõ lógè dissimili casu voluit Bal. ille, qui nul-
lo in casu abest, d. conf. cclxj. primò quæritur statuto, col. ij. vers. non tamen nego. lib. j. atque
iterù conf. cccclj. nobilis Marchius, col. ij. vers. in contrarium videtur, eo. lib. j. & Matth. Affli.
in deci. Neapo. lxxij. Nardus Andreas, col. vlt. vers. vnde fuit conclusum, vt apud eos videre
poteris, ne hic aliter reperam, & quæ nos quoq; latè scripsimus in d. l. si vnquam, in d. verbo,
donatione largitus, nu. 5. at fortè quis, rursusq; nu. 69. & id quidem.

41 ¶ Et facit etiã pro hac parte, quod vltra Ang. vbi suprà voluerit Cy. & alij in l. in bonè fidei, *De eodem.*
C. de pact. idem Cy. in l. hac consultissima, §. per nuncupationem, C. de testa. Bar. in d. l. vlt.
ff. de cond. ob cau. idem Bar. Fulgo. Roma. Alex. Soc. & Phil. Dec. in d. l. ij. in princ. ff. si cert.
pet. quod ex vno eodemq; facto oriri possunt duo contractus compatibles, & allegat propè
omnes, l. ij. C. de pact. inter emp. & vend. & l. Aristo, in prin. ff. de dona. vbi ex eodè facto fit
cõmixtio contractus nominati & innominati. Et idè quoq; voluit Fran. Are. in l. certi, §. quo-
niam, in j. nota. ff. si cer. pet. per eum text. ibi, siue conuinctim. Sed tu de hoc vide, ne hic diu-
tius immoremur, Soc. in rub. ff. de verb. obli. col. vij. vers. sed circa prædicta. & Fran. Ripa in
d. l. ij. in ij. notab. ff. si cer. pet. Hunc autem nostrum casum huius nostræ diffusissimè, vt solet,
tractat Io. Igne. in l. ij. §. si conditioni, vers. & si aliud, nu. 16. & multis sequen. vsque ad num.
51. ff. de senatus conf. Sylla. sed ita, vt vix intelligam, quæ illius sit in his rebus sententia.

*Quomodo
in hoc casu
estimanda
est species.*

Vc facit tex.in l.fi fundum, ff.mand.vbi dicitur, quod si tibi mandavi, vt mihi emerere fundum, qui ex parte tuus est aliorum partibus à te redemptis, tuā quoque præstare debes: sed ita quidem, vt si certo pretio emendas eas mandauerim, quā tibi mandauerim, tūque ex diuersis pretiis partes cæterorum redemeris, tuam partē viri boni arbitrato æstimato pretio, mihi dari oportet. Quem text. dicit lingu. Bart. ibi. & notabilem Bal.in l.j.in vj. quæst. C. si fer. exte. & multum commēdat l. si quis ita, §. Seia cavit, col. ij. ff. de verb. oblig. Et faciunt, quæ diximus suprà, §. ij. nu. 27. quid igitur. Quod autem in ea l. dicitur, arbitrato viri boni, intellige iudicis, ita enim interpretatur l. continuus, §. cum ita, ff. de verbo. oblig. & l. si vnus, §. Prætor ait, & ibi glo. ff. de iniur. & glo. in l. omnis, quæ est pen. ff. de procur. & in c. potuit, in verbo, celeri, in fi. extrā de loca. cum si.

*Vir bonus,
iudex intel
ligitur.*

*An retra
ctus habeat
locū respec
tu fundi
æstimati.*

¶ At hic quæstionis est, an retractus habeat locū respectu huius fundi æstimati. Et sanè, si alter fundus, puta Sempronianus, qui solus datus est pro hoc, scilicet Corneliano, & pecunia, non retraheretur à consanguineis eius, qui illum Sempronianum dedit (vt retrahi potest secundum hanc nostram consuetudinem) putarem, nec hunc Cornelianum esse obnoxium retractui consanguineorum eius, qui eum dedit pro Semproniano: quia tunc nihil deperiret familiaris, sed potius acquireretur, nepe fundus pretiosior pro viliori. At retracto illo pretiosiore, scilicet Semproniano, videlicet restituto à consanguineo eius, qui eum dederat, pretio, quod pro eo datum est, & æstimatione alterius vilioris, vtique ei abest, qui viliorē dederat: & vilior ipse, quem ille dedit: & pretiosior, qui ab eo retractus est: perindeque nūc est, scilicet retractu pretiosioris facto, ac si ab initio simpliciter is illum viliorē vendidisset eo pretio, quo ob retractum æstimatus est, & quod ei restituitur. Nam & ea æstimatio & æstimationis restitutio fit ex consequentia necessaria prioris contractus, ita statuere consuetudine. Et hæc quidem necessitas (si ita vocari debeat) ortum habuit ex principio voluntario, id est, ex mera voluntate huius, qui ita sponte contraxit, vltroque se in eam necessitatem cōiecit. Ideo non hæc habetur pro necessaria voluntate, sed potius voluntaria, l. j. §. quod si existant, cum glo. in verbo, pacto, C. de natur. libe. & l. alienationes, ff. fami. erc. c. & quod scribit Ange. conf. c. cxliij. multū confortes, post prin. cum alijs multis à me traditis suprà eo. ti. §. j. gl. xliij. in verbo, ou equipollent à vente, nu. 13. & has quidem, & duobus sequentibus. Ne quis hic obiciat, quod multis placuit, retractum non habere locum in venditione necessaria. de quo nos latè diximus in illa eadem glo. nu. 7. tamen si teneas, & quatuor seq. Nec quis miretur, quod diximus, id ex euentu pendere: nec enim id nouum est in iure nostro, vt plenè docebimus infra in fi. huius tit. nu. 8. sed vt tandem, & duobus seq.

Decedere.

¶ Igitur ex facto huius contrahentis, res immobilis ipsius transit in familiam alienam: & id quidem numerato eo, quod consuetudo ob factum illius iubet restitui. Atque ita caret & re, quam habuerat ex huiusmodi contractu, vt quæ retracta est à consanguineo eius cum quo contraxit: atque etiam re, quam dederat, vt quæ manet apud eum, cum quo contraxit: & cogitur recipere æstimationem illius: quod nihil aliud est, quàm vt eam vendidisse censeatur eo pretio, quod ex æstimatione recipit. Et si id non esset propria verāq; venditio, haud dubiè tamen æquipolleret venditioni. Ideo nihil est, quod dubitandum sit, quin retractus in ea locū habeat ex priuata nostra consuetudine, suprà §. j. Et si non haberet, esset aperta via fraudandi consanguineos, ita, vt hic dicitur, contrahendo: quod non admittendum est, l. cum hi, §. si cum lis, ff. de transac. & c. quantò, de diuorti. cum simil.

IN FINE EIVSDEM §. GLO. III.

*Laudimia
an debeat
solui pro
rata pecu
nia, cum
traditur
pecunia &
species.*

¶ IC finis huius §. est ex sententia Cyni, Baldi, & Angeli, in l. quæritur, ff. de statu homin. vbi dicunt, quod si emphyteuta permutat rem valentem centum, cum re valente sexaginta, & quod reliquum est æstimationis recipiat in pecunia, debent solui laudimia ex pecunia, non ex re, vt etiam suprà diximus in j. glof. huius versicu. sed ponamus, tenet quod ex neutro debentur, cum huiusmodi contractus censeatur esse permutatio, non venditio, per ea quæ diximus suprà eod. §. glof. j. nume. 9. si autem non constat. Et idem videtur voluisse Guid. Pap. deci. Delphi. xcij. de consuetudine generali, ad fin. Quem ita sequitur Andr. Alci. hb. iij. de verb. sig. char. 8. vers. quapropter ex consuetudine, & in l. ij. in princip. num. 19. ff. de verb. obligat.

§. XXXI.

§. XXXI.

I LE mary, & la femme, & chacun d'eux pour le tout vendent sur eux, & chacun d'eux aucune rente : ainsi comme le creditur la peut demander pour le tout, auquel des deux il voudroit : semblablement le lignagier de l'un ou de l'autre peut in solidum venir au retraict de ladicte rente, & yestre receu dedans l'an & iour. Et si le lignagier du mary l'a retraicte, vel e contra, le lignagier de l'autre (s'il vient dedans l'an & iour) sera receu à retraire la moytié. Et si lesdictz deux lignagiers tant du mary, que de la femme viennent ensemble, ilz seront receuz chacun en la moytié. Ou quel cas qu'ilz seront concurrens, chacun n'en pourroit demander que la moytié.

Vir & vxor & quilibet eorum in solidum super ipsis & quolibet eorum vestigial aliquod annuum vendiderint, quemadmodum creditor à quolibet eorum in solidum id ipsum exigere potest : ita & consanguineus cuiuslibet ipsorum intra annum & diem in solidum admittitur ad retractum. Et si consanguineus mariti id retraxerit, vel e contrario, consanguineus alterius, siquidem intra annum & diem venerit, admittetur ad retractum dimidia partis. Quod si ambo simul concurrant, alter viri, alter vxoris consanguineus, uterque eorum pro dimidia parte admittetur, neque poterunt ita concurrentes nisi dimidiam ipsam partem petere.

GLO. I. ET VNICA.

HANC rem expressim, & in specie huius §. disputat Ioa. Fab. in §. ult. col. ij. vers. *Si maritus sed ego moneo, Insti. de duob. reis. Maritus (inquit) & vxor & quilibet eorum in solidum renuntiantes auct. de duob. reis, vendunt decem libras annuas : duo consanguinei, alter viri, alter vxoris, volunt retrahere ex consuetudine permit-* *te retractum consanguineis venditoris: quid agendum est: nam si ambo admittuntur & quilibet in solidum, emptor habebit duplex pretium, & ille qui non est de genere retrahet, quod alius, cuius non est consanguineus, vendidit. Et si dicas, quod quilibet admittetur ad solidum obligationis venditionis de suo genere, adhuc habebit emptor duplex pretium. Quod si dicas, quod quilibet soluet dimidium pretij, certe admittetur ad solidum, soluendo tantum dimidium pretij, contra consuetudinem, quæ iubet solidum & integrum pretium restitui. Quod si vnus tantum de genere alterius veniat, erit maior questio, quia solueret totum pretium, & non retraheret, nisi obligationem sui consanguinei: & sic remaneret apud emptorem alia portio solida & integra, & totum pretium. Quod si dicas, quod quilibet admittetur ad medietatem, erunt alia duæ medietates apud emptorem. Et idem relinquit Fab. cogitandum. Sed hic vide Chasse. hoc eod. tit. §. viij. & quæ diximus supra eodem tit. §. xxij. in gloss. ij. num. 6. ex istis denique, & seq. Est autem similis omnino huic nostræ consuetudini, Borboniorum consuetudo, cap. cccclxvj.*

2. **S**ED hic locus offert questionem, quam ex facto vidimus: Vir & vxor simpliciter, vel quilibet eorum in solidum, aliquid vendunt, quod est alterius eorum tantum, (si quod sepe faciunt fieri ementes, vt contra vtrumque emptionis nomine possint agere) an hoc casu consanguineus eius, cuius erat res vendita, admittatur in solidum, an verò & consanguineus alterius quoque admittatur? Dic solum consanguineum eius, qui dominus erat, esse admittendum: quia is solus totum vendidisse videtur, qui solus est dominus, argumento eius, quod respondit Barto. prout illum retulere, & secuti sunt Bald. & Sal. in l. si liqueat, & ibi quoque Franc. Aretin. qui eam l. legit. cum l. si mater, C. de inoffic. donatio. quod si vir & vxor in eodem instrumento donauerunt rem viri, ipse vir tantum censetur donasse, per text. ibi. & in l. ij. C. si aduers. donat. & idem Bald. & Alex. in l. si constante, §. si vxor, ff. soluto matrimo.

in tracta. dotium, in j. priuilegio vij. partis princ. & Ioan. Campe. in tract. eiusdem tit. in prima quæst. iij. partis. Soci. consil. xv. visis prædictis, col. vj. vers. est ergo aduertendum, lib. j. & Matth. Afflict. dec. Neapo. ccix. in causa sororis, vbi dicit hanc opinio. fuisse approbatam, & secundum eam iudicatum fuisse a sacro. con. Neapo. & Fabia. in tracta. de emptio. & venditio. in xxxvij. quæst. iij. partis principal. & Bern. Laud. in additio. Bar. in dicto consil. cxxiij. & Steph. Bertr. consil. cxxxvj. multa sunt, nu. 22. lib. j. Et idē voluit Spec. tit. de obligatio. & solut. §. ante omnia. vers. sed porrò vir & vxor, & ibi loa. And. in addi. post Vber. Bob. & Albe. in dicta auth. si qua mulier, vbi & alios Antiquiores citat. Et facit quod scripsit Homod. cōf. xlj. omiſſa narratione. Sed & idem Bald. de hac re scripsit in l. si eum seruum, col. ij. vers. sed quid si mulier, ff. si cer. per. vbi addit iuramentum mulieris, vt nonnulli alij suprà dictorum.

6 ¶ Nec interim tamen prætermittam, quod in eadem propè specie tradidit Bald. in authent. hoc amplius, col. penul. versic. & nor. hfc arg. C. de fideicommissis, quod si vir & vxor in eodē contractu sunt nominati, & primo quidem loco vir, secundò vxor, præsumitur vir principaliter contrahere, vxor verò intercedere, argu. text. ibi, ante si. cum dicitur, prout quicq; eorū prior nominatus. Subiungit autem, quod quando sunt ambo pariter obligabiles, vterq; censetur principalis, nisi contrahatur super re vnus tantum, vel nisi ad vnum tantum res perueniat. l. si non singuli, ff. si cert. petatur. vel nisi color sit quæsitus. l. vir vxoris, §. vltimo. ff. ad S. C. Velleia. Et id nuncupatim sequitur Ludo. Bol. consil. xliij. cor mundum. & cap. pro tanto, col. secunda, versiculo quod etiam probatur.

Decodem.

7 ¶ Sed & tu super his vide, quæ in simili differunt Doctores, videlicet in patre & filio, qui si mul in eodem instrumento confitentur recepisse pretium, aut aliud quippiam: an vterq; teneatur, an alter tantum, tanquam pretium, aut aliud, præsumatur ad vtrumq; peruenisse, aut fatentur re ad alterum solum. Vide Pet. Dyn. Cyn. Ray. Alberi. Bart. Bald. Ang. Rapha. Co. Imol. Ro. Alex. & alios Recentiores in dicta l. si cum dotem, §. transgrediamur, ff. soluto matrimonio. Iacob. Aren. Bart. Bald. Imol. & Recentiores in l. si constante, in prin. eod. tit. Raph. Co. cōf. filio xl. quidam filio, in secundo dubio. Ro. consil. cccclxij. quod ad propositum. Alex. in additio. Bart. in l. in duobus, §. vbi duo, col. vlt. ff. de duobus reis. Ang. Arer. in dicto §. est & aliud, Instit. de donatio. & in §. fuerat, col. antepen. vers. quæro, vidimus quid debeat, Instit. de a. & o. Fran. Cur. Seniores dicto consil. liij. per totum, Corn. consil. cccij. in hac consulatione, ferè per totum, lib. iij. Barba. consil. xliij. sempiterna, col. v. versic. & adduco, lib. ij. Ludo. Bol. dicto consil. xliij. col. ij. vers. cum itaque. Steph. Bertr. consilio iij. donatio, in iij. dubio, lib. j. Carol. Rui. consil. clxxxvj. ponderatis, col. ij. num. 7. lib. j. & consil. liij. de duobus, col. vj. versic. præterea & secundò, lib. ij.

Si pater & filius simul neatur, aut alter tantum, tanquam pretium, aut aliud, præsumatur ad vtrumq; peruenisse, aut fatentur re ad alterum solum.

8 ¶ Quid autem, cum plures se æqualiter obligant, constat tamen pecuniam ad alterum tantum peruenisse, aut ad eum principaliter negotium pertinere: an vterque tenetur, tanquam principalis, an verò is, ad quem pecunia non peruenit, aut negotium aliter non pertinet, tanquam fideiussor tantum? Vide gl. in l. sed Iulianus, §. item si duos, & ibi quoq; Guli. Cu. tum ibi, tum in princ. eius l. & vtrobiq; Ang. & Pau. Cast. etiam in princ. ff. ad S. C. Macedo. Bart. in dicta l. in duobus, quæ est iij. §. vbi duo, & ibi quoq; Paul. Cast. & Fran. Arer. ff. de duobus reis. eundem Bart. in l. si vt certo, §. si duobus, col. v. versic. sed contra istam, ff. commod. Sal. in l. hoc ita, in x. quæst. C. de duobus reis. Ro. in l. generaliter, ad si. ff. de fideiussor. vbi de hoc consuluisset se dicit, vt fecit consil. cxiij. visis suprà consultis, in j. dubio. Pau. Cast. consil. cccxxxj. in causa Syluestri, col. j. lib. j. & consil. ccccx. consideranda, post princ. lib. j. Ioan. Ana. consil. lx. in quæstione ista, & ibi Ludo. Bol. in addi. Alex. in l. Marcellus, ff. de fideiussor. & consil. cxlix. viso processu, col. j. lib. ij. Barba. dicto consil. xlij. sempiterna, col. iij. versic. capio modò, lib. ij. & consil. xxvj. vbi Christus, col. ij. lib. iij. & consil. xcj. illud referam, col. vj. eod. lib. iij. & consil. xij. illud afferam, col. viij. in iij. dubio, lib. iij. & consil. lxxxvj. magnus dicit, col. iij. vers. & indubitanter, eod. lib. iij. Corne. consil. cccxvj. in consulatione, col. j. vers. tamen his non obstat. lib. iij. Fran. Cre. sing. xxxvij. in eod. instrumento, vbi singu. dicit glo. in d. §. item si duos. Soci. consil. lxxj. supposita conclusione, lib. iij. Hippo. Marfi. sing. ij. si plures fideiussores.

Si pecunia ad vnum ex contrahentibus peruenit, an alter obligetur vt principalis, an vt fideiussor.

9 ¶ Deniq; an duo etiam æquè principaliter aut in solidum obligati, videantur inuicem fideiubere, quod magni est momenti. Nam si vnus non esset soluendo, alter tanquā fideiussor teneatur. Vide igitur text. & glo. in d. l. vir vxoris, §. vlti. & ibi omnes propè Doct. ff. ad Senatus. Velleia. & in l. si duo rei, & ibi Fra. Arer. ff. de duobus reis, & in l. reos, in prin. & ibi quoq; Alberi. Bart. Ange. Imo. & alios, ff. eod. tit. & gl. in d. l. in duobus, §. vbi duo, in verbo, a reo, & ibi Albe. num. 2. eod. quoque tit. & in l. j. & ibi quoque Cyn. Bald. & alios, C. eod. quoque tit. & in §. j. in verbo, si quis enim, & ibi quoque Iacob. Bel. & Bartol. in authent. eiusdem titu.

An cū duo simul se obligant, alter pro altero videatur se deiubere.

tit. Signo. confi. lxxvj. quidam nomine D. Alb. in l. idem est, col. j. nu. ij. ff. ad Senatuf. Velleia. Bar. in l. si constante, col. v. in fi. viij. quæstio. & ibi Alex. in §. quoties. col. iij. versu. iuxta hoc dubitatur, ff. solu. mar. Bal. in l. per diuersas, in xv. quæstio. ibi, si autem ista, C. mand. & confi. cxcvij. ad intelligentiam, ad fi. lib. j. quod repetitur confi. cccclxvj. lib. v. & eundē Bal. confi. cxciij. punctus prohibetur, eo. lib. v. lo. Fab. in §. vlt. col. j. Inst. de duob. reis. Ang. confi. xxxij. quidam Andreas, Ant. confi. xxxvij. Iesu & c. quia maior pars, in j. dubio. Corn. conf. l. licet in hac, col. j. lib. ij. & d. confi. cccxvj. col. j. lib. iij. & Fran. Aret. confi. xxxij. consultatio, in iij. & eod. vlt. dubio. Ludo. Bol. d. confi. xliij. col. ij. versu. pro hoc etiam.

10 *Si duo sunt in solidum obligati, an quilibet in solidum potest conveniri.*
¶ Ex verbis autem huius §. cum dicitur, *le créancier la peut demander pour le tout auquel des deux il voudroit*, satis constat, quod si duo aut plures in solidum sint obligati ad quid dandum, poterit quilibet eorum in solidum conveniri, cogiq; ad id dandum: quod & iuris antiqui est, d. l. reos. §. j. & ibi glos. & Docto. ff. de duob. reis, & l. j. C. eod. tit. & l. si diuisa, C. locat. De iure autem aut sunt absentes, §. j. in auth. de duobus reis. & auth. hoc ita, C. eod. tit. Nisi etiam renunciatum sit beneficio diuidentium actionum, vt dicit glos. in d. authen. hoc ita, & glo. quocq; vlt. in §. vlt. Inst. eod. tit. & in d. §. j. in verbo, cedere, in auth. eiusdem tit. quæ dicit id consuetudine obseruari, & Docto. vbique. Apud Pictauros autem vsus passim obtinuit, vt obligati in solidum possint, & in solidum conveniri, & compelli, etiam si nulla sit renuntiatio. Et hoc, vt diximus, aperte ostendit hæc nostra consuetudo.

11 *Dictio (quolibet) facit, vt omnes in solidum teneantur.*
¶ Sed & illud scire debes, quod si etiam non dicatur, vt omnes teneantur in solidum, sed simpliciter, vt quilibet eorum teneatur, sine ea adiectione, in solidum, id est, vt verbis Gallicis pronuntiemus, *les ditz & chacun d'eux*: certè illud significatur, vt vnusquisq; solus in solidum teneatur: ea est enim priuata ac peculiaris significatio eiusdē dictionis, quilibet, l. si pluribus, & ibi glo. & Bar. & Imol. ff. de leg. ij. & l. non distinguemus, §. cum in plures, & ibi quocq; Bart. & alij ff. de arbit. & c. cum plures, de offi. deleg. lib. vj. Iaco. But. & Bald. in l. pluribus, ff. de procur. Bar. in l. hoc articulo, col. j. versu. oppone & videtur, & seq. ff. de hære. inst. Bal. in l. vlt. §. ipsum, C. de bonis quæ lib. & in c. §. vlt. prope fi. & ibi quoq; Aluar. tit. de succel. feu. & idem Bal. confi. clvij. proponitur quod quidam, in ij. dubio, lib. iij. Per. An. confi. cccv. visis puncto, col. j. Anto. confi. xxix. visis puncto, col. j. Pau. Cast. conf. cccclxxxij. notandum est. col. j. lib. j. Alex. confi. xij. perpectis his, col. vlti. lib. v. & confi. xxij. viso titu. colum. iij. versu. quarta ratione, eodem lib. v. & confi. cxxxv. videretur prima, in princ. eod. lib. v. Capolla confi. causarum criminalium xij. col. iij. versu. & licet plures. Corn. confi. xl. in hac consultatione, in fi. lib. ij. & confi. cccxl. Bonaura, col. ij. eod. lib. ij. Soci. qui alia allegat confi. 50. viso instrumento, col. j. lib. j. Guid. Pap. sing. cccix. dictio, versu. dictio cuilibet. Fra. Cur. senior, confi. 50. memoria, nu. 258. Caro. Rui. confi. lxxvj. circa casum col. ij. nu. 4. lib. j. Lud. Gozad. confi. xxvj. in causa illustrius morum, col. v. nu. 38. Sed & tu de alia vi & natura huius dictionis, quilibet, vide Bar. in l. re coniuncti, col. v. versu. secundò quæro dixi, ff. de leg. iij. Pau. Ca. confi. cclxxv. super primo quæsito. col. ij. versu. contrarium puto, quia licet, & iteru versu. contrarium puto: nam sola, lib. j. & Carol. Molend. in consuet. Parisi. tit. j. §. ij. num. 45.

12 *Idem de dictione singuli.*
¶ Illud autem vulgare verbum Gallorum, *chacun*, non tantum per eam dictionem, quilibet, intelligitur, sed per eam quoq; singuli, nam si velis Latine dicere, *André, Pierre, & Jean, & chacun d'eux*: ita poteris dicere, Andreas, Petrus, & Ioannes, & eorum quilibet, & singuli. Ideoq; & hæc quoq; posterior dictio rem cuilibet in solidum attribuit. l. potest, ibi, vel vnus in plurium, vel singuli in singulorum. & l. seq. quæ incipit, vel singulis, ff. de vulg. & pupil. subtit. & l. in singulis, ff. ad leg. Falcid. & l. singulis, ff. de exceptio. rei iudica. & voluit per quædam ex illis l. Bal. confi. cclxxj. inter Ioannem, col. ij. lib. j. Et idem de dictione, quisque, voluit Pet. Anch. confi. cclxv. duo prima, in ij. dubio. Et de dictione, quacunque, per l. filia-bus, & ibi Doct. ff. de leg. j. & Caro. Rui. d. confi. lxxvj. vbi suprà.

§. XXXII.

N acquestz faictz par aucun & par luy venduz sont receuz au retraict les lignagiers du vendeur, soit de par pere, ou de par mere. Et si lesdictz lignagiers estoient concurrens dedans l'an, ilz seront receuz, c'est a sauoir ceux deuers le pere en la moytié, & ceux deuers la mere en l'autre moytié.

IN REB

IN rebus à quopiam quasitis & ab eodem venditis admittuntur ad retractu consanguinei venditoris tam paterni quàm materni. Et si veriq; intra annum consanguinei concurrant, ferent paterni dimidiam partem, materni alteram dimidiam.

GLO. I. ET VNICA.

IN MVLTIS partibus Franciæ non habet locum retractus proximitatis in rebus acquisitis, sed tantum in bonis quæ ex successione generis nobis obenerunt: videlicet apud Parisienses cap. clxxiii. Meldenses, cap. lxxxvij. & expressius cap. cv. Melodunenses, cap. xxij. & expressius cap. xxv. Senonenses, cap. xxxj. Trecenses, cap. cxliij. & multis seq. Caluimontenses in Balsignaco, cap. cxij. Vidriacenses, cap. cxvj. Ambianenses, cap. xlvij. Monstrolenses maritimos, cap. lxxij. & lxxv. Belquercenses, cap. xij. Carnutenenses, cap. lxxij. & iterum clxxj. Aurelianenses, cap. cclxxvj. & aliis pluribus, & declaratur cap. cxciiij. Turonenses, cap. j. huius tituli. *de retractu*, in illis verbis, *les lignagiers du vendeur habiles à lui succeder en la ligne, dont meurt la chose vendue*: quæ verba non possunt convenire reb. acquisitis. Borbonienses, ca. cccxxij. & cap. cccxxxiij. Blesenses, cap. cxciiij. Dunenses, cap. lxxix. Bituricenses, hoc eodem tit. cap. j. Burgundienenses, hoc quoq; tit. cap. item j. Artesienses, cap. lxxxij. & expressius cap. lxxxvj. Morinenses, cap. xvij. Marchienses tit. *de retractu lignagier*, cap. j, qui est omnium consuetudinum, cclx. nisi tamen in consanguineis paternis non etiam maternis, ut declaratur §. viij. qui est omnium cclxxvj. Et Lorrienses in præfectura Montargij, hoc eodem tit. §. j. Altsiodorenses, quos vulgò vocant Auxerrenses, hoc quoq; tituli §. j. qui est omnium xxxij. Senlites, siue Syluanectenses hoc item tituli §. j. Comitatenenses Burgundos, tituli. *rechapit* §. viij. Niuernenses hoc quoq; tit. cap. j. Valesienses tituli §. xv. & expressius tituli. *de retractu*, §. j. qui est omnium lxxxij. Laudunenses aliosq; Veromandenses, partis iij. tituli. viij. §. j. qui est lxxv. illius iij. partis, à contrario sensu. Ut non immeritò Masuer. in titulo de retractu, §. j. dixerit retractum non habere locum in bonis acquisitis, secundum consuetudinem Franciæ: vti etiam dicit Bened. in repet. cap. Raynutius, in verbo, & uxorem nomine Adelasiæ, numero 636. de testam. Statutum quoq; Mediolanense, ex quo huiusmodi ius competit, loquitur nuncupatim de re paterna, ut videre licet apud Iason consilio cxciiij. superuacuo, libro ij. Idque etiam ex statuto Lucanæ ciuitatis obseruatur, ut videri potest ex Philippo Decio consilio cccxxij. viso puncto. i. & Maria. Socin. iunior consilio xxiij. pulchra est prædens consultatio, in casu positione, & in 2. dubio, libro j. & iterum consilio j. pro resolutione. colum. vj. versiculo aggrediar nunc quartum, libro secundo, & ex statuto Castri noui de Carfagnana, testimonio eiusdem Maria. consilio xx. in proposito casu, libro j. }

Retractus an habeat locum in acquisitis. Consuetudines de ea re.

- 2 ¶ Idq; summa ratione subnixum est: quia ea, quæ ita ex successione nostrorum excipimus, *A maiori- bus accepta magis sunt quam à nobis comparata.* Ideo Bald. in cap. inter dilectos, colum. tertia, versicu. item scias, extrà de fide instrumen. di- cit, quòd si vasallus alienat feudum quod sua industria quæsiuit, nocet suis posteris: non familia, etiam si alienat feudum à progenitoribus acceptum. Nam & generaliter vasallus non potest præiudicare filiis, aut agnatis, etiam suis heredibus, in feudo antiquo, cap. j. §. hoc quoque, & ibi glo. in verbo, inuestire, & Docto. tit. de success. feud. In nouo autem potest glo. Iacob. Belui. Bald. Marti. Laud. Cardi. Alex. & omnes ibi, Andr. Iser. in cap. j. per illum rex. à contrario sensu, tituli. de ali. feud. pater. idem Iaco. Bel. in cap. j. §. aut si libellario, & ibi Bald. potest præcolumna j. versu. tertius casus, tit. quibus mod. feud. amit. Nico. Mat. in l. j. C. de reuo. dona. *indicare hereditib. in feudo anti- quo, potest autem in nouo.* Bal. in l. j. col. ij. versu. & prædicta faciunt. C. de bonis libert. & in l. vlti. in princ. C. de liber. adoptiuum, §. j. ff. de in ius vocan. Iac. Aluar. in cap. j. §. vlti. in xvij. & iterum, xvij. conclus. tit. quæ fuit pri. cau. bene. amit. Alex. consi. xvij. attentis narratis, col. secunda, versu. hoc etià, libro v. vbi & alios citat. Barba. consi. lxxvj. afferam in medium, col. x. & seq. lib. iij. & Ludo. Gozad. consilio iij. prima facie, col. iij. num. 9. & diximus supra eod. titu. §. xj. in gloss. vj. in verbo, *si est plus proche*, versu. vlti. Et de emphyteusi quoq; idem respondit Per. Anch. consilio cxliij. pro domina. Et vide interim Bal. in c. j. col. iij. versu. quæro utrū pater, tit. de probi. feud. ali. per Fede. & quod dicit Ang. consilio cx. sanctissima, colum. ij. id esse diuturnius arque ad nostros transmissibilis, quod à capite in membra transmitti cepit, per l. pater. §. quindecim, ff. de leg. iij.

¶ Et facit

3 ¶ Et facit etiam, quod in simili tradit Bal. in l. j. ante fi. C. per quas perso. nobis acqui. & Fra. Aret. in l. idem Iulianus, §. si quis alicui. col. penul. ff. de lega. j. & Alex. cons. cvj. visio themare instrumenti, col. vlt. lib. iij. & latè consi. sequen. in causa Nicolai, post prin. & laf. in l. j. col. lxxvj. quæ est in char. penul. col. j. vers. tertio limita, C. de iure emphy. Nam & in iis, quæ ipsi nobis comparauimus, plus iuris, quàm in ceteris, habemus. l. si quid in bello, & ibi gl. & Bar. ff. de capti. & postli. reuer. & not. lo. Mol. in c. nullus. de elect. lib. vj. & Bart. in l. si infulam, col. iij. in vj. oppo. ff. de verb. obligat. & latè ostendimus suprà tit. xiiij. qui est, & de donations, §. j. in gl. j. cum reddimus rationem illius consuetudinis facientis ius disponendi liberè de suis acquisitionibus, non item de suis bonis patrimonialibus. Quæ etiam ratione Gera. Bago. tenet, retractum non habere locum in rebus acquisitis, in illa sua disputa. retractus, vers. super termino, immobilem: uti etiam facit D. Boer. in consuetud. Biturig. hoc tit. de retractu lignagier, §. j. in gl. ij. & latius desit. lxxvj. proximiori, col. j. & ij. Sed & huc pertinere videntur omnia iura, suprà in præfat. huius tit. pro ratione retractus adducta, quæ maiori ex parte loquuntur de rebus quæ maiorum nostrorum fuerunt.

4 ¶ Verùm cum nostra hæc consuetudo, & in acquisitionibus, quoq; retractum admittat, ea haud dubiè, quantum ad nos, sequenda est: quandoquidem vnaquæq; provincia suo sensu abundat, cap. illa. xij. dist. cum aliis si. Nec tamen in hoc sola est nostra consuetudo. nam & similis est apud Cenomanos, cap. cccclxxvj. Andes, quos Andegaus nunc vocamus, cap. cccclxxvj. Rochelanos, cap. xxix. Burdigalos, cap. xiiij. Normanos, cap. cxv. qui talis est, & querelle de sief vendu. §. si aucun a conquis. Ex consuetudine autem Aruernorum, acquisitiones retrahi possunt à consanguineis paternis eius qui acquisiuit, & postea vendidit, non etiam à maternis, ut cauetur tit. consuetudinum eius nationis, de retractu, cap. xxv. Cuius etiam meminit Masuer. tit. de successio. §. item in bonis acquisitis, & in d. §. j. huius tit. de retractu.

5 ¶ Cæterùm stante alia consuetudine, quæ frequentior est in Galliis, quæ scilicet retractum non nisi in bonis patrimonialibus admittit, multa occurrunt dubia, quæ nos discutienda ducimus, neque enim nostratibus tantum canere volumus. Quæro igitur, quid si quis tanquam consanguineus retrahat rem patrimonialem ab alio suo consanguineo venditam & postea eandem alteri vendit: an erit locus retractui, tanquam in re quæ processit à genere: an non erit, tanquam in acquisitione. Bal. consi. lxxxv. præmissis, lib. v. repetito consi. cccclx. eo. lib. consiluit in casu ad hanc speciem pertinente. Testator enim prohibuerat, ne filij ipsius hæredes domos suas alienarent, nisi sibi ipsis: vnus autem eorum alteri vendiderat: an iste emptor postea poterit extraneo vendere id, quod à fratre emit permissu testatoris. Nā quod ipse non emit, sed iure successionis habet, alienare haud dubiè non potest in extraneum. Et respondit Bal. in dicto consilio eam portionem, quam à fratre emit, liberè eum posse alteri vendere: nam prior illa venditio facta fuit iudicio testatoris: vnde emptor ius habet vendendi cuiunque velit. l. pater filium, §. quindecim, ff. de legat. iij. cui ipse Bald. ibi hanc epitomen adscripsit. Qui prohibetur alienare partem suam, non videtur prohibitus alienare partem quam redemit. Nam verba prohibitoria deficiunt, & cum testator permiserit ei vendi, & liberè quoq; tradi permittit, ex natura contractus, cuius obligatio est ad rem liberam tradendam, ut not. in l. ex iis prædiis, C. de euictio. Hæc ille propemodum, in dicto consilio, quæ & huc multum faciunt: quia & hic consanguineus redemit iudicio legis municipalis, quæ cōparatur iudicio testatoris, glo. Bart. Angel. Raph. Corne. & Alex. in l. j. C. de his quib. ut indig. cum concord. à me congestis infra eodem tit. in si. totius tit. in iij. quæst. num. 13. deniq; obligatio.

6 ¶ Cui adde, ad id quod dictum est, venditorem teneri ad tradendam rem liberam, text. in l. in venditione, ff. de act. empt. quem ad hoc expendit glo. in l. cum venderes, ff. de contrah. emp. cum aliis simi. à me adductis suprà eod. tit. §. j. glo. ix. in verbo, *en lignagier*, nu. 56. & idè videri. Sed & quod res semel licitè alienata, possit & postea semper licitè alienari in quemcunq; per d. §. quindecim, voluit Bar. ibi, qui id trahit ad merum imperium semel delegatū. & rursum in l. j. paulò ante fi. & ibi quoq; Ioan. Plar. col. iij. versic. similiter vbi ius, C. de impo. lucr. descript. lib. x. & Signo. consi. ccx. in nomine & c. quæstio præsupponitur, col. ij. vers. secundò sic. Alberic. in l. j. nu. 22. ff. de off. eius cui manda. est iuris. Bal. consi. liij. substructio, post medium, lib. ij. & consi. lvij. item instituo, col. ij. cod. lib. j. Paul. Cast. consi. cccxliij. super primo, col. ij. vers. secundò quia post venditionem, lib. j. & consil. cccclxvij. si iste masculus, in fi. cod. lib. j. Lud. Bolo. consi. xliij. Ser. Iacob. col. v. vers. aut & tertio. Franc. Ripa lib. j. respons. c. ij. clerici, num. 13. & lib. ij. eiusdem operis, cap. xxv. feudalibus, nu. 19. Et facit etiam tex. in l. tutor rerum, & quod ibi dicit Bart. ff. de adm. tuto.

7 ¶ Contrariū tamen videri posset in nostro casu, scilicet quod redemptio, siue retractus, aut

recu

recuperatio facta ab eo, qui est de familia vel genere prioris venditoris, non debet operari, ut *De ea qua-*
res ita recuperata non dicatur esse de genere vel de patrimonio: cum ea recuperatio ad id esset *stio.*
destinata, ut ea res remaneret in familia siue genere huius consanguinitatis: ideo cum sit indu-
cta ad hunc effectum, non debet contrarium operari, l. legata. ff. de leg. j. & l. legata. ff. de adim.
leg. & l. cum tale, §. vlt. ff. de condit. & demon. & c. cum inter. extra de except. & c. suggestum,
& ibi lmo. de app. cum simi. Quam rationem in casu huius statuti expendit Philip. Dec. confi.
lxxxvij. cuius superscriptio incipit, valet statutum. col. iij. vers. secundò principaliter. In qua re
inspicienda sunt verba statuti: nam si ea loquuntur de rebus quæ fuerunt maiorum, aut aliis
verbis similibus vtuntur, putarem in his rebus à consanguineo redemptis, & postea alienatis
statutum habere locum: nam verum est, hæc fuisse maiorum. Si autem loqueretur de rebus, quæ
nobis successione obuenerunt, aut similibus, contra putarem non esse locum statuto, cum hæc
nobis successione non obuenerunt, sed ea nostris facultatibus redemimus.

- 8 ¶ Ad d. autem §. quindecim, vide omnino Pau. Cast. post glo. in l. voluntas, col. ij. vers. breuiter *De eodem.*
aduerto, & ibi quoque las. col. vlt. C. de fideicom. & eundem Pau. confi. lxxxvij. visis & conside-
ratis, col. iij. vers. circa primum lib. j. & confi. cccxlvij. si iste masculus, col. ij. & iterum in fi. eo.
lib. j. lo. Ana. confi. xlvij. illud præsupponitur, col. ij. vers. nec prædictis obstat. & ante hos Barto. in
l. pecto, §. fratre, vers. venio ad tertiam partem, ff. de leg. ij. & in l. filius familiæ, §. diui. col. iij. ver.
circa materiam, & ibi las. tum in j. lect. col. vij. vers. circa secundum remedium, tum in j. lectu.
col. xij. ver. eia. (dem initij, & ibi Ioan. Crot. col. xv. vers. prima sit conclusio, & multis seq.
& Ferdi. Loaz, nume. 430. & seq. & Fran. Rip. nume. 66. ff. de leg. j. Et vide etiam Alex. post alios,
in l. j. col. pen. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & Soci. confi. cxxl. materia, col. xj. vers. ex qui-
bus concludendum, lib. ij. & Philip. Dec. confi. lxxix, visis duobus, col. j. vers. quarto pro ista, &
col. ij. vers. vltimò non obstat. & dicto confi. lxxxvij. col. iij. ver. secunda difficultas, & duobus
seq. & in addit. confi. clxxxij. in casu occurrenti, col. vlt.

- 9 ¶ Sunt autem priuatæ quædam nostræ Galliæ cōsuetudines, id priuatim expressimque, de quo *Consuetu-*
hic quarimus, diffinientes. Nam ex consuetudine Parisiensis retractus habet locum, cum quis *dines de ea*
vendit rem patrimonialem familiæ, quam à consanguineo venditam retraxit. & quod plus est, *re.*
quam etiam à consanguineo primo loco, & sine retractu comparauit: ut cauetur capite Pari-
siensium cōsuetudinum clxxv. Similiterque apud Meldenses, c. xcij. & iterum c. cv. & Melodu-
nenses, c. xxv. & iterum xxxvij. & Senonenses, c. xliij. & seq. Trecentenses, c. clvij. Montrolienses
maritimos, c. lxxij. Belquerenses, c. xij. Carnutenenses, c. lxxij. & seq. & iterum c. clxxv. & seq.
Aurelianienses, c. cclxxvij. & c. cclxxx. Borbonienses, c. cccc. xxxij. Montargienses, ceterosque
Lorrienses, hoc tit. §. j. Burgundenses, huius tit. *de retractu*, c. vij. Artesienses, c. ij. Comitatum
Burgundiarum, titu. *re. achap. 7*, §. xj. Verum apud Laudunenses, & ceteros Veromandenses huius
titu. §. xj. qui est totius tertiarie partis xcv. huiusmodi retracta censetur acquisitiua, nec in ea
habet locum retractus, si postea vendatur.

- 10 ¶ SED & illud dari potest, Si quis vendidit fundum patrimonialem, & ex pecunia ipsius *Res emptæ*
alium fundum emitat hic censetur patrimonialis, ut prior ille: an verò acquisitiuus, ut sic *ex pecunia*
habeat, aut non habeat locum retractus, qui tantum conceditur in patrimonialibus, ex multis *retractu ex*
Franciæ consuetudinibus, ut diximus. Volui enim (quod & iam diximus) non nostris tantum *fundo pa-*
Pictonibus, sed & aliis quoque scribere, præsertim in his casibus frequentissimis, ac penè quo- *trimonialibus.*
ridianis. Igitur Masuer. quem nos subinde in rebus consuetudinariis citamus, in tit. de socie- *an et ea sit*
tate, §. item nomina seu debita, dicit huiusmodi fundum comparatum ex pecunia alterius *patrimo-*
fundi patrimonialis, patrimonialem quoque cēseri: & quod plus est, ipsam quoque pecuniam *nalis.*
nondum conuersam in emptionem aliorum prædiorum, huiusmodi esse censendam, per illam
regulam generalem, subrogatum sapere naturam &c.

- 11 ¶ Sed & idem de fundo (ut nunc pecuniam relinquamus) voluit Bened. in repe. c. Raynutius, *De eodem.*
in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 791. vers. item videtur, extra de testam. eadem sci-
licet ratione, quòd hic fundus succedit loco fundi patrimonialis venditi, cuius tanquam sub-
rogatus naturam mutatur, l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis caution. & l. si filia, §. Titia.
ff. de condit. & demon. Et facit (inquit) l. si donatz res, §. si sponsus, & quod ibi not. Bal. & alij.
ff. de donat. inter vir. & vxor. Cui adde optimum tex. loquentem de pecunia legata, & postea
conuersa in emptionem prædiorum, in l. pater, ff. de adim. lega. & alium loquentem de rebus
ex dote comparatis, in l. si cum dorem, §. vlt. ff. solu. mat. Subdit tamen ipse Bened. (ut ad eum
redeamus) dubium facere tex. in l. coiri societatem, ff. pro soc. in illis verbis, si quod lucrum ex
emptione, venditione, locatione, conductione descendit. Vnde (ait) licet facilis sit responsio,
cauti tamen viri in talibus rebus acquisitis declarant velle pecuniam ex venditione sui patri-
monij retractam tenere locum illius.

12 ¶ Chasse, quoque in consuet. Burgund. tit. *des droitz appartenans à gens mariés*, §. ij. in verbo, *et acquisit*, col. ij. idem tenet in idem omnino iuribus & rationibus, imò propè verbis ipsis, vt aperte intelligas ab illo defumpisse, licet eum non memorauerit, qui mos ei solennis est, & penè perpetuus. Et idem quoque tenet ipse Chasse. tit. *de successions*, §. viij. in verbo, *sent yssuz*, col. ij. vbi allegat Bal. in duobus locis, qui id in neutro dicit. Idem etiam tradit Ferro. in consuetud. Burdigal. tit. de testam. §. v. in fi. & iterum in tit. de retractu, §. xxij. col. j. & Ioan. Lupus in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. lxx. col. iij. vers. illud tamen quod dixi, dum scribit, apud Hispanos legem esse in foro legum lib. iij. tit. iij. lxxj. quòd fundus emptus ex pecunia redacta ex venditione alterius fundi. ad alterum coniugum spectantis, non sit eorum communis, tanquam acquisitus, sed manet eius proprius, cuius is prior fundus erat. Idque iuris communis esse contendit, per iura idem ius naturamque præbentia rebus subrogatis. Et idem denique expressim ante illos voluit Bal. quem nullus eorum citat, consi. cxij. queritur, col. ij. vers. prædicta sunt vera, lib. j. Vide tamen quid de eo postea dicam.

13 ¶ Et pro istorum sententia faciunt vltra allegata per eos duotex. tam formales, vt cum nostris loquat, vt pro hoc nostro casu facti fuisse plerisque possent videri: videlicet in l. si & rem, ff. de petit. hared. vbi scribitur ad verbum, Quia potest existimari in locum hæreditariæ rei venditæ pretium eius successisse, & quodam modo ipsum hæreditarium factum. Alter in l. Imperator. §. vlt. cum l. seq. ff. de leg. ij. cuius hæc verba sunt, Cum autem rogatus, quicquid ex hæreditate supererit, post mortem suam restituere, de pretio rerum venditarum alias comparat, diminuisse, quæ vendidit, non videtur: sed quod inde comparatum est, vice permutati dominij restituere. Quid igitur his iuribus videretur in eam rem clarius, apertius, expressius?

14 ¶ Porro autoritate posterioris, scilicet d. l. Imperator. tradit Host. summæ autoritatis Docto. in Summa, tit. de vsur. §. vlt. col. iij. ver. quid si vsurarius. quòd si vsurarius de pecunia fœnebris, id est vsuraria, emat prædium, & ipsum postea vendat, & aliud emat eodem pretio, quod ex illa venditione redactum est: id posterus prædium, ex ea pecunia emptum, censetur fœnebre, poteritque à debitore, à quo vsura primùm exacta sunt, repetere. De quo & tu vide eundem Host. in c. cum tu. col. vlt. extrà eo. tit. de vsur. Barpt. Brix. quæst. venerabili. lxxvj. aliquis emit. & Lapum alleg. lxxiij. quæro an res emptæ. & quos ibi allegat. & Alber. in d. l. si & rem. de petit. hared. & in l. qui vas. ff. de furt. & optimè quoque facit, quod in simili per illos tex. respondit Pet. Anch. consi. cij. contra dictam donationem, col. ij. vers. vltimò considerandum.

15 ¶ Sed audi tamen alium tex. qui vult pretium fundi haberi loco fundi, sed non alium fundum ex eo pretio comparatum, in l. sed & si lege, §. j. ff. de petit. hared. qui huiusmodi est: Item si rem distraxit, & ex pretio aliam rem comparavit, venit pretium in petitione hæreditatis, non res, quam in patrimonium suum conuertit. Et ex eo not. Barto. quòd licet pretium succedat loco rei, non tamen res loco pretij. Id quod etiam voluerunt Cyn. & Alber. in l. mater C. de rei ven. & ibi quoque Bal. col. pen. vers. sed quæro quid econtrà, per l. si ita fideiussorem, ff. de fideiuss. reddiditque rationem differentia, quam videre poteris. & idem quoque Bal. in l. si eum seruum, col. ij. vers. sed quid econtrà, ff. si cert. petat. vbi & ad hoc allegat l. Proculus, ff. de iure dot. & l. Titium, §. altero. ff. de administ. tutor.

16 ¶ Id quod etiam satis apparet ex eo, quòd regulariter res emptæ ex pecunia mea, non est mea, l. si ex ea, C. de rei vend. & ibi plurimæ concord. in glo. Nec ideo res emptæ ex pecunia dotali, dotalis est, l. ex pecunia, C. de iure dotium, & l. vlt. C. de ser. pigno. dat. manu. nisi id actum sit ex voluntate mulieris, l. res quæ & ibi glos. & Doct. ita eum tex. qui repugnare videbatur, intelligentes, ff. de iure dotium. Nec res emptæ ex pecunia pignoratæ, est pignoratæ, l. idemque. §. vlt. ff. qui potio. in pign. hab. Nec res emptæ ex pecunia ecclesiæ. est ecclesiastica, si credimus Lap. alleg. lxxij. in quaestione. De quo tamen, ne fallaris, vide glos. & Docto in l. si vt proponis. C. de rei vendic. Sed ita ne interim omittas, quod sing. scribit Bal. in c. vigilant. col. ij. ver. quæro, emi rem de pecunia. extrà de præscrip. quod licet pecunia ecclesiæ ab alio possessa præscribatur aduersus ecclesiam spatio triennij, vt quælibet alia res mobilis ecclesiæ, quicquid dicat Inno. tamen res immobilis ab eodem emptæ ex illa ipsa pecunia, non potest ab ipso præscribi minori tempore, quàm xl. annis, vt ceteræ res immobiles ecclesiæ, arg. l. item illa. §. quod adiciatur. ff. de constit. pecu. & l. quod debitori, ff. de donat. causa mort. quamquam prius in contrarium allegasset d. l. si donatæ res, §. si sponsus. ff. de donat. inter virum & vxor. & alia quædam, quæ ibi videre poteris.

17 ¶ Nec denique res emptæ ex pecunia communi nomine alterius tantum, est cõmunis, sed eius solius, cuius nomine emptæ est: sed acquirens vel communicare debet, secundum quosdam: vel partem pecuniæ tantum reddere, secundum alios l. si quis societate, & l. sed & si socius, §. si absentis.

nia commu-
ni, commu-
nis est.

- X 2

[illegible]

22 *De eodem.* ¶ Et ne de hac re dubitandi occasionem vel minimam habeas, text. est, qui id discrimen nuncupatum facit inter singularia & vniuersalia: quem miror à paucis, ne à nemine dicam, fuisse animaduersum, in l. venditor ex hareditate, ff. de hared. vend. Nec tamen illud interim omitendum ducimus, quòd etiam in ipsis vniuersalibus, in quibus pretium succedit loco rei, id quidem non verè procedit, sed ex fictione: vt pulchrè & sing. voluit Bal. in l. cogi, colum. vlti. versù. deinde quæro pone. C. de petit. hared. & id sequitur & commendat Iason in d. l. si eum seruum, ff. si cer. pet. Quod maximè notandum est in interpretationibus nostrarum consuetudinum, aut, vt verius appellem, statutorù, quæ verè & propriè intelligi & interpretari debent, vt iam sæpius diximus.

23 ¶ Fateor tamen, quod si is qui ita vendidit vnum fundum, & ex pecunia illius alterum emit, proteſteſtur, ſive deſclet, eo ſe animo ſive nomine id facere, vt hic fundus alterius locum ſubeat, ſeq̃ui debemus eius declarationem, ex ſententia gloſ. in d. l. ſed & ſi lege, §. j. ff. de petit. hær. & in d. l. Imperator, §. vlt. ff. de leg. ij. & in ſimili alterius gl. & Doct. in d. l. res quæ, per eum tex. ff. de iure dot. & bene etiam facit tex. in ſimili in l. at ſi quis. §. ſed interdum, verſ. oportebit, ff. de relig. & ſumpt. funer. Ideo quod in cautelam & conſilium adhibendum cenſuerunt Bened. & Chaſſe. locis allegatis ſuprà nu. 11. ſed & idem & ſeq̃. id in neceſſitatem conuertendum eſt, ſi quis hunc fundum poſteriozem patrimonialem eſſe voluerit.

24 ¶ Idem tamen cenſeo, ſi vendens ipſe conſeſſim venditione facta pecuniam in emptione alio-
rum prædiorum conuerterit: quia id faciens, ſatis videtur ex temporis breuitate declarare in id
ſe vendiſſe, vt emeret, ſubſtitueretque hunc fundum in alterius locum, per ea quæ in ſimili
dicemus in frã. tit. ſeq. §. in gl. v. in verbo, in limine contractus, in prin. Nam & aliàs ex breui-
tate temporis præſumimus ea, quæ ſecuta ſunt, in primo actu fuiſſe cogitata, eumque ipſum
ob ea factum fuiſſe, l. ſi venti. §. vlt. & ibi Bart. & alij, ff. de priuil. cred. & c. officij, de offi. deleg.
& Bart. in l. poſt contractum, col. ij. ver. quinto præſumitur, ff. de donat. lac. But. & Alber. in l.
ſi tibi pecuniam, ff. ſi cer. pet. Bal. conſ. ccccxiij. multiloquium, col. ij. ver. certè ego, lib. iij. vbi
per d. l. ſi venti. §. vlt. reſpondit, ex breuitate temporis præſumi pecuniam alicunde receptam,
fuiſſe conuerſam in prædij emptionem. cum ſcilicet non multum eſt ſpatij inter receptionem
& emptionem. qui eſt caſus noſter: & certè eſt optimus tex. in d. §. vlt.

25 ¶ Nihil autem interest, verbis, an facto voluntas declaratur. l. de quibus. & ibi gl. ff. de legib. & l. recufari. & ibi etiam glo. ff. de acquir. hared. cum multis simi. & concor. à me adductis infra tit. omnium nostrarū confuetudinū xliii. qui est, *de communauté de biens*, s. ij. in gl. vj. Ideoque hic non minus censetur is fundus ex pecunia alterius in id emptus, vt loco illius subrogetur, quam si id verbis declarauisset. Ex quibus etiam potes intelligere idem esse, si ex aliis coniecturis deprehendatur, vendentem eo se animo & consilio fecisse. Et ne de his hæsites, scire debes, etiam in particularibus, nedum in vniuersalibus, subrogatum in locum alterius, eius naturam sapere, vt aperte probat d. l. si donata res, s. si sponfus. ff. de donat. inter vir. & vxor. & tradit Ias. in l. si grege. col. ij. vers. non d. not. ff. de leg. ij. Igitur vt concludam, si vendens voluerit hunc posteriorem fundum in locum prioris subrogare, idque declarauerit vel expresse, vel tacite, nihil est quod sit dubitandum, eundem censi esse eiusdem naturæ.

NEQUE enim hic casus longè abest à permutatione, videlicet cùm quis permutat fun-
dum patre

dum patrimoniale cum alio: nam haud dubiè hic fundus censebitur patrimonialis, vt tenet etiam Bal. dicto consi. cxij. vbi supra lib. j. & Masuer. dicto tit. de societ. § item. & dicuntur con-
 quæstus. Et id nemo, vt opinor, negabit, præsertim cum vtraque res est in mobilis, & ita eius-
 dem naturæ quantum ad id, de quo tractamus. Et id nuncupatum censuerunt multa Gallia-
 rum consuetudines. & inter ceteras Parisiensis, cap. clxxix. Melodunensis, cap. lv. Senonensis,
 cap. xxxij. & xxxviiij. Trecentis, cap. cliij. Victriacensis, cap. cxv. Aurelianensis, cap. ccxcviiij. Bor-
 boniensis, cap. cccclxij. Andegauensis, cap. cclxxij. Cenomanensis, cap. ccxc. Altimarchiensis,
 cap. cclxvj. & Marchiensis, cap. cclxxij. quod est xij. huius tit. de retraiet. Lorrienensis in Præfectu
 ra Montargij, hoc quoque tit. §. xix. Auxerrensis, siue Alusiiodorensis hoc item titu. §. ij. qui est
 omnium xxxij. Senlitenensis, siue Syluaneckenensis, hoc quoque tit. §. x. Britanienensis, titu. des pro-
 messes & retraiet lignagier, qui est omnium xv. §. xvij. Vt non temere ab eo discendum sit, in
 quo tot consuetudines conueniunt.

*Quid si
permutetur fundus
patrimo-
nialis cum
alio, an hic
censetur
patrimo-
nialis.
Consuetu-
dines.*

- 27 ¶ Et id quoque in simili voluit Alber. post Guliel. Cun. in l. vlt. col. ij. vers. item quærit, ff. de neg.
 gest. cum tractat, vtrum si quis rem meam permutat cum alia, & ea res mea postea perit, pos-
 sum contra eum agere ad aliam rem, quam habuit causa permutationis. & quod scripsit Lucas
 Pen. in l. j. col. iij. vers. sed quid in questione, C. de impo. lucr. descript. lib. x. vbi tenuit, & multis
 argumentis & rationibus probauit, rem immobilem à patre receptam ex permutatione alte-
 rius eandem omnino naturam fortiri. Ideoque filios in ea eodem modo succedere debere, at-
 que in illa, quam pater reliquit, etiam si aliàs aliter successuri fuissent. quod est multum not. &
 Ias. consi. ccxxxj. ista duæ mulieres, col. j. lib. ij. vbi dicit, quod res permutata cum re subiecta
 fideicommissio, fit fideicommissaria. & Matth. Afflict. dec. Neap. cccxxvj. quidam nobilis,
 quod res permutata cum re dotali, efficitur dotalis.

- 28 ¶ Et ex his fit, vt prohibitus nouum locum acquirere, non videtur prohibitus antiquum cum
 nouo permutare: vt videre est apud Do. & Philip. Fran. in c. j. de excess. prælat. lib. vj. In præce-
 denti autem casu, vt ad illum ex hoc non tam diuerticulo, quam adminiculo, redeamus, cen-
 setur quædam, veluti permutatio, quantum ad vendentem ipsum, qui confestim pecuniâ prior-
 is venditionis conuertit in emptionem alterius. tanquam eo animo fecisse videatur, vt hunc
 fundum loco alterius substitueret. Ideo idem iudicandum est, ac de permutatione. Et interim
 vide quid præterea de his statuere consuetudo Melodunensis, cap. lxxx. Senonensis, cap. cclxxij.
 Cenomanensis, cap. ccxcj. & Andegauensis, cap. ccxcvj. & duobus seq. Laudunensis in Vero-
 mandia, huius titu. §. xij. qui est totius iij. partis lxxxvj. Quod autem supra diximus fundum
 permutatum fortiri eandem naturam, quam alius cum quo permutatus est, non per omnia
 procedit, ne hic fallaris. Nam si fundus obligatus cum alio permutetur, hic alius non perinde
 censetur obligatus, vt ille erat: vt not. tradit Bal. in l. pro debito, col. j. ff. de bon. aut. iud. poss. per
 not. in l. Labeo, ff. de verb. sign. & in l. mater, C. de rei vend.

De eodem.

*Consuetu-
dines.*

- 29 ¶ QUID AVTEM DE fundo patrimoniali, commissio siue confiscatio ob noxiam in
 dominum commissam, aut aliàs, cuius tamen dominus ipse fecit gratiam, facinuræ vasal-
 lo condonauit: an censetur patrimonialis, vt prius erat. an acquisitus? Et id quidem deci-
 ditur ex eo, quod à nostratibus tractatur, an feudum antiquum vel paternum ita commis-
 sum, & postea nihil minus vasallo relicto à domino, censendum sit pristinæ illius quali-
 tatis & naturæ, vt in eo frater fratri succedat: atque alia, quæ in feudo antiquo vel paterno
 locum habent, etiamnum habere debeant: an verò nouum. De quo ne hic diutius immorem,
 vide glos. in l. peculium, §. si ære. in verbo, manent. & ibi quoque Guliel. Cun. Alber. Bar. Bal.
 Ange. & Pau. Cast. ff. de pecu. & glos. in l. quod dicitur. in verbo, creuisse. & ibi etiam Dyn. Bar.
 col. vlt. vers. hæc lex, & latius Alber. col. quoque vlt. & Ange. in fin. ff. de impen. in reb. dot. fact.
 & glos. in c. imperialem, §. in super, in verbo, priuatur. & ibi Bal. ad fin. Ioan. Rayn. col. vj. in
 paruis, vers. quærit vltius, Marti. Laud. circa medium. & Cardin. Alexan. col. vlt. ver. quæro
 subsequenter, titu. de prohib. feudi alien. per Feder. Odoffr. in Summa, tit. quid sit inuestit. in
 fin. Andr. Iser. in c. j. col. j. & sequen. & ibi Aluar. col. ij. vers. quæro quidam vasallus, Mar. Laud.
 col. j. vers. quæro, pone, vasallus commisit: & iterum col. ij. vers. quæro, vasallus: rursusque ver.
 vltimò quæro, & latè Cardin. Alexand. col. etiam ij. vers. quæro, pone, vasallus, & seq. quæst.
 titu. de vasal. decre. æta. eundem Iser. in cap. j. §. sed & res. & ibi ipsum Marti. Laud. col.
 vlti. & Cardin. Alexand. col. ij. vers. deinde quærit, titu. per quos fiat inuestit. Petr. Iaco. tit.
 de causis ex quibus feud. amit. col. vj. in paruis, vers. ex prædictis, Bald. in l. j. in xv. quæst.
 ff. de rerum diuisio. & in cap. quæ in ecclesiarum, colum. penulti. vers. extrà quæro, de con-
 stitut. & in cap. j. §. ad hoc, col. v. vers. nota in verbo, tanquam. titu. de pace iuram. firman. aut
 vt alij collocant, titu. de allodi. & in addit. Specul. titu. de loca. §. nunc aliqua, vers. xxij. & consi.
 ccl. ad euidentiam præmittendum est quod vasallus, ante fin. lib. ij. Angel. in l. agros. C. de
 fundo limit. libro xj. Imo. in c. ij. col. iij. vers. etiam aduerte, & ibi Cardin. Alexand. quæstio. ix.

*Quid de
fundo pa-
trimonial
commissio, &
à domino
remisso.*

extrà de feud. Petr. Ancha. consil. clxxj. casus, ad fi. Marti. Lauden. in c. j. §. vlt. colum. ij. ver. extra glos. not. tit. quibus mod. feu. amit. le j. Pau. Cast. consil. ccccxxv. ponitur, col. ij. vers. secundò videndum est, lib. ij. Ioan. Platin. l. i. ancimus, vers. item facit ad aliam. C. de consili. lib. xij. Alex. consil. xxxiiij. visus, colum. ij. vers. hoc comprobatur, lib. v. Francisc. Areti. & Iason in l. si mihi & Titio, vtrunque col. vlt. ff. de verbo. obligatio. & eundem Fran. Aret. in l. filio quem pater, in fi. prin. & ibi quoque Iason col. ij. vers. facit iste tex. ff. de liber. & posthu. Francisc. Curt. seniore, consil. 50. memoria. nume. 397. Card. Alexand. in præludis feudorum, in vj. diuisio. & in cap. j. col. ij. titu. quo tempore mil. Iacob. à S. Georg. in tracta. feudor. in verbo, dictique vasalli promiserunt non committere, col. vlt. vers. dubitatur etiam, & Zasius in eodem tracta. feudorum, parte iij. char. j. & consil. xij. ex facto, nume. 12. libro j. Iaso. consil. lxxij. in causa caducitatis, col. iij. vers. secundò possunt, lib. iij. Albet. Bru. consil. lxxij. quia casus, col. j. & Barpto. à Scarampis, inter consilia eiusdem consil. cxij. casus super quo, colum. vlti. & consil. sequen. in prin. Ludo. Gozad. consil. xlvj. visus instrumentis, colum. penult. nume. 17. & consil. lxxxiiij. prima facie, nume. 4. & iterum 10. & multis sequen. & Ioan. Ign. in l. j. §. si dominus mortifere, nume. 40. & sequen. ff. de Senatuscon. Sylla. & nouissimè, latissimè, doctissimè Carol. Molend. in consuet. Paris. §. xxx. in xviij. quæst. & Ferro. ad hunc retractus casum in consuetud. Burdig. hoc titu. de retraiçt. §. xi. & iterum §. xxij. & quod etiam scripsimus in l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nume. 12. ex iis autem, C. de reuo. donat.

³⁰ **¶ SED ET** ex scriptis ab ipsis Andr. Iser. Marti. & Cardin. Alex. in dicto c. j. tit. de vasa. de-
Quid de
bonis con-
fiscatis &
restitutis.
Alia qua-
stio.
Alia item.
cre. xta. in locis suprà designatis, facillè intelliges, verum si quis à Principe restitutus fuerit ad bona confiscata, ea censeri debeant patrimonialia, an acquisita. De quo etiam Chasse. in consuetud. Burg. tit. des droitz appartenans à gens mariez. §. vj. in verbo, anciens, col. iij. vers. præpositus, & nos quoque aliquid dicemus infrà hæc eadem glos. dum loquimur de restitutione in integrũ. Si autem vasallus renuntiat feudum antiquum domino qui postea illum denuo inuestit, vt nostril loquuntur, vtrum censendum sit antiquum, an nouũ, & sic patrimoniale, aut acquisitum, cognosces ex glos. in c. j. in verbo, de nouo. & ibi Bal. col. v. ver. demum quærit, & ibi quoque aliis tit. an agnat. vel filij. Sed & si vasallus renuntiat, vt dominus filium ipsius vasalli inuestiat, dicemus infrà, nume. 45. & in id quoque. Quid item si cùm finita esset emphyteusis per generationem, dominus eam renouauit in alios consanguineos, iuxta ea quæ diximus suprà in præfat. huius titu. nume. 41. huc item pertinet, & seq. vtrum ea res censetur antiqua, an verò noua? vide Bar. in d. l. si mihi & Titio, & ibi omnino Franc. Aret. col. pen. vers. circa secundam quæstionem, ff. de verb. obli. & Bal. in d. l. j. in xv. q. ff. de rer. diui. & Imo. in c. ij. col. iij. vers. si autem quærimus, extrà de feud.

³¹ **¶ AT NON** adeò leuiter transeundus hic casus, qui sæpe vsu euenit: Cùm filia nu-
An fundus
emptus ex
pecunia do-
tali, quam
vir promi-
serat conuer-
tere in em-
ptione præ-
diorum hæ-
reditario-
rum cense-
bitur patri-
monialis.
ptui datur, solet ei dari à patre certa pecuniæ summa, pro hæreditagio (ita vocamus quod ex successione obuenerit) quam summam sponsus promittit conuerti in emptionem prædiorũ, quæ censentur hæreditagium ipsius sponsi, id est antiquum ipsius patrimonium. Quid igitur, si huiusmodi prædia, postquam fuerint comparata, alteri extraneo venduntur ab ipsa filia: an eius consanguinei admitti debeant ad retractum eorum, tanquam patrimonialium? Quod quidem videtur, ex eo quod scribit Bald. in c. j. col. j. vers. extra not. & ibi Mart. Laud. & Card. Alex. titu. de alienatio. feudi pater. quod si rex mihi concedit castrum possidendum nomine ac iure antiqui feudi, licet id verè sit feudum nouum, vt pote tunc primò cõcessum, tamen assumitur naturam & qualitatem feudi antiqui. arg. l. quicumque desertũ, C. de om. agr. deser. lib. xj. Ideoque, vt subdit, poterit huiusmodi feudum, tanquam antiquum alienari in agnatos proximiores: quod minimè possit, si nouum esset. Et id quidem dicit esse not.

¶ Et idem quoque voluit ipse Bal. in c. j. col. v. vers. demum quærit glos. titu. an agna. vel filij, & subobscure, in c. j. §. hoc quoque, ante fi. titu. de success. feu. vbi & hoc dicit esse menti tenendum, & ibi etiam Iaco. Aluar. & Cardin. Alex. qui & ipsi idem voluerunt in c. j. ad fi. tit. de vasa. l. decre. xta. & in c. j. tit. de success. frat. sue de grad. success. in feud. Andr. Iser. in cap. titu. de controuer. feud. apud par. termi. Marti. Lauden. & idem Cardin. in c. j. §. porò, titu. qualiter olim feud. aliena. pote. Pau. Castren. consil. xliij. circa præsentem casum, in prin. lib. j. & consil. cclxxxiiij. de vtroque quæsito, lib. ij. vbi dicit hæc verba habere vim pacti, vt in eo feudo succedatur, tanquam in feudo veteri. Alexan. consil. xxx. quoniam omne datum, col. iij. vers. fortius dicit, lib. j. quod duplicatum est consil. ij. lib. v. & idem Alexan. consil. xlv. perspectis, lib. iij. & consil. lv. perspectis, col. x. vers. circa aliud dubium, lib. iij. & consil. j. ponderatis, col. vij. vers. non obstat dum dicebant, lib. v. & consil. xxix. perspectis, col. penult. vers. confirmantur hæc, eodem libro v. Petr. Ferrar. titu. forma libel. quo agi. ad reuoc. feud. in verbo, nec superstitibus ex eo liberis masculis, in fine. & latissimè omnium Francisc. Curt. senior, consil. xlix. recolenda, ferè per totum, & consil. sequen. quod est eiusdem initij, colum. xxix. vers. quintò & fortius,

tius, cum multis sequen. & collegium Bononiense inter consiliis consil. seq. præfens consultatio Soci. qui tamen non omnino assueverat, inter consil. Aiber. Bru. consil. x. vifa quæstione, col. iij. vers. sed contra prædicta. Card. Alexan. in prælud. feudor. in vj. diuisio ad fi. las. consil. j. nobiles viri, col. iij. vers. secundò principalis, lib. iij. vbi hanc dicit esse communem opinionem & consil. cxxxvj præsupponitur, col. v. vers. secundò specialius, lib. iij. vbi & hanc dicit esse communem opinionem Philip. Dec. consil. liij. placet mihi, col. ij. vers. quartò facit. & consil. clxxxv. in causa istorum, col. vlt. vers. non omitto, & consil. cxliij. viso tenore, col. ij. vbi & hanc quod dicit communem, & Caro. Ruin. consil. v. videtur, in prin. lib. j. & consil. xliij. de pluribus, col. iij. nume. j. eodem lib. & Zasius in epitome feudorum, part. xij. eademque vlt. paulò ante fin. & Alcía. qui & hanc dicit communem in tracta. præsump. regula. iij. in xxvij. præsumpt. nu. 4. Francif. Ripa in l. j. col. ij. vers. tertio induco, ff. de leg. j. Matthæ. Afflict. in consil. Siciliæ, incip. post mortem, col. ij. in fi. Ant. Rub. consil. lxxxiiij. viso, col. ij. vbi hanc item dicit communem: & consil. clxiiij. circa primum, col. iij. vers. circa aliud. & Carol. Molend. in consuetud. Parisien. titu. j. s. v. nume. 84. Et ex antiquioribus Iaco. Ardiz. in Summa feud. tit. nouum & non paternum, sub rubricella j. & Andr. Iser. in c. j. col. vlt. vers. sed si rex, tit. de contro. inuest. apud par. termi. & c. j. col. ij. tit. de cap. qui curiam vend.

- 33 ¶ Nam & è diuerso, si quis de feudo veteri inuestiatur, tanquam de nouo, id nouum fit, & amittit qualitatem veteris, vt ex facto interrogatus respondit Pau. Castr. consil. clx. punctus, col. ij. vers. nam ad hoc, lib. ij. per tex. in c. j. ibi, vel nisi ad hoc, titu. de eo qui finem fec. agn. & Matth. Afflict. decif. Neapol. cxij. inter dominas, col. ij. vers. secundo casu, & decif. cxlvij. tuit diu, col. v. vers. quare fuit vocatum. Sed & si quis de feudo antiquo inuestiatur, tãquam de paterno, nam & hæc inuicem differunt, vt patet ex not. ab omnibus in præludiis feudorum. Si quis igitur inuestiatur de feudo antiquo, tanquam de paterno, id feudum antiquum assumit vires & naturam paterni: vt etiam respondit Bald. consil. ccxlix. verba inuestitura, col. ij. libr. ij. Et facit in hac sententiam, quod in simili etiam tradit ipse Bald. de astimuo (quod nostri appellant) id est censu veteri, vt nouus censeatur, ex verbis descriptionis: id enim voluit consil. cxlij. quidam dominus Pasinus, circa medium, lib. ij.

De eodem.
Si de feudo veteri quis inuestiatur tãquam de nouo, an nouum censebitur, vide infra nu. 38

- 34 ¶ Contrarium quoque videtur: quia veritas & substantia rerum non immutatur hominù denominatione, l. si fortè, ff. de castren. pecu. vbi si quis non ex castris notus aliquid filio familias donauerit, adieceritque nominatum, vt id habeat in castrensi peculio: tamen non censebitur tanquam castrense peculium, veritatem enim (vt ibi subditur) spectamus, & in l. non epistolis, & l. non nudis, C. de probat. & l. assumptio, & ibi Bart. & Alber. qui eam legem legit cum l. Labeo, ff. ad municip. & l. insulam, & ibi Paul. Castr. ff. de præscript. verb. & l. vbi ita donatur, ff. de donatio. causa mort. & l. si olei, & ibi not. C. de loca. & l. si vno, in prin. ff. eod. & l. cum falsa, C. de iuris & facti ignoran. cuius verba, quia hîc sunt accommodatissima, subnectere libuit: ita sunt, cum falsa demonstratione mutari substantia veritatis minimè possit, respondendo id quod paternum erat, ex matris esse bonis, nihil legisi, & c. constitutus, extrà de relig. domib. & cle. vlt. in ij. respon. de senten. excom. Cuius auctoritate dicit Ioannes Andr. in addit. Specul. tit. de instrum. edit. §. porro, col. vlt. quòd veritatem rei non immutat etiam Papalis denominatione. Ideoque, vt subdit, si contrahentes alio contractu, quàm donationis, vtantur verbo donandi, non propterea erit donatio, quòd & ante illum voluit Oldrad. ipsius præceptor, consil. cxxxix. ad habendam, col. j.

Aduersus supradicta.
Appellatio siue denominatio rei, nò eius mutat propriam vim.

- 35 ¶ Et eadem propè voluit Nicol. Mat. in l. j. ad fin. & ibi Iason colum. ix. vers. dicit etiam not. & iterum col. sequen. vers. bene facit quòd dicit, C. de iure emphyreu. & Bal. in rub. eiusdem titu. etiam ad finem. & in l. ij. vers. sed iuxta hoc quæro, C. commod. vbi dicit, quòd verba magis deferunt naturæ contractus, quàm econtrariò, per textum, quem dicit not. in dicta l. insulam, & idem Bal. in l. qui se patris, colum. vij. eademque antepenul. vers. hoc scias quòd si princeps, C. vnde liberi. & in l. j. col. ij. vers. quid si notarius, C. de rerum permutat. vbi dicit, quòd non attenditur nomen contractus, quo vtuntur contrahentes vel notarii, qui ipsius instrumentum conficiunt, sed substantia ipsius, per dictam l. insulam, & idem Bal. in l. ade, colum. ij. vers. sed quid de eo qui emit, C. locat. vbi dicit non esse inspiciendum nomen contractus, sed rerum substantiam, per dictam l. insulam, & ipse Bald. in l. licet certis, colum. ij. vers. quintò quæro, eodem tit. vbi dicit per eandem l. solam nominis differentiam non mutare substantiam, & in cap. licet, de vitanda. post prin. extrà de electio. vbi dicit, cautela verborum non posse rei naturam mutari, per nota. in clemen. vlt. de rescript. & consil. ccxcj. ad eundem, col. ij. vers. apparet igitur, libro ij. vbi dicit ducatus, comitatus, & alias huiusmodi dignitates quocunque alio nomine vocentur, tales tamen manere, quales sunt: nam realitatem (vt ipse loquitur) potius inspiciamus, quàm nuda rerum vocabula: ideo & feudum re ipsa ligum manere ligum, etiamsi tale non dicatur, & è conuerso. & consil. cij. omnis potestas,

De eadem re.

col.ij.vers.ego pro certo,lib.iii.vbi dicit,voces,ad beneplacitum non tollere propriam speciem actus,quocunque modo rem ipsam appelles,pet d.l.infulam.

Decadere. 36 ¶ Et vt ad alios Doctores veniamus,eadem penè voluit Bartol.in l.corem, §. qui maximos, ff.de public.& vestiga.& consil.clv. facti contingentia,col.ij.& in disputatio.incipten.publi- canus.& Signor.confli.xxij.in quæstione vertente inter commune,col.v.vers.& licet instru- mentum,& Imo.in c.ad audientiam,col.ij.extrà de rebus ecclæs.non alien.Panorm.in dicto c. constitutus.col.vlti.per illum tex.de religio.domib.& in c.illo vos,in iij.notab.de pigno.& consil.cxiiij.in quæstione mouenda,lib.ij.Paul.Castrén.in l.ij.quam legit cum l.j.s.adeò, ff. loca.Francif.Aret.in l.ij.col.ij.& ibi etiam Francif.Purpur.col. antepenult.vers. credo quòd sit,ff.sic certum petat.& idem Aret.confli.x.cafus talis est,quidam Titus colum ij.vers. item pramitto,& consil.clx.longa est,col.vij.vers.ex his infertur.Alexand.confli.xl.super primo dubio.col.v.vers.fed circa tertium,libro iij.lafon in rub.ff.de legat.j.colum. penult.Philip. Decius dicto consil.liij.colum.vlti.& consil.clx.in causa monasterij.col.j.& consil.clxiiij.non fuisset,colum.ij.vers.non obstat quod in contractu.& consil.cccxliij.consultuit,col.j.& consi- lio quod sine præfixione numeri sequitur consil.ccccxliij.præsupposita validitate,colum.vlti. cum similibus.nam huius sententiæ plena sunt vbique nostrorum volumina.Et vt scribit Aristoteles paulò ante finem lib.j. & i. *ἐπὶ ἀμεινότητι*, ex vulgari translatione,vt omnes intelligant, Propter nostrum affirmare,vel negare,nihil mutatur in re.Et ita vulgò summatut dicta l. assumptio,ff.ad municip.

Decadere. 37 ¶ Ex quo etiam multi fuerunt in diuersa sententia eius,quod suprà diximus de feudo nouo concessio iure ac nomine antiqui feudi,vt scilicet per huiusmodi verba non mutet suam qua- litatem,quin nouum sit,& nouum maneat,& inter hos Oldr.& Alber.in l.qui testamentum, per eum tex.ff.de probat.idem Oldr.confli.clxxviiij.factum tale est quidam nobilis,col.ij.per d. l. si fortè,ipse Alber.in suo Lexico in verbo,nouum,vbi in fine ita dicit fuisse determinatum in facti contingentia Bald.in præludijs feudorum.in iij.dist.& ibi Mart.Laud.in c.col.iiij.in iij. quoque diuisione tit. qui feud.dare poss.Pau.Castr.vr à multis citatur, consil. cliij quòd istud feudum pertineat ad filias.fed illud consilium reperire non potui,nisi fortè id sit consil.cxcj.vi- sis,lib.ij.nam ibi aliquid est huic rei proximū,in col.ij.vers.non obstat si dicatur:& post prin- cipium illius consilij sunt quædam verba illi initio similia.Sed & hec expressius voluit ipse Pau.Castr.confli.clxxiiij.de vtroque quæsito,eodem lib.ij.quanquàm neutrum id sit, in quo citatur.Alexan.sibi contrarius,consil.x.ponderatis,col.ij.vers.quia ad hoc respondeo,libro iij. lafon sibi quoque contrarius,consil.lvij.in causa mora per spectabiles,colum.v.vers.scio quòd postremò,lib.j.& consil.clij.super feudo,col.j.lib.ij.& consil.clxxx.circa primum colum.v.vers. sextò moueor.& col. sequen.vers.primò quòd quando feudum eodem lib.ij.& consil. vij ver- titur,col.vj.vers.tertiò deueniendo,lib.ij.& consil.cviij.in diuisione,col.penult.vers.confirma- tur quòd consensus,lib. iij. Zasius consil. xiiij.ex facto,nume. 15. Albertus Bru. consil. lxxix. post scripta,statim post medium.Et bene etiam facit,quod scribit ipse Pau.Castrén.confli.cccclxj. visis,col.j.vers.nunc videamus,cum multis seq.lib.j.

Contrariū eius quod dictum est de feudo veteri, de quo quis in uestitur. tanquā de nouo, vide supra nu- me. 33. 38 ¶ Sicut è diuerso, si feudum re vera sit paternum,vel antiquum,& de eo tanquam de nouo fuit vasallus inuestitus,non propterea à nouum censetur: sed manet,vt prius erat, paternum,vel antiquum: per tex. expressum in dicto cap.i.& ibi glos. quæ id intelligit quantum ad aliorum præiudicium. Bal. Aluar. Martin. Lauden. & Card. Alexan. qui eam glos. sequuntur titu. de va- sal. decre. æta. & rursum in dicto c.j. & ibi quoque glos. Bal. Aluar. & alij, tit. an cogn. vel filij. & in d.c.j. tit. de eo qui finem fecit agn. gloss. in c. quicunque. xxv. quæst. ij. Iaco. Ardiz in Summa feud. in secunda parte secundæ partis princip. in j. quæst. ad finem. vers. & erit sciendum. Bald. in l.j. in xv. quæst. ff. de rerum diuisio. & in l. quorities, col. ij. vers. secundo casu. C. de suis & legi- & in prælud. feud. in quinta diuisione. in fi. Cardin. Floren. consil. xcij. nobiles viri, in primo du- bio. Pau. Castr. consil. ccxc. visa, col. j. lib. ij. & consil. ccccxv. ponitur in facto, in primo dubio, lib. ij. Roma consil. omnium j. visis, in fin. & consil. ccccxv. in casu, in princ. vbi idem dicit de em- phyteusi. lafon. consil. xcvi. dominus Bonioannes, col. vlti. lib. j. & dicto consil. clxxx. col. antepe- vers. ista opinio, lib. ij. Philip. Decius consil. lxxviij. licet in casu, col. vlti. vers. & licet vasallus. & consil. cccxlvi. in casu ad me transmissio, col. ij. vers. quia ad hoc respòdetur. & Zas. in epito. feud. parte vlt. paulò ante fin.

Forma an- tiqua feudi vel emphy- teusis, non debet mu- 39 ¶ Et optimè faciunt, quæ scribit Bal. in l.j. col. penult. vers. sed quid si dominus, & ibi Roma. in xj. quæst. C. quando non peten. part. quòd dominus in renouatione feudi vel emphyteusis non potest immutare formam antiquitus institutam, in præiudiciū alterius. Et idem propè voluit ipse Bald. in cap. j. col. j. in fititu. de eo qui sibi & hered. & in c. j. s. vlt. col. ij. vers. modò quæro, titu. de feud. guard. & latè consil. ccxv. proponitur, col. ij. vers. in eo autem. libro ij. Petrr. Ancha- consil.

confi. xxx. an valeat, cel. vlt. versu. super tertio. Pau. Castr. confi. cccxj. circa id quod primo. in fi. primi dubij. lib. j. & confi. xlvj. viso & examinato, col. ij. versu. sed ultra prædicta, libro ij. & confi. xxxij. in causa appellationis, col. j. eodem libro ij. & confi. cxlij. videtur dicendum quod dictus, col. vlt. versu. nec etiam obstat, eodem lib. ij. & Philip. Dec. confi. cxlvij. in causa istorum, col. iij. versu. primo quod prima; & confi. slxxxv. in causa istorum, col. iij. versu. non obstante quod in alia, & confi. cxciij. cuius super scriptio incipit, in successione, col. ij. versu. præterea etiam. & confi. ccvii. ad clariorem penult. versu. prima attenditur. & consilio cccxc. quoniam, col. ij. versu. nec obstat illa, & confi. cccclxv. in casu, col. v. versu. & non obstat confirmatio. & consilio cccclxvij. superiori, colum. penult. versu. secundo principaliter, & consilio cccxcvii. viso casu, colum. ij. versu. secundo principaliter, & consilio xxvj. quoniam causa, colum. penult. versu. sub sequenter. Stephan. Bertran. consilio primo, numero 98. & sequen. libro j. ibi, & idem dicit de diuerso, & Francis. Rip. libro j. respon. cap. j. de functo, numero 48. & sequ. Ludo. Gozad. confi. xxvj. in causa illustrissimorum, colum. vij. numero 40. & consilio liij. prima facie, colum. vlti. numero 18. Et facit, quod tradit Card. Floren. confi. cxxij. super præmissis, col. j. versu. ad primum.

tari in re-
novatione.

- 40 ¶ Quid autem sit in renouatione veteris feudi addatur noua quædam forma vel qualitas: an tunc censetur vetus, an nouum. Vide Bal. in l. quoties, col. ij. C. de suis & legit. & in c. j. col. penult. & ibi Marti. Laud. Aluar. & Card. Alex. tit. an agnat. vel fil. & in dicto c. j. tit. de vasal. decre. eta. & in c. j. hoc quoque, tit. de consue. recti feud. & in c. j. §. insuper. vi. de prohib. feu. alie. per Fed. & d. confi. cclix. verba inuestitura, lib. ij. Alex. in l. si mihi & Titio, col. v. ver. & tene menti dictum, ff. de verb. oblig. l. as. confi. vij. pro reuerendissimo, col. ij. versu. secundo, & rursum col. vij. versu. non obstat secundo, lib. iij. & confi. xxiiij. in causa feudali, col. v. versu. præterea & fortius, col. lib. iij. & Albert. Brut. confi. lxxvij. quia casus, col. j.

Et si id fiat
an in re
censetur
nouum.

- 41 ¶ Tu tamen, quantum ad priorem illum casum de feudo nouo concessio, tanquam de veteri, scire debes, quosdam è nostris, & eos quidem multos, distinguere inter personas prohibitas in feudare de nouo, cuiusmodi sunt personæ ecclesiasticæ: & personas liberas & non prohibitas: vt scilicet inter prohibitas feudum non mutet suam propriam genuinam ac pristinam naturam & qualitatem inter alias mutet. quorum omnium veluti Coryphæus est Bal. in dicto proemio feud. in tertia diuisione. Alios autem distinguere inter personas, quibus ius est & potestas mutandi status rei, eiusque in alium reformandi, vt sunt principes non recognoscentes superiorem: & inter alios inferiores. De quibus inter ceteros vide Marti. Laud. in c. j. §. j. col. v. versu. circa hanc diuisionem, tit. qui feu. dare poss. Alex. dicto confi. x. libro iij. Barb. confi. lxxvj. afferam, col. xv. versu. & si quispiam opponat. lib. iij. Capol. confi. causarum civilium xxxj. super causa, col. j. & iterum modi sunt. & sequen. Iacob. à S. Georg. in tractatu feud. in verbo, nobiles Agas, in fin. & iterum in verbo, in feudum, col. ij. versu. iuxta prædicta. Ludo. Bolog. qui tamen de hac re admodum obscure loquitur, confi. omnium j. illustrissimus, ferè per totum, Cardin. Alex. in præludiis feudo. in vj. q. versu. Bald. quærit hic, & in dicto c. j. col. ij. versu. nota tex. titu. de gradib. succes. in feud. Francis. Curt. seniore in dicto confi. xlix. & sequen. & in præludiis feudo. in vij. quæst. princ. versu. incidens occurrit quæstio. & Francis. Curt. Iuniorem in tracta. feudo. in viij. q. primæ partis, col. ij. versu. sed hic cadit, & sequen. & confi. j. facti contingentia, col. vj. versu. nec obstat præmissa. Iason etiam in præludiis feudor. col. xxvj. versu. pro pleniori instructione. qui est in numero 89. & in omnibus propè cõsiliis supra citatis, & Zaf. in epitome feud. parte tertia, char. 1. & 2. Alcia in dicto tract. Præsump. regula iij. in xxvij. præsumptio. Alber. Bru. confi. xl. contra dominum, col. j. versu. & si dicatur. Ioan. Anto. inter consilia illius confi. lxxj. dicitur. & Carol. Molend. qui hanc rem subtiliter & abundanter tractat in consuetudinib. Parisien. tit. j. §. v. nume. 83. & multis seq.

Distinctio-
nes circa
prædicta.

- 42 ¶ Ego (vt tandem iudicium in hac re meum interponam) arbitror, id semper & à quocunque fieri posse, nisi si fieret in præiudicium alterius. Aliàs fieri non posse, nec à principe quoque. Qua in sententia nuncupatum fuit Stepha. Bertran. vir optimi sanè iudicij, consilio omnium j. viso processu, numero 98. & sequen. libro j. Et eo propemodum tendunt omnes qui de hac re scripterunt. Nam quod de prohibitis dictum est, non aliò spectat, quàm quod id fieret in præiudicium aliorum. Constat autem principem nec ius alterius posse tollere, l. rescripta, & ibi not. C. de precib. impet. offerend. cum similibus. Igitur vt tandem ad nostrum principalem casum reuertamur, cum res hac verè non obuenerit ex successione, nec ideo sit patrimonialis: putarim hanc pro tali non esse habendam ex huiusmodi patrimoniali consensu in præiudicium emptoris, qui scilicet eam rem emit, vt ab eo consanguineus retrahere possit, cum non nisi patrimonialia retrahere potest ex cõsuetudine. Verum quantum ad ipsos contrahentes & eorum hæredes, pro patrimoniali siue hæreditario habenda est, posteaquam ita conuenerunt.

Deciso pri-
cipalis quæ-
stionis.

¶ ILLVD

43 ¶ *Si quis emit fundū ab eo, cui ab intestato successurus est, an is fundus censetur patrimonialis.* ILLVD quoque in quaestionem vocatur: Si quis emerit fundum ab eo, cui aliās successurus erat ab intestato, & eum fundum postea alteri vendidit, an retractus in eo locum habeat, tanquam in patrimonio, an secus, tanquam in acquasitu. Et certe ex multis Franciæ consuetudinibus, quas tibi supra designauimus nu. 9. sunt autem priuatae in omnibus rebus, quas a sanguineis quibuscunque, etiam si eis non eramus successuri, acquirimus, si eas postea vendimus, habet locum retractus, quamuis ex illis consuetudinibus non habeat locum in ceteris acquasitibus. Sed fac consuetudinem simpliciter & sine exceptione concedere retractum in rebus patrimonialibus, nō in acquasitibus: quid dicendum est in nostro casu, de eo scilicet quod emimus ab eo, cui ab intestato succedere debemus? an in ea re postea à nobis extraneo vendita habeat locum retractus. Ioan. Fab. omnium, vt reor, primus in proœmio Institutionum, in verbo, Alemanicus, asseuerat id non censi acq̃sistitum, per l. j. §. qui autem, & §. sed si libertus. ff. si quid in frau. patr. & c. j. titu. de vasa. decr. xta. Ideoque ait in eo non esse locum statuto permittenti libere dispoñere de acquasitibus.

44 ¶ *De eodem.* Nec in ea opin. solus fuit Fab. nam multi eum nuncupatim secuti sunt: neminemque hæcenus reperi, qui ei contradiceret. Secutus est ergo Ioan. Plat. in dicto proœmio, col. iij. versi. quid autem si quis acquirat. D. Cof. Guy. in pragm. san. tit. de concubinis, §. quia verò, in verbo, quastus. vbi ex hoc dicit, quòd stante statuto, vt conq̃stus facti constante matrimonio sint cōmunes viri & vxoris, non erit cōmune, quod donatum est ei, qui donanti successurus est: dicitque & ad hoc facere l. castrensi, ff. de castr. pecu. & l. j. C. de impo. lucr. descr. lib. x. qui posterior text. in id certe est optimus. Sequitur item, & ad idem statutum trahit, D. Benedictus in re. p. c. Raynutius, in verbo, & vxorem nomine Adelasiam, nu. 791. & iterum 1041. extra de testam. & in priori loco dicit ad hoc facere tex. in l. j. C. de his qui sibi adscrib. in testa. cum dicitur, Et si testamentum non esset scriptum, iustus possessor futurus erat. Sequitur denique Chasse. in cōsuet. Burgund. tit. des droictz appartenans à gens mariez, §. ij. in verbo, & acquet. post princ. & iterum titu. de successions, §. vij. in verbo, sont yssu. col. ij. Et quisquis is fuit qui repetit l. j. C. de fund. rei pri. lib. xj. in xj. q. iij. considerat.

45 ¶ *De eodem.* Et in id quoque facit, quòd prohibita alienatione simpliciter, non ea censetur prohibita in eum, qui successurus est ab intestato. gl. vt passim ab omnibus citatur, in l. pater. §. Iulius, & ibi Dy. & Cy. ff. de leg. iij. cum aliis multis conxor. à me collectis, supra eo. ti. §. xxvj. gl. j. nu. 4. sed si id recipias. Et quòd feudum aliàs alienari prohibitum, potest tamen in proximiorē alienari, c. j. §. sed etiam res. & ibi gl. & alij. tit. per quos fiat inuest. cum aliis quoque multis conxor. à me item congestis supra in præfat. huius tit. num. 52. item feudum. Et quòd præterea scribitur in dicto c. j. tit. de vasa. decr. xta. quòd si pater inuestiri fecerit filium de feudo, id feudum non propterea erit nouum, sed manebit antiquum, vt prius erat. & ibi id not. omnes Doct. & Bal. in l. j. in xv. q. ver. & not. quòd si pater. ff. de rer. diuis. vbi i dicit not. & in c. j. §. & quia vidimus, col. v. ver. & quia hic agitur, tit. qui seu. dar. poss. & Card. Alex. in prælu. feud. in vj. diuis. col. j. eiusdem diuis. & Iaf. consi. vij. pro reuerendissimo, col. v. versi. tertio deueniendū, lib. iij. Ex quo etiam potes intelligere, huiusmodi feudum in hoc casu nostri retractus nō censi acq̃sistum.

46 ¶ *Quid de eo quod donatum est successuro ab intestato.* Et hæc quidem sententia Fab. & asseclatum (vt ad eam redeamus) posset procedere in eo, quod donatur aut legatur ei, qui successurus est: & ita videtur intelligere Fab. & ceteri: & huc quoque respiciunt omnes leges & rationes in id adductæ. Sed si id non sit donatum aut legatum, sed venditum, aliud videri posset: cum nihil sit, cur is qui hæc emit, nō tantum iuris & facultatis in eis habeat, quantum si ab omnino extraneo emisset: nam & ea etiam veluti extranea & tanquam ab extraneo emit, cum è diuerso ea videantur ei donata aut legata tanquam ei qui successurus est, & respectu huiusce propinquitatis, magis quàm alterius causæ gratia, l. inter, §. quæ tutoribus. ff. de excu. tut. & plenissimè diximus in repet. l. si vnquam. in verbo, donatione largitus. nu. 72. licet contrarium, & multis seq. C. de reuoc. donat.

47 ¶ *De eodem.* Sed & huiusmodi donatio, est potius debiti quàm solutio. quàm muneris oblatio: vt scribitur in d. l. j. C. de impo. lucr. descr. quæ etiam nuncupatim distinguit inter contractus lucratiuos, & non lucratiuos. Ex eaque not. Bar. & Io. Plat. statutum de soluenda gabella locum habere in contractu inito inter patrem & filium ex causa onerosa, non etiam gratuita. & sequitur Ro. in l. j. col. ij. ff. in ius voc. vt eant. & Firmia. in tract. gabel. in vj. parte princ. q. xxj. & iterum in iij. parte vij. partis prin. q. xxv. In qua re deceptus est amicus noster Caro. Molen. qui vtrumque confundit in cōsuet. Parisi. tit. j. §. ij. nu. 4. in id allegans Alber. Bru. consi. xliij. circa casum, col. vlt. versi. tertio videndum, qui tamen de donatione tantum loquitur, non etiam de venditione, vt ibi videre licet. Sed Molend. illud incogitans, ac transeuntes aliud agens, scripsit: nec dubito quin si paulò attentius cogitet, sit huius nostræ sententiæ: adeo est ingenij animique candidi & synceri.

¶ Igitur

48 ¶ Igitur putarim, in casu nostri retractus nihil referre, emerit quis ab eo cui successurus est, an ab alio: licet secus, si titulo donationis aut legati acceperit. Quamquam in quibusdam locis expressa consuetudine statuitur res a consanguineis comparatas, siue titulo donationis, siue etiam emptionis, censeari patrimoniales, ut in eis habeat locum retractus, qui ex illa ipsa consuetudine non habet locum in acquisitionibus. Nam talis est consuetudo apud Meldenses, c. xxiij. & iterum c. cv. & Melodunenses, c. xxxvij. Marchienses, hoc tit. §. viij. qui est omnium consuetudinum cclxvij. & Auxerrenses, siue Alisiodorenses, hoc quoque tit. §. xv. qui est omnium xlvj. Sed apud Ambianenses est consuetudo huic nostre sententia concinens, c. v. quare scilicet res donatas ei qui successurus est, habet pro patrimonio nec de emptis loquitur, tanquam in eis aliud sentiat. vti etiam apud Engolismenses, cap. cccxx. & expressius apud Cenomanenses, cap. cccxxxvij. Dunenses, cap. lxx. Niuernenses, tit. *quelles choses sont réputées meubles, conquies*, herit. ages, c. xiiij. Et idem statuisse videtur consuetudo Parisiensis, cap. clxx. Apud alios quoque donata favore matrimonij a parentibus, censeantur patrimonialia: ut apud Senonenses, cap. c. Trecentenses, cap. cxlj. Biesenses, cap. clxxij. Borbonenses, cap. cccclxxvij. Auxerrenses hoc eo. tit. §. v. qui est omnium xxxvj. Laudunenses in Veromandia. partus ij. tit. i. qui est, *que c'est que conquest.* §. j.

49 ¶ Sed nec omiserim tamen, quod etiam in casu donationis vel legati aut alterius tituli merè gratiui, de quibus supra locuti sumus, donata vel legata ei qui successurus est ab intestato, teneant vicem antiqui matrimonij, non acquasus, illud certè intelligendum esse, pro rata portione eius, in quo donatarius siue legatarius successisset, non etiam in ceteris. Verbi gratia, Pater habens tres filios, vni fundum donauit, is fundus censebitur patrimonialis non acquisitiui, pro tertio parte, in qua donatarius successisset, non pro reliquis, in quibus erat tanquam extraneus: quia limitata causa limitatum producit effectum. l. in agris, in prin. iuncto fi. & ibi Alber. ff. de acqui. rer. domi. & l. age, & ibi Bal. & Sal. & l. si de certa, C. de transact. & l. cum tale, §. falsam. ff. de condit. & demon. & l. cancellauerat, ff. de his quæ in testa. delen. & l. semper, §. negotiatores ff. de iure immuni. & l. ita autem, in prin. ff. de admin. tuto. & l. si mater, §. eandem, & l. cum quitur, & duabus seq. ff. de excep. rei iud. & l. si vnus, §. ante omnia, ff. de pact. & l. militis codicillis, §. j. ff. de testam. milit. & l. si domus, ff. de seruit. vrb. prædio. & l. procuratoris, §. non autem totum, ff. de tribu. actio. & l. Fulcinius, §. quod si, ff. ex quib. cau. in poss. eat. & l. etiam, §. j. ff. solu. matri. & l. solutum, §. planè, ff. de pignor. actio. & l. sed & si ff. ad Senat. ultion. Macedo. & l. si pro patre, §. in rem, ff. de in rem verso, & l. ij. & ibi Bal. in epito ff. de feruis export. & l. Lucius, versu. quare, ff. de exercit. actio. vbi est optimus text. & c. ex multa. extra de voto, & c. de cætero, & c. ea noscitur, de senten. excom. & c. licet, de decim. & c. si pro clericis, de præben. lib. vj. Ex quo Bal. Imo. & Recentiores in l. sed si plures, §. in arrogato. per eum text. ff. de vulg. & pupil. scribunt limitatam potentiam causæ efficientis, limitatum quoque effectum producere. & idem Bal. in l. non modus, C. de seruit. notat ex eo tex. quod quæ limitata sunt, non debent extendi.

50 ¶ Et ex hac ratione videmus, quod debitum non confunditur hæredi, nisi pro hæreditaria sua portione, non item pro alijs, l. si adulta, C. de hæred. act. cum alijs conxor ibi allegatis a glo. Ex quo Sal. ibi not. hæredem repræsentare defunctum pro ea tantum parte, in qua hæres est: in cæteris autem esse extraneum. Pro quo etiam est bonus tex. in l. cum a matre, & ibi glos. & Doct. C. de rei vend. & glos. not. in l. ij. §. vlt. in glos. vlt. post medium, & ibi quoque Brito col. ij. ff. de Prætor. stipul. & Pet. Anch. consi. cxxv. visis. col. vlt. i. Roma. Imo. in l. iij. §. Caro. col. ij. in prin. ff. de verb. oblig. Roma. qui illam glos. dicit singul. in l. cum donationis, §. sed tu aduerte, C. de tranfact. & Corne. in l. vlt. col. ij. C. de impub. & alijs substit. ita intelligens eum tex. qui dicit defunctum & hæredem censeari vnâ personam, videlicet in ea portione, in qua ipse hæres succedit, non in alijs. & Iason in l. si ita quis promiserit, §. ea lege. in iij. notab. per illum tex. ff. de verborum obligat. & Lancel. Gal. in l. ij. §. & harum, col. ij. ff. eo. titu. & Iaco. à S. Georgio in tractatu feudor. in princ. col. iij. versu. tertio moueor. Et id procedere in casu nostri retractus censeo, ut scilicet res donata ab eo, cui successurus est donatarius, censeatur patrimonialis eate nus tantum, quatenus ei successurus est. Quamuis apud Niuernenses, illo cap. xliij. supra à nobis citato, nuncupatum statuatur, id generaliter procedere, siue in totum, siue in partem successurus sit.

51 ¶ Tertio intelligas, ut illud quod donatum est ab eo cui successuri sumus, obineat vim matrimonij pro ea parte, cui illi successimus: nisi aliter fuerit à donante declaratum, ut scilicet habeat vim acquisitionis: nam & tunc censebitur acquisitus, non patrimonij: dummodo res donata talis esset, de qua donator poterat liberè disporre ad commodum sui hæredis: cuiusmodi sunt acquisitiones, quos ex nostra priuata consuetudine quis potest donare quibuslibet etiam suis hæredibus, ut scribitur supra omnium nostrarum consuetudinum §. cxcix. & aibi sape. Cum enim

Consuetudo
dines de
cuiusmodi
bus.

cui donat
est, non v
niner sal
ter succ
dit.
Limitata
causa.

Limitata
potentia.

De eodem.
Hæres non
repræsen
tat defun
ctum, nisi
pro hæredi
taria por
tione.

Consuetudo

Quid si a
liis fuerit
declaratum.

enim ius ei sit liberè disponendi de huiusmodi acquæstibus, potest eam legem, quam vult, in eorum donatione apponere, l. videamus. §. iurare. ff. de in litem iuran. cum simi. proindeque id quod antiquum est, nouum facere, quantum ad vim & effectum, & è diuerso: scilicet secus esset in personis & actibus prohibitis, vt per Bald. in proœmio feudorum, in iij. diuifio. Mart. Laud. in c. j. §. j. col. v. versu. circa hanc diuisionem, titu. qui feud. dare poss. & alios, quos tibi congesimus supra eadem glos. nume. 47. tu tamen. Præsertim cum in hoc casu nostro res donata hæredi idè censetur patrimonialis, quòd tanquam hæredi, & qui aliquando habiturus sit, donari censetur ex voto & mente donatoris, quos nos vulgò, *auancement d'boyrie*, vocamus. Si igitur apertè de contraria mente & voluntate ipsius donatoris appareat, in re, de qua vt diximus, liberè potuit disponere: nihil est, quòd dubitare debeamus, l. continuus, §. cum ita, in fi. ff. de verb. obligat. cum similib. Et bene facit ad hæc text. in authen. excipitur, C. de bonis quæ liber. cum similib.

52 ¶ Sunt & postremò, qui intelligunt, quòd dictum est ex Ioan. Fab. & aliis supra citatis, pro-
cedere in rebus donatis aut legatis à parentibus, auralis maioribus, suis filiis aut aliis de-
scendentibus: secus si à collateralibus, quibus etiam successuri sumus: mori quòd hereditas
magis debetur descendantibus, quàm collateralibus, vt probat ille tex. quo maxima ex par-
te illi innituntur in dicta l. j. C. de impo. lucra. descrip. libro x. Et videmus etiam donata ab
illis, id est ascendentibus regulariter conferri debere, tanquam scilicet donata in anticipa-
tionem (vt sic dixerim) hereditatis & successionis: non etiam donata à collateralibus, vt patet
ex toto titu. ff. de collat. bonor. & C. de collat. Audiòque id à Senatu nostro Parisiensi ita, ali-
quando fuisse iudicatum.

53 ¶ H V C item pertinet & hæc quæstio: Si ædificium fortè in ædificatum est in fundo patrimoniali nullius propè valoris: an id ædificium censetur patrimoniale, sicuti solum, in quo ædi-
ficatum est? Quod videtur ob illud vulgò iactatum,
Quicquid plantatur, feriturve, aut ædificatur,
Omne solo cedit, &c.
Vt scribitur & not in §. cum in suo. Instit. de rer. diuif. Sed tu hîc tamen omnino vide Odo. ff.
in l. vlt. & ibi quoque Alber. col. item vlt. versu. item querit si quis. & Ias. col. xj. versu. quartò
quæro. C. de iure emph. Spec. titu. de loca. §. nunc aliqua. versu. cxix. Bart. in l. j. §. ff. de superfic.
Bald. in cap. j. §. si quis de manso. col. iij. versu. extrà quæro, titu. de controuer. inuest. & consilio
lxxiij. super solo. lib. iij. & iterum consi. cxxxij. quidam emir à Titio, lib. v. Anto. consi. xxxij.
in facto fratrum, col. vlt. quibus in locis disputant, an & quando solum emphyteuticum faciat
ædificium in eo extractum censi emphyteuticum. Et Bal. in l. j. in vij. quæst. ff. de rer. diuifio.
vbi tractat, vtrum castrum ædificatum in fundo feudali, sit etiam feudale: vt etiam facit Car-
din. Alex. in cap. j. paulò ante fin. tit. de alien. feud. & Ioan. Lup. in repet. rub. de donationib. in-
ter virum & vxor. §. lxij. col. vij. versu. ex istis inferitur. Sed ita, vt non omittas tex. in c. j. §. si vasal-
lus, & ibi Docto. titu. hîc finit. lex.

54 ¶ Sed & vide ipsum Bal. in l. ij. versu. quæro an præsumatur, C. de rei vendi. illic differentem,
an si emphyteuta extruxerit ædificium in re emphyteutica, id fecisse videatur animo donandi
ita vt finita emphyteusi cedat domino, de quo etiam per eundem in l. Senatus, §. Marcellus, &
ibi Imol. & Alexand. qui adducit alios, ff. de lega. j. & præterea Angel. Aret. in d. §. cum in suo,
Instit. de rer. diuif. & Ias. qui etiam alios citat, in l. ij. col. vij. versu. vltimò circa prædicta, C. de
iur. emph. Et quod item tractatum est à Iureconsultis, an si emptor fundi obligati, ædifica-
uit in eo, sit etiam ædificium obligatum, in l. domo, ff. de pignor. act. & l. si fundus, §. si res, ff. de
pignor. & l. Paulus, §. domus, & iterum l. vlt. eod. tit. & Corf. in deci. Tholo. quæst. cccxxix. itè
fuit quæsitum, quidam fundum. Et vtrum ædificiū factum à patre in re aduentitia filij, in qua
erat vsufructuarius, cedat commòdò ipsius filij tantum, an & cæterorum: videbis apud Bal. in
auth. excipitur, col. vlt. versu. quæro pater. C. de bonis quæ liber. Sed & vtrum ædificium à testa-
tore impositum aræ legatæ, cedat legato, vide tex. in l. seruum, §. si aræ, ff. de leg. j. & in l. si cla-
uis, §. arca, ff. de leg. iij. Et an ædificium ab vxore factum in re ei donata à marito, sit vxoris, an
mariti, vide tex. in l. sed si vir, §. si vir, ff. de donat. inter virum & vxor. Et an ædificium factum
à clerico in fundo patrimoniali ex pecunia ecclesiæ, sit & ipsum patrimoniale, vide Spec. &
Ioan. And. in tit. de empt. & vendit. §. tertio loco, versu. quid si clericus. Et vide etiam consue-
tudinem Borboniorum, cap. cclxxj. & seq. dum loquitur de vno sociorum in bonis mobilibus
& acquæstibus, qui ædes extruit in fundo patrimoniali.

55 ¶ ET EX HIS QVOQVE intelligere potes, an si domo patrimoniali exusta, fuit alia
domus in arca recens extracta, ea censi debeat patrimonialis, vt antè erat. Sed quibus adde-
re potes, huiusmodi domum non videri eandem esse, quæ primùm fuit, l. inter stipulantem,
§. sacram,

§. sacram. ad si. ff. de verb. oblig. Ideoq; legata do. no destructa, etiam si alia eodem loco à re-
statore adificata fuerit, intent legatum, l. si ita legatum, §. vlt. ff. de legat. j. nec manet vltusfru-
ctus in hac domo, qui in priori debebatur, l. quid tamen, §. j. & iterum, §. in naus, ff. quib. mod.
vltusfru. amit. Quamuis his aduersari videtur alius text. in l. seruitutes, §. si sublatum, ff. de ser-
uit. vrb. präd. quo probatur, adificium eadem specie & qualitate repositum, censi idem
adificium, atque in id durare pristinam seruitutem. De quibus vide Doctor. ibi. & Alb. in d.
§. sacram, in xxj. op. posit. Et adde etiam, quæ dicam infra in fin. huius tit. in xiiij. qua fit.

*quo domus
patrimo-
nial. exasta
est, sit etia
patrimo-
nialis.*

56 ¶ Quid autem de re patrimoniali vendita, & postea à venditore aut eius hærede recuperata
per restitutionem in integrum, & ob lationem vltra dimidium iusti pretij, ex l. ij. C. de re-
scind. vend. an ea maneat patrimonialis, vt prius erat, an verò acquisititia, Chasse. in consue.
Burgund. in duobus locis, primum quidem in tit. *des drouz appartenans à gens mariés*, §. xxv.
col. vlt. vers. quid si fuit recuperatum, deinde hoc tit. *de rei. actz*, §. j. in verbo, *ancien*, colum.
ij. versicu. sed quid si recuperavit, negat censi patrimoniale, tribus rationibus, quarum
duas priore loco adscripsit, tertiam posteriore. Prima ea est, quoniā in Gallia restitutiones à
solo Principe impetrari possunt, & solent: deò pro impossibilibus habentur. lapud Iulianū,
§. vlt. ff. de legat. j. voluit, vt puto, allegare l. idem Iulianus, quæ illam continuo sequitur, §. vlt.
nam & ita ab aliis allegari solet.

*Qua à solo
principe cō-
ceduntur,
censeri im-
possibilia,
vide nu. 61.
& seq.*

57 ¶ Cui adde in hac ratione text. in l. continuus, §. cum quis, & ibi glo. Alber. Bart. & alios, ff. de
verb. oblig. eundem Bart. in l. si quis sub conditione, col. ij. vers. oppono dicitur hic. ff. de re-
sta. tutel. & in l. j. pauld ante fin. ff. de iniust. testa. & in l. j. §. qui habebat, post princ. ff. de bon.
posset. contra tab. & in l. vlt. col. ij. versic. venio ad quartum, C. de senten. pas. Dyn. in c. semel,
in fi. de reg. jur. lib. vj. Signo. consil. xxxix. quæritur nunquid, col. ij. vers. tertio probat. Bald.
post Rayn. in d. l. Iulianus, §. vlt. & in c. j. col. iij. versic. præterea vt dixi, tit. hic finit lex Corra.
& in c. cum non ab homine, in fi. extrā de iudic. Cardinal. Florent. consil. lvij. pro magnifico,
num. j. Paul. Castren. & consil. ciiij. sex sunt, col. ij. versic. sanè merum lib. j. in l. Gaius, §. &
quid si tantum, col. penult. versic. tertio & vltimo. ff. de liber. & posthu. Alex. consil. cccxiiij.
in re tam graui, col. ij. versic. & quando pendet, lib. vj. & Franc. Curt. seniore consil. lxxiiij.
super memorata, col. xix. num. 60.

58 ¶ Altera ratio Chasse. quæ ad primā proximè accedit, hæc est: quia restitutio in integrum nō
debet haberi in consideratione, l. i. §. ff. de indecom. lib. & volunt. (inqui) Georg. Nat.
in clem. j. in prin. in quarto notab. de verb. sign. Cui & tu in hac quoque ratione adde text. in
l. exceptiones quæ personæ, §. vlt. ff. de excep. & in l. vlt. §. vlt. & ibi gl. vlt. ff. de cond. indeb. &
gl. not. in l. ij. in prin. in verbo, *repudiauerit*, & ibi Bar. qui illam dicit mentitendā, in ver-
sic. item queritur, ff. de bon. posses. secun. tab. innoc. in c. quia plerique, col. ij. versic. sed quid
dices, extrā de immu. eccl. vbi & id dicit procedere in foro conscientia. de quo tamen vide
quæ dixi suprā cod. tit. §. j. in glo. xviii. in verbo, *lepris*, & c. nu. 67. præsertim. Adde item Bart.
in d. l. si quis sub conditione, vbi suprā. & in l. j. col. iij. versic. sed circa hoc, ff. de vulg. & pup-
pil. substat. & in l. quando i. la. j. ff. de acqui. en. hæred. & in d. l. vlt. vbi suprā, C. de senten. pas.
& in d. l. iij. §. j. ff. de fideicom. lib. & in d. l. j. §. qui habebat, post princ. ff. de bono. posses.
contra tab. & in d. l. j. ad fin. ff. de iniust. rup. testa. & Bald. in d. c. j. tit. hic finit lex Corra. & in
d. c. cum non ab homine. Imo in l. ventre, & in l. Pautonius, ff. de acquirend. hæred. & Soci.
consil. cliij. pulchra, col. x. versic. & tenendo, ab. ij. & est j. eius lib.

*Restitutio
in integrū
nō habetur
in conside-
ratione, vi
de nu. 64.*

59 ¶ Nam (vt id quoq; addas) non dicitur posse fieri, quod per in integrum restitutionē tantum
fieri potest. vt dicit Inno. in c. pastoralis, post prin. & ibi quoq; Panor. in fi. qui id dicit not. ex-
trā de caus. pos. & propri. & Card. Fio. qui & id not. dicit d. consil. lvij. col. j. & Soc. consil. cxvj.
non potest, col. v. versic. secun. ta responsio, lib. j. Sicuti etiam de dispensatione (quam vocant)
dicit gloss. in c. gratia, in verbo, non potes, & ibi Domi. col. vlt. de rescript. lib. vj. & in c. ven-
tum est, in verbo, non possum, j. q. i. & Bal. in d. l. j. in fi. ff. de iniusto testa. Imo in d. l. continuus,
§. cum quis, in pen. notab. ff. de verb. oblig. Panor. in c. quod Dei timorem, col. ij. versicu.
item adduco. extrā de statu mona. Barba. qui alios allegat, consil. lvij. præclare, col. pen. lib. j.
Et consil. liij. à loue, col. vj. versic. nec est credendum, lib. iij. Philip. Dec. consil. dcxlv. vifa
donatione, col. ij. num. 21. Et sic hæc ratio (quod iam diximus) in priorem incidit.

*Fieri non
posse dico-
tur, quod
per restitu-
tionem tan-
tum fieri
potest.
Et quod
per dispensa-
tionem tan-
tum.*

60 ¶ Tertia ratio Chasse. hæc est: quoniā hæc reuēditio, quæ fit ex dispositione d. liij. C. de rescin-
vend. non est necessaria, sed voluntaria, ex voluntate scilicet emptoris, in cuius facultate est sup-
plere pretiū, si malit id ipsum facere, & nō rem restituere: & nihil præterea dicit ipse Chasse.
sed se tantū ita consuluissē, cum ex facto interrogaretur, consil. incip. ex processu moto: quod
tamen nō reperit inter consilia eisdem. Cui item adde, quantum ad hanc rationem, quod Bart.
an necessa-

*Reuēditio
quæ fit ex
l. ij. de re-
scin. vendi.
an dicatur
voluntaria,
an necessa-*

ria, vide
num. 66.
& seq.

in multis locis tradit, hanc reuēditionem, quæ sit ex d. l. ij. C. de rescin. ven. fieri ex voluntate emptoris: cum si velit, nō cogatur eam facere, sed tantū suppleri, videlicet in l. in diem, & ibi quoq; Raph. Co. ff. de aqua plu. arc. idem Barr. in l. iij. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. & in l. si ex duobus, §. sed & Marcellus, ff. de in diem addi. & idem post eū voluit Petr. Anch. in c. accessu, col. x. vers. prædictis applico, de reg. iur. lib. vj. vbi & hoc dicit tenuisse Thomā Piperatū. Sed & id sequitur Alex. cons. xlv. in causa, col. ij. vers. ad quod pluribus, lib. v. & ante eos non obsecrē Io. And. cuius tamen non meminerunt in addit. Spec. in rub. de oblig. & solut. col. ij. vers. proposito congruit. Quorum sententiam probat tex. quem nullus horum allegat, in l. adigere, §. j. ff. de iure patro. vbi qui stipulatus est centū operas, aut in singulas aureos quinos dari: non videtur contra legem stipulatus, quia in potestate liberti est operas dare.

61
Resellitur
rationes
prioris sen-
tentie.
Prioris ra-
tionis resu-
tatio.

¶ Sed quæso, Lector amantissime, paulō penitius consideremus, quantum virium habeat hæ rationes, ad hunc nostrum casum, de quo tractamus. Nam quod primo loco dictum est, pro impossibilibus censeri, quæ à solo Principe possunt impetrari, vt illud concedamus, de quo tamen per Doct. in locis in ea prima ratione allegatis: tamen id tantum obtinet restitutione nondum impetrata, ob difficultatem scilicet impetrationis: vt dicunt omnes leges & Doct. qui de ea re loquuntur. At impetrata restitutione, & obtenta, & ad effectum deducta, vt est in casu de quo loquimur, scilicet de re vendita, & per in integrum restitutionem recuperata: quid est, quod amplius de impossibilitate, aut etiam difficultate, quæramur, aut quæramus? vt in simili dicemus, cum de ipsa restitutione priuatim loquemur paulō post, vers. ab hinc iij. Illud autem hic scire debes, ne erres, in Gallia non posse intentari remedium d. l. ij. C. de rescind. vend. de quo hic etiam priuatim loquimur, nisi impetrata à Principe gratia, tamen si de iure communi id non sit necessarium.

62
Decadere.
¶ Præterea hæ nostræ Galliæ restitutiones, quæ à Principe impetrari solent & debent, tam facile obtinentur, quàm à iudice ordinario, vt quibus concedendis verbis Principis sint ab eo deputati delegatiq; Præfecti illi libellorum (siue malis appellare Magistros scriniorum, quos vulgō Magistros requestarum vocamus) nec est aliter necesse adire ipsū Principem. Ideoq; non est id existimandum impossibile, ac nec difficile quidem, si in id est materia (vt est in casu nostro) subiecta, ex doctrina Franc. Alberg. in d. l. item Iulianus, §. vlt. & ibi quoque Raph. Co. Paul. Cast. & Alex. per text. ibi, in verbis, cum distrahi non soleant. Raph. & Paul. Cast. in d. l. continuus, §. cum quis, de verb. obligat. Rom. in l. ij. chart. vlt. ff. de re iudi. Socin. in l. quidam relegatus, colum. iij. vers. prima limitatio, ff. de reb. dub. & Iacob. à S. Georg. in tracta. feud. in verbo, Princeps Pedemontium, colum. vj. vers. quadragesima quarta. Philip. Dec. in l. ea quæ raro, in f. ff. de reg. iur. & in l. ij. colum. ij. vers. & fuit, C. qui admit. In idq; etiam allegant plerique omnes l. qui cum maior, §. j. in verbo, alterum non facile impetretur, ff. de bonis libert. & l. pen. & vlt. ff. de cada. punit.

63
Decadere.
¶ Præsertim verò, cum hæc dependeant nō à mera quidem gratia, sed à iustitia: quamobrem nullo pacto impossibilia esse censentur: vt probatur in l. cū quis, §. si quis pro reo, & ibi Barr. col. j. in ij. oppo. ff. de solut. & Socin. in d. l. quidam relegatus, col. ij. vers. se cundō infertur. Quæ autem ita facile impetrari solent, & possunt, adeo considerantur, vt imputetur ei, qui nō impetraverit, aut nō petierit. Ro. in d. l. ij. char. vlt. ff. de re iud. per d. l. qui cum maior, §. j. ibi, neq; enim imputare, ff. de bon. libert. & l. ij. §. tractari, ff. ad S. C. Tertu. & sequitur Phil. Dec. consi. delxxvj. visis & consideratis, nu. s. qui & ad hoc dicit facere d. l. quidam relegatus, & l. intercidit, ff. de cond. & demon. & ante eos id quoq; voluit Ang. consi. ccxix. arbitror, col. ij. vers. dicit quis. Et facit quod not. Anton. in c. ex ratione, in v. q. col. iij. vers. hæc intellige sane, de appellat. quod cum stat per iudicem, quod minus causa decidatur, non currit interim tempus prosequendæ appellationis: sed tum demum tantum, quando appellans sibi per superiore aut aliter providere non potest, per text. in l. vlt. §. illud, C. de temp. appel.

64
Secunda ra-
tionis resu-
tatio.
¶ Similiter quod dictum est in secunda ratione Chass. restitutionem in integrum nō haberi in consideratione, verum quidem est, re adhuc integra, & nōdum impetrata ea restitutione: quia quod evenire potest ex iure quodam speciali, nihil mutat ex re præsentī. Ea verò iam impetrata, non amplius de futuro quærimus, nam & id apertè declarat d. l. iij. §. j. ff. de fideic. liber. cum dicitur, Si is qui restitui potest. & rursum, Quandiu poterit in integ. restit. Et d. l. exceptiones per personæ, §. vlt. ff. de excep. cum scribitur, Nec ipse antè habet auxiliū, quàm restitutus fuerit. Et ita expressim intelligunt gl. Bar. & Ang. in d. l. vlt. §. vlt. ff. de condi. indeb. & Bal. loquens in casu illius §. in l. vlt. ad fi. C. de compensat. & Tyndar. in tract. de compensat. charta pen. col. j. vers. quid dicemus de eo, & Iason in l. non quocunque, §. j. in fin. ff. de legat. j. & Philip. Dec. in d. l. ea quæ raro, vers. secundō quod dictum, de reg. iur.

¶ Et

65 ¶ Et ita quoque expressim & in omnibus casibus intelligunt omnes Doct. suprà in ea secunda ratione allegati, & quotquot alij, qui de hac re loquuntur, præter Chass. vbi suprà, vt scilicet restitutio in integrum non sit consideranda, antequàm impetretur, vt apud eos videre licet. Nec tamen aliàs semper verum est, vt considerari non debeat quod quis restitui poterit etiam à solo Principe, vt per Alexand. & Iaso. in d.l. idem Iulianus, §. vlt. colum. j. ff. de lega. j. & omnium copiosissimè Socin. in d.l. quidam relegatus, colum. ij. & iij. ff. de rebus dub. Sed quibus addere potes scripta ab Ioan. Andr. in c. commissā, de elect. lib. vj. & Lapo. allegati. ix. disputat hinc an si Papa, colum. vlt. versic. tertiò disputat.

Decedere.

66 ¶ Quod autem tertio ac postremo loco dictum est, hanc reuenditionem, siue restitutionem rei, quæ sit ex d.l. ij. C. de rescind. vend. non esse necessariam, sed voluntariā, quia scilicet non sit nolente emptore, qui ne id fiat potest supplere: si id aliquid faciat ad huius dubij decisionem: vide quæso, an hæc ipsa restitutio sit merè voluntaria, cum emptor cogatur eam facere, aut supplere: hoc autem facere nō possit, penuria fortè pecuniarum, vt plerumq; contingit: aut si habeat, dare tamen non possit sine maiore aliquo suo detrimento. Igitur si restituat potius, quàm suppleat, videturne id libere facere? Et tam liberè quidem facit, quàm si quis oborta graui tēpestate suas merces in mare proiciat, ne ipse pereat. aut faciat quod rex iusserit, nisi malit parentes & liberos, quos is in potestate habet, perire. Hæc enim sunt exempla Aristotelis lib. iij. Ethicorum c. j. & aliquid de ea re traditur in ca. meritò, xv. q. j. Et quauis nostrates dicant hanc coactam voluntatem esse voluntatem, ea tamen talis est, cui per in integrum restitutionem subueniri debeat, l. si mulier, §. si metu, ff. quod met. cau.

Tertia rationis refutatio.

67 ¶ Sed fac tamē nullum maius malum imminere, quàm quòd cogitur alterum vnum ex duobus præcisè facere: facietne id ipsum liberè, qui velit nolit, cogitur alterum illud facere: & certè non facit, vt optimè probat text. in l. quæ sub conditione, §. si quis, vers. sed si. ff. de cond. instit. & non obscurè sentit Azo in casu, de quo nunc loquimur, in summa, C. de rescind. vend. col. j. per illum text. & eius discipulus Accurs. in d.l. ij. in verbo, iudicis, vers. item quid si iste vendiderit. & ibi quoq; Bald. in xij. q. versic. iuxta hoc quæritur, C. eo. ut. de rescind. vendi. vbi & ipse Bald. ob id dicit, rescissa venditione ex ea l. rescindi quoq; omne ius seruaturis, & pignoris constituti ab emptore in rem ipsam. & sequitur Salic. ibi in xv. q. & Paul. Castr. in viij. q. & Pantal. Calde. in repet. d.l. ij. col. xlij. versic. quærit etiam Bal. De quo vltimo nos latius dicemus infra tit. seq. §. iij. glo. j. num. 8. hic autem, & duobus sequent.

Decedere.

68 ¶ Et licet cum alterum tantum ex duobus cogimur facere, non sit tanta vis, nectam præcisè necessitas, quàm si vnum aliquid tantum facere compellamur: necessitatem tamen esse, nemo, vt opinor, negabit: quādo & necessitatem hanc appeller text. quem nullus eorum, qui de hac re locuti sunt, expendit: si me memoria non decipiat, in l. illud, §. j. ff. de constit. pecun. loquens de eo cui delatum est iurandum, qui tenetur iurare vel iurandum referre, & (vt ibi scribitur) si nolit iurare, necessitate referendi adstringitur. Et in id quoque facere videtur text. in l. non vtiq; in princ. versic. proinde, ff. de eo quod cert. loco, cum dicitur, alternationi ex necessitate facit actoris electionem. Sed vt concludam, in casu nostro, cum venditor retrahat ex vi & necessitate proueniente ex suo ipsius contractu venditionis, sequitur, rem eandem ad eum redire eodem iure, quo prius penes eum fuerat, arg. l. si mater, §. eandem, ff. de except. rei iudic. & l. qui possessionem, ff. de vi & vi arma. & etiam quæ latè diximus, suprà cod. tit. §. xix. in glo. ij. num. 5. eodemque vlt.

Decedere.

69 ¶ Adde & tu tamen, quòd restitutio, qualiscunq; ea sit, siue ex d.l. ij. C. de rescind. vendi. siue ex alio capite, videlicet doli, metus, fraudis, ætatis, aut alio quocunq; est in priorem statum, locum, & gradum omnimoda integraque reductio & repositio. l. quòd si minor, §. restitutio, & ibi Bart. & alij, ff. de minor. & l. j. & ibi Sal. & alij, C. de sent. pass. l. j. & ij. & ibi Doct. C. si aduer. transact. & l. j. C. de reputat. & l. videamus generaliter, §. videamus, ff. de vsur. glo. in cap. quamuis, in verbo, cum talis in princ. de rescript. lib. vj. Cyn. in l. si quidem, C. de præd. min. Bart. in l. qui proprio, §. item quæritur, in prima oppo. ff. de procurat. & in l. Gallus, §. & quid si tantum, colum. iij. versic. reden ad glo. ff. de liber. & posthumis. Bald. in c. cum causam, colum. j. extrā de resub. D. à Rota dec. ccccxlvj. si lata vna, in nouis. Albe. in l. qui res, §. aream, num. 2. ff. de solutio. & Angel. consilio cclvj. secundum ea, colum. j. Barb. qui alia in id multa adducit, consilio. ix. supremi, colum. pen. lib. j. & Doct. vbiq; Ex quo apertè sequitur quòd res sic restituta reponitur in suum priorem statum.

Decedere. Restitutio in priorem statum, locum & gradum reductio.

70 ¶ Et id quidem semper ita procedit, vt restitutus recuperet primū locum, nisi si fortè tertius quispiā extraneus interim, id est ante restitutionem, fuisset in eundem locū coopatus, vt per gl. quam sequuntur Bar. & alij in l. quid ergo, §. pœna grauior, in verbo onerasset, ff. de his qui nō fuisset in

Nisi tertius ante restitutionem fuisset in

*enndem lo-
cū coopta-
tū.*

not. in ta. nam si is locus teneatur ab eo, qui succedit in locum primi, tunc is primus omnino restituitur in suum pristinum locum. l. j. §. vlt. & ibi gl. Bar. & alij, ff. de bon. poss. contra tabu. & idem Bar. in d. l. Gallus, §. & quid si tantum, col. iij. vers. sed contra hac videtur. Hic autē emptor ex ea venditione successerat in locum venditoris. Si ergo venditor restituitur aduersus ipsum emptorem, nihil est quod impediatur venditorē restituere in pristinum suum statum & locum. Quibus consequens est, rem venditam & recuperatam manere apud venditorem restitutum in eodem loco, statu, & qualitate, qua prius erat, id est patrimoniale, si patrimonialis erat ante venditionem. Id quod etiam satis probat, quod statim dicemus in fi. seq. ver.

*An retra-
ctū habeat
locū in ven-
ditiōne re-
stitutionis
in integrū.*
71 ¶ Et ex iis quoq; aliud vnum in primis notandum inferri potest: Quod si is qui vendidit fun-
dum patrimoniale, deceptus est ultra dimidium iusti pretij, aut aliter ei competit restitu-
tio in integrum ad retrahendum rem venditam, quia scilicet dolo aut metu inductus est ad
vendendum, aut minor erat, & eam restitutionem in integrum alteri vendat: quod facere po-
test, l. quod si minor, in princ. ff. de minor. & l. si minores, & ibi glo. Bart. & alij, ff. de administ.
tuto. & gl. in l. ex pluribus, eod. tit. Bart. in l. non solum, in princ. ff. de in integr. restitut. cum
concord. à me plenius ad ductus supra eod. tit. §. xxvj. in gl. iij. numero 13. decimoquinto resti-
tutio: poterit consanguineus huius venditoris venire ad retractum huius actionis, siue resti-
tutionis in integrum, quæ competit ad reuocationem rei immobilis patrimonialis: vt & nos
in simili diximus supra eod. tit. §. j. glo. vij. in verbo, ou autres choses censées pour immeubles, nu.
31. ex quo infertur. vbi etiam diximus, retractam habere locum in venditione facultatis redi-
mendi ex pacto reuenditionis, iunctis præcedentibus ab initio eius glossi. Nam & nemo vi-
detur re exclusus, quem Prætor in integrū se restitutum pollicetur, l. nemo, ff. de in integr.
restitut. quod etiam facit ad quæstionem præcedentem.

*An res,
quæ redit
ad dominū
iure feudi
vel emphy-
teu. censu-
tur acqui-
sita.*
72 ¶ Quin & illud dubium est, cum feudum vel emphyteusis redit ad dominum ex aliqua cau-
sa, an ea censi debeat, tanquam acquæstus, an tanquā patrimonium antiquum, vti est domi-
nium directum, cum quo ea res cōsolidata est. Quod videtur, cum sint veluti accessoria, quæ
ideò debent sequi naturam eius rei, cui accedunt. l. cum principalis, ff. de reg. iur. & c. accessio-
rium, eo. tit. lib. vj. & vtrobiq; concord. in gl. Contra quoq; videtur neq; enim ea, quæ cōso-
lidantur, videntur acquisita illo iure, quo res, cui cōsolidantur: sed tanquam alia, & per se
iudicanda sunt. l. Mænius, §. fundo, ff. de lega. ij. & §. si cui, Instit. de legat. vbi Ioan. Fab. id ex-
pressim voluit, traxitq; ad consuetudinem, qua vxor habet partem in rebus acquisitis durare
matrimonio, vt scilicet habeat partem vi huius consuetudinis in feudo cōsolidato: licet ea
nihil haberet in re patrimoniali mariti, cui feudum ipsum est cōsolidatum. de quo & nos
habemus expressam consuetudinem, supra eodem tit. §. xvj.

Decadere.
73 ¶ Nec faber ipse solus fuit in ea sententia: nam & alij plurimi: non paræ autoritatis, eum se-
cuti sunt, videlicet Io. Plat. & Ang. Aret. in d. §. si cui, de leg. ex quibus ipse Ang. in id quoque
allegat l. non quocunque, §. fundus, ff. de leg. j. & præterea Ias. in vlt. addit. ad Christo. Porc.
in §. si eadem, qui proximè præcedit d. §. si cui, & Bened. it. in repet. c. Raynuitius, in verbo, &
vxorem nomine Adelaßiam, nu. 791. Boë. in consuet. Bitur. tit. de consuetud. matrimo. & dor.
§. ij. & iterum tit. de consuetud. feud. & cens. §. v. col. vlt. & Ioan. Lupus in repet. rub. de dona.
inter vir. & vxor. §. lxij. col. v. versic. ex his infero: vbi id dicit nunquam esse obliuioni traden-
dum. Chasse. in consuetud. Burgund. tit. des droitz appartenans à gens mariés, §. ij. in verbo, &
acquæstz, col. iij. versic. item quæro quid si. & Ferro. in hoc tit. de retractu, §. xxij. col. ij. Sed tu
tamen vide, quid de his sentiat Carol. Molen. in consue. Paris. tit. j. §. xxx. nu. 175. & multis seq.
vbi etiam tractat nuncupatim, an id cadat in retractum proximitatis.

*Quid in
feudo vsu-
capto.*
74 ¶ Sed quid de feudo à nobis vsucapto: an id obtineat vicē patrimonij, an acquæstus? Id quod
facile dignosci potest ex eo, quod scribit Bald. in l. liberti, colum. penult. versicu. quæritur de
eo qui præscripsit, C. de operis libert. vbi quærit, an feudum ab aliquo vsucapturn, transeat
ad hæredes, tanquam antiquum, an non: & respondet, cum vsucapto non contineat aliquid
diffinitum ab homine, id certè continetur, quod est diffinitum à iure vel cōsuetudine: quia
æquipatur pacto simpliciter facto: vt not. in l. j. C. de serui. & aqua. Ideoque & ij tacite in-
cluduntur, qui veniunt ex natura feudi concessi simpliciter, argum. cap. super quibusdam, §.
præterea, extra de verb. sign. Hæc ibi: ex quibus iam intelligi, huiusmodi feudum censi non
uum, & acquisitum. Ad id autem, quod dictum est, vsucapionem habere vim pacti, vide
omnino quæ diximus supra eod. tit. §. j. gloss. ix. in verbo, ou lignagier, num. 249. at maius du-
bium est, & iterum num. 233. nec id quidem.

Decadere.
75 ¶ Sed & tu præterea de feudo vsucapto, vide ipsummet Bal. in l. vlt. vers. sed nunquid ille qui
præscripsit, C. de lib. caus. & in l. ij. col. ij. vers. quæro quando per præscriptionem, C. de iure
emphy

emphyt. & in l.j. in xxxj. q. ff. de rer. diuif. in quibus locis eadem prope voluit, vt in d.l. liberti. rursus eundem Bal. lac. Aluar. & Card. Alex. in c. vlt. ad fi. tit. de feud. dat. in vicem legis cōmissoria. Ang. in l. qui in aliena, §. j. ff. de acqui. hære. Fran. Aret. in l. ex contrario, col. vj. vers. & occasione, ff. de acqui. pos. Alex. conf. xv. visis narratis, col. vlt. vers. & dato, lib. v. Iacob. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, ita quod isti inuestiri, col. vlt. vers. an autē filius. & Fran. Curr. iunio. in cod. tract. in iij. q. princ. col. eiusdem penul. vers. postremū, qui est in charta 32. totius operis. & Zafi. in epitome feudo. parte viij. ad fi. Nec interim tamen omittas text. in l. iij. ff. de vsucap. qui dicit vsucapionem, vel esse acquisitionem, vel adiectionem dominij & in l. item si res, in prin. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. quæ & ad hanc questionem nonnihil facere videtur.

- 76 ¶ Sed consequenter, quid de iis, quæ quis ultra antiquos terminos fundi antiqui, siue patrimonialis, vsucepit, quia scilicet ea longo tempore possedit bona fide existimans eadem esse ex corpore vel appendixibus huiusmodi fundi: vtrum & ea censebūtur patrimonialia, vti quis præscribit ultra fines fundi patrimonialis. & fundus ille principalis, an verò diuerso iure censenda sint, scilicet acquisititia. Cognosces ex scriptis à Bald. ipso in §. rursus, qui est vlt. col. ij. vers. sed pone quod vasallus. & ibi quoq; Tac. Aluar. Mart. Laud. & Card. Alex. tit. de contro. inuesti. aut vt in aliis codicibus is tit. inscribitur, si de inue. feud. contro. fuer. dum loquuntur de eo quod vasallus bona fide vsucepit ultra antiquos terminos concessionis feudi, an scilicet id finiatur vnā cum feudo: in quo illi non secum omnino conueniunt. de quo & tu quoque vide Franc. Curr. iunio. in d. tracta. feud. parte iij. quæst. j. in fin. & Carol. Molend. in consuetud. Paris. tit. j. §. vij. num. 30.

- 77 ¶ Et illud quidem quæstioni satis appositè & hanc subiiciam. Est mihi domus patrimonialis cui fortè hortus abest, idē illius causa comparauī hortum continentem, qui domus esset veluti appendix, & (vt nostri loquuntur) pertinentiæ ipsius: an & hic hortus erit etiam patrimonialis, vt domus, cui mea destinatione accessit, quod videtur, per l. cum fundus, ff. de lega. ij. & l. prædis. §. qui domum, ff. de leg. iij. Verum Bald. in l. j. in vj. q. ff. de rer. diuif. tradit in simili prope specie, videlicet quod si quis emit hortum vicinum domus feudalalis in cōsequentiam (vt ipse loquitur) ipsius domus, non erit propterea hic hortus feudalalis: quia hæc accessio est discretæ, non concretæ: ideoque erit huiusmodi proprius, non feudalalis. Separatarum enim rerum separatum est dominium: licet, vt ipse subdit, sub iure nonnunquam nostro includatur etiam alienum. l. Marcellus, ff. de rei vend. & c. j. extrā de postul. prælar.

- 78 ¶ Illud quoq; in dubium vocatur: Si vēditur vectigal annuum super fundo patrimoniali, an in eo habebit locum retractus, vt in feudo ipso, stante ea consuetudine, quæ eum admittit in patrimonialibus tantum. Et sanè sunt priuata quædam consuetudines in Gallia, quæ dicunt retractum hic habere locum: videlicet apud Parisenses. c. clxxij. Melodunenses, c. l. in fi. Senonenses, c. xxxiiij. Trecenses, c. cxlvij. Aurelianenses, c. cclxxvj. Borbonienses, c. ccccxiiij. Blesenses, c. cxcij. Nec id quidem abs re, quando huiusmodi vectigal sequitur naturam ipsius fundi illi ita obnoxij, vt voluit Chasse. de alia re loquens in consuetud. Burgund. tit. des confiscations, §. j. in verbo, & appartient la confiscation. colum. vj. versiculo, & primò videtur, per l. defuncta, ff. de vsufruct. quæ non loquitur de hisce vectigalibus.

- 79 ¶ Sed id satis probatur (vt hoc illi addas) ex eo quod à nostris traditur, possessorium licet intentari non possit ratione vectigalis personalis, vt multis placet, potest tamen haud dubiè intentari ratione vectigalis super re constituti, æquē ac ratione ipsius rei: tanquam scilicet vectigal ipsum sit eiusdem naturæ, ac res, super qua debetur. Alb. in l. si certis, col. ij. nu. 8. C. de pact. Bald. in reper. l. ij. col. vij. vers. secundum est autem, C. de feruit. & aqua. Ang. in l. regularter, ff. de petio. hæred. Panor. in c. peruenit, col. j. extrā de censib. & consil. xxij. in causa quæ ad præfens, in j. dubio, lib. j. Rom. consil. ccxj. in causa propositæ consultationis, in iij. dubio. Angel. Aret. in §. j. col. ij. in situ. de interd. Guid. Pap. decif. Delphi. cccclj. in materia, col. ij. Philip. Dec. consil. cxxvj. in causa reuerendi. Steph. Bertr. consil. ccxliij. quicquid, in princ. lib. ij. Matth. Afflic. decif. Neapoli. cccxcv. pro decifione, num. 8. & in constituto. Siciliæ incip. circa violentiarum, col. vlt. Franc. Rip. in reper. l. rem quæ nobis, nu. 16. ff. de acquiren. posses. & nostrates vbique. & diximus etiam, suprā eod. tit. §. j. glo. vj. in verbo, rentes, num. 11. tertio limita, & seq. vti & alia quoque diximus huc pertinentia.

- 80 ¶ Atq; ex eo quoq; quod clerici pro censibus siue vectigalibus, quæ pendunt ratione rerum suarum, in ius vocari possunt ad iudicem secularē, vti pro rebus illis suis patrimonialibus: vt in forū seculare vocari athen. sed periculum, C. sine censu vel reliq. Et licet Bald. in d. l. de his, teneat contrarium, posuit ob vetustatē de iudi. & Maria. Soci. in c. sanè, col. vj. in ix. declara. extrā de for. compe. & ante hos Petr. diarium.

Iacob. tit. de duello, col. v. versicu. quidam tamen dixerunt, & multis seq. vbi id latè disputat. Tamen ob id ita voluerunt, quia etià in ea fuerunt sententia, vt nec pro rebus quidem ipsis patrimonialibus possit clericus actione reali ad iudiciũ seculare trahi, vti etiam voluit idem Bal. in d. auth. clericus, post prin. & in e. ij. in fi. de iud. & Archi. in c. j. de cler. coniug. lib. vj. & Old. qui hanc rem latè tractat consil. lxxxij. an episcopus, Collec. Pan. & Fel. in d. c. qualiter, de iud. & idè Pan. in ecclesia, col. j. vers. vnde falsa est, de const. lo. Plat. in l. viros, vers. & propter hoc, C. de Pala. sacr. larg. lib. xij. Guid. Pap. deci. Delph. lxxvij. lex si conuenerit, col. j. vers. j. & prædicta. Matth. Affli. decif. Neap. ij. serenissimus, nu. 5. & in d. const. de burgenfaticis, ad fi. ne reali.

81 ¶ Tamen prior opin. quæ clericos subiicit iudicibus secularibus ratione rerum suarum patri monialium, & vectigalium, siue pensitationum, quæ super illis debentur, seruatur ex consuetudine Franciæ, vt dicunt Gul. Cu. & Bald. in d. auth. clericus, & ipse Bald. in c. cum venissent, col. iij. vers. oppo. dicitur, extrà de eo qui mit. in poss. & Ioan. Fab. in §. vlt. col. ij. vers. quid in necessario, Institut. de satisf. in auth. statuimus, col. j. de episcop. & cleric. & Masuer. tit. de remis. §. item si presbyter, vbi & idem dicit de actionibus mistis. & Aufrer. in rep. cle. j. de offic. ordin. in iij. fallent. ij. regulæ. vbi nuncupatim loquitur de reliquiis huiusmodi vectigalis, & in fi. illius limitationis dicit ita fuisse iudicatum in Senatu Parisiensi. & Bened. in repetit. cap. Raynutius, in verbo, & uxorem nomine Adelaßiam, num. 322. & multis sequent. de testa. vbi & ipse loquitur de censibus & vectigalibus. Scioque inter aresta Senatus Parisiensi. collecta ab ipso Aufrer. id arestum esse xv. quo dictum est, Episcopum Cabilonensem non esse admittendum ad dicendum se esse in possessione cognoscendi de actionibus realibus inter clericos. Et aliud quoque arestum xxj. quo etiam iudex ecclesiasticus non potest cognoscere de reliquis pensitationum realium, etiam si in stipulationem vel promissionem deductæ fuerint. Sed de hoc vltimo est aliud arestum contrarium num. 49.

82 ¶ Imò verò sunt, qui etià tenent, de Iure cõmuni hanc opinionẽ procedere, vt iudex secularis cognoscat de actionibus realibus & pensitationibus rerum patrimonialium inter clericos: quos videre poteris apud ipsum Aufrer. in d. cle. j. de offi. ordin. quo loco supra citauimus. & Barb. cõf. j. magnus scripsit Psalmista, col. xvij. vers. præterea adduco, & multis seq. lib. iij. & ipsum Bened. vbi supra, nu. 431. Porro Io. Fab. in §. item Seruiana, col. ix. vers. & facit quod prælati, Institut. de actio. dicit generaliter prælati Franciæ interdictum esse, ne cognoscant de actionibus realibus, & hypothecariis. quod & nos alibi diximus. Et ita quoq; seruatur in regno Neapolitano ex illa consti. de burgenfaticis. Super eo autem, quod supra diximus de reliquiis pensitationũ deductis in promissionẽ, vide vltra ea quæ citauimus, ipsum Aufrer. in d. arestis c. xx. & Io. Gallum in suis quoq; arestis, quæstio. l. & iterum lxxxvij. rursumq; cliij. cap. vlt.

83 ¶ Sed vt redeamus, illud quoque, quod supra diximus, has pensitationes debitas ratione rei, sortiri naturam ipsius rei, ex eo comprobatur, quòd licet aliàs iura non sint mobilia, nec immobilia, sed tertia quædam species, vt per Bald. in c. j. §. sciendum, vers. extrà quærit, titu. de feud. cogn. & diximus supra eo. tit. §. j. gl. v. in verbo, *seruitutes*, in prin. vti & de huiusmodi iuribus annuorum redditum tradit Pan. in c. nulli, col. iij. vers. quid autem, extrà de rebus eccles. non alie. atq; etiam diximus in d. §. j. gl. vj. in verbo, *rentes*, nu. 3. sed vt ad nostram. Tamẽ si ea iura accedant siue adhæreant rebus immobilibus, & immobilia quoq; eadem esse censentur, vt scribit Maria. Socin. qui in id multa allegat in tracta. oblationum. libel. viij. in vj. q. col. j. vers. & prædicta procedunt. Nam & aliàs quæ solo coherent. immobilia esse censentur. Ang. in §. hæc ergo, qui est ij. in Auth. de non alien. Philip. Franc. in c. ij. in princ. col. ij. de reb. eccles. non alien. Alex. consil. ccxj. ponderatis, col. ij. lib. vj. cum similib.

84 ¶ Deniq; Ang. doctor celeberrimus, consil. cxvij. in canonica, col. j. scribit iurisdictionem, quæ & ipsa ius est, esse realem, ob id quòd solo cohæreat, eiusq; ratione competat. Ex quibus (vt concludam) iam satis, ac propè nimium probatum est id, quod supra sæpius diximus, huiuscemodi annuos redditus super re quapiam immobili constitutos & assignatos, eiusdem rei qualitate nancisci, & naturam. Tu autem interim vide eundem Chasse. quem supra in princ. huius quæst. citauimus in illo eo. tit. *des confiscations*, §. j. in verbo, & *appartient la confiscation*, col. v. vers. sed iuxta prædicta, vbi tractat, an confiscatis cuiuspiam bonis, huiuscemodi redditus ei debiti ratione alicuius fundi, applicentur domino, in cuius iurisdictione fundus ille situs est: an ei, in cuius iurisdictione habitat is, cui redditus debebatur.

85 ¶ Verum plus dubitationis est, si huiusmodi vectigal venditum & constitutum fuerat super omnibus bonis, & ita cõprehensis rebus patrimonialibus, & acquisitiis: an erit locus retractui stãte ea cõsuetudine, quæ tãtũ illũ admittit in patrimonialibus: Et hic certè locus est, ex consuetudine Senonensi, c. xxxij. & Aurelianensi, c. cccij. Quamquàm in contrarium præbet

præbet argumentum, quod scriptum est in §.vj. huius tit. At tu vide ne hic diutius immore- per omni-
mur, quæ in simili diximus supra eod. tit. §.j. gl. vij. in verbo, *an autres choses censées pour immeu- bus bonis.*
bles, nu. 81. nunc autem, & aliis seq. & iterum §.xxij. in gl. ij. nu. 8. & hæc faciūt, & seq. iunctis *Conseueru-*
omnibus præcedētib. in ea. gl. quo loco tractamus, an sit locus retractui, & quomodo, quādo *dines.*
venditæ sunt simul res patrimoniales, & acquisitiuæ. Ex quibus colliges quid hic dicendū sit.

86 ¶ Ex iis autem, quæ dicta sunt, potes intelligere, quod si quispiam dederit fundum suum pa- Si fundus
trimonialem in emphyteusim, aut censum, aut libellum, aut alio quouis modo vel nomine, patrimo-
ad pensionem siue vectigal annuum: an id vectigal censendum sit patrimoniale, vt is fundus, nialis da-
cuius naturam omnino sequitur, vt ample supra probatum est. Et id aliis quoque hoc in car- tur ad ve-
su rationibus comprobauit Chasse. tit. *des successions*, §. viij. in verbo, sicut illis: quem tu vide- ligal an-
re poteris, ne & ego quoq. faciam, quod ille semper & vbique facit, id est, integros aliorum nuum, an
libros, nedum paginas & chartas, in suos impudenter & tacitis nominibus inserit. id sit patri-
moniale.

87 ¶ Huius quoq. census est, & hæc species: Tyrannus quispiam nullo iure, vt mos est tyrannis, An fundus
occupauit fundum meum patrimoniale: is tandem ab Harmodio quopiam aut Aristogi patrimo-
tone tyrannicidis illis celebratissimis interceptus est, resq. publica sibi reddita, & omnia bo- nialis a ty-
na pristinis dominis restituta, an is fundus mihi cēsebitur patrimonialis, vt prius erat, an ac- ranno occu-
quisitiuus. Pau. Ca. conf. clxxvj. videtur dicendum dictam Mariam, in si. lib. j. ex facto interro- patum, &
gatus, respōdit feudum paternū occupatū à tyranno, & postea recuperatū in pristinā causā postea red-
reuerſum esse intelligi, atq. ita manere paternū, nō nouum, per tex. in l. peculii est, §. ære alie ditus, ma-
no. ff. de pecul. Et vltra cū bene facit tex. in l. qui possesionem, ff. de vi & vi arm. & in l. si ma- neat patri-
ter, §. eandem, ff. de except. rei iudic. & quæ diximus supra eod. tit. §. xix. glo. ij. num. 4. & seq. monialis.

88 ¶ Quid verò in hac specie dicendum? Duo fratres ita inter se diuiserunt communem paren- Si ex diui-
tum hereditatem, & communes quosdam acquæstus, à se communi pecunia & nomine fa- sione uni-
ctos, vt vni vniuersa illa hæreditas cesserit, alteri vniuersi acquæstus: ij postea aliis vendunt, fundus pa-
ille eam hereditatem, hic acquæstus: an stante ea consuetudine quæ retractum admittit in trimonia-
bonis patrimonialibus tātū habeat locum retractus, & quomodo? Et id quidem ex eo pen- lis, alteri
det, vtrum ea bona censenda sint, & pro qua parte, patrimonium, an acquæstus. Qua in re il- acquisiti-
lud sciendum est, diuisionem habere vim permutationis, aut vt aliis, & quidem rectius, pla- rim aduūdi-
cuit, esse permutationem, aut speciem ipsius: vt probat l. cum pater, §. hereditatem post mor- cetur, an in
tem, & ibi Bartol. & Bald. ff. de leg. ij. Bartol. in eadem l. §. cuius, in fin. Glo. Cyn. Albe. Bald. hoc si ven-
Angel. Paul. Castren. qui id optime declarat, in l. j. C. com. vtriusque iudic. & alius text. in l. si datur, erit
filia, §. si frater, ff. famil. erciscun. glo. Bald. & Paul. Castr. in l. si familia, §. famil. ercisc. Spec. locus retra-
tit. de feud. §. quoniam, versic. xxxij. Alberic. in l. qui Romæ, §. cohæredes, col. j. ff. de verbor. Etus.
obligat. Angel. in l. si fratres, C. com. vtriusque iudic. Anto. confil. xxxvij. Leugus quidam, an diuisione
in princ. Corne. confil. xxxvij. viso libello, col. ij. lib. iij. & Doctor. vbique. Et in hac sententia esse veluti
in casu nostro videtur esse Alb. in l. qui cum tutoribus, in princ. post medium. ff. de transact. cū permutatione.
dicit, quod in diuisione id quod ex persona mea venit ad fratrem meum, succedit loco illius Consuetudo.
partis, quam mihi dedit. Et in hanc quoque sententiam est expressa consuetudo apud Altif-
siodorenses hoc tit. *de retractu*, §. ix. qui est omnium xl.

89 ¶ Ex quo consequens illud sit, vt in hac diuisione id censeatur patrimonium, quod loco pa- Decodem.
trimonij alter habuit: & acquæstus, quod alter item loco acquæstus habuit, id est pro rata
cuiusque portione. Erit ergo in nostro casu perinde, ac si quis eodem contractu vendat rem
patrimoniale, & rem acquisitiuam, de quo nos diximus supra eod. tit. §. xxij. num. 8. & hæc
faciunt. Et interim tamen vide quod in simili tractatur à glo. Bald. & aliis in c. j. tit. Imperat.
Lothari. de duobus fratribus, qui ita bona patris diuiserunt, vt apud alterum feudum pater-
num maneret, & apud alterum cætera bona: si ille postea moriatur sine liberis, an hic ei suc-
cedet omnino in illo feudo, tanquam paterno: an dominus, tanquam in nouo. De quo etiam
per Bald. in l. j. in xj. q. ff. de rer. diuif. Alex. confil. xij. perspectis his, col. j. & ij. lib. v. & Franc.
Arer. confil. iij. consultatio, col. j. & ij. Franc. Curt. seniore confil. xlix. memoria, col. xvij.
num. 71. & confil. §. q. eiusdem initij, col. lxvij. num. 381. & seq. Sed & vide Guid. Pap. confil.
xlvj. in facto, col. ij. versic. plus posset, dum tractat, si an ita diuisio fiat inter fratres, vt apud
vnum maneat pecunia, & cætera bona mobilia, & apud alterum immobilia emphyteutica,
an ex huiusmodi diuisione debeantur laudimia. Et quæ diximus, supra §. j. glo. xij. in verbo,
ou equipollent à vente, num. 76. cæterum & hæc.

90 ¶ Huius item monetæ est & illud dubium: Vendidi fundum patrimoniale sub lege redi- Questio
mendi intra aliquod tempus, aut simpliciter, vel etiam sine ea lege: postea autem eundem re- alibi tra-
demi vtrum censendus sit patrimonialis, vt prius erat, an acquisitiuus. Sed nos de hoc latè ita.

tractauimus supra eod. tit. §. xix. in gl. ij. vbi tu videre poteris, ne hic iterum repetam: sed illud te hic admonere volui, quia ea questio ad huc locum pertinet, verebarque, ne si hic perquirereres, nec inuenires, intactam à nobis relictam putares.

In dubio an res censatur partrmonialis, an acquisititia.
 91 ¶ Sed quid cum dubium est, an quod venditum est sit patrimoniale, an acquisititium. & certe in dubio posset videri censendum esse patrimoniale, vt expressim voluit Ioan. Berb. vir vtique & in iuris prudentia, & in practica non contemnendus, in viatorio iuris, tit. de locat. col. xv. versic. & ex hac quaestione, arg. l. siue, C. de probat. & l. j. C. de bon. mater. & c. j. extra de pecul. cler. & c. j. xij. q. ij. Et idem quoque voluit, ad hoc nostri retractus propositum, D. Ferro. in consue. Burdig. hoc tit. de retractu, §. xj. in fi. per tex. optimum in c. j. §. vlt. & ibi Doct. tit. de success. frat. siue de grad. success. in feud. vbi si dubitetur, an feudum sit antiquum, an nouum, onus probationis ei ingruit, qui dicit nouum. & illum tex. dicit mirabilem Bald. ibi. & est similis text. in c. j. tit. si de feud. fue. contro. inter do. & agna. & ibi not. Iac. Bel. Nico. Neapo. Bald. qui id dicit valde not. Aluar. Mart. Laud. & Card. Alex. atque etiam text. in c. j. §. item placet, & ibi quoque Mart. Laud. tit. de inuesti. in marit. fact. & voluit etiam Paul. Cast. consil. cclxxxij. de vtroque quaestio, in fin. lib. ij. Alex. qui & id dicit not. consil. xv. visis narratis. col. pen. in princ. lib. v. Iason consilio cxiiij. ad obiecta, col. ij. versic. quod autem, lib. j. & consilio xxiiij. in causa feudali, col. vj. versic. item dicit Bald. lib. iij. vbi id dicit not. Philip. Dec. consil. clij. agitur causa, colum. vlt. versic. secundò respondet. & consilio cclxix. consultus, col. ij. versiculo & prædicta. & consilio cccxlv. in casu, col. ij. versic. & etiam in dubio. Zasius in epitome feudo. parte xj. cap. secunda conclusio ij. & Alcia. in tract. Præsumpt. reg. iij. præsumpt. xxvij. num. i. & Molend. in consuetud. Paris. tit. j. §. v. numero 89.

Decedere.
 92 ¶ Et ad id optimè facit, quia magis præsumitur id quod naturale est, cuiusmodi est quod ex successione progenitorum accepimus, quàm quod accidentale, l. qui habet, in prin. ff. de tutel. & late diximus supra eod. tit. §. xxx. in gl. j. num. 26. secunda ratio. Facit etiam quod voluit gl. in cle. literas, quæ est vlt. in verbo, creatum, ad fi. de rescript. quòd aliquid potius præsumitur vetus, quàm nouum. Quam ita allegat, & sequitur Bald. consil. cclxiiij. tres sunt sententiæ, lib. ij. Ea autem glo. ab alijs solet in id expendi, quòd ei qui dicit nouum, incumbit onus probandi. & ad hoc sing. eam dicit Cardin. Floren. in d. cle. literas, col. vlt. in vij. q. & ibi quoque Barb. col. xvij. versic. & quod onus. & idem Barb. in l. in illa stipulatione, col. xxxij. versic. cui autem pondero, ff. de verb. oblig. & vtroque pro ea dicit esse text. quem in posteriore loco dicit meliorem totius iuris, in c. constitutus, extra de rescript.

Quid autem cum quis agit ad aliquid tanquàm vetus.
 93 ¶ Sed hæc possent intelligi procedere, nisi quis ageret ad aliquid, tanquàm vetus, aut antiquum, & reus negaret: tunc enim onus probandi ingrueret agenti, vt in feudo expressè voluerunt Iac. Bel. Aluar. Mart. Laud. & Card. Alex. in d. c. j. §. vlt. tit. de gradib. success. in feudo, per tex. in c. j. tit. de conten. inter me & domi. & in c. j. §. cum autem, tit. de controu. inuesti. & Signo. consil. x. in quaestione vertente inter Vgetum, col. iij. versicu. modò his præmissis: quia qui se fundat (inquit) in aliqua qualitate, eam debet probare, l. habebat, in princip. ff. de instito. act. & alia quæ allegat. & idem Signo. loquens in casu nostri retractus, consil. lxxxj. in quaestione vertente inter Nigrum, col. vlt. Martin. Laud. & Aluar. in d. c. j. titu. si de feud. fuer. controu. inter dom. & agna. & Paul. Cast. consil. xliij. circa præsentem casum, colum. prima, in fi. lib. ij. & consil. cclxxix. visa petitione, col. ij. & seq. eod. lib. ij. Alexand. consil. x. ponderatis his, col. j. versicu. præterea illud, lib. iij. & Francisc. Curt. senior consil. xlix. memoriæ recolendæ Dux, col. iij. versic. primò adducitur. & consil. seq. quod est eiusdem initij, col. ij. versic. & primò arguitur. Alter Francisc. Curt. junior in tract. feud. in viij. quæst. primæ partis, col. vj. versic. illud tamen quod dixi. Card. Alexand. in prælud. feudo. col. xiiij. in sexta diuis. versic. si verò non constat. Chasse. in consuetu. Burgund. tit. des droitz & appartenances à gens mariez, §. vj. in verbo, ancien, col. iij. versic. præpositus.

Paupertas præsumitur.
 94 ¶ Nam & videmus, quòd licet aliàs potius præsumatur paupertas, quàm diuitiæ: cum illa naturalis sit, hæc aduentitia: nudi enim nascimur, ac rerum omnium inopes, c. sicut hi. xlvij. dist. & vt scribit Plinius lib. ix. c. xxxv. Nos rerum natura nudos excipit. Tamen si paupertas sit causa intentionis agentis, debet eam agens probare. gl. Bar. Alb. Ang. qui eam glof. commendat. Pau. Cast. Soc. qui eam dicit semper allegari pro sing. & alij in l. si verò, §. qui pro rei, ff. qui satisf. cog. Alb. in l. ei incumbit, col. vlt. nu. 8. ff. de prob. & in l. si creditores, ff. de priui. cred. Bal. in l. nò prius, in prin. C. quan. fisc. vel priua. vbi dicit eam gl. esse meliorem totius iuris, ad hoc, vt cum negatiua est causa intentionis, id est, vt ipse dicit, aperit viâ ipsi intentioni, ea probanda est. & in c. vlt. col. j. extra de præsumpt. vbi eam gl. dicit sign. & in c. in præsentia, col. antept. versic. nētis, debet quæro quare probatio, extra de prob. vbi & eam quoque, sing. dicit. & consil. cccij. non est nouum, col. ij. & versic. respondeo ista probatio. lib. j. vbi & illud de paupertate probanda dicit Panor. in c.

in c. bonæ, le j. col. antepe. de elect. Floria. qui hanc dicit esse perfectam doctrinam, quæ com-
muniter approbatur in d. l. ei incumbit, col. ij. vers. sed si loquamur, ff. de prob. Pet. Anc. conf. v.
pro parte nobilis, col. j. in fi. Maria. conf. xxiii. visis, col. antepe. vers. confirmatur hoc. Philip.
Franc. in c. semel malus, circa medium, de regu. iur. lib. vj. Matthæ. Afflict. decif. Neapo. ccc-
lxxvij. Princeps concessit, col. vlt. vers. & pro ista parte, vbi dicit illam glo. singu.

- 95 ¶ Sed & illud de negatiua probatur in l. pen. §. docere, & ibi Bar. Bald. {Roma.} & omnes, ff. *Idē de pro-*
ne quis eum, & in l. hoc iure, & ibi etiam Bar. & alij, & inter alios Ripa, qui id ampliat tribus *batione ne-*
modis, eamque l. legit cum l. in illa, ff. de verb. oblig. & probatur etiam in l. si emancipati, & *gatiua.*
ibi Roma. in j. not. C. de collat. & in c. j. & ibi Domi. in ij. notab. de confess. lib. vj. Innocen. in
c. super his, col. iij. vers. fed quid dices, & ibi quoque Hostien. & alij extra de accu. Cyn.
in l. ij. in v. oppo. quæst. C. de iure emphyt. Ioan. Andr. in d. c. bonæ, le j. de elect. & in cap. sine
possessione, & iterum in c. infamibus. de regulis iuris, lib. vj. Bart. consilio lxxxj. Martin. col. j.
& consilio xciiij. viso puncto questionis, col. ij. & consil. cxxxvij. Statuto communis Gualdi,
in iij. dubio. Bald. in l. actor, paulo ante fin. C. de probat. & in l. inter, paulo ante fi. ff. de pa-
ctis, & in l. ab eo, col. iij. versiculo, quæro nunquid positio, C. quomodo & quando iudex.
Angel. consilio clxj. viso puncto, col. vlt. Salic. auth. hoc amplius, C. de fideicommiss. Paul.
Caltr. consilio ccv. in causa, col. iij. vers. nec obstat quod concludit, lib. ij. & consil. cclxxix.
visa petitione, ante fin. eod. lib. ij. Imo. consilio cxxxij. in causa, col. iij. versiculo, ad tertium,
& consilio cxxxvj. in causa quæ vertitur, col. iij. versiculo, & pro hoc. & consilio cxlviij. in
causa inter Franciscum, col. ij. Domi. in cap. j. in ij. notab. de confess. lib. vj. Petr. Anchara.
consilio lxxix. subtiliter, post medium. & consilio ccliiij. super primo quæsitio, in primo du-
bio. Cardin. Floren. consil. cxi. factum tale est, magister Barptolemaus, col. penult. vers. ad
aliud de negatiua. Ioan. Plat. in l. j. circa medium. C. de exact. tribu. lib. x. & in l. si quis, per il-
lum text. C. de Fabric. lib. xj. vbi & vtrumque dicit de paupertate, & negatiua. Alex. qui alios
multos adducit, in d. l. hoc iure, quam legit cum d. l. in illa, col. ij. vers. extra glo. de verb. obl.
Corn. consil. cx. viso infra scripto, col. penult. vers. & in super, lib. j. & consil. cxx. in hac con-
sultatione, col. vlt. eod. lib. j. & consil. cxxij. viso processu, col. ij. vers. nec obstat, quod est nega-
tiua, eod. lib. j. & consil. xj. pro decisione, col. ij. vers. & maxime, cum seq. lib. ij. & consil. xliij.
in hac consultatione, col. ij. vers. & qui se fundat, eod. lib. ij. & consil. cvj. pro parte, col. pen.
vers. nam qui se, eod. lib. ij. & consil. lxxxvij. visis actis, col. ij. lib. ij. & consil. lxxxix. viso supra
scripto, col. iij. vers. itaque ex his, eod. lib. ij. & consil. cclxj. videtur in hac, col. ij. vers. so-
lum est instandum, eod. lib. iij. & consil. cclxvij. in hac consultatione, col. vj. vers. non obstat
tertia, lib. iij. & consil. seq. cuius idem est initium, col. ij. vers. septimò non videtur, eo. lib. iij.
& consil. cccxxv. animaduertens, col. j. vers. nam qui se, eod. lib. iij. Guid. Pap. singul. xviij.
quilibet tenetur, & sing. clxxxix. causa actionis, & sing. dccij. vers. negatiua, & consil. lxvij.
in causa dudum, col. iij. vers. alia etiam ratione. Ias. qui & alios citat, idque etiam post
alios declarat, in d. l. ij. col. xlvj. vers. in ead. gloss. ibi vt supra, C. de iure emphyt. & consilio
xxxiiij. ad motiua, col. iij. vers. non obstat modò, lib. j. & Catel. Corta in memori. maritus
priuatur. Stephan. Berr. consil. cccvij. etiam si verum, col. j. lib. j. & consil. cccx. ex exhibitis,
col. j. eod. lib. j. & consil. cclxj. visis duobus, nume. 7. eod. lib. j. & consil. cclxvj. duabus, col. ij.
nu. 4. eod. lib. j. & consil. vj. viso processu, col. ij. in fi. lib. ij. & consil. cxxj. si attendatur, in fi. eod.
lib. ij. & consil. clxxxj. viso consultationis themate, post princ. lib. iij. & consil. lxxxvij. ex the-
mathe, num. ii. lib. iij. & consil. cxxxvij. thema, col. pen. num. 8. eod. lib. iij. & consil. cxcv. pro
breuiori, nu. 6. eod. lib. iij. Philip. Dec. consil. dcccxiij. procedendo, col. ij. vers. non obstat
quodd dictum Matth. Afflict. d. decif. cclxxvij. De quo tamen vide Capol. consil. causarum
ciuiliu xliij. in quæstione, col. vlt. vers. postea nec obstat, vbi id declarat.

- 96 ¶ Illud enim generale est in omnibus, vt scilicet qui se fundat in re quapiam, eam probare *Qui se fun-*
debeat, vt per glo. & Doctor. in l. eum actum, ff. de negot. gest. Igitur vt concludam nostrum *dat in ali-*
casum, si quis consanguineus ageret ad retractum fundi venditi, tãquam patrimonialis, quia *quo, id pro-*
is tantum ex consuetudine retrahi potest, ei certè incumbet onus probandi eum talem esse, *bare debet.*
reus negaret. Ita tamen vt id intelligas, illum talem presumi, sine alia probatione, ob diuturni *Decif. qua-*
nitatem possessionis eius qui vendidit. Sicuti in simili dicimus, feudum antiquum præsumi, *stionis priu-*
aut certè paternum, ob diuturnam eius possessionem: vt per Doct. & maxime Bald. Martin. *cipalis.*
Laud. & Aluar. qui id dicit valde notatu dignum, in d. c. j. tit. si de feud. fuer. controuer. inter *Feudū an-*
domi. & agna. & Alexand. consil. xv. visis narratis, col. iij. lib. v. qui ad hoc alia quædam iura *allegat, vt*
allegat, vt ibi videre poteris. & Iason in prælud. feud. col. xxvij. vers. vltimò in ista materia. *siquē præ-*
& Matthæ. Afflict. in consil. Siciliæ incip. vt de successioneibus, col. xix. vers. sed iuxta hoc *sumi ob dū*
quæro. & Philip. Dec. consil. cccxcv. in causa magnifici, in princ. *turniturē.*

- 97 ¶ SED HIC quæri potest, stante ea cōsuetudine, quæ retractum admittit in rebus patri- *Si cōsangu-*
monia *ne agat ad*

retractum, nec aliter declarat re esse patrimoniale, an obineat. monialibus tantum, si consanguineus venditoris agit ad retractum rei venditæ simpliciter, nec aliter declarat eam rem esse patrimoniale: an obtinere debeat. Quod videtur, cum hu iusmodi esse præsumatur, si non negetur, ut dictum est. Verum cōtrarium respondit Signo. d. consil. lxxxj. in quæstione vertente inter nigrum, ubi probat qualitatem illam necessariò allegandam esse, & probandam si negetur.

98 ¶ Sed cui addere potes quòd si etiam res ipsa præsumeretur patrimonialis, etiam si negaretur, ita ut non necesse esset eam talem probare, tamen opus esset id allegare, l. si adulteriū, §. incestum, ibi, utiq; si error allegatur, ff. ad leg. lul. de adult. quam in id not. Barro. qui dicit id not. & perpetuò menti tenendum, & Pet. Anc. consil. cclxxxvij. in casu præmisso, col. ij. vbi & illum tex. dicit not. & Panorm. qui eum dicit sing. in c. afferte, col. ij. versic. ex prædictis, extrà de præsumpt. & Franc. Aret. qui etiam dicit sing. consil. cxij. consideratis, in fi. cum aliis multis concord. à me adductis suprà tit. nostrarum consuetudinum v. §. quoq; v. in glo. iiii. Idque etiam si notorium esset. gl. in cle. appellanti, in verbo, aliàs, & ibi lo. Ligna. Cardin. Flor. Imo. & Panor. de appel. cum aliis quoque multis concord. à me in illo eodem loco collectis. Sed tu tamen vide Barba. eam glo. declarantem, consil. illud, col. pen. versic. & adduco, lib. j.

¶ Imò verò agenti ad rem tanquam patrimoniale, & quam necesse est talem esse ut obtineat, necesse est etiam ut eam talem esse probeat, licè aliàs talis præsumatur, ut diximus suprà num. 83. & seq. de feudo, quòd etsi præsumatur antiquum potius quàm nouum, agenti tamè ad feudum tanquam antiquum, necesse est eam qualitatem probare, uti & in ceteris quoque rebus diximus in seq. num. }

100 ¶ Cæterum, quia nostra hæc consuetudo permittit retractum in acquæstibus, & ex alia nostra consuetudine, tit. de *contracter compagnie*, §. j. qui est omnium huius vol. cclxxxij. acquæstus facti à marito, & vxore, aut alterutro eorum sunt utriusque communes, ita tamen, ut ex alia nostra consuetud. tit. xiiij. qui est, de *la puissance & administration des maris*, §. vj. qui est *bi & vxori communes*, uti potest, an, & qui retractus. omnium totius volum. cxcxv. ius sit marito eisdem acquæstus in scia adeoque inuita & renitente vxore vendendi. Igitur si maritus solus fundum à se, aut vxore acquisitum, constante matrimonio vendat: an consanguinei ipsius tantum admitti debent ad retractum, an verò & vxoris. Quod videtur, tanquam vxor alienasse quoque videatur per maritum administratorem bonorum vxoris, & in cuius potestate ea est, ut scribitur in d. tit. de *la puissance & administration des maris*, §. j. qui est omnium cxcij. & quem nostris Legibus cōnubialibus olim insigniuimus, & propediem multò pluribus abundantioribusq; commentariis illustrabimus. Ideoque peraque habendum est, ac si vir & vxor simul vendidissent: quo casu consanguinei utriusque admitterentur, ut scribitur suprà §. præcedente. Et faciunt ea, quæ scripsimus suprà eod. tit. §. j. in glo. ix. in verbo, *ou lignagier*, num. 106. sed ut ad cætera, & seq.

101 ¶ At ego tamen cenfeo, consanguineos tantum mariti venditoris esse admittendos, non vxoris, quæ non vendit. Nam consuetudo nostra loquitur de consanguineis venditoris: ideo de aliis intelligi non potest, etiam si sint consanguinei alterius etiam domini rei venditæ, aut cuius aliàs interest, testimonio Alber. in prima parte statut. quæst. xcviij. item præsupposito, vbi post Andr. Pifa. hac ratione negat consanguineos vxoris admitti ad retractum fundi dotalis à marito permissu statuti venditi. Et quia etià cum vir huiusmodi acquæstus possit liberè vendere, constante matrimonio, consequens est ut interim solus censeatur esse dominus: nec enim aliter transferret dominium. l. traditio, in princip. ff. de acquiren. rerum domin. nemo enim plus iuris in alium transferre potest, quàm ipse habet, l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. & ibi concordant. Estque sententia Platonis in Symposio, Quod quis non habet, dare non potest. Et hoc nuncupatim in casu similium consuetudinum voluit Carol. Molen. consuetud. Parisiens. tit. j. §. xxx. numero 74. vbi ex hoc dicit, per feloniam solius mariti huiusmodi conquestus in totum committi {de quo diximus in nostris Legibus Connubialibus, in verbo *contracter*,} Sed & cum ipsa vxor conqueri non possit, quòd maritus vendiderit: ergo nec consanguinei ipsius, qui non nisi respectu ipsius venire possunt, argumen. authent. de sacrosanctis ecclesiis.

102 ¶ Vxor igitur constante matrimonio non censetur esse domina dimidiæ partis horù acquæstuum, sed tum demum, cum solutū fuerit matrimonium, si scilicet maritus interim aliter nō disposuerit, quasi ipsius vxoris dominium interim quoq; sit in pendenti, ut in simili dicitur in l. ieruus, §. j. ff. de acqui. rer. domi. & l. pen. §. pen. ff. de castr. pecul. cum aliis multis similibus. Quas afferemus infra in fi. huius tit. num. 20. quibus adde, & seq. Et sic expressim (ne autoritate careamus) intellexit Cardina. Floren. consilio xv. quòd maritus, in fin. iunctis præcedentibus, loquens de duobus statutis illis nostris similibus: vno scilicet, ut bona quæsta constante matrimonio

matrimonio sint communia: altero, ut maritus eadem possit liberè alienare. Nam primū (inquit) illud statutum, quod dicit ea bona esse communia, intelligitur secundum aliud, videlicet nisi maritus ea alienauerit, ut sic hæc statuta inuicem sibi concordent, c. cum expediat, de elect. lib. vi. Et idem propemodum voluit Petr. Ancha. loquens in similibus quoque statutis, consil. cij. contra dictam donationem, versic. secundò etiam subtilius: vbi etiam dicit, maritum constante matrimonio censerì dominum in solidum huiusmodi acquæsitum. Et hoc aptè declarat consuetudo Parisiensis cap. omnium consuetudinum, quod est tit. de communis *Cōsuetudo.* *nautè de biens.* Sed hæc tamen intelligenda sunt, nisi maritus ipse suo iure decedens, admiserit, adhucitq; uxorem, quæ secū venderet, ut fit interdum. Nam tūc consanguinei vtriusq; admitterentur, secundum ea quæ latè dicta sunt suprà eodem §. præcedente.

103 § SED quid de re patrimoniali vendita cum pacto de reuendendo, aut etiam sine eo, & vi huius pacti, aut aliàs postea redempta: An censebitur patrimonialis, ut prius erat, an acquisiticia? De quo vide quæ scripsi suprà §. xix. in gl. ij. & quæ dicam infrà tit. seq. §. iij. glo. j. nu. x. hic autem opportunè. & seq.

104 § Illud deniq; non omittemus, quod ad verbi significationē pertinet, quia suprà de patrimonio & re patrimoniali locuti sumus, in Gallia nos vulgò vocare patrimonium quod à patribus & aliis maioribus nostris ex successione accepimus: nec id quidē sine imitabili exēplo, quam sit. *Patrimo-*
do & Cicero sæpe in hac significatione accepisse videatur. Nam in Oratione pro domo sua: Liberis autem nostris satis amplum patrimonium paterni nominis, & nostræ memoriæ relinqueamus. Et pro Caio Rabirio: Qui verò duo lauta & copiosa patrimonialia accepisset, remque præterea bonis & honestis rationibus auxisset, quid esset tandem causā, cur æstimari vellet nihil habere. Et in lib. de Oratore: Mutius paterni iuris defensor, & quasi patrimonij propugnator.

105 § Quanquā etiam passim apud nostros Iuriconsultos, significationum verborum obseruatores exactissimos reperimus patrimonium pro omnibus facultatibus & diuitis cuiuspiam, *Patrimo-*
atque etiam mobilibus, etiamque si à maioribus nostris non accepimus, ut in l. j. §. item fo- *nium dici-*
lent, ff. de off. præf. vrb. & l. quantum, ff. de eo quod met. caus. & l. iij. §. sed vtrum, in fin. & l. si *etia de re-*
ex causa, §. j. ff. de minor. & l. cogi. in principio, vbi est optimus text. & iterum in l. Titius, ff. ad *bui quæsitæ*
senatuscons. Trebel. & l. sed & si, §. primo, & §. quod autem, ff. de petit. hæredit. vbi patrimonium dicitur de re acquisiticia, & etiam probatur pretium in patrimonio esse, & l. ij. C. de *& mobilibus.*
his, quibus ut indign. & l. j. ff. de usufruct. ear. rer. quæ vsu consu. & l. j. vt tantum, §. j. ff. de seru. corrupt. vbi dicitur de re mobili, & l. Papinianus, §. quarta, ff. de inof. testa. vbi etiam dicitur de seruis, & l. j. C. de peric. tuto. & l. Nescennius, ff. de negotiis gestis. & l. depositi, §. j. ff. de pecul. vbi dicitur peculium dici, quasi patrimonium pusillum, & l. hinc quæritur, & l. peculium ex eo, eod. tit. vbi patrimonium dicitur peculium serui. & l. spadonem, §. vlti. ff. de excusat. tuto. & l. ex facto, versic. vltimò, ff. de hæredib. institu. vbi patrimonium de pecunia dicitur. & in l. si cum mulier, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi item dicitur de pecunia, & l. prædiorum, C. de prædi. minor. & alibi sæpe. Nam & gloss. in l. rei appellatio latior, in verbo patrimonio, ff. de verb. significatio. dicit res omnes esse in patrimonio, de quibus habemus actionem vel exceptionem, per l. rem in bonis, ff. de acquirendo rerum domi. quæ quidem l. non loquitur de patrimonio, sed de bonis. Ex quo potes intelligere bona, & patrimonium idem significare. & id certè ex ea gloss. not. eamque dicit lingu. Baldus in sua Margari. in verbo patrimonium. Et idem etiam voluit D. Col. Guy. in pragmat. sanctio. titulo de collatio. §. cui rei, in verbo, patrimonius.

106 § In quo etiam sensu accepisse videtur ipse Tullius in Philippicis: Quæ rationes in populi *De eodem.*
Romani patrimonio glandiferæ & fructuosæ ferebantur. Et in oratione pro Cecinna: Non minus diligenter publica patrimonialia iuris, quā priuatæ rei vestre retinere debetis. Et Quintilianus in calce Proæmij, lib. vj. quo desset mortem vnici filij. Nos (inquit) miseris, sicut tacul *Nomina*
zates patrimonij nostri, ita hoc opus aliis præparamus, aliis relinquemus. Sed ita ut interim an sint in
intelligas nomina non censerì esse in patrimonio nostro, l. cum pupillus, ff. rem pupi. fal. for. *patrimo-*
vbi ita scribitur. non solum quæ in patrimonio habet, & c. Et ita illum text. expendit Philip. *nio.*
Dec. in c. in præsentia, colum. iij. versic. non obstat. quod dicitur, extrà de probat. Nisi tamen *Patrimo-*
(inquit) in vltimā voluntate, per l. nam quod, §. vlt. ff. ad senatusc. Trebel. voluit allegare d. l. *nium an dē*
cogi. in princip. quæ iungitur cum d. §. vltimo de quo tamen vide Pet. Paul. Consen. in repet. *catur de re*
eiusdem cap. colum. xij. numero 24. & seq. *bui succes-*
sione tras-

107 § Porro quod ad priorem illam significationem pertinet, Chasse. in hoc tit. *de retrahit.* §. j. *uerfalium.*
in verbo, *ancien*, in princip. tradit Philip. Decium consilio lxxxviij. scribere, hanc dictionem
(patrim

(patrimoniale) in statuto non comprehendere id, quod nobis obuenit ex successione patruorum, & aliorum transfueralium: quamuis Decius non dicat, sed tantum referat quoddam statutum, quo cauetur rem intelligi patrimoniale, si fuerit ascendentium per lineam paternam. De quo & tu omnino vide Maria. Soci. iuniorum loquentem in casu statuti per mittentis retractum in re patrimoniali, consil. xx. in casu proposito, in j. dubio, lib. j.

§. XXXIII.

I A VCVN baille son fons & heritage la rente admortissable, & quelque temps apres ladicte rente est rachetee: en ce cas le parent & lignagier de celuy qui a arrenté ledict fons & heritage, & qui pour ladicte rente a prins argent, pourra pour ledict pris auoir par retraict ledict heritage. Idem du seigneur de fief, qui le pourra prendre par puissance de fief, ou demander ses ventes & honneurs. Mais ou la rente ne seroit admortissable, toutesuoyes s'il aduient qu'elle soit rachaptee, en ce cas telle rente choit en retraict.

S I QVIS suum fundum siue hereditum tradiderit in solarium exstinguibile, quod tamen aliquo post tempore redimatur, admittetur consanguineus eius, qui ita tradidit & pecuniam ob redemptionem solaris accepit, ad retractum. Similiterque dominus clientelarius poterit ad se iure feudireuocare, vel laudemia sua exigere. Si vero id solarium inextinguibile foret, postea tamen extingui contingat, erit huiusmodi solarium retractui obnoxium.

GLOSSA I. ET VNICA.

Retraictus an habeat locum in contractu emphyteutico, & similib. Quid si ultra pensio nem datur pecunia fauore contractui.

HOC §. aperte declaratur retractum non habere locum in simplici datione in emphyteusim, vel libellum, vel censum, cuius scilicet pensio perpetua est, nec subiecta redemptioni. Quod & voluit Steph. Bertr. consil. vii. non vidi, lib. j. & Geral. Bago. in sua disputat. ret. actus, versic. quarta conclusio est, quod in re data in emphyteusim: ubi hinc occasione sumpta quaerit, quid si ultra pensionem is qui accepit in emphyteusim, aucto. e. contractus dat concedenti certam pecuniam summam, an erit locus retractui ob illud pretium: Qua in re multa allegat, & tandem haec est illius sententia, ut si pensio sit competens, quamuis minor, quam res ipsa valeat, censeri debeat contractus emphyteuticus, & sic non est locus retractui. Quod si modica sit pensio, & ingens pretium, censetur esse venditio, estque locus retractui. Quod & ipsum nuncupatum voluit Io. Fab. in §. adeo, col. pen. versic. sed quid dices, si partes dicunt, Instit. de locat. Sed & tu super hoc vide Matth. Afflic. decis. Neapo. lxxij. Nardus, per totum, ubi hanc rem latissime tractat, & Ioan. Igneum in l. iij. §. si conditio, versic. & si aliud, num. 52. & aliis multis seq. ff. de S. C. Sylla. & Carol. Molen. in consue. Paris. tit. j. §. xxij. in xvij. q. Et vide etiam quae & nos latius in re simili scripsimus supra eo. tit. §. xxx. ex quibus intelliges, quid hic dicendum sit nempe inspiciendum esse, utrum horum excellat, an pensio, an pecunia, uti etiam censet consuetudo Comitatus Burgundiae tit. de reat. bar. §. vj.

Consuetudo.

Consuetudines de eare.

2 **S**unt autem & aliae hac in re priuatae propriaeque Galliae consuetudines, aliae simpliciter retractum admittentes: ut apud Calumorense in Balsig. c. xvj. & Altisiodorese, quos vulgo vocant Auxerroises, hoc eo. tit. §. viij. qui est omnium xxxix. Valesienses hoc quoque tit. §. iij. qui est omnium lxxxij. Laudunenses in Veromandia, huius titu. §. xvj. qui est totius iij. partis xc. Aliae tamen demum, si datio est perpetua: ut apud Meldenses, ca. cvj. Carnuteses, c. lxxxv. & iterum clxxvj. Aliae simpliciter limitantes, nisi ultra pensionem detur pecunia: ut apud Motargenses, & Carrolos Lorrienses, hoc quoque tit. §. x. Lodunenses hoc tit. §. xj. & alios multos. Aliae aliter, ut videre licet apud eosdem Carnuteses, c. lxxvj. Melodunenses, c. l. Aurelianenses, c. cclxxvj. & c. seq. & iterum c. ccxcij. & ccxcvj. & ccc. & v. seq. & iterum c. cccv. Andegauenses, c. ccclij. & c. ccclij. & duobus

& duobus seq. at que etiam c. cccclviij. Borbonienfes, cap. cccclxij. Blesenfes, c. cciiij. & c. ccix. & Rochelenfes, c. xxxix. Lodunenfes hoc tit. §. x. Interim tamē vide Ferro. in confue. Burdig. hoc tit. de retractu, §. xxv. col. ij. verf. fed fi res in emphyteufim.

³ ¶ Quantum autem ad id, quod fcribitur in fine huius §. venditionem annui redditus feudalis, fiue folarij (fic enim appello *rente fonciere*, vt alibi diximus) effe fubiectam retractu proximitatis, facit in argumentum eius quæftionis, quā nos tractauimus fuprà eo. tit. §. vj. vtrum fcilicet, fi huiufmodi redditus venduntur, dominus feudi, in quo fundus litus eft, habeat laudemia, aut ius retentionis. Hæc enim confuetudo in vtrunque partem trahi poteft. Vide omnino, quæ ibi fcripfimus.

§. XXXIIII.

AI S^a fi audiet contract faifant estoit acordé, que celuy qui prend aucune chose à rente, payeroit icelle rente pour raison desdictz lieux, nō obstant qu'à ce il eust obligé tous ses biens, ^b & non obstant que nefust dict qu'il payeroit tant qu'il tiendrait lesdictz lieux: neantmoins il peult quitter & expandre lesdictz lieux.

ERV M^a si inter contrahendū conueniffet, eum qui ita ad solariū annuum rem quampiam accipit, soluturū se id solarium ratione eius rei, poterit tamen cedere, etiā si bona sua omnia eo nomine obligauerit, ^b nec actum fuerit, eādē se soluturū, quādiū rē possideret.

GLOSSA PRIMA.

Hic §. non admodum appositè hic collocatur, verū tamquam obiter, ac per transennam & veluti in consequentiam atque declarationem eius, quod dictum est in posteriori parte §. præcedentis, ei subiunctus est. Ideo & nos quoque consequenter hic aliqua hunc ipsum tangentia subnectemus. Igitur quod hic dicitur, emphyteuta, siue censuarium, siue libellarium vocare malis (neque enim multum inter hos & similes interest, vt per Bar. in l. j. col. ij. verf. in quo differt, & ibi Re centiores, C. de iure emphy. & in l. si finita, §. si de vectigalibus, C. de dam. infec. Bald. in c. j. §. aut si libellarius, post princ. & ibi Mart. Laud. in §. similiter, col. j. verf. nota ibi libellario, tit. qui. mo. feud. amit. l. j. & eundem Marti. in c. j. tit. de ali. feud. pater. cum si. allegatis à Philip. Deci. consil. dxvij. viso instrumento, pauld ante fin. Et quicquid discriminis somniant in ij, qui ab initio hæc vocabula aduexerūt, in diffuetudinem propemodum abiit, hodiēque promiscuè his vtitur: vt etiam dicit Ang. consil. clxxxiiij. ex forma, col. vlt. de quo & tu vide Ioan. Plat. in §. adeo, in ix. qu. Insti. de loc.) Quod (inquam) hic dicitur hos posse rem emphyteuticam, aut libellariam, aut censuariam, siue censualem, renuntiare domino inuito, non procedit de iure communi, per tex. à contrario sensu in l. ij. ibi, S dominus voluerit, C. de iure emphyt. vbi & hoc not. Bald. col. ij. verf. quæro an emphyteuta, & ibi etiam Albe. col. vlt. verf. item quæro nunquid. & Io. Fab. col. etiam vlti. verf. quid si emphyteuta, & Ias. col. vij. verf. sexto principaliter.

Contractus emphyteuticus, censuarium, libellarium, nihil propemodum differunt.

An qui his contractibus rem tenent, ei renuntiare possint domino.

² ¶ Et ita etiam decidit Spec. post Odo. tit. de loca. §. nunc aliqua, verf. cxxviij. per multa illic allegata, & inter cætera text. quem dicit videri expressum in l. quicumque, C. de fund. patri. libro xj. & Collec. post Pet. Bono. in c. potuit, col. j. verf. sed nūquid potest, extrā de loca. Alb. in l. Prator, §. hoc edicto, col. j. ff. de dam. infec. & in l. sed an vltro, §. j. ff. de nego. gest. & in l. Imperator, in princ. ff. de leg. ij. Bald. in l. cum fructuarius, ff. de usufru. & in l. tractatum est, circa medium, ff. de iudic. dum se remittit ad dicta in præcedente loco, & in cap. quæ in ecclesiis, col. v. verf. reuertitur igitur, extrā de constit. Imo. in c. ad audientiam, col. vlt. extrā de reb. eccle. non ali. cum distinctione tamen Bartol. in l. is cum quo, ff. de aqua plu. arcend. & idem quoque tenuit Panor. in c. j. in vlt. notab. extrā de feud. & in cap. iudicatū, post princ. de immu. eccle. Berbe. in suo Viatorio iuris, tit. de locat. char. vlt. verf. item quæro an emphyteuta. Ioan. Ray. in c. j. §. pænā, in vij. q. tit. de prohi. feud. ali. per Fed. Alexan. in addi. Barto. in d. l. is cum quo, ff. de aqua plu. arc. Card. Alexand. in c. j. tit. de vasal. qui contr. constit. Lotha. & in c. vlti. ut. de cap. qui cur. ven.

De eadē.

Decadere. 3 Quod tamen intellige duobus modis: Primo videlicet, ut procedat, nisi consuetudine aliud induceretur, scilicet emphyteutam posse rem ipsam domino renuntiare, ut hic nostra consuetudine permittitur: quia huiusmodi consuetudo seruanda est, ut voluit Specul. post Odo. in d. verli. cxxvij. supra allegato, per tex. in l. venditor fundi, §. constat, C. com. predi. Et id quoque voluit Fel. in d. c. quæ in ecclesiis, col. xxxj. versic. ex his inferitur, extra de consti. Et sic ut opinor intelligit Masuer. verus consuetudinum Gallicarum interpres de hac ipsa re loquens in tit. de locat. §. item cum res datur, & aliis seq.

4 Secundo modo intellige, ut procedat, nisi successu temporis res fieret inutilis emphyteutæ. Non tamen intelligo, ne fallaris, quod res omnino perierit, quia tunc proculdubio liberatur emphyteuta à canone, siue pensione, per d. l. j. C. de iure emphyt. Sed id aliter intelligo: verbi gratia, quispiam concessit Titio molendinum in emphyteusim, ea lege ut teneatur cōcedenti & eius hæredibus gratis molere: tandem hæredes Titij in tantum numerum excreuerunt, ut nihil emphyteuta posset molere nisi eisdem, aut etiam illis omnibus non posset: certè tunc poterit, vel illis inutilis renuntiare huic emphyteusi. Ita enim in hac specie nuncupatim voluit Lucas Pen. in l. sancimus, la. j. ad fin. C. de consuli. libro xij. per textum in l. antiquitas, in princ. C. de vsu fruct. & in c. suggestum, extra de deci.

An qui molere cuiuspiam venetur, & omnibus ipsius hæredibus teneatur.
5 Tu autem hic vide, an hoc casu teneatur molere omnibus hæredibus, Barp. Brix. quæst. do. mil. l. quidam paterfam. Pile. q. xlvij. quæ est eiusdem initij Host. Io. And. Anto. Imo. Petrum Ancha. & Panor. in c. quantò, de censu. Alber. in auth. hoc ius porrectum, col. pen. vers. vnam aliam pulchram questionem, C. de sac. eccle. & in l. cui fundus, ff. de condi. & demonst. & in l. in lege, in fin. ff. de cōtrahen. empr. & latè Iason in repe. l. quò minus, in xxij. q. ff. de sum. Et quod in simili de furno tractat Iac. But. in vlt. in fi. C. de sacro. eccle. & Imol. in cle. literas col. x. versic. item quòd promittens, de rescrip. & latè Capo. in tract. de seruit. vrb. ca. j. quod de furno est, in v. q. Et quod de vsu nemoris etiam tradunt Dyn. & Albe. in d. l. cui fundus, ff. de condit. & demon. & Iac. Ra. & ipse Albe. in l. tale pactum, §. vlt. ff. de pact. & in l. si seruus, §. j. col. penul. vers. sed pone habeo, ff. si quis cautio. Et quod item in aliis similibus dixerunt Pet. Cy. Albe. Bal. & Sal. in l. non modus, C. de seruit. & aqua. Ange. in l. si seruitus, in prin. col. vl. ff. de seruit. vrb. prædio. Alex. qui quædam ex supra dictis etiam tractat conf. clxxvij. in occurrenti, col. ij. vers. facit etiam, & seq. libro ij. & Hippo. Mars. sing. cxxxij. tu scis quòd propter, cum aliis adductis à Fel. in c. vlt. col. vlt. de constituto. & Philip. Deci. conf. cccxxv. visò conf. col. j. Vt tamen non prætermittas tex. in d. c. suggestum, extra de deci.

An vasallus possit domino inuito feudum venutiare.
6 At in Feudo videtur tex. expressus, quòd à vasallo possit domino renuntiare, & dimitti, in c. j. tit. de vas. qui contra censu. Lotha. & in c. j. §. rursus, & ibi Bal. Mart. Laud. & Card. Alex. ti. quib. mod. feu. amit. Sed quia hoc non omnino expeditum est, quin sunt qui contrariū simpliciter tenent, sunt & qui multas distinctiones faciunt, & in hanc rem multa à multis afferuntur pro vtraque parte, ne sim longior, si omnia recensuero, vide glos. And. Iser. Bal. Aluar. Ca. din. Alex. & Matth. Affli. in d. c. vlt. tit. de cap. qui curi. vendi. gl. Iac. Bel. Nicol. Neap. Bald. Alua. & alios in d. c. j. tit. de vas. qui cont. consti. Loth. gl. & Bal. in c. j. §. callidis, & ibi Io. Ray. in §. pœna, col. xiiij. in paruis, vers. quærit hit glo. tit. de prohib. feu. ali. per Fed. gl. Host. Io. And. Lign. Bal. Car. Flo. Ant. Im. Pan. Barb. & latissimè Fel. in d. c. quæ in ecclesiis, de cōsti. Host. in summa tit. de feud. §. vlt. vers. est & in summa. Archid. in c. de forma, xxv. q. v. Io. And. in addi. Spec. d. vers. cxxvij. And. Iser. in c. omnes, tit. si de feud. defun. Collec. in c. ij. col. ij. vers. sed nunquid potest, extra de feud. Albe. Bald. & Floria. in d. l. cum fructuarius, ff. de vsu fructu. eundem Alb. Bart. Imo. Ro. Alex. in addi. Bar. & alios Recentiores in d. l. is cum quo, ff. de aqua plu. arcen. ipsum Albe. in l. si absente, in prin. ff. de vsu fructu. & in d. l. sed an vltro, §. j. ff. de neg. gest. & in l. licet, ad fi. C. de actio. & oblig. & in d. l. ij. col. vlt. C. de iure emphy. & in l. si fortè, §. etiam, in fi. ff. si seruit. vendi. & in l. Imperator, ff. de lega. ij. & in l. interdum, ff. de ope. libe. Bal. in l. j. in xij. q. ff. de rerum diui. & in l. cum Archimedorum, in fi. C. v. in poss. lega. & in l. post certi, C. de liber. cau. & in l. j. col. v. vers. quædam est infinitas reponendi, C. de sent. quæ pro eo quod inter. & in ca. sanè, col. ij. de renunt. & in proœmio feudorum, col. iij. in fi. versic. sed statim quæritur, & vers. sed pone, quòd contractus, & eundem Bal. conf. cxcij. ad euidentiā, colum. v. versic. sed videamus, libr. ij. Lucam Pen. in leg. ij. colum. penul. vers. & nota ex hoc, C. de agric. & censu. libr. xj. Card. Flor. in cle. pastoralis. in vij. quæst. de sent. & re iudi. Paul. Eleaz. & Imo. in d. c. potuit, illum colum. iij. hunc col. xliij. extra de loca. Imo. in d. c. ad audientiam, colum. vlti. extra de reb. eccle. non ali. & in cap. j. & ibi Panor. in vltim. notat. & Barba. col. j. vers. & quærit hic, extra de feud. Ro. conf. xxvij. viso themate, colum. j. Berb. in d. tit. de loca. vbi supr. Marti. Laud. in cap. j. colum. vj. vers. & no. vnum singu. titu. de his qui feud. dar. poss. Capol. in tract. seruit. vrb. titu. de puteo, qui est xlvij. col. j. ad fi. Corfe. & Aufrer. in deci. Tholof. qu. cccxij. item fuit quæsitum an vasallus. Franc. Curt. junior in tracta.

tracta. feud. in j. parte quæ st. viij. col. eiusdem viij. vers. primus effectus, & iterum col. seq. ver. tertius effectus, rursusq; in iij. parte, vers. xxxj. & vlt. Card. Alex. in præd. feud. col. antep. in vj. q. & ibi Matth. Afflict. in iij. q. & eundem Marthæ. deci. Neapo. cclxv. illustrissime, nu. 53. & deci. cccvij. regia maiestas, nu. 11. & in c. j. §. notandum, tit. qui feud. dar. pos. Iacob. à S. Georg. in tract. feud. in verbo qui quidem inuestiti & c. col. vij. vers. nam li quæritur.

- 7 ¶ Sed ex his oritur dubium, nec leue, nec contemnendum: vtrum scilicet tunc, cum emphyteuta, aut vasallus, renuntiat rem domino, ea transeat in ipsum dominum libera, an vero obnoxia seruitutibus, hypothecis, obligationibus, alijsq; oneribus impositis. Et videtur, quod libera, per l. lex vestigali, ff. de pign. vbi resolutio iure dationis, resoluitur ius acceptionis. ita enim eam l. summat, vt cum nostris loquar, Bart. & videtur esse text. in c. j. §. rursus infidelis, in verbo, refutauerit, & ibi Bal. Aluar. Marti. Laud. & Card. Alex. tit. quib. mod. feud. amit. nam vt illi dicunt, illa facultas renuntiandi inerat iam ab initio contractus, & ex natura rei.

*Frudū de-
mino versa-
tiam an in
eū transeat
liberum.*

- 8 ¶ Contrā item videtur, quia solutio contractus non debet manere in potestate debitoris, vt scilicet per illius renuntiationem solatur, siue extinguatur id, quod ab eo ante actum est, l. si res, ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. Præterea non est simplex renuntiatio, quia non potest sola voluntate renuntiare domino, l. si quis vi. ff. de acquir. poss. sed est quoddam nouum pactum, nouusq; contractus, qui non præiudicat alteri, cum quo non est celebratus, l. vlt. ff. de pact. & not. per Bart. in l. in diem, ff. de aqua plu. arcen. Item ista renuntiatio videtur facta in fraudem: ergo non præiudicat creditori, arg. l. filie meæ, ff. solu. matri. & l. liberto obtingenta, ff. de bonis liber. Denique videtur esse casus in l. si partem, §. j. ff. quemadmod. ser. amit.

Decedere.

- 9 ¶ Et per hæc Bal. qui nusquam deest, conf. cclxxj. Massiolus, lib. j. ex facto interrogatus, respondit dominum, cui emphyteuta renuntiavit, debere stare locationi factæ ante renuntiationem ab ipso emphyteuta factam. Et generaliter, quod hoc casu transeant onera in dominum, voluit Petr. Iac. tit. de actio. in rem pro re emphy. col. xj. vers. item est notandum, iterumq; col. xix. versic. & est notandum. & Masuer. in tit. de locat. §. item utilis dominus. & Io. Ray. in cap. j. §. habito, char. 10. in paruis. versic. quæro an vasallus possit imponere, tit. de probi. feud. ali. per Fede. & Guid. Pap. deci. Delphi. dlxxv. emphyteuta potest, & diximus etiam suprà, eod. tit. §. j. glo. xliij. in verbo, ou aqpollent à vent, nu. 112. verum cum aliquando, & seq.

*An domi-
nus cui re-
nuntiatum
est, teneat-
ur stare co-
lono.
De ijsdem
rebus.*

- 10 ¶ Et ego quidem hoc statim fateor, si renuntiatio fieri non posset inuito domino, vt nec fieri potest in emphyteusi de iure communi vt suprà diximus. At si fieri potest ex lege municipa li, vt hoc nostro §. cauetur: vel etiam de iure communi, vt in feudo, secundum multorum sententiam: tunc cum dominus, velit nolit, teneatur admittere renuntiationem ex natura contractus, et iam ab initio ipsius in sita, non video cur teneatur stare his obligationibus, & seruitutibus post contractum ipsum impositis. & de hoc haud dubie text. est expressus, loquens in feudo, in d. §. rursus infidelis: vbi Bal. primum dicit, id videri esse contra omnem rationem, quod scilicet vasallus possit renuntiare in præiudicium iuris alteri quæsit, per quædam ex iuribus suprà allegatis. Sed subdit huic obiectioni respondendo, quod ea facultas inerat à principio ex natura rei, id est, ipsius feudi. & id scire debuit, qui cum vasallo contraxit, l. qui cū alio, ff. de reg. iur. Ideoq; vasallus non potuit in præiudiciū domini se diffcultare, vt ipse loquitur, arg. c. j. tit. de noua for. fidei. Et eum sequuntur Marti. Laud. & Car. Alex. qui addu cunt l. si quis domum, §. j. ff. locat. Sed hæc pendet ex iis, quæ latè dicemus infra tit. de retract. conuentionel, §. iij. in gl. j. nu. 10. hic autem opportunè, & multis seq.

*De ijsdem
quoque re-
bus.*

- 11 ¶ Vtrum autem in huiusmodi renuntiationibus feudi, vel emphyteusis, quæ sunt inuitis dominis, de iure communi vel consuetudine, requiritur insinuatio, quæ de iure communi requiritur in donationibus, quod videtur, per l. in ædibus, §. j. ff. de donat. & glo. in l. j. §. j. & ibi Bal. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. & in l. si quis obligatione, & ibi Dy. Ray. & Philipp. Dec. ff. de reg. iur. cum aliis multis similibus & concor. à me traditis in repe. l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 176. & quicquid suprà diximus. vbi ex frequentiori nostrorum sententia æquè requiritur huiusmodi insinuatio in renuntiationibus, liberationibus, remissionibus, & aliis id genus, atque in donationibus, cum & hæc vim donationis habeant.

*An in ijs
renuntiatio-
nibus requi-
ratur insi-
nuatio.*

- 12 ¶ Verum Bal. de hac specie nuncupatim consultus, contrarium apertè respondit, conf. ecc. textus (nam id est illius conf. initium) circa medium eiusdem conf. vers. item ista est lib. ij. tū aliis multis rationibus. tum & his, quia hæc renuntiatio est potius quædā natura feudi, quàm donatio, per d. c. j. tit. de vasa. qui contra constit. Lotbar. Et si hoc casu requireretur insinuatio, illud confestum sequeretur quod si vasallus consentiret illum inuestiri à domino, ad quæ

Decedere.

feudum per successionem non pertinet. requireretur etiam insinuatio in hac inuestitura: quod falsum est, quia in vñbus feudorum nullam reperies vllam de insinuatione mentionem factam: vt in c. j. §. præterea, tit. quib. mod. feud. amitt.

NON OBSTANT QVE A' CE IL EVSTI OBLI-
GE' TOVS SES BIENS,

ETIAMSI BONA SVA OMNIA EO NOMINE
OBLIGAVERIT, GLO. II.

*Emphyteu-
ta qui pro
censu obli-
gavit om-
nia bona,
an possit re-
nuntiare
emphy.*

M

A fueris tit. de locat. §. quid si emphyteuta, quærit an si emphyteuta pro censu vel pensione obligauerit alia bona sua, poterit nihilominus rem emphyteuticam domino renuntiare: nec tamen soluit, sed tantum dicit id à Bart. tractari in l. si quis opus, §. vlti. in fi. ff. de dam. infest. cum tamen in toto illo titulo nulla lex sit huius initij, sed nec in toto quidem corpore legum, si non me fallit memoria. Sed vide, quæ de hoc diximus supra tit. omnium huius voluminis consuetudinum v. §. iij. qui est omnium xliij. vbi & idem, ac in hoc §. scribitur.

§. XXXV.

R

Etraictz sont tellement de estroictz droitz, * que l'an & iour de y estre receu court contre maieurs & mineurs, ^b presens ou absens, ^c sachans, ou ignorans ^d le contract.

R

Etractus sunt adeo stricti iuris ^a vt anni & diei spatium in id præstetur currae cōtra maiores & minores, ^b presentes aut absentes, ^c scientes aut ignorantes ^d contractum.

D'ESTROICTZ DROITZ, STRICTI IURIS, GLO. I.

*Retractus
stricti iuris
stricti iu-
ris aliquid
dicitur ad
differentiam
bonæ fidei.*

D

*Actio ad
retractum
stricti iuris.*

Est, vt interpreter verbis nostris, stricti iuris. Nā & Alber. post Alber. Odof. in l. statuliberi à cæteris, §. Quintus, circa medium, ff. de statulibe. dicit hunc nostrum retractum esse stricti iuris. Id autem dicitur aliquando ad differentiam eius, quod dicitur bonæ fidei: vt in actionibus alia sunt bonæ fidei, alia stricti iuris. l. j. §. sed & si, C. de rei vx. actio. & §. actionū, Insti. de actio. vbi reperies per gl. & Doct. quid inter vtriusque interest. atque etiam per gl. in c. cum venerabilis, in verbo, bonæ fidei, & ibi quoque Cano. extrā de except. vbi intelliges, cur potissimum alteræ dicuntur stricti iuris. Et ex iis locis assumes, quæ huic loco accommodari possunt. Nā & ita potest hæc nostra consuetudo intelligi, vt actio quæ competit pro retractu, sit stricti iuris, vt est ex sententia Ioan. Fab. in d. §. actionum, col. ij. vers. & ista faciunt. Boethius autem in Topica Ciceronis lib. vj. In his (inquit) iudiciis, in quibus additur, vt ex bonâ fide iudicet id est, ita iudices dantur, vt non strictas inter litigantes stipulationes, sed bonam fidem querant, plurimus causarum usus est. At Bald. noster conf. cccxxiij. pactum inter locatorem, ante fi. lib. j. in contractibus (inquit) bonæ fidei plus valet æquitas, quàm nimia subtilitas, vel dialectica argumentatio. At de illa subtilitate postea plenius dicemus.

*2
Stricti iuris
est, quod stri-
cti est intel-
ligendum.
Statuta
stricti iuris.
Actiones
ex statuto
stricti iuris.
Stricti iu-
ris sunt
quæ aduer-
santur iuri
communi.*

¶ Aliquando etiam dicitur quid stricti iuris, non quidem ad differentiam eorum, quæ sunt bonæ fidei, sed vt ex eo intelligatur illud esse stricte & propriè interpretandum, non latè, nō improprie. Et ita dicimus consuetudines & statuta esse stricti iuris, quia sunt propriè & strictè intelligenda, vt no. in l. iij. §. hæc verba, ff. de neg. gest. & diximus supra eod. tit. §. j. in gl. ix. in verbo, *ou lignagier*, nu. 180. ex quo confestim. Et hinc etiam Ange. conf. celvij. quia consul tatio, col. ij. tradit solum nos rigorem intueri debere in statutis, cum sint stricti iuris. Quauis & alia quoque ratione dici possunt statuta & consuetudines stricti iuris, quod scilicet actiones, quæ ex his descendunt, sunt stricti iuris, non bonæ fidei, vt dicit Bal. loquens de consuetudine in c. j. in fi. tit. de feu. cogni. per §. actionum, Insti. de actio. & Ang. conf. ccij. in quaestione, post prin. per l. constitutionibus, ff. ad municip. vbi etiam Bar. post Dyn. id tractat, atque etiam in repet. l. Cæsar, col. viij. vers. secundò quæro, ff. de public. & vectig. vbi & illud quoque dicit, quod illa statuta, quæ sunt contra Ius commune, & hac quoque speciali ratione, præterquam quod simpliciter sunt statuta, sunt stricti iuris, quoniam generaliter ea quæ aduersantur Iuri communi, ob id ipsum sunt stricti iuris, per l. in honorariis, vers. sed cum his, ff. de legib. Et idem quoque voluit Bal. in l. non sine, col. vlt. C. de bon. quæ lib. & Alb. in j. parte statutorum, q. ij. vers. item quæro an statuta. Tu tamen eundem vide in d. l. Cæsar, col. vij.

col.vij.ver.secundò quæro.vbi illud tractat,an & quæ statuta sunt stricti iuris:vti etiam facit Bal.in rubr.extrà de constitut.col.pen.verf. sed an statuta. Quæ & tu adde ad ea quæ diximus suprâ in præfatione huius tit.nu. 62.ex hoc continuò.

3 ¶ Et hîc quoque tribus modis potest dici, retractum proximitatis, & statutum, quo is induci tur, esse stricti iuris, id est strictè & propriè interpretandum, tum quia simpliciter statutum est, tum quia id ipsum est contra ius commune, tum quia odiosum, vt multis placuit. de quo tamen abundè diximus suprâ in præfat. huius tit.nu. 56. ex his autem, & seq. vt ibi videre poteris. Sed tu interim scias alia multa dici stricti iuris, quòd etiam strictè sunt interpretanda: videlicet contractus, vt not. in l. quicquid adstringenda, ff. de verborum oblig. Sententias, l. j. & ibi gl. C. de sentent. quæ sine cert. quantita. cum multis simil. à me adductis suprâ eodem titulo §. j. in gloss. ix. in verbo, *signagier*, numero 183. similiter. Rescripta, c. cum dilecta, & c. si significante, & ibi glo. extrà de rescrip. Priuilegia, l. si quando, C. de inoffic. testa. Testimonia, vt not. in c. in præsentia, extrà de probationibus.

*Contractus
stricti iuris
Sententia.*

*Rescripta.
Priuilegia.
Testimonia*

4 ¶ Aliquando quoque dicitur strictum ius, quod aduersatur æquitati, id est quod latius mittitur, quàm di cter æquitas, aliquid statuit, vt patet ex l. placuit, C. de indic. cuius verba hîc subnectere ducimus: Placuit in omnibus rebus præcipuam esse iustitiæ æquitatisque, quàm stricti iuris, rationem. Atque ex l. secunda, §. quanquàm, ff. de aqua pluua arcend. cuius hæc verba sunt: Hoc æquitas suggerit, etiam si stricto iure deficiamus. Et ex l. si res tuas, C. ad exhiben. vbi ita scribitur: intelligitur nullam te actionem stricto iure habere: vtilis autem tibi propter æquitatis rationem dabitur depositi actio. Aperte enim intelligis ex huiusmodi legibus strictum ius, & æquitatem, veluti inter se pugnare. Ex quo & illud consequens fit, retractum, cum sit stricti iuris, æquitati quodammodo aduersari: quod ad hunc nostrum tractatum maximi est ponderis: & hoc multi contendunt, vt diximus in præfat. huius tit.

*Statutum
ius quod
aduersatur
æquitati.*

*Retractum
aduersari
æquitati.*

5 ¶ Et superioribus ad stipulatur, quòd strictum ius dicitur ius regulare, quod scilicet regula innitur, l. pen. ff. de constit. pec. vbi in hæc verba scribitur: Si quis duobus pecuniàm cõstituerit, tibi aut Titio, etsi stricto iure propria actione pecuniæ constituta manet obligatus, etiam si Titio soluerit, tamen per exceptionem adiunatur. Hæc ibi. ex quibus intelligis exceptionem stricto iuri, id est regulati opponi. Exceptiones enim suapte propria ac genuina natura procedunt ex æquitate, l. qui æquitate, & ibi gl. ff. de doli mali except. Fed. Senen. conf. xc. casus est talis, quidam clericus, col. iij. in paruis, Bar. in l. si vnus, §. pactus ne peteret, col. iij. ff. de pac. & Doct. vbi que. Ex quo Signo. conf. cxxxix. casus, A pretio, col. ij. verf. & quod hoc, dicit æquitatem esse matrem exceptionis. Azo. autem in Summa, tit. de exce. in fine, dicit omnem exceptionem inniti æquitate. & idem dicit Bar. in l. j. ff. de vac. muner. & Alber. in l. planè, ff. de peti. hære. vbi tamen erranter allegat d. l. j. ff. de vaca. muner. quæ loquitur de excusatione, non de exceptione: nisi dicas excusationem, esse quandam exceptionem. & Ang. Aret. in §. j. col. vj. verf. capiamus tertium, Insti. de exceptio. vbi ex hoc dicit, omnem exceptionem esse fauorabilem. Quamquam contra hæc facere videtur text. in l. vl. ff. de Publicia. in rem acti. qui æquitatem & exceptionem veluti inuicem oppositas ponit.

*Strictum ius
dicitur ius
regulare.*

*Exceptiones ex æqui
tate.*

*Exceptio
fauorabilis*

6 ¶ Nonnunquam autem id strictum ius, strictam rationem vocant, l. ita vulneratus, §. vl. ff. ad l. Aquili. & l. adeò, §. j. ff. de acquir. rerum domi. & l. j. §. accusationem, in fine, ff. ad S. C. Turpil. & l. sunt personæ, & ibi gloss. in verbo, soler, ff. de relig. & sumpti. fune. vbi & ea oppo ni videtur summæ rationi: quod magis mirum est, ob id, quòd id ius strictum antiquiores summum ius vocabant. De quo Terentius in Heauton. Summum ius sæpe summa malitia. Et Tullius libro officiorum j. Summum ius summa iniuria est. Quod & repetit è nostris Pet. Anc. conf. lxxxj. in auxilium, col. ij. Et Columella lib. j. Rei rusticæ, c. vij. Summum ius anti qui summam putabant crucem. Hincq. Summo iure agere, sæpe apud Ciceronem dicitur, pro eo quod est, non ex bono & æquo, siue ex æquitate, sed iniquiore quodam iure ac præ fracto agere, vt à Budæo nostro statum post initium Annotationum priorum in ff. scienter dictum est, & multis autoritatibus probatum. Nec tamè hîc prætermittendum ducimus locum vnum ipsius Ciceronis, qui summum illud ius æquo & bono opponit. Is est in oratione pro Cecinna: Cateri tum ad istam hortationem decurrunt, cum se in causa putant habere æquum & bonum, quod defendant: si contra verbis & literis, & vt dici solet, summo iure contenditur, solent eiusmodi iniquitati & boni, & æqui nomen, dignitatè inque opponere. Ex quibus & illud intelligis, id summum ius, iniquum ius dici posse. Cui ad stipulatur text. in leg. iij. in princip. ff. quod quisque iuris, & in l. de ætate, ff. de probat. cum durum & iniquum copulat: de quo dicemus infrâ, nu. 20. Et quòd Macrobius æquitatem & iniquitatem tanquam opposita, posuit lib. Satur. vij. c. iij. Si famosa (inquit) iniquitatis viro dixerò, ego te Aristidi in æquitate præpono. Et ante hunc Cicero libr. Officiorum primo: Quocirca bene præcipiunt,

*Strictum
ius, stricta
ratio.*

*Summa ra
tio.*

*Summum
ius.*

*Summa ma
litiæ.*

*Summa in
iuria.*

*Summa
crux.*

*Summo iure
agere.*

*Summum
ius, iniquum
ius.*

*Summa
æquitas.*

Summaratio.

qui vetant quicquam agere, quod dubites æquum sit, an iniquum. Et libr. ij. de Inventione: Iudicialis est, in qua æqui & iniqui natura quæritur. Sed ut redeamus, sicut dicimus summum ius, ita & summam æquitatem etiam dicimus, in l. j. in princ. ff. eod. tit. quod quisque iur. & l. generaliter, ff. de noxa. acti. & l. eum qui, ff. de dona. & l. bona fides, in princ. ff. de positi. §. & l. & habet, in princ. ff. de precar. } & apud Valerium Maximum lib. viij. in præfatione. cap. ij. Nec tamen hæc summa æquitas vitio tribuitur, ut nonnunquam summum illud ius. Hæc quoque summa ratio dicitur in l. verum, in princ. ff. pro socio. { Et apud Ciceronem l. 2. Officiorum: Eaque est summa ratio. }

*Summum
ius dicitur
ius simplici-
ter.*

*Ius æquitas
ei opponi-*

7 ¶ Alibi autem in nostris legibus id ius strictum, ius simpliciter dicitur, perindeque æquitati sæpe opponitur, ut ius strictum. l. nulla, ff. de legi. vbi ita scribitur, Nulla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patitur. & l. epistola, §. de in officio, ff. de pactis, cum dicitur, neque iure villo, neque equitate tale desiderium admitti. & l. si ex duobus, §. sed & si plures, ff. de pecul. libi, sed licet hoc iure contingat, tamen æquitas dicitur & c. & l. j. ibi, inter æquitatem iusque interpositam interpretationem, C. de legib. vbi glos. & Docto. intelligunt illud ius pro iure stricto. Et hinc sumpta occasione, Cyn. ibi, colum. iij. vers. procedamus ad quæstiones, declarat quid sit æquitas, quot modis dicatur, & quid intersit inter eam, & ius. & etiam text. in l. qui accusare, C. de eden. in illis verbis, neque iuris neque æquitatis ratio, & l. vlt. ibi, iuris & æquitatis, eo. titul. { Et apud Ciceronem in Paradoxis: Effetque iuris & æquitatis (quæ vincula sunt civitatis) repetita memoria. }

*Ius & bonum
& æquum
vide nu. 10.*

*Quid inter
est inter ius
& æquitatem.*

8 ¶ Ex quo & illud est Terentij in Heauton. Quid cum illis agas, qui neque ius neque bonum, atque æquum sciunt? Illudque Quintiliani, lib. iij. c. iij. Quo loco tamen iudicis quoque natura noscenda est, iuri magis, an æquo sit appositus. Et li. vj. c. item vj. eodemque ultimo: Narrandumne, & quomodo iure prius pugnandum, an æquo. Et Tullij in oratione pro Cecinna: Sed causam suam vult vobis æquam probari, non modò certam: & æquitatem quoque, non modò iure niti. Et alibi in eadem oratione: Nec iuri quicquid tam inimicum, quam vis, nec æquitati tam infestum sit, quam conuocati homines, & armati. Iterumque in ea oratione: Iuris iudicium cum erit, & æquitatis & c. Et lib. Officiorum iij. Ius Crassus urgebat, æquitatem Antonius. Et de Claris oratoribus, Scævola peracutus ad excogitandum, quod in iure, aut in æquo verum esset aut non esset. Hincque Donatus Terentianus interpres in Adelphos: Inter ius (inquit) & æquitatem hoc interest: Ius est, quod omnia recta & inflexibilia exigit: Æquitas est, quæ de iure multum remittit.

*Ius & æquum
interdum
coniungi.
Iuris æqui-
tas.
Ius.
Rigor.
Dispensatio.
rio.*

9 ¶ Quanquam scio, & in aliis multis locis nostrarum legum hæc non ita separari: sed veluti vnum in altero insit, ita de his tractari, ut in l. j. in princ. ff. de iusti. & iure. cum dicitur, Ius est ars boni & æqui. & in l. ius pluribus, eod. tit. vbi scribitur, ius vno modo dici id, quod semper æquum & bonum est. & apud Tullium, si is est, ad Herenium l. iij. Iustitia est æquitas, ius vniuersique tribuens pro dignitate cuiusque. Idemque iuris æquitatem appellat in oratione pro Lucio Plancio. Vbi illa iuris æquitas: Et lib. Officiorum iij. In primisque operam dabunt, ut iuris & iudiciorum æquitatem suam quisque teneat. Id quod facit etiam imperator in l. cum nec patronos, C. de iniur. ibi, iuris æquitas permittit. Scio item glo. quæ differentiam facit inter ius, rigorem, & dispensationem, in c. vt constitueretur, in verbo, detrahendum, & ibi quoque Archid. dist. de quo etiam Panor. in c. in literis. col. ij. in vlt. extra de restit. spoliatorum.

*10
Æquum &
bonum iu-
rigentium op-
positum.
Æqui boni-
que viri.
Ius & bonum
ut diuersa.
Leges & æ-
quum bonum
ut diuersa.*

¶ Nescio autem quonam modo Sallustius in bello Iugurthino æquum & bonum opposuit iurigentium: Fit (inquit) reus magis ex æquo & bono, quam ex iuregentium, Bomilcar. Et fallor, nisi Sallustius bonum & æquum aliter intellexerit, atque ceteri. Nam & alibi in eod. libr. Contrà pauci (inquit) quibus bonum & æquum diuitiis charius erat, subueniendum Adherbali censebant. Et ex hoc quoque suo significato idem in alio loco eiusdem libri, in oratione scilicet Marij, æquos bonosque viros appellat. Illud (ait) intelligo, Quirites, omnium ora in me conuersa esse, æquos bonosque fauere, & c. Caterum idem in Catilina, ius, & bonum, ut diuersa posuit: Ius (inquit) bonumque; apud eos non legibus magis, quam natura, valebat. Sed non omitemus, eodem fortè modo ius, atque æquum & bonum ut diuersa posita fuisse, quo Plautus leges, & æquum bonum posuit in ea fabula, cui Menchmi titulus est: Qui neque leges, neque æquum bonum vsque colunt. Sed tu hic vide infra, numero 30. si autem.

*Iustum &
iustitia
vide.*

11 ¶ Sed ut redeamus, quia à iure iustum dicitur, & iustitia, nisi è diuerso ius à iustitia dicatur, uti voluit Vlpianus, in d. l. j. ff. de iusti. & iure. quæ defendit Alcuius, aliò tamen respiciens li. x. cap. xxix. Cui tamen (ut id obiter dicam) non accedo in eo, quod scribit iustitiam dici, quòd vim sistat. Quid enim, iustitia, iustitia, & id genus alia, num à sistendo dicta sunt? ut omittamus, vis nomen nullo pacto esse in iustitiæ vocabulo, nisi primis literis omnino inueris,

*Ius quod in
stum est.
Iustum &
equum op-
posita.*

- Inſu & a-
quum quid
differant.*

Quo in loco Acron interpretis, Inter iustum, inquit, & æquum, hæc differentia est: Iustum est, quod ex lege descendit: æquum verò, quod ex natura. Sic & Fabius Quintilianus in Proœmio Oratoriarum Institutionum, iustum atq; æquum & bonum ut diuersa posuit: Quis enim (ait) modò de iusto, æquo ac bono non & vir pelsimus loquitur?

- Iustitia im-
modica.
Iustitia &
misericor-
dia oppo-
sita.*

*Aequitas
tanquam
equalitas.*

- Iustitia &
equitas co-
pulate.*

- Strictū ius
humanita-
ti oppositū.
Humanitas
pro e-
quitate.
Humana
interpre-
tatio.

- Strictiū in
seueritas di
ctum.
Seueritas.

*Seuera in-
terpretatio
Seuera sen-
tentia.
Seuerus iu-
dex.
Seuerus cu-
stos legis.
Seueritas
imperij.*

interpretatio dicitur, in l. ij. in princ. ff. de custo. reo. Et Seuera sententia in l. j. §. casum, ff. de postu. Et Seuerus iudex, apud Ciceronem in v. in Verrem actione: Si ex provincia tota cé- tum septuaginta eiecisses, posténe seueris iudicibus saluus esse: Et Seuerus custos legis, apud eundem in j. in ipsum Verrem actione: Cuius legis non modò à populo Romano, sed etiam ab vltimis nationibus iam pridem seueri custodes requiruntur. Et Seueritas imperij, apud eundem in vij. aduersus eundem actione: Summà diligentia summam imperij leue- ritatem addidit, & Seueritas animaduersionis apud ipsum quoq; lib. ix. Epistolarum ad Do- labellam: Contingit etiam tibi, quod haud scio an nemini, vt summa seueritas animadu- sionis non modò non inuidiosa, sed etiam popularis esset. E nostris Alberi in l. prospexit, ff. qui & à quibus, illud quod diximus annotauit, scilicet seueritatem ius esse strictum. Et eam quoq; opponi æquitati satis constat ex d. c. vlt. extrà de transact.

*17
Strictū ius
subtile ius.*

¶ Sed & alibi id ius subtile vocatur, atq; etià humanitati opponitur, in d. l. si ita scriptum, in prin. ff. de lib. & posth. vbi ita scribitur: Licet enim subtilis iuris regulà conueniebat, ruptū testamentū fieri: attamen cum & vtroq; nato testator voluerit vxorem aliquid habere, idè ad huiusmodi sententià humanitate suggerente decursum est. & in l. generaliter, §. si quis ser- uo, ibi, licet videatur iure subtili, & c. ff. de fideic. libert. & l. in bello, §. codicilli, ff. de capti. vbi gl. interpretatur ea verba, iure subtili, id est de rigore. Et statim post, idè tex. huic huma- nitatem opponit, & l. si quis ita scripserit, §. j. ff. de manu. test. cuius hæc verba sunt: Licet ex nimia subtilitate separatum est legatum, tamen humanitaris intuitu valebit legatum. In quo & illud annotare te oportet, non eam Subtilitatem, simpliciter ibi appellari, sed Nimiam subtilitatem, vt etiam appellat l. posthumus, in prin. ff. de iniur. test. & Quintilianus in pro- cæmio Institutionum Oratoriarum. Et alibi Mera subtilitas dicitur, in l. si fur, §. j. ff. de vlt.

*Subtilitas
nimia.*

*Mera sub-
tilitas.*

*18
Subtilitas
iuris.*

¶ Et facit etià tex. in l. filio præterito, ff. de iniur. test. vbi ita scribitur: Licet subtilitas iuris re- fragari videatur, attamen volūtas testatoris ex bono & equo tuebitur. ibi enim subtilitas iu- ris, bono & æquo, quæ ipsa æquitas est, opponitur. Et in l. si tibi, ff. de dona. cū dicitur, Quā- tum ad iuris subtilitatem accipientis facta nō est, & tu furto obligaris: sed benignius est & c. Quo in loco gl. & Doct. illā iuris subtilitatem rigorem interpretantur: & illud benignius, æ- quitatē. Et in l. per fundū, ff. de seruit. rusti. præd. vbi primū dicit, Subtili ratione & c. & mox, Benignius tamen dicitur. Et in l. si quis cū aliter, ff. de verb. obli. vbi scribitur, Iuris quidem subtilitate erit abstentus, sed doli exceptione vti potest. Suprà autē docuimus, exceptionē æquitatē niti. Et in l. si fundus, §. si pluri, ff. de pignori. cū dicitur, Quod ego quantum ad subtilitatem iuris, non probo, & paulò infra, Sed humanus est, & c. Et in l. si tibi, ff. si cert. peta. cū dicitur, Sed hæc intelligenda sunt propter subtilitatem verborum: benignius tamē est & c. & in l. ita vulneratus, §. vlt. ff. ad legē Aquil. vbi Subtile rationē appellat, quam paulò antè Strictam rationem vocarat. Caterū gl. in l. seruientes ipso quidem iure, in princ. ff. de serui. subtilitatem iuris, & æquitatem, tanquam diuersa & opposita ponit, & gl. in c. vt con- stitueretur, l. dist. dicit subtilitatem accipi pro rigore, per text. in cap. in literis, extrà de resti- tu. spoliato. vbi & Panor. id quoq; annotat, col. ij. in vlt. notab.

*Subtilis ra-
tio.*

*19
Strictū ius
dici versu-
tum & cal-
lidum.
Scrupulo-
sum ius.*

¶ Et hinc quoq; Tullius id ius, versutum & callidum appellat: quod non admodum distat à subtili. Hæc enim sunt verba illius ex oratione pro Cecinna: Tum vociferantur ex æquo & bono, non ex callido versutoq; iure, rem iudicari oportere. & alibi in eadem oratione: Cal- lidè verbis controuersias diiudicas, non æquitare. Et lib. j. Officiorū: Existunt etiam sæpe iniuriæ calumnia quadam, & nimis callida iuris interpretatione. Ex quo illud, Summū ius & c. Sed & scrupulosum quoq; id ius nostræ leges vocant, eam appellationē subtili cōiun- gētes: vt videre licet ex d. l. posthumus, in prin. ff. de iniur. test. vbi his verbis scribitur: Licet enim iuris scrupulositate, nimiaq; subtilitate testamentū ruptum esse videatur, & ibi glo. in verbo, relicta suat, ea verba ad rigorem iuris refert. Et ex his quoq; intelligere potes, id ius apices iuris vocari posse. Nam & Bal. in c. j. col. ij. versic. apices, extrà de consti. dicit, apices iuris esse, quicquid bonam fidem non tangit, per l. si fideiusor, §. quædam, ff. manda.

*Apices iu-
ris.*

*20
Strictū ius
dicitur ri-
gidum &
durum.
Rigida &
dura sen-
tentia.*

¶ Quinetiam id ius dici potest Rigidum & durum. Nam & Plinius libro Epistolarū iij. ad Vrsū, sententiam durā & rigidam, in hoc significato posuit. Nam quibus (inquit) sententiā Cæpionis placuit, sententiam Macri, vt rigidam duramq;, reprehendunt. Et libro ij. ad Arrianum: Quæ sententia (inquit) tanquam mitior vicit, cum sit aliquo durior. Et Tullius in oratione pro Sexto Roscio Amerino, loquens ad iudices: Sin ea crudelitas, quæ hoc tēpore in repub. versata est, vestros quoq; animos (id quod fieri profectò nō potest) duriores acer- bioresq; reddidit, actū est, iudices. Ex quo etiam loco vides, id ius & acerbum quoq; dici posse. Sed vt redeamus ad durū appellationem, idem Tullius in xv. episto. ad M. Brut. Alius fortasse, quod in animaduersione pœnāq; durior. Et durū vocabulo in eo sensu vitur Iurif- consultus

consultus in d.l. prospexit, ff. qui & à quibus. vt etiam annotat Albericus ibi, & in l. cum de ætate, ff. de proba. vbi Durum, & Iniquum, inuicem copulantur. de quo & nos diximus supra num. 6. & Plautus in mercatore, Duram legem appellat: Ecastor lege dura viuunt mulieres, multoq; iniquiore misera, quam viri. Et Durum hominem, idem Plautus in Menæmis: Scio scruus quam sit homo, & durus. Et Terentius in Adelphis: Nimum ipse durus est, præter æquum & bonum. Ex quo potissimum loco videre licet, duritiem bono & æquo aduersari. Quod & aperte ostendit Suetonius in Claudio, c. xiiij. Nec semper præscripta legum secutus, duritiem lenitatemq; multarum, ex bono & æquo, perinde vt afficeretur, moderatus est. Vbi etiam vides lenitatem dici æquitatem. Hinc & Duritia, pro summo illo iure, in l. seruus, in fine, ff. de ser. expor. & Durior interpretatio in d. c. nulla, ff. de legi. Et alibi prædura, in d. l. ij. in prin. ff. de custod. reorum.

Durum & Duralex. Durus homo.

Durities legum.

Lenitas.

Durior interpretatio.

- 21 ¶ Sed & vt ad illud, rigidum, reuertamur, videmus nostros vbiq; rigorem & æquitatem opponere: vt per omnes in d. l. j. C. de legi. & in d. l. placuit. C. de iudi. & per Cano. in d. c. vlt. de transact. & est tex. expressus in c. iurgantium, quod est ij. extra de iudi. cum dicit, Æquitati conuenit & rigori. & in c. cum illorum, ibi, Secundum rigorem vel æquitatem, extra de senten. excom. j. & in c. in literis, iuncta gl. vlt. de restitu. spoliato. Vnde Virgilius libro j. Georgicorum rigorem pro duritie vsurpauit.

Tum ferri rigor. atq; argute lamina ferra.

Et idem in eo ipso lib. iterumq; lib. xij. Æneidos, Rigidum enssem appellat. Nā priori loco, *Et curuæ rigidum falcem confluunt in enssem.* Et posteriori:

Sic rigido latum ense ferit.

Quo in loco ita exponit Seruius interpres. Sed & Iuriconsultus aliquando iuris rigorem appellauit, l. si expressim, in prin. ff. de appe. & l. cum hic status, in prin. ff. de dona. inter vir. & vxor. atq; etiam Ius pontificium in d. c. in literis, de rest. spo. & alibi sæpe. De quo & tu vide Pan. in c. super literis, col. ij. in iij. not. de rescri. & in c. si clericus laicū, col. iij. in iij. not. & ibi quoq; Maria. Soc. in iij. quoq; not. de foro compe. quibus locis declarat, post alios antiquiores, quibus & quot modis rigor iuris intelligitur: vt etiam facit Phil. Dec. in c. si duobus, in fi. extra de appel. & iterum in c. ex tenore, col. vij. versu. vnde aliter, eod. tit.

- 22 ¶ Præterea id ius præfractum & abscissum dicere possumus. Nam & ita accepisse videri potest Valerius Maximus lib. vj. titulo de iustitia, cum dicit: Sed aliquando Charmidæ Tyrij præfractior & abscissior iustitia ad vim & cruorem vsq; seditiosas conciones ciuium parauerat. Et alibi lib. ij. tit. de disciplina militari: A spero enim & abscisso castigationis genere militaris disciplina indiget. Ex quo etiam loco vides id ius Asperum dici posse. Iuriconsultus autem Præcisum, quod idem est atq; abscissum, pro duro etiam posuit in l. qui cū vno, §. non omnis, ff. de re milit. In quo loco Budaus noster in suis annotationibus multa in hanc sententiam scripsit: quæ tu ibi videre poteris.

Strictū ius dicitur præfractum & abscissum. Et asperū quoq; Præcisum.

- 23 ¶ Aliquando item dicitur strictum ius, à quo nullo modo recedi potest: vt tradit gl. vlt. in d. l. placuit, C. de iudi. per d. l. prospexit, ff. qui & à quib. manu. non licet. & sequitur Bal. in c. si causam, col. j. versu. sed quid si in statuto, extra de re iudi. & idem Bald. consil. cccxliij. examinanda sunt, col. iij. versu. amplius licet, lib. j. dicit id ius strictum esse, cui nihil addi, nihil detrahi possit, nisi quod scriptura loquitur, arg. l. si alij, ff. de vsu fruct. leg. & l. contractus, C. de fide instru. Subditq; strictum ius consistere in ipsa scriptura, & verbis præcisè obseruandis: latum autē ius ex suppletionē, vt not. in l. in hac, ff. de triti. De quo & nos postea latius dicemus. Et his quoque respectibus retractus dici potest esse stricti iuris, tanquam scilicet non liceat, ac ne latum quidem vngue, à verbis statuti, quod eum introduxit, discedere, quod & satis exprimit §. viij. huius tit.

Strictū ius à quo nunquam receditur.

Strictū ius, cui nihil addi, nihil detrahi potest.

Retractus stricti iuris

- 24 ¶ Sed & deniq; aliis multis modis & respectibus ius strictum dicitur, vt videre licet apud nostros Docto. in d. l. placuit. C. de iudi. Sed vt eis tamen illud addas, quæcunque odiosa sunt, eadem quoq; esse stricti iuris: vt voluit ille qui nulli vnquam sententiæ defuit, vt iā sæpe diximus, videlicet Bal. post Iac. Are. Doct. certē multis nominibus commendabilem, in l. non possunt, in ij. lect. ff. de legib. per l. cum quidam, ff. de libe. & posth. Quod nihil aliud est, quam quod ea strictē intelligenda sunt, nec vlla interpretatione extensiuā adiuvanda. nā & Bar. ita summat (vt sic loquar cum nostris) d. l. cum quidam, Odia restringi, fauores ampliari conuenit. quæ vna est ex regulis iuris, in c. odia, de reg. iur. lib. vj. & de qua re nos quoque aliquid dicemus versu. ab hinc tertio, nam & remissionem. Quæ & tu adde ad ea, quæ diximus supra, in præfatione, nu. 60. quam obrem, & multis sequentibus, nam & hoc quoq; respectu possumus dicere retractum esse odiosum, quod sit stricti iuris.

quare dicitur.

Stricti iuris sunt quæcunque odiosa sunt.

¶ Et si

25 ¶ Et sicut strictum ius multis aliis nominibus nuncupatur, ita & æquitas ei opposita, videlicet Benignitas, vt patet ex multis locis suprà citatis. Et Benignitas interpretatio, quod idem est, in l. penul. ff. de condi. & demon. & in l. ij. ff. de lib. & posth. & in l. ex hac scriptura, ff. de dona. & in l. proximè, ff. de his quæ in testam. delent. & in l. qui duos, §. ff. de manu. testa. & in l. benignus, ff. de legi. Et Benigna opinio, in l. is qui suis, §. siue autem, ff. de manumiss. Et alibi Benignè credere, in l. in bello, §. si statuliber, ff. de capti. & posth. reuer. Et Benignè accipere, in dicta l. cum quidam, ff. de liberis & posthumis. Hinc benignitas æquitati tribuitur, vt ratio iuri, in dicta l. nulla, ff. de legibus cum dicitur, Nulla iuris ratio, aut equitatis be-
*Aequita-
tis nomina.*
Benignitas
*Benigna in
interpretatio*
*Benigna o-
pinio.*
*Ratio pri-
uati iuri
attribui-
tur.*
*Ratio & æ-
quitas vt
diuersa.*
*Ratio etiã
æquitati as-
signatur.*
*Mera ra-
tio, pro stri-
cto iure.*
 nignitas paritur. Ex quo & ratio & æquitas, tanquam diuersæ ponuntur in l. Diuus, ff. de in-
 integ. rest. Cui ad stipulatur illud Tullij in oratione pro Aulo Cecinna: iuris ciuilibus ratione
 nunquam ab æquitate seiunxit. Et alibi in eadem oratione, rationem iuri, causam æquitati
 priuatim attribuisse videtur, cum dicit: Non enim alia causa est æquitatis in vno seruo, & in
 pluribus: non alia ratio iuris in hoc genere duntaxat, &c. Quamuis alibi ratio simpliciter
 vtrique assignetur, iuri scilicet & æquitati, in d. l. placuit, de iudici. & in l. si res tuas, C. ad
 exhib. & in d. l. qui accusare, & in d. l. vlti. C. de eden. & in d. l. non tantum, ff. de re iudi. Et
 interdum priuatim æquitati, in l. sumptus, ff. de rei vendi. & in l. si seruo, ff. de hære. in l. si
 in l. j. illud, ff. de hære. vel act. vend. & in l. vlt. C. de fideicom. & in l. j. C. de vfur. & in l. j.
 C. de repud. & apud Ciceronem statim post ea verba, quæ suprà postremò adduximus ex
 oratione pro Cecinna, cum scribit, eandem vim habere æquitatis rationem, &c. vt hinc fa-
 cile intelligas, hæc promiscua esse & indifferentia. Alibi autem (ne & id omittam) Mera ra-
 tio, pro stricto iure ponitur, in l. si mandauero, §. si ij quorum, & ibi gl. in verbo, mandatum,
 ff. mandati.

26 ¶ Hanc quoq; æquitatem nunc Bonum & æquum, nunc Bonum æquum, sine copula, nunc
 æquum, simpliciter, nunc quoq; simpliciter Bonum appellari multis probat Budæus post
 princ. priorum Annotationum. Quamquam alibi leges nostræ videntur facere discrimen in-
 ter bonum & æquum, vt in l. hac lege, C. de pactis conuen. tam super dot. vbi gl. id annotat,
 vt etiam facit in l. j. ff. de vfur. & in l. j. in prin. in verbo, ius est ars, ff. de iustit. & iure. Suprà
 quoq; satis docuimus æquitatem humanitatem vocari, & humanam atq; humaniorem in-
 terpretationem. Ex quo Tullius lib. ij. de Legibus, Difficillima illa societas grauitatis cum
 humanitate. Et in quadam Epistola: Cognito nunc humanitatem meam, si humanitas ap-
 pellanda est, in acerbissima iniuria remissio animi ac dissolutio.
*Bonum, &
æquum.*
*Bonum æ-
quum.*
Æquum.
Bonum.
Humanitas.

27 ¶ Nam & Remissionem quoq; hanc æquitatem vocare possumus, autore eodem Tullio, in
 Epistolis ad Atticum lib. xvj. Ego si me non improbiſſimè Dolabella tractasset, dubitaſſem
 fortasse, vtrum remissior essem, an summo iure agerem. Hincq; Remittere strictam obser-
 uationem, & legum subtilitatem, in l. vltima, tum post prin. tum in fi. C. de testa. Item facili-
 tatem, ex eodem Tullio, qui vtranc; copulat Phil. ix. vbi loquens de Seruio Sulpitio, Itaq;,
 ait, quæ proficerebantur à legibus & à iure ciuili, semper ad facilitatem æquitatemq; refe-
 rebat. Hincq; idem in quadam ad Atticum epistola: Vir facillimus atq; humanissimus. Et
 in alia epistola: Facilitas (inquit) & humanitas tua, &c. Præterea fauorem dicere possumus,
 l. si hæreditas, in princ. ff. de statulib. cum dicitur: Iure quidem stricto ita manumissus liber
 esse non potest, quoniam conditione deficitur. sed fauor libertatis eò perduxit, vt respon-
 deretur expletam esse conditionem. tanquam scilicet ius strictum sit odiosum, æquitas fa-
 uorabilis. quod facit ad id, quod diximus suprà versi. ab hinc iij. sed & denique.
Remissio.
Facilitas.
Fauor.

28 ¶ Item Mansuetudinem dicere possumus, ex text. quicam rigori opponit, in c. vlt. extrã de
 pœnis, & in cle. j. de iud. Atq; etiam Misericordiam ex Terentio, qui in Adelphis duriter &
 immisericorditer iungit:
*Mansue-
tudo.*
*Misericor-
dia.*
Mollities.
Dispensatio.
Immiscera.
 Fastum à vobis duriter, Atq; immisericorditer —
 Suprà autem nu. 13. & huc quoq; satis ostendimus, misericordiam & iustitiam sibi opponi,
 vt æquitatem, & ius strictum: & ius ipsum scriptum etiam durum dici. Quinetiam æquita-
 tem ipsam dici mollitiem, satis constat ex l. vlti. C. de compen. quæ eam stricto iuri opponit,
 dum dicit, Nec molli animo eas suscipiant, sed iure stricto vtentes. Et hinc scribitur in l. vlt.
 C. ad senatuscon. Velle. Seueritatem legum mollire. Quamquam scio, hanc mollitiem vocem
 sæpe in malam partem assumi. Deniq; dispensationem æquitatem appellat Spe. tit. de dis-
 pens. §. j. in prin. & Albe. in d. l. prospexit, ff. qui & à quib. Nam vt dicit Zenzel. in extrauag.
 lo. xxij. incip. execrabilis, in prin. in verbo, dispensatiuè. Dispenſatio dicitur rigoris iuris re-
 laxatio, per quædam iura ibi allegata. De quo & tu vide gl. in d. c. vt constitueretur, in ver-
 bo, detrahendum, l. dist. & nos quoq; aliquid diximus nu. 9. quamquam scio. Græcis autem
 præsertim Aristoteli lib. Ethicorum v. c. x. æquitas siue bonum & æquum *misericordia* dicitur.
 De qua multa Budæus in annotationibus prioribus, & Ludouicus Viues in ædibus legum.

¶ Nec

29 ¶ Nec interim omittemus Ciceronem sæpe ita de hac re loquitur voluisse videatur æquitatē potissimū mente, sententia, & voluntate nititur: ius strictum verbis & scripto. Nam in oratione pro Murena, In omni, ait, deniq; iure ciuili æquitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt. Et in oratione pro Aulo Cecinna: An tu qui tam diligenter, & tā callidē verbis controuerfias, non æquitatē diiudicas, & rursus: Non quibus verbis quidq; dicatur, quæritur, sed quæ res agatur: etiam vt lōgius à verbo recedamus, ab æquitatē ne tantillum quidem. Itemq; In ista defensione accusas eos, qui consuluntur, quod æquitatis censeant rationem, non verbi, haberi oportere. Et paulō post: Quia verbis oppugnare æquitatem videbatur. Et de Claris oratoribus: Crassius multa contra scriptum pro æquo & bono dixit. Et in eo quoq; loco, quē suprà adduximus, numero huius gl. vj. nonnunquā. & alibi sæpe in eadem oratione. Cui admodum concinit l. filio praterito, ff. de iniust. test. cūm dicitur, Licet subtilitas iuris refragari videatur, attamen voluntas testatoris ex bono & æquo tuebitur. Et in d.l. si ita scriptū, ff. de lib. & post. cuius etiam verba suprà apposuimus. Et quod scribit Bald. d. confi. c. cccxliij. lib. j. de quo etiam diximus nu. 23, aliquando item dicitur. Ex quibus etiam intelligis æquitatem esse tacitam quandam legem, quod & adstruit text. in §. conductor, Insti. de loca.

*Æquitas
mente, sen-
tentia, vo-
luntate ni-
tetur.
Ius strictū
verbis &
scripto.*

*Æquitas
tacita quæ-
dam lex.*

30 ¶ Si autem amplius scire velis, quid sit æquitās, vide è nostris fac. Bel. in c. j. §. ad hoc. & ibi o-
mnino Bal. col. v. in verbo, non æquitas, tit. de pac. iur. fir. quo in loco videbis æquitatem dici
quinq; modis. & Bart. in l. j. in fi. & ibi quoq; Albe. plenissimē, & Sal. col. pen. ver. quæro ter-
tiō, C. de legib. & Anto. in c. in literis, de testi. spol. Porro Boethius in commentariis Topi-
corum Ciceronis lib. iij. Æquitas (inquit) est, quod naturalis ratio persuasit. Ipse autem Ci-
cero in v. in Verrem actione, Æquitatem & legem dissepavit, quasi lex simpliciter sit tan-
quam ius etiam simpliciter, aut ius strictum. Hæc ipsius verba sunt: Quapropter fivos semel
in iudicando finem æquitatis & legis transferitis, scitote & c. Rursusq; in alia actione: Qui
ab æquitatē, à lege, ab institutis, non recesserunt. Sed & iterum in eadem ius, æquitatem, &
legem, vt diuersa ponit, cūm dicit: Non ex iure, non ex æquitatē, non ex lege, non ex eo quod
licuerit, sed ex eo quod aliquis fecerit, id quod reprehenditur, rectē factum esse defendes?
Et his accedit illud Valerij lib. vj. tit. de iustitia: Ita debitum supplicij modum legi reddidit,
æquitatis admirabili temperamento, & c. Plautus autem alicubi leges, & bonum, vt diuersa
ponit, vt diximus suprà, nu. 10. nescio.

*Alia mul-
ta de æqui-
tate.*

*Æquitas
ratio qua-
dam natu-
ralis.*

*Æquitas
& lex se-
parata.*

31 ¶ Postremò illud circa nostrā æquitatem non omitteudū, quod scribit Bal. in rub. C. de con-
sti. pecu. col. ij. vers. quæro an circa, debere nos sequi æquitatē rationi coniunctam, non ima-
ginariā, & nostri capitis, & idē propemodum dicit cōsi. xcix. super primo, col. j. in fi. li. iij.
& Ro. confi. cxlix. conclusionem, col. ij. vers. nō est ratio, vbi & alios citat. & Pau. Ca. in d.l.
placuit, circa mediū, C. de iudi. Faciuntq; not. à gl. Anto. Imo, & Pan. in c. vlt. extra de trāf-
act. & eod. Pan. & Fel. in c. ex parte, le. ij. de offic. delega. Quorsum enim attinebat leges scri-
bi, si iudicibus liceret discere à scripto, & suo arbitrio æquitatem fingere, vt dicit Philip.
Melächthon, de hac ipsa re loquens in Epithome moralis philosophiæ. Et vt tradit ipse Bal.
auctoritate Odo. in c. j. §. & quia vidimus, col. antep. vers. quæro quomodo, tit. de his qui feu-
da pos. Æquitates hominū nō habere in se pondus statuti, nisi legib. vel consuetudine præ-
scripta sint roboratæ, & c. Nā vt & idem scribit in l. precibus, col. vj. vers. dixi ergo de duo-
bus, C. de impu. & ali. sub sti. Sæpe ab hominibus erratur in cōiecturanda mente tacita pro-
pter nimia subtilitatē, & quia disponentis animū nō videmus, & idem post eū dicit Fr. Cur.
senior confi. lxxij. antiquissima, col. xj. vers. quia in vltimis, & Iason in l. licet Imperator, col.
iij. ff. de leg. j. Et de hoc plura diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, libertis. nu. 19. vñ tan-
tū, C. de reuo. donat. Sed & idē Bal. confi. iij. factum tale est, col. iij. lib. j. dicit æquitatē confi-
ctā, esse duplicem iniquitatē. Suprà autem vers. ab hinc ij. docuimus æquitatē mente inniti,
ius autē verbis. Et hæc not. aduersus eos, qui cū legib. & rationibus deficiuntur, ad æquitatē
nescio quam, nulla lege aut ratione suffultam, sed vt illis imaginatio quæpiam obtulerit, cō-
fugiunt: rationes tamen quasdam non ex ipsis legibus, sed suis capitibus erutas afferentes.
Nam homines paulō acutiores multa in vtrāq; partem inexplicabilia querere & excogi-
tare possunt, si tantum ex rationib. adscititiis, & non ex legibus, iudicandum erit. Quod &
Melanchthon quoq; animaduertit. Et nos multa in eā sententiam ex Tullio & Quintiliano
adduximus in repetitio. l. si vnquam, in verbo, libertis. num. 16. sed vt ex aliis.

*Æquitas
rationi con-
iuncta, non
imaginaria
sequenda.*

*Æquitas
conficta, du-
plex ini-
quitas est.*

MINEVRS, MINORES, GLO. II.

N, E T quomodo, & quando, currat aduersus minores vsucapio legalis, vel sta-
tutaria, siue consuetudinaria, vel etiam conuentionalis, videbis per glossam in l.
auxilium, in principio, in verbo, cessabit, ff. de minoribus, & in l. si mater, & ibi
Bal. C. ne de statu defunctorum. Cynus in l. properandum, §. vltimo. C. de iud.
Bartol. in l. etiam, la. iij. ff. de minorib. & l. vlti. & ibi etiam Bal. Ang. Sal. Pau. Cast. & alios, C.
in quib.

*An, & quā-
do currat
vsucapio
minoribus.*

in quib. cau. in integ. rest. non est neces. Bal. in l. omnes populi, col. antep. vers. vltimò quæritur, statuto caueatur, ff. de iusti. & iure. & in l. non est, C. quib. non obiic. long. temp. præscrip. & in c. præterea si quis, & ibi quoq; alios, tit. de prohib. feud. ali. per Feder. & in c. j. §. nisi iusta, col. j. in verbo, infantia, tit. quo temp. miles. & in c. j. §. porro, col. j. vers. quæro vtrū tempus, tit. quali. olim feud. ali. pot. & Luc. Pen. in l. j. col. v. post medium, vers. & faciunt plura, C. de impo. luc. descrip. lib. x. & Paul. Cast. consil. ccxxix. venditio ista, lib. ij. & consil. ccccxli. quia secundum, col. ij. vers. nunc ad primum dubium, eod. lib. ij. & consil. ccccxix. ad euidentiā, in j. & ij. dubio, eod. lib. ij. Calca. consil. xxiij. quòd dictis filiabus, col. xiiij. versic. & quia suprà dictū est. Ang. Arer. in §. res fisci, col. ij. vers. in eadem glibi, res pupilli, Instic. de vscap. Guid. Pap. decil. Delphi. xxj. secundum statutum, & omnium latissimè loa. Franc. Balb. in tracta. Præscript. in j. parte vj. eiusdemq; vlt. partis princ. in xxij. casu, & quæ nos ipsi diximus suprà tit. proximo, qui est, *de prescriptione*, §. j. in glo. ix. super verbo, *les mineurs*, vbi etiam videbis, an consuetudo comprehendat & teneat minores.

Casus, in quibus illis currit. 2 ¶ Sunt autem aliqui casus, in quibus etiam cōtra minorem incipit currere vscapio, ex quibus aliquot congerit Iason in d.l. properandum, §. illo, in ij. nota. C. de iud. Sed & in his maxima ex parte competit restitutio in integrum, vt per glo. in d. §. præterea si quis, & ibi And. Iser. Iac. Bel. Pet. Cer. Bald. Mart. Laud. Aluar. & Card. Alex. tit. de prohi. feud. ali. per Fede. Inno. & alios in c. constitutus, de in integ. resti. vbi tractatur de vscapione huius nostri retractus. Host. in Summa, tit. de feud. §. quibus modis, seu causis, versic. sed nunquid minor. Spe. tit. de in integ. resti. §. j. vers. hoc autem not. & vers. sed in minore. Bal. & alios in d.l. vlt. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. & eundem Bal. in d.l. si mater, C. ne de statu defunct. & consil. cccclxxx. considerandū est, lib. v. & nouissimè Phi. Dec. cōf. cccclvj. vifo consil. ad fin. vbi post alios multos asserit semper minorē restitui, nisi contrarium sit expresse. Id quod etiam scribit Bal. (quem ille non citat) in c. j. §. nisi iusta, col. j. tit. quo temp. mil.

Casus in quibus sine spe restitutionis etiā pupillis currit. 3 ¶ Sunt enim quidam casus, in quibus expresse cautum est, ne pupillis quidem vel carentibus tutoribus dari restitutionem, vt in d. l. si mater, & in l. ij. ff. ne de stat. defunct. & in d.l. auxilium, in prin. ff. de mino. & in l. quæcunque, C. de iur. hast. fiska. lib. x. & in alio casu posito à Lapo post alios, allega. liij. an oporteat, col. vlti. Et certè in casu nostræ consuetudinis hoc iure passim in Gallia vtimur, vt tempus currat minori sine spe restitutionis : quamuis de Iure communi restituitur, per tex. in d. c. constitutus, & ibi Inno. Io. And. & alij de hac re nuncupatim disserunt. & similiter Oldra. & Bart. in d.l. vlt. C. in quib. cau. in integ. resti. & Alber. in ij. parte statutorum, quæst. clxix. item quæro an præscriptiones. Guid. Pap. decif. Delph. xxxj. secundum statutum, & iterum decif. cclvij. caueatur de consuetudine, colum. ij. vers. sed an illud tempus. & D. Boërius decif. cxi. sed alia insuper. & latissimè Ioan. Igne. in repe. l. dudum, col. v. vers. istud extendunt, & multis colum. seq. vbi tamen dicit, quòd in casu d. c. constitutus, minor erat intra annum & diem contractus : nec illie restituitur ad retractum respectu temporis, quia opus non erat, cum nondum esset transactum, sed tantum respectu consensus, quem præstiterat venditioni patris. Sed quod pace tanti viri dixerim, illud cap. nuncupatim dicit contrarium, scilicet huiusmodi tempus retractus currere minori, sed restitutionem competere aduersus lapsum eius temporis. Lege lector, & id apertè videbis.

Decadere. 4 ¶ Igitur vt hæc nostra consuetudo, quæ similiter dicit, id tempus currere minori, non sit superflua, sed aliquid addat ad Ius commune (secundum not. per Bar. in l. iij. §. Pretor ait, col. ij. vers. quæro quid statutum, & ibi etiam Imol. Pau. Ca. Ro. & Alex. ff. de dam. infe. & eundē Bar. in l. ij. & ibi Recentiores, ff. de vscu. & in l. non solum, in fi. ff. de rei vend. cū alijs multis concor. à me traditis suprà eod. tit. §. ix. in gl. ij. in verbo, *à son domicile*, nu. §6. contrarium tamen, & latius in nostro libro, cui titulum fecimus, Nihil frustra) debemus hanc consuetudinem intelligere, vt currat sine spe restitutionis : & ita, vt iam diximus, vtimur, nec est irrationabile. Nam aliàs nullus emptor, vel ex longissimo tempore, xxx. vel xl. anno. tutus esset ab hoc retractu. Vix enim reperias familiam aut cognationem, in qua non sit anniculus quispiam, qui etiam post xxv. annos intra quadriennium restitueretur in integrum, atque etiam post quadriennium ex capite ignorantie intra xxx. annos, aut etiam centum, vt multis placuit, & dicemus infra, in verbo, *ignorans*, num. 44. sed communiter.

Decadere. 5 ¶ Ideò vt euitetur hic longi tēporis error, ac confusio, (ob quam introductæ sunt vscapiones, c. vigilati, de præscri. ne scilicet contra bonum publicū dominia diutius maneant in incerto, l. j. ff. de vscu. & §. j. Instic. eod. & quod per eum tex. voluit gl. in §. j. in verbo, diligentia, in auth. de temp. non solu. pecu. sup. dot. quæ alibi esse negat Bal. in c. j. §. si quis per xxx. col. ij. vers. & nota præscriptiones, tit. si de feud. fuer cōtrouer. inter do. & agna, igitur, vt repetit ad cuit

¶ Nam & in simili idem Bal.in l.j. in xliiij. oppo. C. quidam. pulchrè ac not. dicit quòd vbi lex vel statutum facit mentionem de minore absente, & aliis quibus de lure communi conceditur restitutio in integrum, tunc non eis conceditur aduersus huiusmodi legem, aut statutum. Et ita eum refert & sequitur Petr. Anchar. confil. cxx. principaliter. & Alexand. confilio clxv. dubitatur, col. j. in fi. verficu. superest videre alterum, in fine confil. lib. vj. vbi dicit aliud esse, si lex aut statutum generaliter loqueretur, sine mentione minoris aut aliorum huiusmodi, per not. a Barto. & aliis in d. l. vlt. C. in quib. caus. in integr. restitutio. non est necess. & Inno. & aliis in d. cap. constitutus. Quamuis aliud voluisse videtur Paul. Castra. confilio cccxiiij. pro euidentia, ad fin. j. dubij, libro ij. per gloss. in l. sicut, in verbo, seruanda sunt, verficulo an autem restitutur, C. de præscript. xxx. vel xl. anno. quæ simpliciter dicit aduultum restitui aduersus præscriptionem longissimi temporis. Sed ego male accedere priori sententia, neque ei contradicere d. glo.

¶ Et hæc maximè debent procedere in hoc casu, in quo restitueretur minor ad lucrum confe-
quendum, vt dicit Bartolus in dicta l.vlti. proxime allegata in fine, & in l. etiam, la. j. in fine,
ff. de minorib. Ex cuius dictis facile intelliges non tantum fauorib. habere minores aduersus
has temporũ præscriptiones, quæ lucrum tantum conferunt, quã aduersus eas, quæ damnum
quoque inferunt, vt etiam videre licet apud Rapha. Fulgo. consil. lxxj. domina Catharina, col.
vlti. vbi ad hæc allegat l.vltimã. §. licentia. C. de iure deliberan. & Card. Flor. & Panor. in pa.
ex parte, de restitutio. in integr. dum tractant, an minor qui renũtiau. beneficio, audiatur pe-
tens restitutionem in integrum. Nam & aliàs sæpe videmus concedi restitutionem ad dam-
num vitandum, non ad lucrum captũdũ: vt de fœminis dicitur in l. quamuis, & in l. vltima.
C. de iuris & facti ignoran. & l. error. ff. eo. & de maiorib. ex clausula, Si qua mihi iusta cau-
sa videbitur, in l. sciendum, ff. ex quibus causis maiores.

¶ Et hæc quidem postrema adieciſimus, non quòd neceſſariò probent, minorem in hoc caſu de iure communi non eſſe reſtituendum, cum habeamus text. clarum in contrarium, in d. c. conſtitutus. Et aliàs quoque minori competere reſtitutionem in integrum ad lucrum capti adum, probat d. l. quamvis in i. reſpon. & l. c. ſi fine. §. j. in i. reſpon. ff. de minor. & iterum Laſt. Prætor. §. hodie, qui eſt vlti. & l. eq. in prin. & in §. j. & rurſum in l. non omnia, eod. tit. & l. vlt. C. de repu. hæred. & voltingloſſ. in c. auditis, in verbo. reſtituimus. & ibi Hoſti. in eodem verbo. Ioan. And. ſup. ea. glo. & Panor. col. iii. verſ. ſecundò not. ex gloſſ. extrà de in integr. reſt. Innocen. & Hoſt. in d. c. conſtitutus, vt que in verbo. offerre. ¶ & ibi quoque Aegid. Bellem. in eodem verbo. & rurſum col. ij. verſicul. probabam ſecundam partem. ¶ Cornu. conſilii clxxiiij. ſuper hac noua, columna ij. verſic. conſtat enim, ltb. iij. Nec tantum pro lucro certo, ſed & veriſimili tantum, vt nota. voluit Baſt. in l. cum quidam, in princ. verſiculo, ex hoc not. per illum text. & ibi quoque poſt eum Angel. Imol. Paul. Catreſ. R. Alexand. quidcic perperuò ranti tenendum. Franc. Areti. & laſo. ff. de acquir. hæredi. & Rapha. Co. conſilio, cxij. Antonius, colum. iij. verſiculo, ex quibus apparet. Et bene facit text. quem ipſe Areti. allegat, in l. iij. §. quòd ſi hæres, ff. de mino. Sed illa tantum adduximus ad confirmationem præcedentis rationis, quæ per ſe optima eſt.

*Minor nō
tam facile
restituitur
ad lucrum,
vide nu. 9.*

*An ad id
quod iuris
specialise st.*

*Maiores re-
stituitur
etiam ad
lucrum.*

10 ¶ Sed illud tamen haud dubie verum est, quod non restituitur minor ad lucrum odiosum, pro-
An ad lu- ueniens ex dispositione legali: ut probatur in l. auxilium. in princip. cum ibi not. ff. de minor. &
erum odio- tradit Bal. in l. cum quidam, §. vltimo. in fi. ff. de v. fur. Et idem in ecclesia voluit glo. in clemē.
sum ex le- ij. in verbo, grauior, in fi. & ibi Inol. col. v. versu. nota autem ex his, de procura. & Spec. tit. l. de
ge proue- in integ. resti. §. quis autem, versu. sed ecclesia. Compofel. in c. quod sicut, & ibi Ioan. Andre.
nens. col. vj. versu. sed quid dices, extra de elect. & idem Ioan. Andre. in d. c. auditis, paulo ante finem,
Quid in & ibi Panor. col. vlti. versu. item l. mita, de in integ. resti. A lex. consil. lxxv. quoniam omne da-
ecclesia. tum, col. iij. versu. decimò quia non potest, lib. vj. quod consil. duplicatur consil. cxix. eod. lib. vij. Et
Quid in idem quoque in absentibus, & aliis, quibus ex causa datur restitutio, probat text. in l. scien-
absentibus. dum, cum duob. seq. ff. ex quib. cau. maio.

11 ¶ Et huius postrema l. argumen. Bal. in l. pupillorum, col. ij. C. de repud. h. r. dicit, nunquam
De iisdem etiam ecclesie competere restitutionem in integrum ad lucrum cum iniuria alterius. Sed & per
rebus. eundem text. Signo. consil. xcj. factum sic se habet, ex quodam, col. iij. versu. preterea lucri, re-
 spondi, non haberi rationem lucri, cum alterius iniuria, ad quod etiam allegat l. si quis vxori, §.
 feruus, ff. de furt. Id quod etiam voluit Alberi. eosdem illos tex. allegans, in l. Iulianus, in prin.
 ff. ex quib. cau. maio. vbi etiam loquitur de minoribus & militibus. Sed & Pet. à. Bel. Pert. in
 l. vltima, col. j. C. in quib. cau. integ. resti. tradit, in odiosis, quæ sunt ad damnum vel pœnam
 alterius, currere præscriptionem aduersus minores sine spe restitutionis, per l. j. C. ne de stat.
 defunct. Et vide Marth. Afflic. dec. Neapo. cccxc. successor. Si igitur hoc statutum odiosum est,
 ut minus placuit, quos supra adduximus in præfat. huius titu. nume. 60. quoniam sunt multi,
 & seq. & præterea iniuriolum, ut satis probat, l. dudum, C. de contrahen. emptio. ut item declara-
 uimus in eadem præfat. nu. 23. nam ut concedamus, & seq. non est quod amplius dubitandum
 de hac resti. Sed aduerte, quia d. c. constitutus, concedens restitutionem, iuncta hac doctrina,
 probat non esse odiosum, ut diximus in eadem præfat. num. 57. pro quibus. Sed ut semel dicam
 quod sentio, illud c. non ex veris meritisque legum fontibus, de promptum est, ut non abs re D.
 Igneus crediderit, id ipsum non concedere restitutionem aduersus tempus retractus, ut supra
 diximus. Ex consuetudine autem expresse Niuernensium hoc tit. c. x. id tempus currit contra
 minores, absentes, ignorantes, sine remedio restitutionis. Et ut id semel finiam fuit a recto no-
 stræ Curie Parisiensis non semel iudicatum, non esse hoc casu locum restitutioni minoris ætatis.

12 ¶ Sed quæstionis est, si minori in hoc casu competeret restitutio ob decursum tempus retra-
Intra quod ctus, intra quod tempus postquam maior effectus est, posset eam petere, utrum intra qua-
tempus mi- driennium postquam maior factus est, an verò intra annum & diem. Glo. in l. interdum, in
nor debet verbo, planè, ff. de mino. dicit, quod cum minor læsus est in contractu, vel quasi, datur annus
petere resi- vihis, siue quadriennium post maiorem ætatem. Si verò in tempore, & tunc si id tempus est
tutione, cū quadriennium aut maius, datur etiam quadriennium. Si breuius est, alterum tantum tempus
restitui de- in id solum datur, per l. cum post, in j. respò. & in fi. ff. quan. act. de pec. est anna. & illam com-
bet. mendat, & sequitur Bar. in d. l. interdum. & est alia bona gl. in l. Diuus, in verbo, restituere, ver.
 sed an hoc casu, & ibi quoque Bar. ad fi. ff. de resti. in integ. & glo. in i. inter omnes, in glo. vlti.
 in prin. eo. tit. & in l. superuacua, quæ est vlt. in verbo, continuatio, & ibi item Bar. circa med.
 & Bal. paulo ante fi. C. de temp. in inte. resti. Azo, cuius opin. glo. vbi que nititur, in Summa, de
 temp. in inte. resti. versu. item sicut, & seq. Dy. in §. rursus, in l. st. de act. Et ita, atq; secundum hanc
 sententiam in casu nostri retractus minor post maiorem ætatem non haberet, nisi annum &
 diem ad petendam hanc restitutionem.

13 ¶ Sed tu tamē vide tex. in cle. j. & ibi gl. in verbo, si minus, & Doc. de resti. in inte. & ipsum Bar.
De cadere. in l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, col. vlt. versu. venio ad tertium. ff. ex quib. cau. maio. & in
 l. necnò, §. j. post princ. eo. tit. Cy. in d. l. superuacua, col. vlt. versu. tertio ad id quod obiicitur. &
 ibi Alb. lo. Fab. in ij. locis. & Sal. col. ij. versu. sed intra quantum, C. de temp. in integ. resti. Paul.
 Caf. in l. j. col. ij. & iterum in d. l. quod tempore, col. ij. versu. & not. quod gl. C. de resti. mili. Sed
 & vide lo. Fab. & Ang. Are. in d. §. rursus, illum nu. 14. ibi, quæritur ulterius, hunc col. iij. versu.
 in ead. gl. in fi. In l. tit. de act. Marth. Afflic. in consil. Siciliz incip. minorum, in j. not. vbi nun-
 cupatum loquitur in casu nostri consuetudinis, atque etiam deci. Neap. clxxxv. vniuersitas.

PRESENTS. OV ABSENS.

PRÆSENTES AVT ABSENTES, GLO. III.

14
An cū ab-
sentibus cur-
rit præscri-
ptio, currit

OSSET videri, id quod hic statuitur, currere id tempus absentibus, ita esse
 intelligendum, nisi ipsi habuerint verisimilem ignorantiam rei, præter ipsam
 absentiam: per id quod fing. in simili respondit Ant. syncerus iuris Canonici in-
 ter pres. consil. xlv. domina Orabilis, colum. vlti. versu. nunc autem restat, quod
 statutum disponens currere tempus contra absentes, non comprehendit casum
 absen-

absentia, iuncta cum verisimili ignorantia: per multa illic ab eo allegata, quæ omnibus eo in loco videre licet. Verum cum nostra consuetudo ultra hæc verba, quæ nunc commentamur, liter ignomox subiungat & illa, *sachans & ignorans*, nihil omnino amplius hæsitandum est, quin si abrisquis quis fuerit simul & ignorans, comprehendatur.

- 2 ¶ Si autem vis scire, an, quando, & quomodo alias absentia excuset, & quæ iusta sit, & digna vel excusatione, vel restitutione, quantum ad vsucapiones, & alios quoque effectus, vide glo. Bart. & alios in l. vlt. ff. de resti. in integ. gl. in c. biduum, vers. palam, in verbo, audiat iij. q. vj. Doct. & præsertim Fel. in c. cum Bertoldus, extrâ de re iud. Quis autem dicatur absens, aut præsens, scies ex l. absentem, & ibi Doct. ff. de verb. sig. & l. vlt. C. de lóg. temp. præscri. Ibi que tractatur materia absentia, & præsentia in vsucapionibus, atque etiâ in §. j. vbi lo. Fab. Ang. Are. & alij. In sti. de vsuc. & Bald. consil. ccccxxxvij. sequens quæstio, in fin. lib. j. & Pau. Cast. qui loquitur in materia vsucapionis statutarie, consil. xciiij. posito quod ista, in vlt. dubio, lib. j. Sed ita ut scias in Senatu Parisiensi non censi absentem, nisi qui est extra regnum Franciæ. An autem præsumatur absentia, an præsentia, latè diximus in nostris Legibus conubialibus in gl. vj. in ij. q. & latius suprà in tit. præced. qui est, *des prescriptions*, in verbo, *entre les presens*.

An & quæ do absentia excuset. Abses quis dicatur, quisue præsens. Absentia an præsumatur.

IGNORANS, IGNORANTES, GLO. IIII.

- 1 **I** A M E N ignorantia potuisset videri hunc temporis cursum impedire: nam & id visum est hoc in nostro casu Aegid. Belleme. in cap. constitutus, col. xij. versic. quod intelligo, de resti. in integ. per quædam quæ & nos postea citabimus. Nam & alius tempus currit ignorantia, §. l. genero, ff. de his qui not. inf. & l. cum sex menses, ff. de A Edil. ed. & l. semper, §. hoc interdicitur, versic. annus, ff. quod vi aut clam, & l. annus, ff. de calum. & l. ij. ff. quis ord. in bon. pos. fer. & l. vlt. ff. de decre. ab ordi. faci. & l. j. §. si aduersus, qui est vlt. ff. quan. appel. lit. & l. quinquaginta, & ibi nota. ff. de excus. tuto. & l. eiusdem in iij. vbi, notum factum erit, C. eodem titul. & l. q. nandiu, & ibi latè Bald. & Alex. C. qui adm. & l. vlti. in princip. vers. omni tamen modo, C. de iure delib. & c. licet, extrâ de supplen. negli. Præla. & ca. quia diuersitatem, in fin. extrâ de concess. præb. & cap. concertationi, de appel. lib. vj. & cap. j. de resti. in integ. eo. lib. vj. cum dicitur, si quis negligenter omiserit, nam ignorans dici non potest negligens, ut dicitur in d. c. quia diuersitate, & ita illum text. expendit Zenzel. in extrauag. lo. xxij. incip. suscepti, versic. nos de illo, in verbo, postquam sciuerunt, in princip. Panorm. in cap. j. in fin. de præscript. Paul. Casten. consil. lxxxvij. videtur dicendum, col. ij. lib. ij. cum aliis multis latè collectis ab Hippo. Marfi. consilio xxvij. protector, col. v. versic. cum ergo fuerit.

Ignoranti bus an cur rat tempus.

- 2 ¶ Nec interim tamen omiserim text. in l. statuliberos, quæ est iij. §. si quis hæredi, ff. de statulib. quem ad hæc ubique Doct. commendat, & inter ceteros Bart. in d. l. vlt. in prin. post gl. ibi, in verbo, delatam, C. de iure delib. ad hoc quidem quod tempus appositum in testamento non currit, nisi scienti. De quo etiam est tex. in l. si hæreditas, in princ. C. eo. tit. scilicet de statulibe. & in l. in diem, ff. de condi. & demon. & utrobique Bart. & Bal. in l. j. C. de his quæ pœnæ nomi. Sed & per illum textum scribit Pet. Anch. in c. nos quidem, extrâ de test. quod contra ignorantem non currit dispositio testatoris, quæ suum debitorem ab omnibus liberauit, si centum intra mensem soluerit, dicitur se ita consuluisse, ut fecit consil. xxix. prout illum allegat, & sequitur Barb. consil. l. prælatè scriptum est, col. iij. versic. & si quispiam dixerit, lib. ij. quamuis illud consil. de hac re non loquatur.

Ignoranti an currat tempus in testamento præstitutū.

- 3 ¶ Ex quibus & illud appertè sequitur, quod non currit tempus insinuationi testamentorum, vel donationum præstitutorum a statuto vel lege, nisi à tempore scientiæ, ex sententia Baldi in dicta l. quandiu, in fi. C. qui adm. & in d. l. quinquaginta, ff. de excus. tut. vbi ita dicit se consuluisse, & in litem veniunt, §. cum antequam, in fin. ff. de peti. her. vbi & item dicit Bar. quoque consuluisse, & fuisse postea in practica obseruatum, idem Bald. in d. l. annus, & ibi quoque Angel. post princip. ff. de calum. & idem quoque Bal. in c. licet, paulò post princ. extrâ de supplen. negli. Præla. & Ro. consil. ccxxvij. pro plena, col. j. versic. octauo.

An tempus insinuationis præfixū.

- 4 ¶ Nec tempus datū Episcopo, vel aliis ad executionem testamentorum, siue à lege, siue à testatore, Bart. in d. l. quinquaginta in fi. & in d. l. genero, & ibi quoque Bal. Ang. & Pau. Cast. & idē Bar. in l. in vlt. §. j. C. com. de l. & consil. cxlij. cōstitutione Camerinenfis Episcopi, col. vlt. versic. præterea cōstitutio. Bald. in l. id quod pauperibus, col. iij. versic. tertio quæro, C. de Epif. & cleri. & in retestamentorum, pet. l. ij. col. vij. versic. tertio quæritur, ff. de leg. ij. & in l. captatorias, col. vlt. C. de rest. mili. & in l. vnica, in princ. col. ij. C. de cad. tol. & in c. super eo. colum. j. versic. sed an requiratur, extrâ de app. vbi id tamen declarant, & idem Bal. in c. j. versic. nisi iusta, col. ij. versic. secundò not. tit. quo temp. mil. & consil. ccccxxx. testator insinuit, in quarto dubio, lib. j. & consil. ccccxx. præmittendum

An tempus datum ad executionem testamentorum.

est quòd pater, lib. j. & Honof. Peruf. conf. seq. & idem dico. & rursus ipse Bal. conf. clxxj. pramittenda sunt, lib. iij. vbi ramen distinguit, vt ibi videre poteris. Lopus alleg. lxxvij. Matt. col. ij. Domi. & Philip. Franc. in c. quàm sit, §. electus, de elec. lib. vj. Imo. in d. ca. quia diuersitate, de concef. prab. & in d. c. nos quidem, de testa. Raph. Co. conf. xij. lo. ab armis, in fi. Pau. Cast. in l. nulli, col. vlt. C. de Epif. & cler. Pan. in c. cum effes, de testa. Ro. late d. conf. cccxviii. in primo dubio. Pet. Ferr. ti. forma libel. quo agit. ad red. rati. tute. in verbo, ac executores, col. iij. ver. amplius pro latiore. Bened. Cap. conf. lxxv. cum de pluribus, col. j. vers. circa secundum, Alexan. conf. xxxvj. vifo themate, col. iij. vers. præterea videmus, lib. iij. la. in l. fideicommissum, in fin. ff. de leg. j.

¶ Id' que optime ex eo probatur, quòd id tempus non currit nisi negligentibus, vt patet ex d. c. nos quidem, in verbo, neglexerit, & ibi Hosti. extrà de testa. & Fed. Senen. conf. cxxix. testator. Bart. in auth. hoc amplius, C. de fideic. Panor. con. lix. vifo testameto, in tertio dubio, li. j. Quàm sit, qui è diametro teneant contrarium, scilicet id tempus currere ignorantibus, scilicet Spe. tit. de inltr. edi. §. nunc verò aliqua, vers. item quid si executor. & Car. Flor. in d. c. nos quidem, vbi id optime declarat. & in d. c. quia diuersitatem. & Barb. in c. si hæredes, col. xij. vers. sed quia. in d. c. extrà de testam. & conf. vij. scribitur præclarè, col. iij. in secundo dubio, lib. j. De quo etiam per Steph. Bertran. conf. lxxxij. super isto, col. j. lib. ij. & Card. Alex. in d. c. super eo, col. iij. nu. 17. de appel. & latissime per D. Igne. in l. iij. §. si conditioni, quem legit cum l. qui posthumus, nu. 127. & multis sequen. ff. de senatusconsult. Sylla.

¶ Nec tempus quoque præstitutū denuntiandis aut puniendis maleficiis, currit ignorantibus
An tēpus præstitutū denuntiandis vel puniendis criminibus, vide infra xvij.
Bart. Bald. & Angel. qui ita dicit seruari in practica, in l. annus, ff. de cal. & idem Bart. in l. Diuus, col. vlt. ff. de custo. reor. & in l. eum qui, §. in popularibus, ff. de iureiur. Alberi. in secunda parte statutorum, q. lxxxij. item quero si consuetudo, Bald. Ang. Pau. Cast. & Io. à Monte Speculo in d. l. genero, ff. de his qui not. inf. idem Ange. in §. si quis rapuerit, in Auth. de sanctif. Episco. late Ro. in l. j. §. occiforum, ff. de senatusconsult. Sylla. & d. conf. cccxxvij. col. j. vers. nonò. Episco. late Ro. in l. j. §. occiforum, ff. de senatusconsult. Sylla. & d. conf. cccxxvij. col. j. vers. nonò. probatur. & in repet. l. si verò, §. de viro, in ij. fal. vers. decimononò, ff. solut. matrim. Pau. Cast. qui id declarat conf. xvij. potestas, col. ij. lib. j. de quo tamen vide Bart. in l. Labeo, in prin. & ibi Alexan. in addit. ff. si quis test. lib. esse ius fuer. Bald. & Sal. in l. vltima, C. de dol. & ibi omnino Alex. qui distinguit post alios multos, quos ibi allegat.

¶ Nec tempus patrono præstitutum ad præsentandū: Nec prælato ad conferendū sacerdotia:
An tēpus præsentandi.
Nec eligentibus datum ad eligendum ad eadem: vt de primo est sententia Io. And. in c. j. extrà de supplen. negl. Præla. & in ca. vlt. & ibi quoque Panor. qui id dicit fing. extrà de iure patro. Fede. Senen. d. conf. cxxix. testator. D. à Rota, qui pulche declarant decif. cccclxvj. vtrum vacante, in antiquis. Bernard. Bisquet. in decif. Rot. sub titu. de iure patro. cap. iij. à quo tempore: Panor. in cap. cum propter, post prin. extrà eo. tit. Id' que in tantum, vt requiratur vera & certa scientia, nec sufficiat interpretatiua, vt id tempus currat patrono, secundum Paul. Eleaz. in d. ca. ij. extrà de concef. præben. & Lapum allegat. lxxvij. vacauit ecclesia, in iij. quæstione. & nouissimè Rochum Curti. in tract. de iure patro. in verbo, honorificum, q. xxvj. De secundo quod est ad conferendum, est text. expressus in d. c. quia diuersitate, in fi. & ibi omnes Doct. de cōces. præb. & in d. c. licet, & ibi gl. in verbo, à notitia, extrà de supplen. negl. Præla. & glo. in d. c. ij. in verbo, infra sex menses, & ibi quoque Doct. extrà de concef. præb. Fed. Senen. d. conf. cxxix. D. à Rota. d. deci. cccclxvj. in antiq. Card. Flor. conf. xcix. dico quòd acceptatio, vers. tertio. Pan. in d. c. cum propter, post prin. de iure patro. Steph. Bertr. conf. cclxxxij. Christo, nu. 3. lib. j.

An eligendi.
De tertio, id est tempore dato ad eligendū, voluit Inno. in c. ne pro defectu, col. ij. de elect. & Fed. Senen. d. conf. cxxix. Alb. in l. ij. C. de libe. cau. Bal. in rub. extrà de elec. col. j. vers. sed nunquid istud tempus, per text. in c. eis quibus, quod est vlt. eod. tit. Id' que dicit generale, & perpetuum in omnibus, quæ sensu geruntur, per l. j. §. bиду, C. quan. app. sit, & l. præses, C. de appel.

¶ Nec tempus adeundi hæreditatē siue etiam se immiscendi hereditati: Nec item tēpus delibèrandi ad adeundū: Nec tēpus agnoscendę possessionis. Bal. conf. xij. quidam dominus Martheus, col. vlt. vers. sequitur aliud, lib. j. quod iterum repetitur conf. cclxxxvj. lib. v. & idem Bal. conf. xij. super eo quæritur, eo. lib. j. & conf. cccxvj. domina Vielecta, li. ij. vbi pro tempore delibèrandi allegat l. cum antiquioribus, C. de iure delibe. & pro tempore agnoscendę bonorum possessionis, l. ij. §. dies, ff. quis ord. in bono. pos. ser. & est etiam bonus text. in l. iij. in princ. ff. de iur. & fac. igno. vbi ita scribitur. nam si quis nesciat decessisse eum, cuius bonorum et possessio defertur, non cedit ei tempus. & in l. ij. §. vlt. ibi, ex quo patrem suum decessisse scit, ff. de Carbo. edic. & in l. ij. ibi, ex quo eum defunctum scit, & ibi Dec. in vlti. not. C. qui admi. & voluit præterea idem Bald. in rub. C. eod. titu. in vj. q. vbi dicit procedere, etiam si cessaret per triginta annos, & in l. licet, col. iij. vers. præterea pone, iunctis seq. C. de iure delib. vbi loquitur de centū annis

annis. Pau. Cast. qui illud sequitur de triginta annis, & dicit sing. & perpetuò mēti tenendum, *Et quid si in d.l. quandiu, C. qui admit. Corn. qui etiam loquitur de longissimo tempore, & tamen subdubitat, conf. cccxxj. de pluribus, col. iij. ver. videtur posse dici, lib. iij. & Fran. Balb. in trac. Pre- script. in quarta parte, quarta partis prin. q. xx. vbi item loquitur de eodem tempore.*

- 9 ¶ Nec tempus appellandi, Nec etiam appellationis prosequenda: nam primū probatur in l. j. s. vlt. & ibi Ang. ff. quan. appel. sit. & l. ab eo, ibi, vbi primū cognouistis. & ibi Albe. in princ. C. appelladi. quomo. & quand. iud. & l. si is quem, ibi, postea quā cognouisti. & ibi Alb. & Bal. C. de appel. & c. concertationi, ibi, post quā sciuerit, & ibi glo. & Doct. de appel. lib. vj. & gl. in auth. hodie, in verbo, à sententia, in prin. & ibi Cyn. & Sal. etiam in prin. C. de appel. & gl. in c. ab eo, in glo. j. eod. tit. lib. vj. & iterum in c. non solum, in verbo, decennium, eo. quoque tit. & lib. & glo. in c. anteriorum, in verbo, à recitatione. & ibi Archi. col. i. j. q. vj. Pet. Jac. in tit. de act. de consil. pecu. col. vij. in paruis, vers. item rectē dicitur à decem diebus. Gul. à Monte Laud. in extrauag. suscepti, in verbo, extūc. tit. ne sede vacan. D. à Rota, decis. xlix. si fertur, in nouis. & decis. ccccxcix. nota si feratur, in antiquis. Angel. in l. à sententia, §. vlt. in fi. ff. de appel. & conf. cccij. visis. col. vlt. per d. Authen. hodie. Pet. Ancha. conf. clxxiij. dominus Lazarus, in secundo dubio. Roma. d. conf. cccxvij. col. j. vers. sexto, & conf. cccxliij. ex proposito, paulò ante fi. Card. Floren. consil. iij. in examinatione, in tertio dubio: vbi & id dicit procedere, etiam si quis esset in loco ipso, & esset præsumptio scientiæ. Paul. Cast. d. conf. xli. in iij. q. paulò ante fi. lib. j. & d. consil. lxxxvij. videtur dicendum, in fi. lib. ij. Guid. Pap. sing. cclvij. vers. decem dies. & Card. Alex. in c. personas, col. j. extrà de appel. Matthæ. Afflict. in consil. Sicilia: incip. appellationum tempora. col. iij. in quarto notab. in prin. & est gl. optima, in d. c. concertationi, in verbo, sciuerit, quæ dicit nō satis esse, scire actum factum, nisi sciat se ex eo la sum. De cuius materia vide vltra Doct. ibi, Barb. in cle. causam. col. xxvj. ver. & adde pone, de elect. & Fel. in c. à nobis, in prin. cip. de excep. & in c. quod ad consultationem, col. pen. vers. duodecima conclusio, de re iudic. Secundum autem, quod est prosequenda appellationis, voluit Archi. in d. c. anteriorum, col. ij. j. quæst. vj. & Bald. in c. ex parte, col. iij. vers. sed nunquid iste annus, extrà de appel.

Quid si sit in loco, & est præsumptio scientiæ.

An tempus prosequende appellationis.

- 10 ¶ Sed quod primū diximus de tempore appellationis, intellige (ne erres) nisi sententia lata sit in præsentia procuratoris: tunc enim tempus currit statim à tempore sententiæ, non expectata alia domini notitia, vt probat tex. in d. l. j. §. vlt. & ibi Bar. ff. quan. app. sit. & §. si aduersus, ij. q. vj. Inno. Ant. & Imo. in c. j. extrà vt lit. non cōtest. Cyn. in dicta auth. hodie, C. de appel. D. à si lata sit Rota deci. cxxxvij. appellatus, in nouis. Albe. in l. diuus, col. ij. vers. & vbi cūque, ff. de in inte- grum resti. Phil. Franc. qui alios multos adducit, in c. Nicolao, col. iij. vers. sed difficultas, extrà de appellat. & Guid. Pap. decis. cccvij. & Matthæ. Afflict. decis. Neapo. cccxliij. fuit dubi- ratum. Et ita sæpe à Senatu Parisiensi diffinitum tradit Ioan. Gallus in suis arestis, quæst. cxij. & re. iterum cxvj. & est vnum inter ea, quæ Aust. dicitur collegisse, numero 69. Sed tu tamen de hoc vide Alexan. consil. xcvi. visis processibus, colum. ij. vers. cul. nec dicat aliquis, & multis sequen. & rursus colum. sequen. vers. cul. non omitto etiam, & multis quoque sequen. libr. ij. & Guid. Pap. decis. Delphi. ccccxxxvj. cū materia, in lxxx. quæstione.

Quid in tempore appellationis, si lata sit sententia præsente procuratore.

- 11 ¶ Nec tempus matri & ceteris pupilli consanguineis præfixum ad petendum tutorem ipsi pupillo. Nec tempus petendi restitutionem in integrum. Primum enim tradit ipse Bal. in d. c. statuti ad ex parte, vbi supra, quod satis gloriōse dicit ab alio nemine tactum fuisse: quod tamen & ta- ctum, & eodem modo decisum est à Bart. eius præceptore in sua disputa. incip. pupillus, quæ est omnium suarum postrema, in solutio. illius. col. eiusdem l. j. per l. ij. §. si mater, vers. sed si forte absens, ff. ad senatuscon. Tertul. Bald. autem ipsum simpliciter in hoc refert & sequitur La- son, consil. cliij. statuto ciuitatis, col. v. vers. cu. quito facit, lib. iij. quod repetitur consil. cxxxij. libr. iij. Secundum autem, quod est tempus petendi restitutionem in integrum, etiam voluit idem Bald. consil. xcij. quædam sententia, circa medium, libr. j. vbi loquitur de restitutione ad- uersus sententiam ob instrumenta nouiter reperta, quod & ipsum voluit Bald. loquens gene- raliter de omni restitutione in integrum, in l. fallam, circa medium, C. si ex fal. instr. vbi not. id dicit procedere, etiam si centum annieffluxerunt. De quo nos latius postea dicemus in hac ea- dem glo. num. 44. sed communiter.

An tempus petendi tutorem.

An tempus petendi restitu- tionem.

- 12 ¶ Nec tempus vasallo datum ad petendam inuestituram, quam vocant, c. j. §. porro, ibi, ex quo sciuerit, tit. quali. olim feud. ali. pot. & voluit expressim gl. in ca. j. in verbo, vltra annum, & ibi petenda in Iaco. Bel. Bald. & ceteri, tit. quo temp. mil. Pet. Iaco. tit. de causis ex quib. dominus debet in amit. proprietatem, col. vlt. vers. item tempus. Bald. in l. vlt. C. si pen. appel. mors inter. & in ca. j. & ibi quoque Marti. Laud. Iacob. Aluar. & Cardin. Alexan. tit. quæ sit pri. cau. bene. amit. & idem Bald. Marti. Laud. & Card. Alexan. in cap. vlt. tit. de prohib. feud. ali. per Lothar. ipse Bal. tempora consilio, ccccxxix. quidam nobilis, lib. j. & consil. cccclxj. dicit text. quod vasallus, lib. iij. vbi & id.

An cetera tempora hereditibus.

præstituta. dicit generaliter procedere in omnibus obligationibus faciendi, incipientibus ab hærede. Et illud quoque de tempore inuestiture voluit Pet. Ancha. d. conf. clxxiiij. vbi supra & Io. Ray. in cap. j. §. praterè si quis, col. xiiij. in paruis, vers. quæro à quo tempore, titu. de prohib. feud. ali. per Fede. Alex. conf. lxxix. circa primum, col. vlt. lib. j. & conf. xl. viso themate & omnibus, col. ij. vers. contrarium tamen, lib. vj. & conf. xcij. per spectis, paulò ante finem, eodem lib. vj. Petr. Ferrat. tit. libel. quo agit. ad reuoc. feud. in verbo, nec superstitibus, col. x. vers. hoc autem tēpus. Iaso. conf. vij. pro reuerendissimo, col. vlti. lib. iij. & conf. lxxij. in causa caducitatis, col. iij. vers. secundò requiritur, eodem lib. iij. & Philip. Dec. conf. ccccxxx. viso puncto, col. ij. vers. tertio quæritur, & Carol. Ruin. consil. j. Iesu Christi, col. ij. nu. 4. & seq. lib. j. & conf. xxxv. adeo, col. xij. nu. 28. eo. lib. j.

An tēpus datū agnatis ad reuocandā alienationem. 13 ¶ Nec tempus anni datum agnatis ad reuocandā alienationē feudi à vasallo factā, per tex. in c. Titius, ibi, vel per annū ex quo sciuit, & ibi Alua. col. ij. super eo verbo, sciuit, tit. si de feud. sue. contro. inter do. & agna. & Phil. Dec. conf. cccclxv. in casu, col. vlt. quod multū facit ad hunc nostrum retractū, qui vt multis placuit ortum habuit à d. c. Titius, & similibus, vt diximus supra in præfat. huius tit. nu. 13. sed vt redeamus. Et hinc quoque de promptum annum nostri retractus plerique existimant. vt etiam diximus supra eo. tit. §. j. in glo. x. in verbo, *dedans l'an*, nu. 3. sed vt ad nostram. Sed hi admodum falluntur, vt docuimus in eadem gl. nu. 8. sed nescio, & seq. Et ius illud reuocandi ex d. §. Titius, est multò fauorabilius, vt quod comperat ex propria & genuina natura feudorum, hic verò retractus, vt sapius diximus in glo. præcedenti, & alibi sape in hoc tractatu, competit iure quodā speciali, & vt omnibus propè placuit, odio so.

An tēpus statutū ad promotiōnē ordinis sacerdotalis. 14 ¶ Nec aliud tempus anni statutum ad promotionem ordinis sacerdotalis ei, qui beneficiū curatum, vt vocant, obtinet. Nec tempus optandi præbendas. Nec tempus datum ab arbitris ad soluendum sub pœna. Nec tēpus petendæ consecrationis electo ad Episcopatum. Nam primum illud voluit Ioan. And. in c. cōmissa, & ibi quoque Domi. in §. annus, ver. quid si pater, de elec. lib. vj. Secundum autem voluit gl. ordi. in c. vlt. in verbo, xx. dies. & ibi quoque Archi. & Ioan. And. vterque ad fi. atque etiam Do. in vers. ne autem, de consuet. lib. vj. Tertium, q. est de tempore præstituto ad soluendū, cum ex facto contigisset, respondit Bart. conf. cccxxx. domine Iacobus, per d. l. iij. §. si quis hæredi, ff. de statulib. & l. in diem, ff. de condi. & demonstr. & sequitur Roma. d. conf. cccxviiij. col. j. vers. septimò. Quartum, de tempore petendæ consecrationis, Ioan. Cald. de elect. consil. iij. à quo tempore, vbi id dicit regulare in talibus.

Nec tēpus implendi conditionem. 15 ¶ Nec tempus implendi conditionem. Bal. in l. j. col. pen. in ix. quæst. C. de insti. & substi. per l. ij. ff. de condi. & demon. Et quia etiam (inquit) non potest deficere conditio, antequā incipiat, l. hæc conditio si benignè, eo. ti. Et quia denique non debet huiusmodi tempus currere impedito per ignorantiam facti, arg. l. si iam facta, §. j. & l. quibus diebus, in prin. eo. quoq. tit. quod tamen intelligit, vt ibi per eum videbis. Et sequitur Fran. Are. consil. xcviij. consideratis, col. iij. vers. secundò ostenditur. Sed & idem voluit ipse Bald. in auth. cui relictum, col. iij. vers. quæro de quo anno, C. de indi. vidui. & Soc. in d. l. ij. col. j. ff. de condi. & demonst. Et vide etiam rex. in l. iij. §. si conditioni, ff. de Senatuscon. Sylla. Et simile quidpiam voluisse videtur Bart. in l. ita stipulatus, col. pen. in vj. quæst. in prin. ff. de verbo. oblig. non obscure sentiens, hæredem qui probabiliter ignorat conditionem sibi ascriptam, non esse in mora, si implet, cum primum potest. Id quod dicit sing. Fran. Are. vbi supra.

Nec tēpus inuentarij. 16 ¶ Nec tempus censuendi inuentarij. Nec tempus præfinitū productioni instrumentorū. Nec quoduis tempus quibuslibet officiis præstitutū ad expirationē officij. Nec tēpus querelæ quod aduersus testamentū nostris legibus concessum est. Primum enim probatur in l. vlt. §. sin autē, C. de iure deliber. & consuluit Bald. conf. cccclxxiiij. quæritur an signum, col. vlti. lib. j. & Barba. conf. viij. scribitur præclare, col. iij. libr. j. Secundum quoq. idē Bald. conf. clxiiij. ponitur quod quædā dona, col. vlt. li. v. per d. l. quinquaginta, & d. l. annus, & d. l. genero, supra à nobis citatas. *Nec tēpus efficiorū.* Tertium, quod est de tempore officij statuto, idem Bal. conf. cccclvj. Seia origine paterna, col. vlt. vers. quintus articulus, lib. j. per not. à Bart. in d. l. genero, ff. de his qui not. inf. Quartū, de *querela.* tempore querelæ respondit Phil. Dec. d. conf. ccccxxx. viso puncto, col. ij. vers. tertio quæritur.

Alia similia. 17 ¶ Quibus adde & alia multa similia, late congesta à Ro. d. conf. cccxviiij. pro plena, col. j. & ij. & Alex. conf. xxxiiij. viso themate, ad fi. lib. j. Bar. d. conf. viij. præclare, col. iij. & iij. lib. j. & consil. l. eundem in iij. col. iij. vers. & si quispiam, lib. ij. & Card. Alex. in c. j. §. vlt. ut. de prohib. seu. ali. per Lothar. & Fran. Cur. iunior conf. viij. visa ac diligenter considerata, per totum illud conf. & Pau. Paris. conf. xlv. fuit monitorium, col. iij. nu. 27. & seq. lib. iij. Sed ita vt non omittas gl. in c. vlt. in verbo, mensium, extra ne cleri. vel mona. & glo. in c. puella. xx. quæst. ij.

¶ At con

- 18 ¶ At contra suprà dicta quòd scilicet tempus ipso iure currat ignorantibus, videtur esse tex. in leg. *De eadere*
vlt. & ibi Bald. circa medium, & Ang. C. de præcri. long. temp. & in l. ficur. & ibi quoque Bal.
col. j. & rursum in l. omnes, C. de præcri. xxx. vel xl. an. & in l. vlt. C. de dol. vbi Bal. ex eo dicit
contra illam Bar. sententiam, scilicet currere tempus denuntiandis maleficiis, etiam occultis.
quod & idem tenet ipse Bal. in d. l. genero. De quo & tu vide Pau. Cast. consil. xvij. potestas, col.
ij. vers. si verò dictas exceptiones, lib. j. Alex. aut alium (quod magis credo) in addi. Bart. in d. l.
Labeo, ff. si quis test. lib. esse iussuer. & Fran. Are. in d. l. licet, C. de iure delib. & Barba. in addi.
Bal. in l. captatorias, in fi. C. de test. mil. & latissime omnium Soc. d. consil. cvij. col. j. & iij. le-
quentibus, lib. iij.
- 19 ¶ Et generaliter tempus ipso iure currere ignorantibus, tenuit etiā Cy. post Pet. à Bella Per. in
l. ij. in xij. q. C. de iure emphy. Bar. in l. j. §. si quis autem, ff. de iure acti. & que priua. Bald. in c. bo-
na, col. iij. vers. not. contra ignorantes, extra de postul. Præla. & consil. cccxxix. præmissis verbis,
per totū illud consil. maxime verò in fi. lib. v. Raph. in l. cum finis familiaris, §. in hac stipulatione
ff. de verbo. oblig. & consil. cxxij. S. & P. ciues, in fi. Paul. Cast. consil. ccxvij. in causa quæ vertitur
Parricidii, col. iij. vers. iij. videtur, lib. ij. Panor. in c. vigilanti, col. j. extra de præscrip. & consil. xxxij
casus contingentiæ, lib. j. Corfet. & Affer. dec. Tholosa. lxxvj. item fuit quæsitum, potest præ-
scribi. Mart. Lau. & Card. Alex. in c. j. §. porro, col. j. tir. quali. olim feud. ali. pot.
- 20 ¶ Sed tu de hoc, an videlicet, & quando aliàs tempus currat ignorantibus, necne, vide omnino, *De eadere*
præter prædictos, Bald. Sal. & latissime Alex. & Ias. in l. quadiu, C. qui admi. ad bon. poss. est.
eundē Bald. in l. ij. in xxij. opp. C. eod. tit. & in d. l. genero, ff. de his qui. not. in fa. & in l. si partem,
§. j. ff. quædammo. let. amit. & consil. cccxxix. præmissis verbis, li. v. Pet. Anch. in c. statutum, col.
ij. de præb. lib. vj. Alex. consil. cxiij. vlt. proceuius, col. j. lib. j. Corn. consil. c. cōsultat dominus, col.
j. lib. j. Soc. si is est (quod multi ad dubitant) in tract. fal. regul. cccv. præscriptio contra ignoran-
tem, & Fran. Bal. in tract. Præscrip. in iij. parte iij. partis prin. q. xxvij. & seq. vbi etiam tractat
latē, an ignorans restituatur, & latissime Ioan. Igneum Præsidem ornatissimum, in leg. iij. §. si
conditioni, quem legit cum l. qui posthumos, ff. de Senatufc. Sylla.
- 21 ¶ At nonnulla, in hac materia tibi speciatim annoranda, nolimus silentio præterire. Primū
illud erit: Quòd cum quis ipso iure priuatur iure quopiam ob lapsum temporis, nunquam
currit præscriptio ignorantibus: sed tum demum, cum sciuerit, glo. est not. in cap. quā sit, §. ele-
ctus, in verbo, distulerit, & ibi Archi. Ioan. And. Domi. & Phi. Fran. de elec. lib. vj. Et id admo-
dum rationale est, propter maius periculum, scilicet priuationis ipso iure, si tempus ipso
quoque iure curreret. Nam & aliàs vbi inducitur priuatio ipso iure, dispositio restituenda est
vt videre licet apud Ioan. And. in c. odia, col. ij. vers. lic. in contrarium, & iterum eolum. iij. & ibi
quoque Albe. ff. de reg. iur. lib. vj. & Bald. in l. de quibus, col. xij. vers. restat videre, ff. de pæn.
cum aliis concord. à nobis collectis in repl. li. v. inquam, in verbo, reuertatur, nume. 30, §. sextum
constitutio. & ex eo, quod in alio casu tradit Ioan. And. in c. perpetua, & ibi Petr. Anc. Domi.
& Philip. Fran. de elec. lib. vj. cum aliis concord. à nobis quoque congestis in illa ead. glo. nu.
334. decimum septimum.
- 22 ¶ Secundum, quòd tempus vnus anni, aut aliud breuius nunquam currit ignorantibus, vt voluit *Tempus v-*
Bald. in c. porro, in verbo, ex quo sciuerit, per illum text. tir. quali. olim. feud. ali. pot. & in d. c.
vlt. & ibi etiam Marti. Laud. & Card. Alexan. tit. de probib. feud. ali. per Lotha. & Ias. d. consil.
lxiij. in causa caducitatis, col. iij. vers. secundo requiritur, lib. iij. Pro quo optime facit, quod
voluit gloss. in §. vlt. Insti. de perpet. & tempo. actio. & sequitur Bart. in rubr. ff. de diuer. & tēp.
præscrip. Ro. in d. l. j. §. occisum, ff. de Senatufconsult. Sylla. Io. à monte Sperel. in d. l. genero.
Soc. qui id dicit sing. d. consil. cvij. supposito statuto, col. j. lib. iij. Et videtur quoque de hoc esse
text. optimus in d. c. Titius, tit. si de feud. fuer. contro. ibi, per annum ex quo sciuit, de quo dixi-
mus suprà nume. 13, nec tempus anni, & in alio loco, loquente etiam de tempore anni, in cap. ij
in verbo, notitiam, & ibi Bald. extra de eo qui mit. in posses. & in c. nullus, & ibi gl. vlt. lv. dist.
Et nuncupatim in casu nostræ consuetudinis tenuit Paul. Castren. consil. cccij. præfata refor-
matio, lib. ij. & D. Boer. in consuetud. Biturig. hoc eodem tit. §. j. col. iij. & decij. cxij. an tempus
col. j. Et facit quod tradit Ioan. Andre. in c. de seruorum, col. ij. in fi. extra de fer. non ordi. & in
c. commissa, de elec. lib. vj. de quo etiam diximus suprà num. 14, nec aliud, & quod scribit Bal.
in c. j. §. vlt. col. ij. vers. quæro, tit. de temp. milit.
- 23 ¶ Tertium, quòd statutum potest disponere, vt vsucapio etiam ignorantes comprehendat, id
est, vt tēpus currat ignorantibus: vt hac nostra consuetudo facit, per text. in l. quicūque, C. qui
admit. quæ loquitur de tempore agnoscedæ possessionis, & illum tex. ad hoc dicit sing. & monet
notandum Iason. Et id generaliter videtur voluisse Bald. in l. j. in princip. col. ij. vers. item dicta ignorantibus.

cōstitutio, in his præcedentibus. C. de cadu. tolles. Et hoc haud dubiè verū est in casu nostræ consuetudinis: nam cum ea introduxerit retractum, quāliās non habebat locum, potuit illi limites & veluti compedes imponere, vt sic, vel sic competeret, vel non competeret, siue scienti, siue ignorantī, argu. l. videamus, §. iurare, ff. de in lit. iuran. & l. in commodato, §. sicut, ff. com. cum simi.

- 24 ¶ Et ita expressim in hac nostrā specie voluit Aegid. Belleme. in cap. constitutus, columnaxij. vers. secundò dico, de rescri. in integr. Quamuis sciam Compostel. fuisse in sententia contraria, in ea eam te, de rescri. vt scilicet non possit fieri expresse per statutum vel consuetudinem, nec aliter per inferiorem à Papa vel Principe, vt tempus currat ignorantī. & eum sequuntur Ang. & Ioan. à Monte sperello in d. l. genero, & Carol. Rui. consil. liiij. considerato, col. vlt. lib. v. ¶ Et voluit etiam Rom. in l. is potest, col. ij. nu. 5. ff. de acquir. hæred. vbi dicit, & hoc tenet Bald. in d. l. j. C. de caduc. tol. per text. in l. nulli. C. de epif. & cler. j.

- 25 ¶ Sed priorem sententiam adiuvat, quòd plerisque placuit valere statutum, ne liceat allegare ignorantiam, Bart. in l. diuis, in fin. princ. ff. ad l. Corn. de fals. Bald. in l. j. colum. ij. vers. sed an valeat statutum, ff. de legib. Imol. in l. de pupillo, §. nuntiationem, ff. de ope. no. nuntiatio. Panor. in c. ad falsarium, in j. not. per illum text. extrā de fal. Carol. Rui. consil. lxxxvj. vifa accusatio- ne, colum. iij. nume. 8. lib. iij. & Corfe. qui id dicit singu. in suis singu. in verbo, ignorantia. Et tacitè sensit Sal. in l. Senatus, C. de his qui sibi ascrib. & in l. ita nobis, C. de aduiter. dum tra- dit, tale statutum esse intelligendum de ignorantia crassa & iniusta. De quo etiam per Ro. in d. l. j. §. occisorum, ff. de Senatusconsult. Sylla. & in l. is potest, & ibi Franc. Aret. col. vij. vers. & occasione, ff. de acquir. hæred. & eundem Ro. in d. l. j. §. nuntiationem, & ibi etiam Alexand. in ff. de ope. no. nunt. & Ioan. Ana. in d. c. ad falsarium, & Fel. in c. cognoscentes, col. pen. ver. fallit quartò, extrā de consti. Nam & valet pactum, quo allegationi ignorantie renuntiat, l. qui iure, ff. de testa. mil. vbi Bald. dicit nullam l. esse, quæ id melius probet, & dicit esse menti- tenendum. Si igitur pactum ignorantiam tollere potest, potest & statutum,

- 26 ¶ Quartum illud est, quòd cum statuitur aliquod tempus in merum cuiuspiam fauorem, non etiam in odium negligentis: tunc id tempus indubitatè statim currit etiam ignorantī: vt probatur ex text. in cap. statutum, & ibi gloss. in verbo, numerandum, in princ. & ibi Domini. qui simpliciter transit cum ea, & expressius Philip. Franc. colum. j. de præbend. lib. vj. & Panormi. qui eam glo. dicit singu. in cap. cum esses, colum. vlt. extrā de testa. Quod multū facit ad casum nostræ consuetudinis. Nam id tempus prorsus datum est in fauorem ipsius consanguinei, vt scilicet possit intra annum retrahere quod nullo pacto ei de iure communi comperebat. Nec id tempus appositum est in odium negligentis ipsius: idè & illi ignorantī haud iniuste currit id tempus. Super hoc tamen vide Petr. Anchar. qui veluti in contrarium punit in d. c. sta- tutum, colum. ij. vers. opponitur, dicitur hic.

- 27 ¶ Quintum, quòd ignorantia nihil prodest, nec excusatur ad consequendum lucrum, sed tantū ad damnum vitandum, l. si quis in graui, §. vtrum, & ibi Bertol. ff. de SC. Syllania. Bart. in d. l. genero, ff. de his qui notan. infamia. Bald. in l. vltima. C. de dolo. Petr. Anchar. in d. c. statutum vbi suprā Steph. Feder. in tractatu de legum interpretatione, parte ij. charta 4. versic. statuto cauetur quòd syndicus. Alexan. in l. si seruum, in princ. colum. j. ff. de verborum obligatio. vbi & in id citat alios text. & gloss. & consil. vij. attentis & ponderatis, colum. vlt. paulò ante fin. li. vij. & Philippus Deci. qui & in id quoque alios text. & gloss. affert, in l. qui in alterius, colum. ij. versiculò, secundò ista regula, & sequenti, ff. de regu. iur. Et bene etiam facit text. vltra eos in leg. qui autem, §. si quid cum pupillo, versicul. similique modo, ff. quæ in fraud. credi. cum di- citur, nec videtur iniuria afficiis qui ignorauit, cum ei lucrum extorqueatur, non damnum infligatur. Et id quoque facit ad nostrum retractum, in quo consanguineus tractat de lucro captando, non de damno vitando, vt latè diximus suprā eodem tituli. §. j. gloss. x. in verbo, dedas l. an, numero 125. certum est, & sequen.

- 28 ¶ Sextum, quòd in casibus, in quibus non currit tempus ignorantī: aut si currat, ei competit re- tractatio, in eis intelligendum est, si modò ignorantia non procedat ex facto, vel dolo illius, qui præte- dit ignorantiam, per text. in l. j. §. j. vers. sed si id, ff. de actio. empr. vbi dicitur, Sed si id egit em- ptor, ne cognosceret aliquam seruitutē deberi, &c. Nam & alias ignorantia affectata, pro scien- tia habetur, l. qui contra, ibi, errore non affectato, C. de incest. nup. vbi Bald. not. eū haberi pro sciente: qui scire non vult, & etiam tex. in c. cum inhibito, §. si quis verò, ibi, affectatores igno- rantia, extrā de clande. despon. & c. j. ibi, affectata ignorantia, & ibi glo. quæ declarat, quæ dicatur ea ignorantia, de tempo. ordi. lib. vj. & glo. in c. ad falsarium, in princ. extrā de cri. falsi. & gl. in cap. vlt. §. vt autem, in verbo, scienter, de offi. delegat. lib. vj. & in clem. j. in verbo, scienter, in princ. de

princ. de consang. & affin. & Bald. in l. quicumque, colum. penult. vers. itē facit, C. de ser. fugit. & Lucas Pen. in l. generali, col. ij. C. de tabul. lib. x. Mart. Laud. in c. j. §. vassallus, post medium, & ibi quoque Card. Alexand. col. ij. tit. si de feud. fuer. contro. Et Aristoteles lib. Ethicorum iij. cap. j. Οὐ γὰρ ἔστι τῆς ἀπορίας ἀντιπαραστήσειν ἀλλὰ τῆς ἀπορίας ἀντιπαραστήσειν ἀλλὰ τῆς ἀπορίας ἀντιπαραστήσειν. Quorum hæc sententia est, Ignorantiam, quam volens aliquis accersit, nō excusare, sed esse nequitiam. Ideo paulō pōst subiungit, iudicem punire debere ignorantiam, cuius quis libi causa fuit.

- 29 ¶ Nam & videmus impedimētum adscitum & affectatum, siue cui impeditus ipse causam præstitit, non iuuare, l. ij. §. vlti. ff. si quis cautio. & l. ij. §. subuenitur, ff. de senatuf. cons. Sylla. {vbi seruis in aliquo loco clausis subuenitur, si domino auxilium non præstiterint, modō id data opera non accidisset, & ibi Roma. qui ad multa id trahit, vt apud eum videre poteris. & l. si seruus plurium, §. si quis ante. & quod ibi tradit Baldus post Iac. Areti. & Cyn. ff. de leg. j.} & voluerunt Specul. & Ioan. Andre. loquentes de citato, qui se procuraui detineri in vinculis, titu. de cita. §. j. versicu. item quōd curatus detentus. Nec metum, quem ipse libi quis infert, l. si mulier, ff. quod met. cau. Nec absentiam quoque etiam reipub. causa affectatā. l. & qui data. & qui data. quib. caus. maio. & quod tradit Bald. in cap. ij. in fin. titu. de feud. sine culp. non amit. & Zasius in §. rursus, colum. vij. versicu. secundō fallit, Insti. de act. & Bald. loquens de eo qui se procuraui vocari ad vnum quodpiam tribunal, vt se in alio excusaret, in l. si seruus plurium. §. si quis ante, in princip. per illum text. ff. de leg. j. quod & ante eum voluit Spec. quem non allegat, tit. de citati. §. j. versicu. item quōd vocatus. Nec alia quæ uis affectata, vt longē latēque probat Fel. in c. vlti. extrā de testib. Cui adde, quantum ad id, quod dicit de titulo procurato. Ioan. Andre. in addit. Specul. tit. de caus. ppl. & prepr. §. nunc dicendū, vers. sed nunquid, Bald. in l. quories, colum. ij. versicu. iuxta istam partem, C. de rei vendic. & in l. cogi, colum. ij. vers. iuxta hoc quero C. de peti. hered. & in l. j. colum. penult. versicu. sed hīc dubiatur, C. si plures vna senten. {Et hic videre poteris Syluestrum Aldobrandinum in §. item tria, in vij. not. Insti. de excusat. tuto. vbi multa ex hoc loco sumptisse videtur. Sed non prætermiserim quod à Plutarcho scriptum est in Numa Pompilio: Quod si Vestales casu in quenquam inciderint, cum ad lethum ducitur, necare eum non licuit, verum de cruce virgine oportebat, se non vltro, nec dedita opera & de industria, sed fortē obuiam factam.}

- 30 ¶ Septimum, ē diuerso, in casibus, in quibus currit tempus ignorantis vel ipse ignorans non restituitur, intelligitur, nisi ignorantia procedat ex dolo, arte, vel facto aduersarij. scilicet eius ad cuius commodum ignorans repellitur, vt qui huius ignorantie tenebras atque caliginē oculis animo quæ ipsius ignorantis ostendit, id est, ita negotium textit, ita callidē itruxit, eo artificio composuit, vt omnino non posset, aut certē vix posset venire in nouitiam illius: tūc enim illi subuenitur, vt in simili voluit Carol. Molend. in consuetud. Paris. titu. j. §. xij. glo. xij. nume. 6. per text. in l. cum proponas, C. de nauti. fecno. & l. qui officij, §. vlti. ff. de contrahen. empr. Ad quod etiam vide quæ in simili quoque diximus supra cod. tit. §. j. glo. x. in verbo, *dedans l'an*, nume. 56. sed & hoc quoque. Sed illis omnibus adde optimum text. in l. j. §. si reus, ff. de eo per quem fact. erit. & in l. vlti. §. sed & si stipulator, eodem titu. & quod voluit Specul. per eos text. & alios, in titu. de citati. §. j. versicu. item excipitur quod actor.

- 31 ¶ Adde item alium textum optimum in l. qui cum tutoribus, §. qui per fallaciā, ff. de transact. vbi qui per fallaciā alterius ignorans veritatem transigit, non tam paciscitur quā decipitur. Nam & hic simili modo possumus dicere hunc ignorantem non tam ignorare, non tam negligere, non tam cessare, quā decipi factō aduersarij. Sed & vide quod in hanc propemodū sententiam scribit Bal. in l. quæsitum, vers. sed aduerte, ff. quand. actio de pecul. est annal. Ex quibus & illud posset dici in casu nostræ consuetudinis, si emptor hanc ignorantiam consanguineo veluti obtulerit, admitti ipsū consanguineum aut simpliciter, aut certē per restitutionem in integrum.

- 32 ¶ Idemque, si contractus venditionis fuerit simulatus aut fraudulētus, ita scilicet de pīctus, vt licet ita vt scriptus est, venerit ad notitiam consanguinei, non tamen ita vt verē gestus est: nā tunc consanguineus etiam post tempus retractui præstitutum, admittentur ad retractū: vt nūcupatim multisque ac magnis rationibus voluit Arnol. Ferro. vir certe mulus nominibus cōmendabilis, in consue. Burdig. hoc tit. de retractu, §. xv. col. ij. vers. sed si in specie. Nam vt id illi quoque addas hæc consanguinei ignorantia, fraude ac dolo emptoris illi veluti obtulsa est. Et bene faciunt, quæ dicam infra in §. seq. glo. ij. nu. 30. porro si teneas, & quinque seq.

- 33 ¶ Sed hic in dubium vocatur, quid si huiusmodi ignorantia nō ex dolo, simulatione, fraude, aut caliditate emptoris, sed cuiuspiam alterius processit ad consanguineum, & interim tempus retractus lapsus est: an tunc erit illi succurrendum. Et certe quidam text. habemus tractantes factō aut quid agend

*dolo tertij,
consanguineo illata
est.*

quid agendum est, cum dolo non contrahentium, sed alterius inciderit in contractum, aut alium actum, quos tibi congesimus supra eod. tit. §. xxiii. glo. j. nu. 8. modò, inter quos vnum compere, in l. vt. in princ. in versic. planè, ff. de eo per quem fact. erit, quem Bald. in sua Margarita, in verbo, præscriptio, versic. præscriptio si dolo, dicit sing. ad hoc, quòd si præscriptio dolo tertij sit completa, & is tertius soluendo non sit, restituitur actio, quæ præscripta est aduersus ipsam præscribentem, etiam si ipse non fuerit in dolo, quod tu diligenter nota.

*34 Ignorantia
tū demum
impedit
cursum tē-
poris, si sit
iusta, verifi-
milis, &
probabilis.*

¶ Octauum, quòd in casibus, in quibus ignorantia prodest, vt ei non currat tempus aut restituitur, intelligendum est, si modò non solum non affectata fuerit, de quo iam diximus, sed etiā sit verisimilis iusta, probabilis, non crassa, non supina, vt expressè voluit Bald. in c. licet, col. v. j. extrà de supplen. neg. Præla. & Imo. in c. vlt. charta antepenult. versicul. sed hic est aduertendum, extrà de præscript. & Rom. d. consil. cxxvij. ad fi. vbi ex hoc dicit, non esse restituendum, quempiam ob ignorantiam eius rei, cuius fama erat publica. & consil. cccxl. circa primum, in fin. vbi dicit huiusmodi ignorantiam habere vim scientiæ, per quamdam iura ibi allegata. & Francisc. Aret. in d. l. licet, C. de iure deliber. & consilio xv. reuerendissime pater, in fi. vbi de eo loquitur, qui habebat instrumentum rei, quam se dicit ignorasse, & Fel. in d. c. vigilantium, col. ij. de præscript. Philipp. Decan. l. ij. colum. ij. C. qui admit. & d. consil. cclxvij. in fin. & iterum consilio cclxvij. viso processu, etiam in fi. & consil. cccxxvj. visa in instructione, col. ij. num. 9 & consil. ccccxiij. in causa magnificorum, in fi. & Lud. Gozad. consil. viij. in hac causa, col. vlt. & consil. lxxij. videtur, col. iij. nu. 14. Et bene facit, quod scribit Alex. consil. clxij. viso processu, libr. ij. & d. consil. cxvj. col. j. lib. v. dum omnino se fundat in probabili ignorantia, & bonus text. in ca. j. §. vlt. ad fin. ibi, iusta ignorantia, tit. si de inue. inter do. & vas. lis ori.

*35 Ignorantia
crassa, &
supina pro
scientia ha-
betur, etiā
in penali-
bus, & sta-
tutis.*

¶ Et illud quidem generale est & perpetuum, vt huiusmodi ignorantia crassa & supina, pro scientia habeatur, etiam in penalibus & statutis, ex sententia gloss. nora. in cl. m. j. in verbo scienter, de consangu. & affini. & alterius gloss. in capit. j. similiter, in verbo, sciens, tit. quib. mod. feud. amit. Bald. in ipso cap. j. colum. vlt. versic. quarto quid de eo, & ibi etiam Card. Alexā. in §. item si fidelis, colum. etiam vlti. versic. quarto si vasallus, & idem Caidin. in cap. vasallus, col. ij. tit. si de feud. fuer. contro. inter dom. & agna. Et optime facit text. in leg. & si consensum, §. ignorantia, qui est j. ff. de contrahen. empt. & in leg. nec supina, ff. de iuris & facti igno. gloss. in cap. j. in verbo, ultra annum, & ibi Bald. in versicul. nisi iusta, colum. ij. & ibi quoque Marti. Laud. Jacob. Alua. & alij titu. quo temp. mil. & gloss. in cap. annotuit, in verbo, ignorantiam, extrà de elect. Et vide tex. qui huiusmodi ignorantiam diluolutam eleganter appellat, in l. cum sex, ff. de Aedil. edict.

*36 Ignorans,
cui tempus
currit an
restituatur*

¶ Nonum, & postremum quòd in casibus, in quibus tempus currit ignorantis, is tamè restituatur ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa videbitur, gl. in l. si partè, §. si per fundum, ff. quæ admo. ser. amit. & in l. si sic, in verbo, vna seruitus est. & ibi Paul. Cast. qui dicit perperuò mēti tendendum, ff. eod. tit. & in l. ij. in glo. vlt. & ibi Cyn. Bar. Bald. Sal. & alij. C. de iure emphyt. vbi Iason char. 17. ver. pro cōfirmatione accedat, dicit id ita seruari. & gl. in l. cum filius fa. §. in hac stipulatione, & ibi Dyn. Bart. Bald. qui eam dicit singu. Imol. Paul. Castren. Alexā. Soci. Iatissi me, & propè omnes, ff. de verborum oblig. & in l. j. ad finem, C. de patri. pote. Specul. tit. de præscript. §. j. ver. pone vasallus, & rursus tit. de locat. §. nunc aliqua, versic. xviij. Dynus in c. cum quis in ius, de regu. iuris, lib. vj. Bart. Angel. Alex. & alij in d. l. j. §. si quis autem, per illum text. cum glo. ff. de iurine act. iij. priua. Bart. in l. ab hostibus, §. sed quod simpliciter, ff. ex quib. cau. maior. dū allegat not. in d. l. cum filius familiars. idem Bartolus in l. Aemilus, col. ij. & ibi etiam Bald. ff. de minorib. & in l. ad diem, ff. de verborum obligat. Bald. in l. vlt. in fine. C. si penden. appellat. mors inter. & in l. vltim. C. si aduer. vendit. pig. Angel. in l. Labeo, quæ est vlt. ff. si quis testa. li. esse ius. fuer. & in l. si in sulā, in vj. fallen. regulæ negatiuæ. & ibi Imol. in viij. fallen. ff. de verborum obligat. idem Ange. in l. sed & si in conditione, §. seruus alienus, ff. de hared. instir. & in l. Pantonijs, & ibi quoque Imol. Ro. & Paul. Cast. ff. de acquiren. hared. Paul. Eleaz. Zézel. & Card. Flor. in clemen. j. de in integ. restit. Pet. Ancha. & Imol. in c. potuit, extrà de loca. idem Petr. Ancha. consil. clxxij. dominus Lazarus, in ij. dubio, & iterum consil. cccxij. viso diligenter, ante fin. Anto. consil. xxv. ad primum, col. penult. & consil. xlv. domina Orabilis, colum. vlti. & consil. lxxij. visis, ante fi. Imol. in c. pen. de dona. Rapha. Fulgo. consil. lxiiij. Franciscus, ad fi. & d. consil. cxxij. in fi. & consil. cccxiij. Titius, col. vlt. & consil. cccxxij. dominus, col. penult. versic. nouissime Panormi. in cap. j. col. vlt. de præscript. vbi id dicit singu. & in c. cum non liceat, col. v. versic. circa istam partem, eodem tit. & in c. si de terra, in fin. de priuil. & consil. xxxij. quidam, li. j. Ro. in l. qui vniuersas, §. vltimo, ff. de acquiren. hered. & in repet. l. si verò, §. de viro, in l. j. fal. ff. solu. matr. & consil. cxxvij. posito, ad fin. & consil. cccclxxvj. in casu, ante fi. Paul. Castren. cōsi. cclxxix. super primo, col. ij. in ij. dubio, lib. j. & consil. cccxvj. quòd dictus, col. ij. eo. libr. j. & cōsi. cccxj. circa, in fi. eod. lib. j. Angel. Aret. in §. rursus, in fi. Instir. de actio. vbi & id dicit sing. & in §. si quis

§. si quis agens. col. antepenul. versu. potest etiam. eod. tit. Alexand. lare. consil. lxxj. videretur. lib. j. & consil. iij. similis in iuris. col. antepenult. versu. vnde licet. lib. ij. & consil. xiiij. viso. col. iij. versu. & dato. eod. lib. ij. & consil. lxxxix. viso puncto. col. iij. eod. lib. ij. & consil. viij. visis subtilissimis. col. vlt. versu. praterea aduersus. lib. iij. & consil. lxxij. stantibus. col. iij. versu. c. & licet. lib. iij. & consil. iij. ex his. circa si. lib. v. quod repetitur consil. xj. lib. vj. & idem Alexand. consil. xlv. in causa. colum. ij. versu. modò ad propositum. eod. lib. v. & consil. ij. videretur. colum. penult. versu. posset etiam. eod. lib. v. & consil. lxxxij. reuocatur. eod. li. v. & consil. xl. viso. col. ij. lib. vj. & consil. lxxvj. in causa. colum. vlt. versu. tertio principaliter. lib. vij. Franc. Aret. qui & id dicit singu. in l. licet. C. de iure delibe. Bald. à Barto. in tractatu douum. in ij. parte xj. partis princip. char. 17. ante xvj. differentiam. Capol. in tracta. feruntur vrb. pra. d. tit. xxiiij. col. iij. Calca. consil. xxvi. prima. col. vlt. & consil. lxxiij. quòd dictis. col. xij. versu. sed ad fortificationem. Barb. consil. viii. scribitur. colum. iij. versu. venio nunc ad secundum. lib. j. & consil. sequent. supremi. col. iij. eod. lib. j. & consil. xlvj. scripsit. col. vij. versu. praterea facit. lib. ij. & consil. i. praeclarè. colum. iij. eod. lib. ij. Corne. consil. xxij. in hac. col. penult. versu. respondetur. lib. j. & consil. c. consuluit. eod. lib. j. & consil. clxiiij. in princip. lib. ij. & consil. sequen. circa. colum. vj. versu. & propter hoc. & consil. ccxix. ex duplici. col. vj. versu. circa quam. eod. lib. ij. & consil. clxviij. in hac. colum. penult. versu. cum ergo. lib. iij. & consil. clxxxiiij. super hac. colum. vlt. versu. si autem ignorauit. eod. lib. iij. & consil. excv. circa. col. vlt. versu. denuntiandum est. eod. lib. iij. Guid. Pap. consil. lxxxviij. attendant. colum. vlt. Philip. Deci. consil. cxxxvj. consilium. in iij. eodemque lib. d. ub. & consil. cclxviij. non excidit. colum. vlt. Franc. Balb. in tracta. Praescrip. in xxix. q. iij. partis. iij. item partis princip. Hippo. Masili. in l. qui ignorans. colum. iij. ff. de falsis. & consil. xcix. largi. col. iij. versu. quimmo.

- 37 ¶ Et id quoque ex multorum sententia procedit non solum in prescriptione longi temporis, sed & (quod maxime te scire volui) longissimi. xxx. vel xl. anno. Quod & nonnulli eorum, quos tu praecitauimus, additi uult. & praterea glo. in l. sicut. in verbo, militia, & ibi Ray. Forli. C. de praescrip. xxx. vel xl. ann. Angei. in d. l. annus. ff. de calum. & consil. ccxvj. ex themate, ad fin. lmo. in repet. c. vlti. charta antepenult. versu. sed hic est aduertendum, extra de praescrip. Panor. in cap. vigilanti. col. vlt. & ibi Fel. col. j. eodem titu. ubi loquuntur in casu illius cap. quod loquitur de praescriptione xxx. vel xl. ann. Rom. consil. ccxiiij. primum dubium. col. iij. penult. versu. vltimò dici potest: & consil. cxlix. conclusionem. in fin. ubi id dicit singu. & consil. clxvj. viso. colum. penult. versu. secundò quia ex generali. Paul. Castren. consil. clxxxj. notandum est. colum. j. versu. secundò loco. lib. ij. & consil. ccccxix. ad euideniam. colum. j. eod. lib. ij. Rapha. Co. consilio cxlvj. domina. colum. vlt. & latissimè Alexand. consil. vij. videretur. per totum. lib. j. & consilio lxxxiiij. in causa vertente. colum. ij. versu. tertio quia dicimus. eodem lib. j. & consil. clxix. viso. colum. penult. versu. quod autem. & iterum versu. non obstat. quòd aduersus. eod. lib. ij. & consilio lxxij. stantibus. col. iij. versu. plus dico. lib. iij. quod repetitur consilio xxxix. lib. vj. & idem Alexand. consil. cxvj. perspectis. colum. j. in fin. li. v. ubi & hanc dicit esse communem opinionem. à qua in iudicando non est discedendum. & consil. lxxvj. viso processu. col. ij. versu. & posito. eod. lib. vj. ubi & hanc dicit communem. & consil. cl. viso themate. col. ij. lib. vj. Socin. consilio lxxxvj. in causa communis. in fine lib. j. ubi hanc quoque dicit communem. quod consilium repetitum est consil. clxvj. lib. ij. idem Socin. consil. lxxx. in quaestione. col. vlt. lib. iij. ubi item dicit communem. etiam in praescriptione xl. ann. & consil. cvj. libenti. col. 2. eod. lib. iij. & consil. lxxvj. viso. col. vlt. lib. iij. Iason qui id dicit singu. consil. cxvij. contra. in fin. lib. iij. Caro. Rui. loquens etiam in praescrip. xl. ann. consil. cxl. viso. colum. vlt. num. 17. lib. ij. Matth. Afflict. deci. Neap. xxxvj. quaedam Altruda: ubi ita dicit fuisse decusum in sacro (quod appellat) consil. Neapolitano. & iterum decusum. ccccxix. dicta. per totum. ubi & alios multos allegat. & in constitut. Siciliz incip. consuetudinem. colum. penult. versu. an autem ignorantia. Stephan. Bertrand. consilio xxxj. quamuis. col. j. versu. ad tertium. lib. iij. & consil. xv. ex themate. col. xj. in vj. dubio. lib. iij. ubi & hanc dicit communem. & consilio xlij. viso. colum. vj. versu. praterea necetiam. lib. iij. Philip. Deci. consil. xxxvj. cuius superscrip. est. exemplum instrumenti. col. vlt. Alciat. lib. de verb. signifi. chart. vlti.

- 38 ¶ Contrariū tamen in hac praescriptione longissimi temporis xxx. vel xl. anno. tenuit Ang. sibi contrarius. in d. l. sicut. ad fin. C. de praescrip. xxx. vel xl. anno. in quibusdam lect. & Pet. Ancha. consil. clxx. principaliter. per totum. Alex. sibi item contrarius in l. ij. §. Labeo. ad fin. ff. de acquir. possess. ubi loquitur de praescriptione xl. anno. & tamen quodammodo nutat: sed asseueratius firmitat consilio clj. viso themate. in fin. lib. ij. & consilio clxij. viso processu. col. vlt. versu. secundò non deberet. eod. lib. ij. Franc. Aret. in l. qui vniuersas. §. vlt. colum. iij. ff. de acquirend. possess. & consil. ciij. breuitas. col. j. & ij. ubi tamen distinguit inter praescriptionem xxx. vel xl. anno. ut scilicet aduersus praescrip. xxx. ann. detur restituito. nò autè aduersus xl. Soci. sibi quoque contrarius in d. l. cum filiis familiaribus. §. in hac stipulatione. col. iij. versu. & hoc. postremo. cū multis sequentibus.

Quid autē in praescriptione longissimi temporis.

Decedere.

ribus, vsque ad fin. illius §. ff. de verborum obligatio. vbi hanc rem latissimè omnium tractat. & consi. clxiii. vifa bulla, in fin. lib. ij. & consi. cxv. sub iur. col. iij. vers. quarto ista opin. eodem lib. ij. vbi dicit, quòd licet id sit dubium in præscripto. xxx. anno. nullum tamen est in xl. & consi. cccix. capio, col. vlti. versic. præterea præscriptio, eodem lib. ij. Barba. consi. xli. illud affectum, col. xij. num. 17. & sequent. libro primo. Franci. Cui. tenior consi. lxxxij. eodèmq. penul. Deus pius, col. iij. versic. attamen in casu. lafon consi. ccix. vera, col. penult. versic. non obit. etià illud, lib. ij. vbi & illam facit differentiam xxx. & xl. anno. Philip. Deci. qui eandem distinctionem facit consi. xxix. cuius superscrip. est, an detur restitutio: quem omnino vide, hanc quoque rem latissimè tractantem. & consi. cccclxv. iuridicum, col. ij. vers. & vltius, vbi hanc dicit esse communem, & consi. cccclxij. quod suprà, in princ. Ant. Rube. qui similiter distinguit consi. xij. vifis, col. vj. vers. præmissis, & consi. lvj. circa dubitationes, col. ij. & consi. xcvi. circa, per totum. Stepha. Bertrand. ita quoq; distinguens consi. cxxxix. cum supponatur. per totum, lib. ij. Ludo. Goza. consi. viij. in hac causa, col. vlt. loquens tantum in præscriptione xl. ann. & iterum consi. lvj. circa primum, col. iij. nu. ii. vbi hanc dicit esse communem opin. & Igneus in l. iij. §. si conditioni, quem legit cum l. qui posthumos, num. 126. ff. de S. C. Sylia.

39 ¶ Quæ sententia his rationibus adiuvatur. Nam text. in d. l. sicut, dicit, quòd absentia non defendit aduersus eam præscriptionem longissimi temporis. Deinde text. in l. omnes, co. tit. dicit talem præscriptionem præbere plenissimam unionem siue securitatem: quam dictionem expendit Sal. in d. l. sicut, col. j. dum dicit, pondera, plenissimam in superlatiuo: quod ponit rem in termino, vltra quem non est progressus. Hæc ille. Cæterum dicitur Plenissima securitas, quando non potest peti restitutio in integrum, vt not. gl. in l. ait Pretor, §. permittitur, in verbo. Plenissima imputandum, ff. de minori. Sicut & Plenissima liberatio, quando de nullo obstaculo potest questio refricari. l. j. & ij. iuncta gl. & ibi Bal. C. si aduer. solu. & Ange. consi. cclvj. Guido, col. iij. Quin securitas, simpliciter ea dicitur, quæ nullo modo expugnari potest, vt dicit Bal. in d. l. j. in fin. C. si aduer. solu.

40 ¶ Præterea dicitur in l. vlt. C. de fund. patri. li. xj. quòd qui fundum patrimoniale xl. annis possederit, nullam actionem, aut molestiam, aut inquietudinem formidare debet. Molestia autem inferitur, cum quis iudicialiter vexatur, §. j. in verbo, molestus, in Authen. de fideiul. & l. j. & ibi Bald. C. de nudi. Paul. Castr. consi. ccuij. præsupposito, col. ij. lib. j. Sed & illa dictio, actionem, simpliciter prolata comprehendit officium iudicis, quod competit ad restitutionem in integrum, l. actionis verbo, & ibi gloss. ff. de verbo. signific. & l. pecuniar. verbum, in fin. eod. tit. & l. actionis verbum, ff. de act. & oblig. & l. quòd si minor, §. vlti. ff. de minori. Bart. Bal. & alij in l. j. ff. de iurisd. omn. iudi. cum simil. nam & omne remedium comprehendit, eleganter, in prin. & ibi Bal. in j. nota. ff. de dol. mal. Sublata igitur perd. l. vlt. omni actione, cæsetur sublata & in integrum restitutio, & quoduis aliud remedium. Cui adde tex. in c. ad aures, in fin. extrà de præscri. vbi præscriptio xl. ann. omnem prorsus actionem excludit. & text. in c. volumus, xvj. q. iij. cum dicitur, sed queriem eorum inconcussam omnibus modis procurare: & in l. j. C. si aduer. vendi. vbi verbum controuersia, quod nò longè distat à verbo, molestia, inquietis siue inquietudinis, quibus vitur d. l. vlt. comprehendit etiam restitutionem in integrum, vt qui promiserit nullam se controuersiam moturum, non possit in integrum restitui, vt ibi probatur.

41 ¶ Et quòd per xxx. annos tollatur officiū quoque iudicis, quod vt diximus cōpetit ad restitutionem in integrum, tenet glo. in d. l. sicut, in verbo persecutione, & ibi Bart. in prin. Bal. qui eam dicit sing. Sal. & Ang. C. de præscri. xxx. vel xl. an. & alia gl. in l. querela, in gl. j. C. de fal. Oldra. consi. clvj. primum in vlt. dubio. Bar. qui limitat, in l. Prætor ait, §. vlt. & ibi quoq; Imo. Ro. & latè lafon, ff. de oper. no. nunti. idem Bart. in l. si societatem, §. arbitrorum, col. iij. versic. quæro infra, ff. pro socio. Bald. in l. ij. col. ij. vers. modò quæro, C. de except. rei iudic. vbi & illam priorè glo. dicit singu. & in l. vlt. col. vj. vers. quæro vsque ad quod tempus, C. de contrahend. empti. & in l. data, col. antepenul. vers. sed quid si bannitus, C. qui accus. poss. & in c. quintaualis, col. iij. vers. quæro igitur infra, & iterum col. vlt. vers. & not. quòd sicut, extrà de iureiur. & consi. cxlij. dominantibus, post medium, li. j. & consi. cccxij. vtrum post xxx. annos, eod. lib. j. & consi. cccxvj. dubitatur, in princ. eod. lib. j. & consi. cccxlj. super eo quod quaritur, col. vlt. eod. lib. j. & consi. cccex. primò videndum est, circa medium, lib. iij. & consi. clxxxix. punctus, quaritur si filia, li. v. Anto. consi. xxvj. ad primum, col. iij. in ij. dubio. Io. Plat. in l. qui grauatos, in ij. notab. C. de censib. & censu. lib. xj. Corne. consi. cclxij. in hac colum. ij. lib. iij. M. auzæ. Afflict. deci. Neapo. cclxv. magnifici, ad fin. Philip. Deci. consi. cclxvj. non excidit, col. ij. versic. venio igitur & consi. cclxij. vltio processu, col. v. vers. & hoc procedit.

42 ¶ Nisi ad omnia hæc respondeas, per huiusmodi verba generalia (nò inquietari, nò molestari, controuersiam non moueri) & similia, nò tolli speciale priuilegium restitutionis in integrum, ex sententia

sententia gl. in c. coram, extra de in integ. restit. quam ita intelligunt & dicunt not. Fran. Aret. conf. ciij. breuitas, col. ij. vers. venio nunc ad secundum, & con. clxj. in praesenti, col. ij. ver. confirmatur ista responsio, & Soci. conf. cliij. quod est primum ij. lib. incip. pulchra, col. x. vers. confirmatur ista responsio. additque vterque rationem: quia per leges generales non videtur auferri privilegium speciale in iure concessum. l. Decurionibus, & ibi Bart. C. de Silentii. lib. xj. & Bal. in j. constit. C. & in c. j. in fi. tit. quo temp. mil. cum aliis multis concord. à me traditis supra eo. §. j. in verbo, *ou equipollent à vente*, quæ est gl. xliij. nu. 140. & id quidem, & supra ti. omnium huius volu. xix. qui est de *prescriptions*, §. j. gloss. x. in verbo, *ou autres personnes privilégiées*. post princ. Ego tamen eam gloss. in d. c. coram, reperire non potui, vixque ei sententia accederem, quando facilius tollatur remedium, quod iure speciali competit, cuiusmodi est restitutio in integrum, quam quod de iure communi, vt actiones ordinariæ, l. eius militis, §. j. & ibi Doct. ff. de mili. testa. cum simi. Nec etiam per hanc responsionem tollitur, quod supra diximus de actione & officio iudicis.

restitutio nō tollitur, per ea verba generalia.

- 43 ¶ Quid, quod sunt, qui etiam in prescriptione longi temporis negat ignorantem simpliciter restitui, sed tum demum tantum, si ignorantia procedat ex alia iusta causa: & inter hos Bal. in l. j. in xxiiij. oppo. C. qui admittit. per tex. in l. vlt. C. de presc. long. temp. cum dicitur, Nulla scientia, vel ignorantia expectanda. Et sequitur Pet. Ancha. d. conf. clxx. col. ij. vbi dicit, quod si ea l. intelligatur, vt ipso iure curat tempus ignoranti, sed possit restitui, esset imponere legē verbis. Ponderatque etiam, quod in d. l. post ea verba supra adducta, sequitur in hunc modum. Ne altera dubitationis inextricabilis oriatur occasio, &c. Nam si admitteretur restitutio in integrum, semper esset dubitatio inextricabilis, essentque perpetuo dominia in incerto, contra l. bono publico, ff. de vfuca. Sed & hac parte sequitur Raph. Fulg. in d. l. cum filius fa. §. in hac stipulatione, ff. de verb. oblig. Alexand. d. conf. clxij. viso processu, col. j. lib. ij. Barb. conf. xli. illud afferam, col. xij. vers. item posito, lib. ij. & Fran. Curt. senior d. conf. lxxxij. Deus, col. ij. vers. & si forte.

Qui negat ignorantiam restitui, etiam in prescriptione longi temporis.

- 44 ¶ Sed communiter hæc opi. reiicitur, adeoque prior recipitur. vt si post completā prescriptionem temporis, transierit quadriennium, quod datur petendæ restitutioni, ex l. vlt. C. de temp. in inte. rest. & c. j. extra de in integ. restitui. lib. vj. tamen si is, contra quem prescriptum est, habuerit probabile causam ignorantiam illius quadriennij, adhuc restituitur, etiā si fluxerit tempus cōtutatum annorū. Nec enim illud tempus quadriennij currit, nisi à tempore scientiæ, per d. l. vlt. Et ita nuncupatum voluit Bald. qui dicit menti tenendum, in d. l. falsam, C. si ex fals. allega. & idem Bal. tamen sine mentione centū annorum, conf. cccxxv. Barptolomæus, lib. j. Cardin. Flor. post Zenzel. & Io. Ligna. in cle. j. in xxv. q. de resti. in inte. Pau. Cast. in l. vlt. C. de dol. mal. Pano. qui ad hoc multa allegat, in c. j. in fi. de prescri. & conf. xxxij. casus contingentia, col. vlt. lib. j. Alex. sibi contrarius, d. conf. lxxj. col. vlt. vers. nec obstat quod lapsum, lib. j. vbi & illud de centū annis tradit. & d. conf. lxxxij. col. ij. eo. lib. j. & d. conf. iij. col. vlt. vers. nec obstat si diceretur, lib. ij. & conf. lxxxix. viso puncto. colum. iij. vers. ficu. & tempus petendi, eodem lib. ij. & d. conf. clxix. ad fin. lib. iij. vbi etiam loquitur de centum annis, & con. lxxix. in causa & lite. col. ij. vers. vnum tamen rememoror, lib. iij. vbi & illud tenet de centum annis, cum allegat. Bal. vbi supra, & dicit præterea id tempus nunquam currere. & idem Alex. conf. j. ponderatis, col. iij. lib. iij. & conf. xxxix. stantibus, col. v. vers. nec obstat si diceretur, eod. lib. iij. quod repetitur conf. lxxij. libro vj. idem & Alex. d. conf. cxvj. lib. v. & d. conf. cl. col. ij. vers. non obstat si diceretur, lib. viij. & conf. l. ccvij. domine Alexander, col. vlt. eod. lib. vij. Corne. d. conf. xxij. colum. penult. lib. j. & d. conf. clxiiij. circa medium, lib. ij. & d. conf. clxv. col. vj. eo. lib. ij. vbi tamen non admittit quod dictum est de centum annis, & d. conf. ccxix. col. vij. vers. nec obstat si dicatur, lib. ij. & conf. lxxxvij. circa primum, col. j. vers. & quod non presumatur, lib. iij. & d. con. ccxliij. videtur in hac. colum. ij. vers. hic tamen non obstat. lib. iij. vbi hæc ita intelligit, vt licet quadriennium nō currat ignorantiam, tamen aduersus ius petendi restitutionē prescribatur spatio xxx. vel xl. ann. per d. l. sicut, in d. verbo, persecutione, quo officii iudicis continetur, vt etiam supra diximus. Soci. con. lxxx. in quaestione, col. vlt. lib. iij. Ias. in auth. quas actiones. col. penult. C. de sacro. eccle. & in §. rursus, num. 74. Insti. de act. vbi tamen dubitat an illud verum sit, sed si verū sit (inquit) est in actu practico notabilissimum. Franc. Balb. qui & illud dicit de centum annis, in tracta. Prescriptio. num. in xxix. q. princ. iij. partis, iij. item partis princip. numero 99. & iterum in ij. casu j. partis vj. eiusdemque vlt. partis princip. in fin. Catel. Contra, qui idem quoque tradit, & sing. dicit memor. incip. restitutionis, & iterum memor. incip. tempus restitutionis. Stepha. Bertran. d. conf. cccj. lib. iij. vbi & illud dicit de centum annis. Phil. Dec. d. conf. xxxvj. vbi & illud quoque affirmat: & conf. cccxxxvj. visa instructione, col. ij. nu. 9. Gerar. à Petra, sing. xvij. nora diligenter, colum. penult. vers. sed vnum perpetuū: vbi & id lingu. dicit. & Hippo. Marfi. qui & illud de centum annis asserit, d. conf. xvij. col. v. & conf. lxxxvij. in presentia, col. ij. & in d. l. qui ignoras, col. ij. vers. & vltra prædicta, ff. de fals. & in l. qui falsam, col. xj. vers. item vltra præmissa, eod. tit. & sing. d. lxxij. multa & quàm plurima. & Io. Crot. in repet. l. filius fa. §. diui, char. io. col. iij.

An quadriennij tempus, quod datur ad restitutionem, currit ignorantiam. Et an ignoras contra illud restituitur.

verſi. ſexta & vltima ſit conſuſio. ff. de lega. j. Sed id vix apud nos recipiatur, & optimo iure: nullus enim omnino certus & ſecurus eſſe poſſet rerum ſuarum, vel optimæ fidei poſſeſſor.

45 ¶ Porro quantum ad caſum noſtræ conſuetudinis (vt tandem ad eum redeamus ex longis illis diuerticulis, ſi ea diuerticula dicenda ſunt) eo iure vtimur, vt non admittatur reſtitutio in integrum prætextu ignorantia. Id que optima ratione: tum ob id, quod ſcriptum eſt à Bald. in d. l. j. in xxij. oppo. C. qui admit. quod vbi lex vel ſtatutum facit mentionē de his, quibus conceditur reſtitutio de lure cōmuni, eis tunc non conceditur, cum ſimi. à me adductis, ſuprà eod. §. gloſſ. ij. in verbo, *mineurs*, nu. 6. nam & in ſimili. Tum quod conſanguineus veniens ad reſtractum, certat de lucro captando, non de damno vitando: ideoque eius ignorantia ſibi prodeſſe non poteſt, per l. ſi quis in graui, §. vtrum, & ibi Bar. ff. de S. C. Sylla. cum concord. à nobis quoque adductis ſuprà, hac eadem gl. nu. 26. quantum quod ignorantia. Tum denique, quod minor in hoc caſu non reſtituitur, vt latè diximus & probauimus ſuprà in eadem gloſſ. in verbo, *mineurs*, numero 4. igitur, & multis ſeq. Ex quo & illud conſeſum conſequitur nec ignorantem quoque reſtitui.

46 ¶ Nam minores plus habent fauoris & priuilegij ad ſummouēdas temporum præſcriptiones, quàm ignorantes, aut abſentes. Regulariter enim tēpus non currit contra minores, l. vlt. C. in quibus cau. in integ. reſti. non eſt neceſ. & diximus in d. gl. ij. At è diuerſo regulariter currit contra ignorantes & abſentes: licet aliquando reſtituantur, vt ſuprà hac eadē glo. diximus. Ideoq; dicit gl. in l. nec non, §. q̄eis, in verbo, non prohibeant, ff. ex quib. cau. maio. valere argumentū illud, non ſubueniri minori, ergo nec maiori, in quibus caſibus maiori aliàs ſubuenitur. & nemo ſcribentium eo in loco improbat, tanquam ſequi omnes videantur, ex doctrina gloſ. ab omnibus commendata, in l. inter omnes, in princ. ff. qui ſatiſd. cog. quę interpretatur ea verba. Inter omnes conuenit, id eſt, nullus diſſentit. & eſt optimus tex. atque ea glo. multò clarior in eam ſententiā, in litem q̄ Sabinus, in fi. ff. de har. inſti. cūm dicitur, Vt Labeo ſcripſit, nec Ariſto, vel Paulus, vt pote probabile, notat: licet nullus, niſi me fallit memoria, eū tex. ad hoc hactenus allegauit. Alias autem qui non improbat, probare cenſetur. glo. in l. j. §. p̄na, ff. de libe. agno. per eum text. & alios. Sed vt redeamus, eam gloſ. in dicto §. quod eis, pro ea ſententia expreſſim ac veluti verbis conceptis ſequitur Bald. in l. is qui, in priore loco lectu. eodem titul. ex quibus cau. maio. & Rapha. Co. in l. cūm quidam, ff. de acqui. har. & Franc. Aret. qui eam dicit ſingul. d. conſ. ciij. breuitas, col. ij. in ij. duboi. Alex. qui eam dicit valde not. in l. de die, §. vlti. col. j. verſic. & quando aliquid, ff. qui ſatiſdare cogan. & in l. ſi finita, §. Iulianus, col. xxv. verſiculo, in quantum autem, ff. de damno infecto.

47 ¶ Et in hanc quoque ſententiā optimè facit tex. in l. inter maiores, quæ eſt vlt. ff. de in integ. reſtit. vbi minores legitime deſenſi reſtituuntur ad integrā cauſam, abſentes verò etiā reipub. cauſa legitime quoque deſenſi, non niſi ad appellandum reſtituuntur. Ex quo not. Bal. in princ. j. lectu. quod fortius eſt beneficium ætatis, quàm militiæ vel abſentiæ cauſa reipublicæ. Id q̄ etiam voluit Bald. ipſe in l. in contractibus, in prin. in ij. not. per illum text. C. de non numer. pecu. & in l. ſi infanti, col. v. verſiculo, ſecundò quarto, & ibi etiam Alex. paulò ante ſi. C. de iure delibe. vbi ad d. Bal. rationem quod ætas habet in ſecauſam naturalē, ignorantia accidentalem. & idem Bal. conſ. cccj. in primis. lib. iij. & conſ. lxxxvij. ſuper primo. eo. lib. iij. & Franc. Aret. in l. ij. §. Labeo, col. j. & ibi laſon colum. penul. ff. de acqui. poſſeſ. idem Aret. in d. l. cūm quidam, in princ. col. vlti. ff. de acquiren. hare. & in l. Pantoniſ, col. vlti. eo. tit. vbi & hoc multis probat, & conſ. lxxvj. diligenter, colum. v. verſiculo, ſecundò hoc probatur. & d. conſ. ciij. & conſilio clxj. in præſenti, col. ij. verſiculo, ſecundò principaliter, & Corne. conſ. xlviij. de pluribus, col. iij. verſiculo, conſequenter, lib. ij. Socin. in l. qui duos, col. vj. verſiculo, circa tertium, & iterum col. ſeq. verſic. ego autem, ff. de reb. dub. & conſ. clij. pulchra, col. ix. verſi. conſequenter, lib. ij. niſi id conſi. ſit Maria. patris iplius, & conſ. clxxvij. ſuprà ſcripti, col. iij. verſic. tertio reſponderetur, & col. ſeq. verſic. præterea ſi fingitur, eod. lib. ij. Franc. Curt. ſenior, conſ. lix. Chriſti, & c. ſuper præmiſſa, colum. iij. verſi. quarto. vbi dicit hanc eſſe communem opin. Alter Franc. Cur. iunior, conſ. xvij. memoria, col. iij. verſi. quarto principali, & Caro. Rui. con. cxcix. leſu Chriſti, col. iij. nu. 4. lib. j.

48 ¶ Et faciunt not. per Iaco. Aret. Cy. & Bart. in d. l. qui duos, de reb. dub. cum aliis enncor. citatis à Soci. d. conſ. liij. in illa quæſti. vtrum hæreditas non adita à minore, tranſmittatur ad hæredes: & quod ex cæbriori noſtrorum ſententia non admittitur reſtitutio ex capite ignorantie aduerſus præſcriptionem xl. ann. vt diximus ſuprà in hac eadem glo. nu. 38. contrarium tamen. Verū admittitur ex capite minoris ætatis, vt per omnes in d. l. vlt. C. in quib. cauſ. in integ. reſti. non eſt neceſ. & gloſ. in d. l. ſicut, in verbo, ſeruanda ſunt, C. de præſcript. xxx. vel xl. ann. & Soc. conſ. cccxcix. capio primum, paulò ante ſi. lib. ij. Facit item tex. à nemine in hāc rem citatus, in l. in cauſa,

49 ¶ Quamquam non ignoro alios fuisse in ea sententia, vt fauorabilior, faciliusque restituenda sit absentia, siue ignorantia, quam minor ætas: quia scilicet restitutio, quæ illis cõpetit, est fundata de iure communi & generali, quod competit omnibus: hæc autẽ de iure magis speciali, cum solis minoribus cõperat. Ea autẽ quæ inducuntur iure speciali siue singulari, sunt magis odiosa & restringenda, quam ea quæ adhærrent iuri cõmuni. Ius singulare, & l. quod verò contra, ff. de legib. Et Ius cõmune magis extenditur, quã singulare, l. eius militis, §. militia missus. ff. de testa. mili. & not. gl. in l. j. C. si aduers. vend. Et id certè, quod diximus, fauorabiliore esse absentiam, quàm atatem voluerunt gl. sibi contraria, Alberic. & Bald. sibi item cõtrarius, in l. si qua militis, in princ. ff. ex quibus causis maior. per text. ibi, iuncta l. auxilium, ff. de minoribus. Nã in posteriori loco in delictis currit iunioribus tempus accusationi præstitutũ: in priori autẽ non currit maioribus absentibus. Quod & ex illis tex. expendit alia gl. in c. licet in glos. prima, circa medium, extrã de accus. Et in ea quoque opin. fuit alia item glo. in dicta l. cum quidã, in princ. in verbo, aberat, in fi. & ibi quoque Jacob. Ra. Bald. Pau. Castren. Alex. & Iason sibi etiam contrarius, ff. de acquir. hæc. & glo. in l. iij. §. sed utrũ, in verbo, & non puto, ff. de minori. & in l. si quis instituat, §. j. in gl. j. ff. de hæc. in sti. Signo. cons. clxxvij. pater, col. j. & ij. licet non omnino firmer. & Sal. in l. j. C. de testi. mili. Rapha. Fulgo. cons. lxxxv. in proposita, col. j. alter Raph. Co. cons. lxxiij. quia superius, col. iij. & cons. cxxix. nobilis, col. vlti. & consil. cxlvij. domina, col. vlt. & Maria. cons. cliij. pulchra, col. vlt. vers. vj. lib. ij.

10 ¶ Et hanc opin. confirmat q. voluerunt Dy. Bart. & alij in l. cum filiusfamilias, §. in hac stipulatione, ff. de verb. obli. q. licet heredi minori non succurratur ratione minoris ætatis, in casu illius l. & l. ij. C. si aduer. vend. pign. & l. apud Iulianū, ff. ex quib. cau. in posses. eat. ramē ei subuenitur propter ignorantiam, ex clausula, Si qua mihi iusta causa videbitur. Quod & voluerūt alij multi relati ab Alex. & Iasonē ibi, qui quidem Alex. & Ias. nituntur has diuersas sententias concordare: vt etiam facit idem Iason in l. non quocunque, §. si ex bonis, col. ij. versic. sed licet Bart. ff. de leg. ij. vt scilicet prior opin. procedat, vbi persona minoris consideratur, vt quia aliquid gestum est cum eo. Secus vbi non habetur in consideratione, vt quia nihil cum eo est gestum, quia obligatio sumpti initium à defuncto maiore: & tunc procedit posterior opi. quod dicunt probari ex dicta l. ij. iunctis ibi not. à Bart. C. si aduers. vendi. pigno.

¶ Et quicquid sit de ea re, non video d.l. si qua militi, ff. ex quib. cau. maio. iuncta d.l. auxilium, De eadere
de minori, quæ sunt veluti prora & puppis posterioris sententiæ, aliquid faciant pro ea, & contra
priorẽ sententiã: quia quod ibi dicitur, non facit maior favor ignorantie, quàm æta-
tis, sed quia tempora ad accufandum sua propria natura sunt vilia: vt etiam dicunt glo. A. lb.
& Bald. ibi, ideo non concurrunt ignorantanti vel impedito, vt plenè not. per glof. & Doct. in rub. ff.
de diuer. & tempor. præfcript. Minori autem adulto non succurritur, tanquam ignorantanti, aut
impedito: sed quia omisit ius suum ex sua facilitate, vel dolo ad uerfarij. quod bene animadu-
erit Franc. Aret. in d. l. cum quidam. & d. conf. ciij. & Franc. Curt. senior, d. confil. lix. qui & ipsi
aliter quoque respondent ad dd. ll. vt videre poteris apud illos. Vt tamen illud non omittas,
d. l. si qua militi, loqui de milite, & eo quidem absente causa reipublica, non autem simplici-
ter absente. Illud autem minime dubium est, magis faueri militi, quàm minori, in huiusce-
modi rebus. illi enim ipso iure, huic per in integrum restitutionem succurritur: vt per Bart. &
alios in l. j. c. de iuris & fact. igno. & lafon confil. clix. super facto, columna penul. verificat. ltimò
accedat lib. ij.

¶ Vnum tamen illud non omiserim, quod à Bald. not. scriptum est in c. j. ad fin. tit. quo temp. *Ignoranti*
 mil. tempora currere ignorantia ad exonerationem ipsius, non etiam ad onerationem, per text. *currit tem*
 in d. l. genero. ff. de his qui not. inf. ubi marito mortuo tempus luctus currit vxori ignorantia, *pus ad eius*
 ita vsq. post legimum tempus cognouerit, ipso die & sumit lugubria, & deponit. De quo & *exoneratio*
 tu vide Bart. l. iij. Bald. & ceteros ibi.

S. XXXVI. IDEM QVE POSTREMVVS.

AN DE RETRAICT baillé par la coustume court
du iour que l'acquisition sera notifiée au greffe^a de la iurisdic-
bb 2

tion en laquelle l'heritage acquis est situé & assis.^b Et à ceste fin sera tenu le greffier faire registre de ladicte notification.

ANNVS retractus à consuetudine præstitutus currit à die acquisitionis notificata apud acta^a iurisdictionis, in qua situm est hæredium quasitum^b. Eamque ob causam actuarius tenebitur in acta huiusmodi notificationem referre.

COVRT GLOSSA I.

*Consuetudines, cur-
sus tempo-
ris retrac-
tus.*

EX maiori parte consuetudinū Franciæ tempus retractus non currit, nisi à tempore traditionis siue possessionis apprehensæ, cum res nō est nobilis: aut à tempore homagij, quod vocant, siue inuestituræ, quam etiam appellant, cum est nobilis: licet alicubi aliter: vt hæc omnia videre licet apud Parisienses ca. clxxij. & sequen. Meldenses, c. lxxxvij. & sequen. vbi tamē paulo aliter distinguitur. Victoriacenses, cap. cxxvj. Monstrolenses, cap. lxxij. Belquerenses, cap. xij. Carnutenenses, cap. lxxvij. Burdigalenses cap. iij. Aurelianenses, cap. cclxxvj. & duobus sequent. Andegauenses, ca. cccxlvi. Turonenses, cap. huius tit. de retractu, j. & iij. Borbonienses, cap. cccxxij. Aruernienses, hoc eo. ut. cap. j. Artesienses, c. lxxxij. Morinenses, cap. xvij. Melodunenses, c. xxij. & cap. xxx. Blesenses, cap. cxcij. Bituricenses, hoc quoque tit. ca. j. Trecentenses, cap. cxliij. Caluimontenses, cap. xij. Ambianenses, ca. xlvij. Altimarchienses, cap. cclvj. Marchienses, cap. cclxij. q. est iij. huius titu. vbi scribitur, non satis esse, vt interueniat constitutum, aut alia fida traditio. In comitatu Burgundia, cap. reachapz. §. j. Niuernenses, hoc quoque titu. §. j. Valesienses hoc item tit. §. j. qui est omnium lxxxij. Laudunenses, & ceteros Veromandienses, iij. partis titu. viij. §. v. qui est lxxxix. totius illius iij. partis. De quo etiam aliquid per Bened. in repet. cap. Raynuttus, in verbo, & vxorē nomine Adalassiam, nu. 552. de testa. & latissimē per D. Boerij dec. cxij. an tempus: vbi declarat, an tunc sufficeret possessio facta per constitutum tradita, vt ibi videre poteris. In nonnullis tamen locis est omnino similis consuetudo huic nostre, videlicet apud Engolismenses, cap. lxxx. Rochelenses, ca. xxxij. Sanctones Angeriacos, cap. l. nisi quod aliquid additur, vt ibi videre licet.

² ¶ Sed hic aliquid posset esse dubij, an id tempus anni non currat ante huiusmodi notificationem: neque enim expresse dicitur, quod non currat, sed tantum tacite, argumēto scilicet à contrario sensu, quod posset videri hic non habere locum aduersus aliud caput huius tituli, scilicet §. j. vbi statuitur, consanguineum posse intra annum venditionis venire ad retractu. Nam id argumentum non sumitur ad correctionem alterius statuti, vt de legibus dicit glo. in l. cōuenticula. in princ. C. de epis. & cleri. & in c. significasti, in glo. magna, ad medium, extra de for. compe. & in cap. j. in glo. ij. de arat. & qual. lib. vj. cum aliis multis concord. adductis à Reccentioribus in l. j. ff. de offi. eius cui man. est iurisdic. Et certe scio in simili statuto huic nostro, videlicet Sanctonū, d. cap. l. à nobis supra citato, cum huius dubij cōtrouersia esset inter Christophorum à Laurentia dominum de Clayes, & Ioannem Corliu. aduocatum in Senatu Parisiensi: is Senatus censuit, antequam procederetur ad iudicium eius causæ, causidicos eius regionis interrogati, an obseruatum antea fuisset, vt ex huiusmodi consuetudine, tempus non nisi à tempore huius notificationis curreret, in idque ab eodem Senatu delegatus sum.

³ ¶ Et ego scio hic semper obseruatum fuisse pro re quidem indubitata, vt curreret tempus retractu ante hanc notificationem. & ita semper intellecta fuit hæc nostra cōsuetudo. & quidē iure optimo. nam ad quid aliud facta esset, quam vt præstitueret initium huic tempori: & quidnam aliud operaretur, si id non faceret: & certe nihil, sed esset omnino superflua, atque superuacanea. Ideo etiam ad correctionem posset sumi huiusmodi argumentum à contrario sensu, ex sententia glo. in l. nulla, C. de episcop. & cleric. & Bar. in l. obseruare, §. profici sci, in iij. ques. ad fin. ff. de offi. Proconsu. cum aliis quoque multis concord. congestis à Iaso. in d. l. j. nu. 50. ff. de offi. eius cui mand. est iuris. Ceterum hanc consuetudinem ita intelligendo, vt diximus, non tam corrigere est d. §. j. quam declarare, vt scilicet consanguineus venire debeat intra annum venditionis, vt ibi dicitur, computandum tamen à tempore huius notificationis, vt hic dicitur. Antiquiores autem leges ad posteriores trahi, non inuitatū est, l. deo, ff. de legib. quod & de statutis voluit Bald. in l. omnes populi, colum. viij. vers. modò quarto, ff. de iustitia & iure, cum concordantiis à me collectis supra §. xv. glo. ij. vers. vltimo.

NOTI

ERBVM notificandi, ne quis statim in hoc primo ingressu dubitet, Latinum est. Quidius lib. j. de Ponto:

Atque modum panā notificare velis.

Et Aulus Gellius lib. v. cap. xiiij. Philippi arma vimque toti Gracie cauendam metuendamque inclitę illę Demosthenis orationes concionęque nouiscant. & noster Callistratus, Iurisconsultorum eloquentissimus, in rescripto Pertinacis Imperatoris, in l. semper, §. demonstratur, ff. de iure iurimū. Et ex antiquioribus Pomponius in Atreo, apud Nonium Marcellum. Ex quo magis admiror nonnullos, qui non admittunt, sed vt Barbarum reitiunt verbum certificandi, quod eiusdem est omnino farinę. Sed illos arguit Vlpianus noster Latinitatis diligentissimus obseruator, in l. sed & reprobari, in princip. ff. de excu. tut. si rāmen eius fitea locutio: nam magis videtur esse cuiuspiam interpretis. Et Scauola in l. tabernam, §. idem quęsit, ff. de pignori, nisi etiā non sit ipsius, sed alterius ipsius interpretis, qui *testatur*, est interpretatus certificantem. Sed vtrūque hęc sint, satis constat, id verbum non recens esse: nec video cur vt à Notum sit notificare & notificatio, nec à certum quoque fieri possit, certificare & certificatio, sicuti à clarum clarifico. Virgilius in illo carmine Asclepiadeo choriambico, quo fortunam describit,

Nec quos clarificat: perpetuo fuerit.

Et Plinius lib. xx. c. xxxij. Alterum est nigris, quod capitis vitia purgat, visum clarificat. Et à magnum magnificare. Plautus in Menechmis: Te vnum ex omnibus Venus voluit me magnificare. & Terentius in Hecyra: Quam ego intellexi illum, haud minus, quā se ipsum, magnificare. Et Plinius lib. xviij. c. ix. Quod etiam pabulo bouum suūque magnificat. Sūntq; alia huiuscemodi sexcenta. Sed hęc anxius verborum obseruatoribus relinquo. Est autem notificare, notum facere, vt palam est, & ē nostris tradit Corne. consil. lxxv. videtur primò, col. ij. lib. iij.

Notificandi verbum Latinum.

Certificandi verbum Latinum.

Clarifico.

Magnifico.

Notificare quid sit.

¶ Hic autem multa dubia occurrunt. Quāto igitur primò: Quid si emptor in sua notificatio- ne non declarat verum pretium venditionis, sed aliud maius, ob quod fortē consanguineus territis redimere noluit: vtrū tempus ei currit? Quod non putamus, per id quod in simili voluit. Spe. tit. de locat. §. nunc aliqua, vers. xxiij. quod si emphyteuta volens vendere rem emphyteuticam, mentitus est de pretio, dum requirit dominum, vt consentiat, aut emat, quia maius pretium indicauit, idēque dominus negauit se velle emere: perinde est ac si nobis deputiauerit, arg. l. cum qui, §. cum igitur, ff. de in diem ad. & l. sicut, §. non videtur, ff. quib. mod. pig. vel hypo. solui. & l. vlti. C. de iure emphy. vbi etiam id tenuit Ioan. Fab. col. vlti. Sal. col. iij. versicu. quāto emphyteuta volens vendere, & Iason. colum. vj. in vj. notab. Et idem quoque voluerunt Hostien. Imol. & perique omnes in c. potuit, extra de locato.

Vtrum notificatio, in qua non declaratur verum pretium, faciat currere id tempus.

¶ Et in hoc casu nostre consuetudinis, quod emptor debeat declarare verum venditionis pretium, vt currat tempus retractus consanguineis, tenuit expressē Bal. in tractatu *de rebus* colum. antepenul. versiculo, contrarium dico propter duos vbi & ad hoc allegat d. l. vltim. C. de iure emphy. & alia pleraque, quā tu ipse inibi videre poteris. Idēque tenuit Marthā. Añdēt. in eodem tractatu, in verbo, vt intra xxx. dies, colum. ij. versiculo, sed vltius quatit. Et hoc satis exprimit §. iij. suprà eodem hoc titul. vbi & nos de hoc quoque diximus. sed hīc tamen repetere volumus, quia huic loco admodum conuenit. & iterum §. eiusdem tit. xxi. Et tu etiam vide quā diximus suprà, tit. omnium consuetudinum xv. §. j. in gloss. vj. in xxj. q. & quā dicam infrā in hac eadem gl. n. 30. porrò si teneas, & v. seq. quibus ostendo, non currere tempus consanguineo, nisi ex notificatione habeat certam & indubitatam scientiam contractus, & omnium clausularum ipsius.

De eadē re.

¶ Secundò quarto, An possit huiusmodi notificatio fieri per procuratorem. quod videtur per id, quod in simili scribitur in l. denuntiasse, vers. sed & si, in fin. ff. de ad ult. & in d. l. j. §. nuntiatio, ff. de oper. no. nun. & in l. cum satis, §. pen. ibi, per se, vel per procuratorem suum, C. de agiti. & censit. libr. xj. & per Inno. in c. cum in iuuentute, extra de pręsump. Dummodo procurator ostendat mandatum: alioquin non valet denuntiatio: vt in simili quoque dicit Barto. in l. non solum, §. morte, col. viij. versiculo, quāto an talis, & ibi Iason col. xv. versic. quærit etiam Barto. ff. de oper. no. nuntia. & idem Bart. in l. grege, §. j. versiculo, sed aduerte quod si denuntiatio, ff. de pigno. & in l. qui in alterius, & ibi Philip. Dec. columna ij. versiculo, circa ea quæ dicit ff. de regul. iur. & in d. l. cum satis, col. ij. versiculo, sequitur in textu, C. de agric. & censit. libro xj. & Bald. in l. tutor, in princip. ij. l. et ff. de minori. & in rubri. extra de procur. colum. ij. versiculo, procurator ad protestandum: vbi dicunt procuratorem, qui protestatur, teneri ostendere mandatum. allegant vterque text, in l. si quis inficiatus, in verbo, cognouit: vbi & ipse Bart. id

An notificatio possit fieri per procuratorem.

nota. ff. de posi. & idem quoque voluit Bald. præterquam in protestatione, quæ tendit ad iudicium, in capitu. coram, columna ij. versiculo, extrâ quæro, extrâ de offic. delega. vbi & eundem text. allegat. & idem Bald. in cap. Cumana, columna iij. versiculo, si quis protestatur, de electione eadē, cto. & Franc. Rip. libro Interpretationum j. in cap. cum Mar. Ferra. numero 164. de constitut. Quod huc optime facit, quia protestatio est quædam denuntiatio: imo vtraque sunt synonyma, vt dicit Barto. in d. §. morte, in j. q. ff. de ope. no. nun. Imo. & Alexan. in l. de pupillo, §. si quis ipsi Prætori, eod. tit.

§ Sed ne quis tamen id calumniatur, idem de denuntiatione expressè voluerunt Inno. & Ho-
Decadere. sti. & expressius Collec. in c. j. extrâ eo. quo querit. & Bal. in l. si fundū, in iij. oppo. C. de rei ven- dum dicit, q. cum quis aliquid denuntiat nomine alterius, debet docere de mandato, per text. in cle. causam, de elect. & ipse Bald. & ante eum Bart. in l. qui absentem, ff. de procu. Ang. in l. hæres cum debuerat, ff. ad Trebel. per d. l. si fundum, iuncta dicta l. si quis inficiatus, & l. si hominem, ff. mandati. Ro. consil. ccij. pro discutienda, columna iij. versicu. quod ad tertium: vbi & alia multa allegat Alex. latè consilio lxxvij. viso. columna ij. versiculo, nec obstat, quod maritus, libro v. repetito consil. xxvj. lib. vj. vbi id docet procedere tam in actibus iudicialibus, quam in extrajudicialibus, quantum ad effectum committendæ moræ. & Franc. Rip. qui & idem quoque voluit in d. c. cum Mart. Ferra. numero 137. de constitu. Et ita in casu nostro expressim voluit Afflict. in d. tractatu proto. in verbo, vt intra xxx. dies, colum. v. versiculo, sed quid contra talis denuntiatio. Sed & idem decisi. Neapo. cccxvj. Galioris, col. j. tradit interpellationem procuratoris non constituere debitorem in mora, per dictam l. si quis inficiatus, & dicta cle. causam. Et vide quæ diximus suprà eo. titu. §. j. glo. x. in verbo, *dedans l'an*, in xvij. quæstion. & quæ dicam infra ut. procedente, §. iij. in verbo *consigner*, quæ est glo. vj. numer. j. intelligas autem, & duobus sequen.

6 Verum contra hoc facit quod scribit Bald. in auth. eò decursum, post prin. C. de donati. ante
Decadere. nupti. quod paria sunt, aliquid abs te insinuari, aut ab alio pro te, per eum text. qui tamen parum mihi facere videtur. Et quod pulchrè respondit Pau. Cast. consil. lxxxij. visā, in vlti. dubio, lib. j. quod si statutum iubeat notificationem emancipationis fieri ab emancipante apud acta, sufficit alium eius nomine id facere, etiam si de mandato non appareat. Nam statutum potius considerauit effectum actus quam ipsum actum, id est, vt emancipatio prodeat in publicum, & in notitiam volentium contrahere cum emancipato: ideò habet locum regula, non referre à quo quid factum fuerit, modò factum sit, l. item veniunt, §. petitam autem hæreditatem, versiculo, à quo, ff. de peti. hære. vbi ita scribitur: A quo denuntiatio est, Senatus non exigit: quicunque ergo fuit, qui denuntiavit, nocebit, & cætera quæ sequuntur. & l. mulier, ff. ad S. C. Trebel. Et quod post Pet. not. Bar. in l. Gallus, §. & quid si tantum, col. j. versic. contra hoc oppo. fortiter, ff. de libe. & posthu. quod quando quærimus de effectu actus, magis quam de actu, non refert, quid ex æquipollentibus fiat, per l. si mater, C. de instit. & substi. Et satis (ait Pau. vbi suprà) dici potest emancipantem fecisse dictam notificationem, ex quo alius fecit eius nomine, licet non constet de mandato, cum rati habitio æquiparetur mandato. l. vlt. C. ad S. C. Maced. Subditurque paulò post, id præsumi factum nomine emancipantis, ad quem negotium pertinet, arg. l. post mortem, §. j. cum ibi not. per gloss. ff. quan. ex fact. tuto. & not. in lab vno, C. de neg. gest. & per Bart. in l. in familiæ, C. fami. ercisi. & sic (inquit) satisfactum est statuto. Quæ omnia videntur mirè conuenire huic nostro casui.

7 Et hanc quoq; partē potes hac ratione confirmare: quia vbi denuntiatio, siue notificatio, siue
Decadere. protestatio fit ad inducendam scientiam, aut notitiam alicuius rei, non requiritur mandatum: sed fieri potest per simplicem negotiorum gestorem, vt voluit Bart. in d. l. non solum, §. morte, col. vij. vbi suprà, iunctis his quæ dicit columna vltima. ff. de oper. no. nunti. pro quo est textus, licet non allegat, in d. l. veniunt, §. petitam, versu. à quo, ff. de peti. hære. Cuius etiam auctoritate Archi. in ca. si quis præpostera, l. di. tenet notificationē appellationis posse fieri appellato per quencunque: vti illum allegant, & sequuntur D. à Rota, dec. cxxvij. valet intimatio, in nouis. De quo tamen vide eosdem deci. xij. nota quod vbi appellatio, in antiquis, & Thomā Falstolum decisione xxxv. tertio duxtum Bald. consilio cxliij. alio die, libro iij. dicit, quod denuntiatio à quocunque fieri potest, etiam ad culpam impingendam: ad quod item allegat l. si quis solutioni, §. si mora, ff. de vsur. ex hocque respondet in pulchro casu. Et facit etiam quod scriptum est à Roma. consil. cxcv. donatio patris, versu. ad hoc optime facit, & seq. Et vltra allegata ab illis, facit textus in d. l. qui absentem, ff. de procurat. vbi videtur probari posse fieri denuntiationem venditori, vt veniat defensorus emptorem à quocunque, sine mandato: modò is caueat de rato, si id venditor desideret. Et quod scribitur à Bal. post Dy. consil. cccxvj. verba Dy. in prin. lib. ij. vbi differit, an & quando quid sufficit fieri à quocunque.

¶ Cogita

8 ¶ Cogita tamen, an hic non solum fiat ea notificatio ad inducendam notitiam, sed & ad certiorationem negotij, vt scilicet consanguineus certior fiat de venditione & pretio, & aliis clausulis contractus: vt proinde deliberet, vtrum redimet, necne: vtque non frustra laboribus ac sumptibus vexetur, qui fieri solent ad preparandum faciendumque huiusmodi retractum: vt delictat, vt perquirat pecunias, quas forsitan cogitur mutuo accipere, aut sub fœnore, aut ex venditione aliarum rerum redigere, easque ad venditorem. forte in loco remoto commorantem, perferat, ducaturque nuntium publicum, notarios, & testes, relinquitque id, agens alia sua negotia, quæ omnia frustra faciet, si forte vera non sit ea notificatio facta ab alio, idcirco non teneatur ei consanguineus credere, & se tot incommodis exponere. Ex quo illud consequens fit, vt non valeat huiusmodi notificatio, ex doctrina Bart. in d. §. morte, vbi supra, cum dicit, quod cum non sufficit simplex scientia, sed & certioratio requiritur, vt in casu l. nomen, C. quæ res pign. obli. pos. & l. iij. C. de nouat. non potest fieri protestatio ab alio, quam à domino, aut procuratore docente de mandato.

Decedere.

9 ¶ Et ad id, quod supra diximus de sumptibus & laboribus à consanguineo, qui se ad retractum accingit, perferendis, optime facit optimus text. in d. l. qui absente, & ibi no. à Docto. ff. de procur. & quod etiam scribit Archid. loquens in casu notificationis appellationis, de quo supra quoque diximus, in d. c. si quis præpostera, l. dist. Et ita ex his tolluntur ea omnia, quæ pro contraria parte adducta sunt: præterquam quod ex Pau. Cast. dictum est de ratihabitione, quæ retrahitur. Sed illud hic non potest procedere, vbi agitur de præiudicio tertij, scilicet consanguineorum, glo. in l. si indebitum, §. si procurator, in verbo, committi, & ibi Bar. ff. rem ratam habe. cum in finit. propè concord. à me adductis, supra eodem titulo, §. j. gl. x. in verbo, dedans l'an, numero 69. nec ratihabitio.

Decedere.

10 ¶ Adde & tu, quod vbi denuntiatio est substantialis, cuiusmodi hæc est, vt dicemus postea nu. 29. ego verò vt tandem ea non potest fieri à tertio. Spec. titu. de procuratore, §. vlt. vñc. sed quid si debitor: per multa illic allegata. Hippo. Marfil. in l. si quis, nu. 62. ff. de quæst. vbi allegat alios qui id nō dicunt. Quin etiam cum notificatio fit ab eo, qui nullum ius habet in re, de qua agitur, eum non adtingit, cui facta est. l. si maior, C. de rescin. vendi. & ibi glo. & Docto. & l. tutor vrgentibus, ff. de minorib. & quod plenè habetur in d. l. si cum fundum, C. de rei vendi. & Ro. consilio vj. quod dicta, versic. nec prædictis obstat. & d. consilio cccij. col. iij. & Guid. Pap. sing. cij. non valet denuntiatio. Et quod scribit Alexan. d. consilio lxxvij. vi. fo. columna ij. versic. nec obstat. quod maritus, libro quinto, quod reputur consilio xxvj. libro sexto, quod vbi denuntiatio fit ad constituendum alium in mora, si fiat alieno nomine, non habet eum effectum, nisi doceatur de mandato: per multa, quæ illic allegat. Hæc autem notificatio fit, vt consanguinei consti-
nuantur in mora, & hæc ratio est efficacissima. Et faciunt denique, quæ scribit Bartolus in l. j. in fine princip. per illum textum, in fi. ff. de eo per quem factum erit, & in l. quidam decedens, §. vlt. in fine. ff. de administratione tutor. cum si.

Decedere

11 ¶ Quod autem pertinet ad text. in d. l. qui absentem, ff. de procurator. qui magis vrgere videtur pro alia sententia, vt eum induximus supra, versiculo ab hinc iij. illud dici potest, id quidem ibi fieri in consequentiam defensionis litis iam susceptæ pro absente ab isto tertio denuntiant: & hæc quidem denuntiatio est veluti pars accessoria eiusdem defensionis, vt scienter scribit Franc. Aret. consilio xxvj. factum super quo, columna v. versic. circa tertium: vbi tamen videtur fuisse in ea opin. vt etiam aliàs non requiratur mandatum ad huiusmodi denuntiationem faciendam, Et vide quæ dixi supra eo. tit. §. j. gloss. x. in verbo, dedans l'an, q. xvj. & duabus seq. atque etiam ij. præce. Et ego sanè, (vt id tandem finiam) tutius esse arbitror, vt huiusmodi denuntiatio fiat ab ipso venditore, aut à procuratore cum mandato, cuius in notificatione fiat mentio: vt in simili not. in cap. cum in iure peritus. extrà de offic. de lega. Porro ex d. leg. qui absentem, potes intelligere, quod si quis nomine alterius fundum emerit, is haud dubiè hanc suam emptionem alterius nomine factam, poterit notificare sine mandato illius, videlicet in consequentiam illius emptionis. Aliàs autem, an, & quando refert quid à quocunque factum sit, vide latè las. post alios ab eo citatos, in l. cum seruus, col. j. versic. in brocardo, ff. de verbor. oblig.

Decedere

Sed an sol-
te qui alie-
no nomine
emit pos-
sit et eodè
nomine no-
tificare.

12 ¶ Tertio igitur quæro, si sequamur eam opin. quæ requirit mandatum, (quam & ego sequè-
dam puto, vtrum requiratur speciale mandatum in eam rem, an verò sufficiat generale. Ha-
bes gl. quæ in denuntiatione requirit speciale mādātū, in l. de pupillo, §. qui procuratorio, in ver-
bo, verus, & ibi Raph. Co. ff. de ope. no. nūt. & gl. in l. j. §. permittitur, qui est j. in verbo, mādātū,
ff. de libe. agno. per l. Pōponius, ff. de procur. & gl. in cle. causam, in verbo, specialiter, & ibi Pau.
Eliaz. & Imo. super eadē gl. de elec. Verum alia gl. est in ea ipsa l. j. §. denūciare, versic. mariti, in
verbo, nomine eius, quæ asserit sufficere generale, arg. l. actione, §. renūciare, ff. pro soc. Et posset
nem.

Verum re-
quiratur
speciale mā-
datum ad
huiusmodi
notificatio-
nem.

statim mirū videri, Accur. admirabilis ac propē diuinā virū memoriā, secū in eadē l. pugnasse. Sed ne quis miretur, is in diuersis casibus loquitur, & in posteriori loco rationem differentie vtriusque casus ponit: quā quidem ratio adstruit hoc in casu requiri speciale mandatum, cum dicit, ideo requiri in muliere denuntiante, non etiam in viro: quia denuntiatio ab ea incipit, non à marito, vt etiam scribitur in d.l.j. §. illud notandum. Hic autem huiusmodi denuntiatio incipit ab emptore: nam ante eam non cogitur cō sanguineus offerre. Ergo requiritur speciale mandatum. Et quod in huiusmodi denuntiationibus & protestationibus etiam requiratur, tenet Alexand. d. consilio lxxvij. libro v. repetito consilio xxvj. libro vj. col. iij. versicu. & idem in specie, & seq.

Decadere. 13 ¶ Barto. autem, quem Angel. imo. Paul. Castr. Alex. & omnes propē sequuntur, in d. §. qui procuratorio, post Ray. Forl. ibi, negat exigi speciale mandatum, per l. j. in fin. eodem titu. & quia non est de casibus d.l. Pomponius. Et idem voluerunt Pet. Alber. & ipse Bart. in d. l. j. §. permittitur, in princip. vbi & ad hoc Bart. allegat l. si quis, §. j. ff. de vfu cap. & in d. l. actione, §. renūtiare. vbi & idem tenent ipse Bart. & Bald. ff. pro socio. Card. Florent. in d. cle. causam, in xj. q. de elect. & Franc. Aretin. d. cons. xxvj. vbi suprà ad fin. præced. quest. Fel. & Francisc. Ripa in c. cum Mart. Ferra. ille columna xix. in vij. conclusi. hic numero 136. de constitu. Sed hoc intelligit Barto. in d. §. permittitur, quando denuntiatio fit circa id quod spectat ad bonorum administrationem: quod si citra id fiat, sint q; res eiusmodi, quæ non possunt esse notæ, nisi quatenus à principali persona veniunt, & procedunt, vt cum denuntiat mulierem esse prægnantē, de qua re loquitur d. §. permittitur: certè requiritur speciale mandatum, aliās secus. Et sequitur Alex. d. cons. lxxvij. viso, colum. iij. versicu. secundo principaliter, lib. v. Ego autem vix probare huiusmodi notificationem sine mandato speciali, tum per suprà dicta in hac ipsa quæ. tum per ea, quæ diximus numero 8. cogita tamen, & ij. seq.

An coniuncta persona possit hanc notificationem facere 14 ¶ Ex quibus potes intelligere, pro Q V A R T A Q V A E S T I O N E, an coniuncta persona poterit pro emptore hanc notificationem facere. Nam si requiritur mandatum speciale, coniunctus id ipsum facere non poterit, ex crebriori nostrorum sententia: etiam si Philip. Dec. reclamet, vt satis diximus suprà eodem tit. gloss. xij. in verbo, l'achepteur, numero 34. sed vtrum hæc oblatio. Sed illis hic addere potes, inter nostros Docto. non omnino conuenire, an coniuncta persona possit protestari, quæ res ad hanc tractationem proximè pertinet, cum protestatio sit quædā denuntiatio, vt diximus suprà in eadem glo. numero 5. sed ne quis. Igitur Bal. in l. tutor vrgentibus, per eum textum, ff. de minori. negat coniunctum pro coniuncto posse protestari. & eum sequitur Fel. in dicto c. cum M. Ferra. col. xix. in vij. conclusio. versu. hanc conclusionem, extrā de consti. Idem Bald. in dicta l. qui absentem, ff. de procurato. tenet contrarium, dum eum textum intelligit in cōiuncta persona. Quem sequitur Fran. Rip. in d. c. cum Mar. Ferra. num. 138. vbi respondet ad d. l. tutor vrgentibus, ibi eum vide. Et omnino Franc. Aretin. d. consilio xxvj. columna v. versicu. circa tertium: vbi etiam videbis quid dicendum sit, si is pro quo coniuncta sit minor. persona denuntiat, sit minor.

An valebit notificatio facta ab habente mandatum, sed ignorante. 15 ¶ Quinto, illud quoque consequenter quæro, Si quispiam sit specialis procurator emptoris, in eam rem, sed qui nondum recepit literas mandati, ignoratque mandatum ipsum, tamen facit hanc notificationem pro emptore, volens ei tanquam amico gratificari, vt plerunque fit: an valebit ea notificatio, habita ratione sui mandati, licet ignoret, aut nondum instrumentum ipsius recepit. Id quidem poteris intelligere ex scriptis à Spec. titu. de procuratore, §. j. versicu. sed quid si procuratorium, & ibi Ioan. And. & Bald. in addi. ipsius Archi. & Ioan. Andr. in c. is qui, eodem titu. lib. vj. Bar. in l. si pupilli, §. item si procurator, columna ij. versiculo, sed quæro an sit, ff. de nego. gestis, & consilio lxxij. quæritur vtrum procurator, & Fran. Aret. consilio lxx. in causa quæ vertitur, & quæ diximus suprà eod. tit. §. j. in gloss. x. in verbo, *dedans l'an*, in xv. q. & quæ etiam dicta sunt in hac eadem gloss. in ij. q. cum tractauimus, an instrumentum mandati exhiberi debeat, & quæ dicam in seq. quæstione.

Quid si procurator faciat sed tacito nomine procuratoris. 16 ¶ Sexto item consequenter in dubium reuocari & illud potest, Si quis constitutus sit procurator ab emptore nominatum ad huiusmodi notificationem faciendam, sique eam faciat simpliciter & tacito nomine procuratoris: an satis sit, vt valeat notificatio, saltem posteaquam constabit de mandato. Quod & solui potest ex locis in præcedenti quæstione adductis. Sed quod priuatim ad hunc locum pertinet, Alberi. in l. iij. §. sed & si forte, ff. iudic. sol. dicit per eum text. in versu. sed quod de tutore, in illis verbis, sed si quidem tutor sit, non tamen quasi tutor &c. quod qui quid facit ex speciali mandato, necesse habet id exprimere: aliter actus non valet. Subdit tamen, contrā videri ex l. ij. §. j. ff. de iudi. Tu autem vide Bart. in d. l. iij. vbi suprà, ex cuius scriptis in eo loco cognosces, quid hic dicendum sit, & ex iis quoque quæ scripsimus suprà, eodem tit. §. x. glo. j. numero 2. & sequenti.

SEPT

- 17 ¶ Septimò quæro, An saltem hæc notificatio possit fieri à secundo emprore sine mandato prioris: verbi gratia, vt facilius intelligas, Titius emit à Maui: postea is Titius emptor vendit eandem rem Sempronio, certum est quòd còsanguinei Maui: prioris venditoris possunt retrahere à Sempronio secundo emprore, restituto pretio illius prioris venditionis, vt dictum est supra, §. xij. huius tituli. Titius autem non notificauit suà emptionem: an Sempronius eà notificare poterit, vt tēpus anni currat còsanguineis Mauij: Quod vtique putarim, cum is successe rit in ius & locū ipsius Titij, arg. l. dolia, §. j. ff. de còtra. empti. & l. si à te. §. vlt. & l. si mater, §. itē Iulianus, & §. vlt. ff. de excep. rei. iud. & eorū quæ scripsimus supra c. vt. §. j. glo. ix. in verbo, *en lignagier*, nu. iij. sed quid si non ipse, & latius num. 129. his tamen non obstat, & vide quæ dicā in seq. q. Sed intellige, modò hic ita notificet, vt ex eius notificatione appareat sibi ius esse notificandi, quia scilicet emit ab emprore, secundum ea quæ supra diximus de procuratore.
- 18 ¶ Octauo quæro, An & alius non dominus, sed cuius tamen aliter interest, hanc notificationē fieri, eam possit facere. Pone enim, quòd empor, qui nondum notificauit, promisit eam rem alteri vendere, si res à còsanguineis non retrahatur, vel etiam simpliciter: an hic, cui promissio facta est, poterit notificare illam venditionem, vt excludantur còsanguinei venditoris à retractu nisi veniant intra annum illius notificationis? Quod similiter videtur, cum aliā hi quorum interest, possint denuntiare, protestari, interdicere, & cetera id genus facere: vt no. in l. si maior C. de rei. em. vendi. & in l. si fundū, C. de rei. vendi. & per Roma. consil. vj. quòd dicta intimatio, circa medium. Idq; etiam si non sint domini, vt aperte declarat Roma. ibi & probat tex. in l. Pratoris, §. vlt. & in l. quid de creditore, & l. qui bona, §. qui damni, vers. vicinis, & §. si perficiarium, & l. damni, la. j. in prin. & l. eorum, & l. inter, ff. de dam. infec. l. j. §. non solūm autē domino, ff. de arbo. cad. & l. j. §. ius is habet, ff. de remis. cum si.
- 19 ¶ Et facit etiam text. in l. lex veltigali, ibi, cum in exolutione veltigalis tam debitor quàm creditor cessassent, ff. de pigno. Cuius auctoritate Bart. Bal. Sal. & Ange. ibi, tradunt, cessante emphyteuta soluere canonem, posse creditorem ipsius, cui ea res hypothecata est, soluere, & ita euitare pœnam commissi. Quod & voluit Raph. Fulgo. in l. j. & ibi Fran. Rip. col. iij. vers. sed pone quòd emphyteuta, ff. de pigno. & Pau. Cast. in l. tutor, §. vlt. ff. de pigno. acti. & Iason còf. lxxiij. puto, in prin. lib. j. & Hippo. Marfil. sing. ccclxvij. nemo prudens. Et facit item textus in l. si cuius, §. j. ff. v. usufruct. quemadmodum caue. vbi usufructuarius potest intentare rei vendicationem sine mandato domini, & in l. hæc actio non solūm, ff. si quadrup. paup. fecidica. vbi ea actio non solūm competit domino, sed etiam ei cuius interest. Et textus in l. patri, in princip. ff. de minori. vbi patri pro filio præstanda restitutio est, etiam si filius restitui nolit, quia eius interest, quia de peculio tenetur. Et id trahunt Doct. ibi ad ceteros coniunctos, si eorum priuatum interfit, & alia multa si.
- 20 ¶ Contrà tamen facit l. j. §. j. ff. de ope. no. nunt. vbi omnino videas gl. & Doct. in §. iuris, qui est pen. eiusdem l. rursum, in l. in prouinciali, §. si ego, eod. tit. Ego verò in ea sum sententia, vt hic, cuius interest, possit & hanc notificationē facere, eo argumento ductus, præter ea quæ iam supra diximus, quod tradit Bar. in l. si res, quæ est iij. ff. quibus modis pig. vel hypo. sol. quòd quilibet, cuius interest, potest insinuare instrumentum, quod à statuto iubetur insinuari intra aliquod tempus, etiam si is non contraxit in eo instrumento, per d. l. lex veltigali. & sequitur Ale. loquens de testamento consil. lxxv. quoniam omne datum, colum. v. versiculo, secundò probatur. & iterum columna sequent. vers. nec istud est iniquum, lib. vj. quod repetitur consilio cxix. eodem lib. vj. Loquitur autem Bart. de creditore contrahentis, & Alexan. de substituto, fideicommissario, & legatario, vt si ex statuto testamentaria debeant registrari, vt ipse loquitur, id est, in acta referri, id possint facere substituti, fideicommissarii, legatarii, & omnes quorū interest. Sed & quòd fideicommissarius ipse possit insinuare testamentum, non obscurè sentit ipse Bar. in l. facta, §. si quis bonorum, & ibi etiā Imo. & Pau. Cast. ff. ad S. C. Trebel. & idem Bart. loquens in legatario, & tamen nonnihil subdubicans, in l. vlt. §. simili. & ibi constantius Bal. qui eum §. legit cum princ. eius l. col. ij. vers. nota acta, C. de iure doti. & idem Bal. in l. j. col. vlt. vers. potest statutum, iuncto vers. sed pone testator, C. eod. tit. & in l. consulta, in vlt. q. C. de testam. vbi loquitur de fideicommissario vniuersali & singulari.
- 21 ¶ Nono consequenter quæro. Si fortè ea opi. teneretur, quæ non admittit tertium, cuius interest, ad notificationem ipsam faciendam: an saltem hic tertius poterit cogere emptorem inuitū & renitentem, vt eam faciat: præsertim cum ipsi emptori ea notificatio non sit nocitura, profit autem ei, qui eam petit fieri, arg. l. in creditore, ff. de euitio. & l. j. in princ. ff. solu. matri. Sed tu vide glo. Bartolum, & alios in dicta l. in creditore. Bartolum post Petr. in dicta lege secunda, columna iij. versiculo, secundò oppo. & sequent. & ibi quoque Recentiores, maxime autem Francisc. Rip. & Ioannem Fabrum, in §. j. in iij. regul. & ibi quoque Angel. Arcin. Institi. de lege Falsa

An eapof-
sit fieri à se-
cundo em-
prore.

An ab alio
cuius inte-
rest.

De eadē re.

De eadē re
Decisio qua
stionis.

An is ter-
tius possit
cogere em-
prorem vs
facias.

Fusa Cani. tollen. Et vide præterea text. in l. si tibi, §. vlt. rursum in l. si optio, §. j. ff. de opti. l. vbi est optimus tex. & in l. cum in plures, §. messem, ff. locat. & in l. Iulianus, §. si venditor, ff. de acti. empti. Et quod tractatur à Soci. consil. 51. viso testamento spectabilis viri, libr. 3. an fideicommissarius vniuersalis possit cogere hæredem, vt faciat inuentarium ad ipsius fideicommissarii utilitatem. §

An notificatio, quæ fit domino apud acta, satis sit.
22 ¶ Decimò, quid si emptor exhibuit domino suum contractum, vt teneatur ex alia nostra cõsuetudine, & id quidem apud acta suæ iurisdictionis, vt sæpe fit, quia fortè est etiam à domino in ius vocatus: an satis est, vt dicatur fuisse facta notificatio apud acta, proindeq; sit satisfactum huic nostræ cõsuetudini. Ego de hac re aliquando interrogatus, respondi non satisfactum, quia propter aliud, nec ad hunc finem, de quo loquitur nostra cõsuetudo, id factum fuit, per text. in l. cum propter, & ibi not. ff. de l. præst. & l. bonorum, C. qui admit. quibus iuribus fretus Francisc. Arretin. in l. si tibi pecuniam, in fi. ff. si cer. peta. dicit, quod si contractus vel donatio fieret coram iudice propter aliam solennitatem, quàm propter insinuationem, quæ de iure requiritur, quia fortè ex statuto debet fieri coram iudice, non propterea est satisfactum insinuationi: quia non propter eam, sed ob aliud fuit iudex aditus. Quod dicit sing. & ex eo limitat dictum Barto. & Bald. in leg. Modestinus, ff. de donat. & Bald. in l. illud, colum. ij. vers. idè in primis quæro, C. de sacros. eccle. quod si donatio fiat coram iudice, non requiritur alia insinuatio, vt videlicet procedat, nisi ob aliud fuit iudex aditus. De quo & tu vide Bald. consil. cccclxx. certum est, col. ij. vers. sed videamus, & seq. li. iij. & Guid. Pap. in tract. Præsumpti. col. pen. vers. si iudex interponat.

De eadè re.
23 ¶ Et hoc in casu nostro apertè demonstrant verba huius nostræ cõsuetudinis, quæ postea subiiciuntur, id satis nõ esse: quæ sunt huiusmodi. & à ceste fin sera tenu le gressier faire registre de la dicte notification: quibus verbis expressim declaratur, hanc notificationem fieri, & in acta referri debere, ad hunc finem. à ceste fin, id est propter se principaliter, nam si ob aliud fieret, non haberet vim & effectum, qui inde oritur, cum actus agentium nõ operètur præter intentione eorù, vt dicere solemus ex Aristotele, & probatur optimè in l. non omnis, ff. si certum peta. & in l. obligationum substantia, ff. de actio. & oblig. Atque ad hæc referri potest text. in c. ij. & quod ibi not. glo. in verbo, restitutio facienda, & ibi Doct. post eum, extrà de ordi. cogn. cù si adductis à Panor. eo in loco. Et si aliter diceremus, vide quid inde sequeretur, vt scilicet, si inter emptorem, & alium fortè colludente, his esset de recepta, aut ratione illius, quæ facili conungi posset, eaq; emptio in actis allegaretur ab emptore, cum pretio, & cæteris ipsius clausulis, satis esset factum nostræ cõsuetudini, cogereturq; consanguineus omnia acta multorum annorum conquirere, singulæque ab ouo ad mala indagare, ne qua forte parte id veluti per noctem delitesceret. Et vide quæ dicam infra in seq. q. vers. ego verò.

§. consanguineus aliter sciat venditionem, an satis sit, vt repellatur post annum.
24 ¶ Vnde decimò quæro, quid si emptor hanc notificationem apud acta non fecit, tamè proximis aliter est de venditione certior factus: an statim curret ei annus, quàm id rescituerit, non expectata hac notificatione? Quod posset videri, quia hac notificatio nõ ob aliud fit, quàm vt consanguineis ea venditio possit innotescere, sicut de aliis denuntiationibus dicitur in l. item veniunt, §. petitam, ff. de petit. hæredita. & l. aut qui aliter, §. si forte, ff. quod vi aut clam. Et si dubium sit, quàm ob rem aut causam fiat denuntiatio, videtur potius fieri certiorandi alterius causa, quàm ob aliud, ex sententia Dyn. in c. cum qui certus, de regu. iur. libro vj. Cyn. & Iacob. Bel. in l. emptor, C. de iur. iur. Ioan. Andr. & aliorum in c. vlt. extra de emptio. & venditio. Aicxand. cons. xxxiij. in speculo, circa medium, libro iij. & consilio cxxviiij. viso, colum. j. libr. vij. vbi loquitur in casu huic nostro simili. Idè si qui certiorari debuit, aliunde certior factus est, non opus est aliam denuntiationem facere, d. §. petitam, vbi Bart. & alij not. idem operari simplicè scientiam, quod denuntiatione, quod etiam voluerunt Dyn. & Ioan. Andr. vbi sup. & ipse Dy. & Barto. in l. denuntiasse, in princ. ff. de adulter. nam & qui certus est, amplius certiorari non debet, l. j. in fi. ff. de act. empti. & d. c. cum qui, & gloss. in c. cum inter vniuersas, in verbo, cognouerunt, extra de electio. & in c. ij. in verbo, infra tres menses, de conce. preben. & in c. cum inhibito, in verbo, voluerit, de clan. despon. cum simili. Idè ex gloss. in c. non iniuste, in glo. vlti. extra de procurato. tenet quod procurator, qui debet denunciare domino latam contra se sententiam, si ex iusta causa non appellat, quod dominus ipse, si velit, appellet: id non tenetur facere, si dominus aliter rescituerit.

De eadè re.
25 ¶ Et vt speciatim ad casum nostræ cõsuetudinis veniamus. Ale. doct. celeberrimus bis ex facto interrogatus respondit, quod stante statuto vt proximus possit redimere fundum venditum intra certum tempus, post publicationem contractus factam à præcone in platea publica, si proximus aliter venditionem rescituerit, statim ei curret tempus, sine alia publicatione. Ita enim voluit, primum d. consil. xxiiij. viso, col. ij. vers. cõfirmatur & secundò, lib. iij. iterumque d. consil. cxxxviij. similis in iij.

initij, col. j. & ij. lib. vij. Et id confirmat hac ratione: quia cum denuntiatio fit ad commodum alterius, sola illius scientia sufficit sine denuntiatione, ex sententia Iaco. Belu. in d. l. emptor, C. de euict. per text. in d. l. j. in fi. ff. de act. emp. cum aliis concor. ab Alex. adductis. Et idem quoque consuevit Philip. Dec. conf. cxxij. viso, col. ij. ver. tertio principaliter. Sed hic ibi, ne res, innuitur quibuldam verbis statuti, super quo consuebatur, ex quibus colligitur sufficere scientiam, quasi tacite aliud sentiat, cessantibus illis verbis, aut similibus. Sed & hanc partem secutus est Pau. Paris. conf. lxxxj. in presenti, col. pen. nume. 27. lib. iij. & Maria. Soci. iunior conf. j. pro resolutione, colum. vj. nu. 28. lib. j.

- 16 ¶ Nam & contrarium expressè & in hac specie voluit Bal. in tract. de p. m. l. 1. eo, col. v. ver. sed pone iure municipali. Nam non solum (inquit) requiritur scientia, sed denuntiatio, quæ est de substantia: quia statutum siue consuetudo exigit id denuntiari, nec licet à forma statuti recedere, quia forma est de eius substantia, sicut forma rei est de substantia ipsius, eaq; in actibus hominum est de substantia actuum. Est autem forma legis ordinata dispositio, certos habens fines, l. certa forma C. de iure fis. lib. x. & l. forma, ff. de censib. & l. constitutionibus, ff. ad municip. Forma autem rei est quidam gradus siue perfectio eius à natura vel arte: & antequam ista forma inducatur, dicimus rem rudem, & quasi rudem materiam, l. quæ situm, §. illud fortasse, ff. de lega. iij. Forma verò in actibus hominum est debita partium ordinatio secundum prius & posterius, l. j. §. eum qui, ff. de constit. pecu. & l. naturalis, ff. de præscrip. verbis. Et paulò post dicit, quòd cum quæritur an denuntiatio sit de substantia. Si lex (inquit) expressè exigit denuntiari, tunc quasi forma quadam quis est adstrictus ad denuntiandum: si autem simpliciter loquitur, & tunc si tractamus quòd ad finem sciendi, sufficit scientia, per d. §. petitam: si ad alium effectum, scilicet inducendæ vel prohibendæ alicuius rei, non sufficit scientia, per d. l. denuntiatio. Hæc ille ferè ad verbum.

De eadere.

- 27 ¶ Et illud nuncupatum sequitur Matthæ. Afflict. in eo. tract. Protomixeos, in verbo, vt infra triginta dies, col. ij. ver. sed iuxta hoc quæro, & iterum, col. vj. ver. subsequenter quæritur, & ver. sed pone quidam coniunctus: vbi etiam dicit id procedere, si consanguineus præsens fuit venditori, tanquam testis aut notarius. rursumq; in verbo, scriptum est, colum. pen. ver. si decimò no. Et idem quoque, ex facto respondit Carpolla conf. causalium ciuiliu xlvj. in causa, col. ij. ver. sic, circa secundum, vbi in eodem casu & statuto inter q; easdem partes, de quibus per Alex. d. conf. xxiiij. lib. iij. respondit è diametro contrarium eius, quod ab eodem Alex. responsum est illo consuevit, videlicet non currere tempus statuti ob scientiam ipsius proximi, nisi publicatio facta fuerit à præcone in platea publica, secundum illud statutum. Sed & ipse Alexan. conf. xxvij. viso, in prin. lib. vj. in eandem hanc partem consuluit, vt scilicet scientia hoc casu non sufficiat: sed ibi loquitur in statuto, quod requirebat huiusmodi denuntiationem fieri consanguineo, vltius disponendo, contractum aliter non valere, ex quo satis constabat, talem denuntiationem esse de forma & substantia, secundum Iac. Bel. in d. l. emptor, C. de euic. A forma autem denuntiationis (vt id illi addas) recedere non licet, Bal. conf. cclxxxij. visa inquisitione, circa medium, ver. sic, quartò probatur, lib. j. Sed & idem in casu nostre consuetudinis, aut similis, tenuit Caro. Molè. in consuevit. Parisien. tit. j. §. xij. glo. xj. nu. 5. & 6. & Igneus in l. j. §. si cum omnes, nu. 12. ff. de Senatusconsulto Syllani. vbi ita dicit fuisse iudicatum in curia Normania.

De eadere.

- 28 ¶ Certè huius rei cardo in hoc vertitur, vtrum denuntiatio siue notificatio, de qua hic agitur, sit de forma vel substantia, siue etiam de solennitate, an verò non sit: nam primo casu non sufficit scientia: secundo autem refert, an fiat ad inducendam scientiam, siue notitiam tantum, & sufficiat notitiam siue scientiam eius rei aliunde habuisse: an ad aliud quoque, quippiam, & non sufficit. Ita enim voluerunt præter eos, quos supra citauimus, Io. And. in addit. Specul. tit. de emp. & vend. §. vlt. ver. circa quod videndum est. & m. tit. de procuratore, §. vlt. ver. sed quid si debitor, vbi loquitur in casu l. ij. C. de noua. Bar. in l. quidam decedens, §. vlt. ff. de administrato. & in l. qui ritur. non solum, §. morte, col. xj. ver. lex aminemus ergo, ff. de oper. no. nunti. & in l. j. §. vlt. in fi. & ibi Bal. col. ij. ff. sol. matri. & idem Bar. in l. qui absentem, in iij. q. & ibi etiam Ange. ff. de procu. & in l. libera, col. ij. ver. deinde no. C. de sentent. & interloc. om. iud. & in l. j. C. de peric. & como. rei vendi. Bal. in c. j. tit. si de feu. vas. ab ali. interp. sue. Ang. in dicta l. denuntiatio. Raph. Colatè loquens etiam in casu d. l. ij. de nouari. conf. l. iij. domina Stella, col. ij. ver. ceterum posito. Flor. in l. labeo, ff. de nauti. feno. Domi. conf. xxxij. pro examinatione, col. ij. ver. nec obli. si dicatur. Pau. Cast. conf. cclxxxij. super primo, col. ij. ver. nec obli. cl. lib. ij. Ioan. Ray. in c. imperialem, §. habito, col. ij. ver. sed restringendo, tit. de probi. feud. ali. per Fede. Franc. Arct. in l. qui ante Calendas, col. vlt. ff. de verb. obligat. Fel. in c. cum contingat, col. v. ver. siculo, quarta conclusio, extra de rescrip. Iacob. à S. Georg. in tract. feud. in verbo, & cum pacto de non alienando, col. v. ver. sic. sed hic cadit, cum aliis concord. adductis ab Alex. in consuevit. supra allegatis, & in d. l. ij. §. vlti. ff. solu. matrim. & in d. §. morte, & Philip. Dec. consuevit. lxxxij. cuius superscriptio incipit, emptor non potest, col. ij. ver. & prædicta.

¶ Ego

29
An hec ne
rificatio sit
de forma.
An satisfi
obseruare
formam n
rificationi
que ad
aliud requ
ritur.

3
Quid si
sanguine
scientia n
sit plena.

Scire non
dicitur, n
qui certo
sit.

An satis
sit in gene-
re notificare sine decla-
ratione pre
14, & alio-
rum.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

- 33 ¶ Et quod itē scribitur in l. j. §. edere, ff. de edend. cuius hæc verba sunt, Edere non videtur, qui stipulationem totam non edidit. Ex quo not. Bal. ibi, quod qui tenetur edere instrumentum, non solum tenetur edere quod principale est, sed & stipulationē, renuntiationes, & alias clausulas adiacentes. Subditque quod si ex statuto instrumentum debet insinuari, non satis est partem ipsius insinuari, & idem penē voluit Ang. ibi, & est propē similis tex. in l. vbi, §. ff. eo titu. vbi scribitur, Dolo malo non edidit, & qui malitiose edidit, & qui totum non edidit. Et facit etiam quod scribitur in l. scire oportet, §. scire autem, ff. de excusatio. tutorum: cuius hæc verba sunt: Scire autem oportet, quoniam non sufficit accedere ad iudicem, sed oportet nec eum & de specie remissionis testari: & si multa habet, quæ ad remissionem sunt iusta, omnia nominare. Si autem non: similis est ei, qui nequaquam accessit aut accessit quidem, iustum autem quid remissionis non nominavit.
- 34 ¶ Et ita in casu nostro expressim (ne autoritate careamus) voluit Bal. in tracta. Protomixeos, De eadē. col. vj. vers. bis sic præmissis, per l. vlt. C. de iu. emphy. de qua quantum ad id pertinet, diximus supra in eadem glo. quæst. j. & supra quoque eo. tit. §. iij. in verbo, & *cependant ne courra pas le temps*. Et quia etiam, vt ad Bal. redeamus, pretium est de substantia venditionis: nec præsumitur, vt dicit voluisse Cyn. & Pet. in l. j. C. de contra. & commit. stipula. cui rationi adde quæ dicam infra in fi. huius tit. quæst. xvij. Et quia etiam (vt ad Bal. redeamus) is qui nō habet scientiam eorum, quæ sunt de substantia, non dicitur scire, sed ignorare, l. multum, ff. de condition. & demonstrationibus. & per alia quædam, quæ ibi videre poteris. Et eum nuncupatim sequitur Mattheus Afflict. in eodem tractatu Protomixeos, in verbo, vt infra xxx. dies, col. ij. vers. fic. sed vltius quærit. Et idem quoque voluit Ferro. in consuetudin. Burdigal. hoc eod. titu. *de re tractat*, §. xij. col. ij.
- 35 ¶ Nec omiserim tamen tex. optimum in l. sed & si pupillus, §. proscribere, cum in multis locis eius, tum verò maximè in illis verbis, vel obscurata proscriptio, ff. de instir. actio. vbi paria sunt non proscribere palam & in propatulo, aut obscurè proscribere. Et in l. non intelligitur, in prin. & l. ita fidei, ff. de ius. fidei vbi palam relictum & datum non intelligitur, quod ita relinquitur & datur, vt certò sciri non possit ex testamento, quid quantumve relictum sit, & datum. Et vt pulchrè, & not. scribitur in postremo loco, is maiorem fraudem excogitasse videtur, qui ita reliquit, vt palam fecisse videretur, cum aliquid esset tacitè obscuritatis, quàm qui omnino tacite reliquit: ille enim non tantum legem circumuenire voluit, sed etiam interpretationem legis, quæ circa tacitum fideicommissum habetur. & ibi proponit exemplum vtriusque, vt videre poteris, & l. Fulcinius, §. illud, ff. quibus ex caus. in possesseat. vbi is latitare videtur, qui ita in publico est, vt se vendidū non præbeat creditoribus: vt quia circa columnas aurstationes deliteat. Et ex huiusmodi iuribus & quibusdam aliis Maria. Soci. conf. lxxij. visis, col. x. vers. cum ergo prædicta, illud veluti axioma elicit, paria esse aliquid non exprimere, & confute, siue dubie, exprimere. Barptole. autem Soc. eius filius, conf. cxcv. in causa, col. ij. vers. quattuor casus. lib. ij. tradit & illud non dissimile axioma, assertionem dubiam & obscurā non relevare: per alia quædam iura. Sed quibus addere potes text. in elementina secunda, in fin. vt lite penden. cum dicitur, Dum tamen in citatione prædicta talia sint expressa, per quæ plene possit instrui super quibus &c. & ibi glo. vltima. Imo. col. item vlt. & Card. Floren. tum in tertio notabili, tum in quinta quæstione. & omnes ibi.
- 36 ¶ DECIMOTERTIO quæro, Si hæc notificatio facta non fuerit, intra quod tempus admitte-
admittetur consanguineus? Dic quod semper intra xxx. annos: postea autē non audietur: quia
eo spatio tollitur omnis actio, l. sicut, & l. vlt. C. de prescri. xxx. vel xl. anno. & l. ij. C. de constituto. facta, intra
pecu. Et ita in hoc casu nuncupatim tenuit Pau. Ca. consil. ccccxxx. circa primum, in j. dubio. quod respu
lib. ij. & Capolla. consil. causarum civilium, xliij. clarissime, col. vlt. & Phil. Dec. consil. cccxij. vi-
so col. vlt. vltimò non est omittendū. Et Maria. Soci. iunior conf. lxxij. pulchra est presens con-
sultatio, col. vj. vers. venio modò ad quartam, lib. j. quem omnino videas, is enim sua consilia
edidit circiter annum octauum post primam huius operis editionem. Et id quoque diximus
supra eo. tit. §. j. gl. x. in verbo, *dedans l'an. nu. 10.* ex quibus constat. Et illic dictis adde tex. opti-
mum in c. portò, tit. qualitas feud. alt. pore. vbi domino comperit beneficium reuocandi feu-
dum, restituito æquali pretio intra annum, ex quo sciuerit computadum. At spatio xxx. anno-
rum tam ignorans, quàm sciens, ab hac reuocatione summouetur. Quod tamen intellige (ne
decipiaris) re vendita manente apud emptorem, vel eius hæredes, Quod si alteri fuerit res ven-
dita ab ipso emptore, vel eius hæredibus, is vsucapiet aduersus ipsos consanguineos spatio x.
vel xx. anno. vt diximus latè in eodem verbo, *dedans l'an. nu. 10.* sed id tamen.
- 37 ¶ Huic autem, quod diximus de prescriptione xxx. annorū, cōcinit, quod omnia prope iura eo
spatio tolluntur, videlicet ius adeundi & immiscendi hæreditari, quæ iura proximè ad retractū
cc

di xxx. an accedunt. Item ius petendi legitimam, & petito hereditatis, quæ non longè ab illis distant. Ut
nis præscri de primis voluerunt Glo. Bal. & prope omnes in l. licet, C. de iure delib. cū aliis multis cōcor-
biunt. dantiis à me collectis in repet. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nu. 392. ceterum q̄ primū. De
Et ius pete iure petendi legitimam, voluerunt Bal. Sai. Ang. Pau. Calt. Floria. & laf. in l. si quis filium, C.
dislegitimā. de inoffi. testa. cum aliis quoque multis concordant. à me eodem loco congeitis nu. 396. verūm
 in ea. Quibus adde Bal. in l. nam & is. §. j. ff. de inoffi. testa. & conf. l. vi fo testamento, col. j. lib. v.
 Ang. in l. omnimodò, in princ. C. de inoffi. testamen. & in l. si eum, §. qui iniuriarum, ff. si quis
 cautio. & in l. si à domino, in princ. ff. de petit. hæredi. & in l. certi conditio, in princ. ff. si cert.
 peta. vbi ita dicit se consuluisse Fulg. conf. lxxxij. Bonacursius, col. ij. versu. in secundo. Alexan.
 conf. cvij. viso, colum. j. libr. j. Corne. confil. xc. videtur. colum. vltim. lib. j. Benedic. Cap. confil.
 xl. circa quæ. colum. ij. & confil. lxxvj. punctus quidam Antonius, colum. vltim. Angel. Are. in
 §. j. colum. ij. versicul. nota quòd querela, Institut. de inoffi. testa. Gui. Pap. Deci. Delph. lxxxij.
 Doctores. Stepha. Bertr. confil. xc. iij. dum fuit, num. 3. lib. j. & confil. ccxlvj. viso casu, colum. j.
 lib. j. & confil. xc. quæ situm est, in fin. libr. iij. Anto. Rub. confil. clvj. circa primum, in princ.
 Francif. Bal. in tracta. Præscrip. in xxij. q. iij. partis. iij. item partis princip. & Viglium in §. sed
 hæc, Insti. de inoffi. testa. De petitione hereditatis, est text. in l. hereditatis, iuncta gl. & ibi Do-
 cto. C. de peti. hæredi. Bal. confil. cccc. primò videndum est, lib. iij. & confil. lxij. punctus talis
 est, Petrus lib. v.

*Et petito
 heredita-
 tis.*

38 ¶ Item ius dicendi nullum testamentum, contractum, arbitrium, sententiam, decretū, & ban-
Ius dicendi num. De testamento voluit Bar. in l. filio preterito, col. antepen. versu. sed quando se immiscuit,
testamentū & ibi Bal. col. vlt. Ang. etiā col. vlt. Pau. Ca. & Pet. Besu. ff. de iniusto test. Sal. in l. iij. C. de posth.
nullum. hære. instit. Anto. confil. xxvj. ad primum. col. iij. in ij. dubio. Rapha. Co. & Imo. in l. si filius qui
 in potestate, ff. de lib. & posth. Alex. in l. j. col. ij. C. quan. non pet. part. & in l. iij. col. ij. versu. quid
 autem in iure, ff. de acq. hære. & Guid. Pap. deci. Delphi. ccccxxvj. an lex. col. j. versu. sed an filius
 & deci. ccccxxvj. item & secundò. & Bene. in repet. c. Raynutius, in verbo, mortuo itaque testa-
 tore, le ij. nu. 61. de testa. Stepha. Bertran. confil. j. nu. 50. lib. ij. De contractu autem voluit Bal. d.
 confil. cccc. lib. iij. & confil. clxxxix. punctus quæritur, lib. v. De arbitrio idem Bald. confil. lxvij.
 quia ex facto, col. ij. versu. prætereà & ad idem, lib. iij. vbi & idem dicit de sententia: sicut etiam
Contractū. faciunt de eadem, & de decreto, & arbitrio promiscuè, glo. in summa xxxv. quæst. ix. in fi. Spec.
Arbitriū. titu. de senten. §. iuxta, versu. vlti. Bal. in l. ij. col. ij. versu. quæro quid esset, C. de iure fisci. lib. x. §. &
Sententiā. confil. 322. vtrum post xxx. post medium, lib. j. Gul. à monte Laud. in clemen. j. de senten. & re
Decretum. iudi. Sal. in l. si præses, col. vlt. C. quomodo & quan. iud. Imol. loquens de sententia nulla, quia
Bannum. lata est ex falsis allegationibus, in c. ex parte Ada. col. iij. versu. in gl. idoneos, extrā de testibus
 Guid. Pap. confil. lxj. rationibus, col. ij. & confil. ccxxvj. in casu. & singu. dcccxxxvij. versu. vsque
 ad xxx. an. Carol. Rui. confil. lxij. discussio, col. v. nu. 14. lib. v. De banno denique voluit Bal. in l.
 data, col. antepen. versu. sed quid si bannitus, C. qui accu. pos.

39 ¶ Item ius petendi reductionem sententiæ arbitrorum ad arbitrium boni viri. Cyn. in l. socie-
Ius petendi tatem, §. arbitrorum. in addi. & ibi Alber. & Bal. in l. vnde si Nerua, quæ solet legi cum d. §. ar-
reductionē bitrorum, ff. pro socio. Old. confil. clvj. primum de quo quæritur, in vlt. dubio. Pau. Eleaz. confil.
ad arbitriū incip. in prærenti quæstione, vti illum refert Lanfran. Buxi. in tract. arbitrorum, in xx. quæsti.
boni viri. Bal. & Ang. in d. l. sicut. C. de præscript. xxx. vel xl. anno. ipse Bald. in l. ij. ad finem, ff. de arbit. &
 in l. vlt. col. vj. versu. quæro vsque ad quod tempus, C. de contrahen. emptio. & in ca. Quintauall-
 lis, col. vlt. versu. & nota quod sicut, extrā de iure iuran. Ang. col. cccxv. ius petendi. Io. Ana. confil.
 xxvj. viso puncto, col. vlt. Alex. conf. xc. visis processibus, col. vlti. libro secundo, vbi hanc dicit
 esse communem opinio. Corne. confil. clxxvj. in hac re, in fi. lib. ij. Philip. Deci. confil. xxxix. iu-
 ridicam, col. vlti. versicu. & prædicta, & confil. ccccclxxxvij. coram magnificis, in fi. De quo ta-
 men vide Barto. in d. §. arbitrorum, colum. vj. versu. quæro infra quantum tempus. & ibi om-
 nino Alexand. in additio. ipsius, in verbo, officio iudicis. & Anton. in d. c. Quintauallis, colum.
 xiiij. versicu. quæro tertio. & Franc. Balb. in d. tracta. Præscript. in xxxij. q. d. iij. partis. iij. item
 partis princip.

40 ¶ Item officium iudicis, ius petendi legatum & fideicommissum, ius ratificandi siue acquiren-
Officium di per ratificationem, ius insinuandi donationem, ius petendi executionem. Ut de officio iudi-
iudicis. cis voluit glo. in l. sicut, in verbo, persecutione, & ibi Barto. Bald. Angel. & Sal. C. de præscript.
Ius petendi xxx. vel xl. ann. cum aliis multis concordant. à me adductis suprà, §. præced. in verbo, ignorans,
legatum & nu. 41. & quod per xxx. De secundo voluit etiam Bal. conf. cxxxvj. quædam vidua, in fi. lib. v. &
fideicom- confil. clxxij. proponitur quòd quidam, col. j. eo. li. v. & Phil. Deci. confil. cclxxvj. non excidit, col.
missum. iij. versu. venio igitur. & vide quæ diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, reuertatur, nume. 391.
Ius ratifi- & quidem fulcitur. C. de reuocan. dona. De iure ratificandi item voluit Bald. confil. xij. quidam
candi. dominus Mattheus, colum. ij. versicul. & si dicatur, lib. j. quod repetitur confil. ccccxxxvj. lib. v.
 Corne.

Corne. qui tamen nonnihil nutat, nec Bal. memorat, consil. cccxj. visis certis, col. vlt. vers. & si dicatur, lib. iij. Et huius contrarium tenuit Io. Fran. Bald. in d. tract. Præscr. in iij. parte v. partis prin. q. ij. nu. 6. hac ratione motus, quod id in mera facultate consistit. Et de iure insinuationis, Ang. consil. clxxxix. visis prædictis instrumentis, col. vlt. vers. secundum est videndum, & Car. Rui. qui id declarat consil. xliij. viso ac perfecto, col. pen. nu. 21. lib. j. De postremo, scilicet iure petendi executionem, Inno. & Bal. qui id dicit not. dignum, in c. vlti. de except. & Caro. Rmin. consil. lxxvij. in causa vertente, col. j. lib. v.

- 41 ¶ Item ius repræsaliarum, præstandi cautionem, collectandi, eligendi, proponendi errorem calculi, agendi ad commissum ex l. ij. C. de iure emphyt. dicendi contractum simulatum, atq; etiam factum metu & reuerentia patris. Vt de primo respondit Angel. consil. cxcvj. ex dicto themate, col. vlt. post princ. & Phil. Dec. d. consil. cclxvij. vbi supra. & iterum consil. cclxxij. viso processu, col. v. De secundo Bal. in c. cum non liceat, col. j. extra de præscrip. l. as. qui id dicit sing. in l. huiusmodi, in prin. col. ij. vers. an autem. ff. de leg. j. Catel. Corta qui & id dicit sing. in memor. incipiente, iuri præstandi. & iterum memor legatarius vbi & alia quedam loca Bald. citat, sed errant. De iure collectandi, Corne. consil. cxlij. videtur prima facie, col. vlt. lib. iij. De iure eligendi, Cyneus. Pet. & Sal. in l. si aquam, C. de seruitut. & aqua. De iure proponendi errorem calculi, gloss. in l. calculi. ff. de admitt. rer. ad ciuit. perti. & in l. ij. & ibi Bartol. & Bald. qui id declarant, C. de iure fidei. libro decimo. Alexand. & lasen in l. j. vterque, colum. j. C. de error. cal. idem lasen consil. cxc. breuiter, lib. ij. vbi & id optime declarat. De commissio, Guid. Pap. decis. Delph. ccccxj. pone, Quod nota ad limitationem l. ij. C. de vectiga. & commiss. vbi ius petendi commissum durat tantum quinquennio: vt & ibi nota. Docto. & Bartol. in l. commissi, ff. de pub. & vecti. vt scilicet id procedat in commissio ob vectigal non solum: nam huiusmodi vectigalia non admodum sunt fauorabilia illud autem Guid. dictum procedat in aliis commissis, procedentibus a iure contractuum, quæ sunt fauorabiliora. Denique de duobus postremis, scilicet dicendi contractum simulatum, vel factum metu & reuerentia patris aut alterius, voluit Bald. d. consil. clxxxix. punctus quaritur. lib. v. quod nota, quia vix alibi reperies. Et cum his finem huic rei faciam: nam prius annus nos deficeret, quam omnia horum similia quis posset congerere.

- 42 ¶ DECIMO QVARTO, quæro, quid si consuetudo nostra non statuisset hunc annum retractus incipere a notificatione, aut aliàs, sed simpliciter præstituisset annu ad retrahendum, vt est in multis regionibus Gallie & Italie: à quo tempore tunc annus incipit currere? De hoc nuncupatim interrogatus Sign. consil. lxxxj. in questione vertente inter Nigum, col. ij. respondit ex die venditionis factæ, per l. sciendum, §. vlt. cum l. seq. & l. quod si nolit, §. pen. ff. de adil. edi. nam cum lex disponit de tempore respectu actus, incipit tempus currere à die illius actus, nisi alia specialis ratio aliud suadeat, l. ait lex. ff. ad leg. Aquil. & l. annus, ff. de calum. & l. mariti, §. sex mensum, ff. de adult. & l. j. §. dies, ff. de liber. agno. & l. qui duos, §. vlt. ff. de manu. testa. Ideo (inquit) nec curandum est de tempore instrumenti, nec de tempore traditionis, per tex. not. in l. alienatum, in prin. ff. de verbo. signifi. Hæc propè Signo. {E videm, vt scilicet in hac specie currat tempus à die venditionis, nuncupatim voluit A Egid. Belleme. in c. constitutus, col. xj. vers. secunda pars. de restit. in integ. per d. l. sciendum, §. vlt. & l. prætor, §. annus, & l. qui autem, §. vlt. ff. de his quæ in fraud. credit. Sed postea, videlicet vterteruo dico, id intelligit, si traditio facta fuerit. {Tu autem hic vide, quæ scripsi supra, §. j. gl. ij. in verbo, a vendi, n. 43. quid autem si quis, & multis seq. & iterum in glo. x. in verbo, dedans l. an, nu. 112. vigesimò quæro, & quæ dicam infra, tit. seq. §. j. glo. ij. in verbo, a el temps. nu. 65. ceterum & hic. {& iterum in §. ij. num. 16. nonò quod per textum.}

- 43 ¶ DECIMO QVINTO, quid si emptor notificauit notario actorum, quem nos vulgò grapharium vocamus, sed is in actis non scripsit, vt hic fieri præcipitur, vel collusionem, vel incuriam, vel obliuionem ipsius notarij, aut aliàs: Cum hæc species ex facto contrigisset, alij dicebant tempus cucurrisse ab eo tempore, quo notificatio facta fuisset, de qua constabat reuentione notarij, quam super instrumento venditionis, vt fieri assolet, posuerat, etiam si ea in acta ipsius notarij non fuisset relata: quoniam emptor fecisset quod in se erat, nec ei imputanda erat malicia, error, aut negligentia notarij, quid omisisset, quod facere debuerat. Ego contrà iudicau. Nam consuetudo vt currat id tempus, requirit eam notificationem in actis fieri atque inferri, cum dicitur, & a ceste sin sera tenu le greffier faire registre de l'adite notification. Quin & non sera notifiée au greffe de la iurisdiction, & c. quod non aliud est, quam si diceret, apud acta. Ea enim sunt id, quod vulgò vocamus le greffe, non ipse notarius. Aliud est enim le greffe, aliud le greffier, sicut aliud est instrumentum, aliud notarius, qui id confecit: & id clarius est, quam vt diutius ei immorari debeamus. Et aliàs de iure communi insinuationes & ceteræ notificatio-

nes fieri præcipiuntur non actuariis siue graphariis: sed actis id fieri necesse est, vtl. donatio-
nes quas parentes, ibi, actis fuerint intimatae, & iterum l. in omnibus, ibi, actorum testificatio-
ne, rursumque l. cum multe, ibi, in sinuare autem actis interuenientibus, C. de donat. ante nup.
& l. donatio, ad fin. ibi, actis etiam adnectendis, C. de donat. & l. lata, sic enim legendum est,
non, data, ibi, actorum testificatione: & rursus ibi, actorum confessione, atque etiam ibi, apud
acta conficiendis, eodem titulo & l. in donationibus, in princip. ibi, actis insinuatur, eodem
quoque titu.

44 ¶ Sed quod apertissimū est, cur, si Diuis placet, hæc notificatio præcipitur fieri apud acta: nisi
De eadē re. vt per huiusmodi notificationem res inuulgetur, patefiat, innotescat, & veluti in propatulo &
publico ponatur, atque sic confanguineis obuia, expositaque præbeatur, quanto id commodius
fieri potest. nam id denuntiare singulis priuatim confanguineis, vix possibile est: cum omniū
propē cōfanguinitas magna sit, & veluti ciuitas quædam, teste Aristotele, & eius autoritate Bal.
nostro conf. l. in primis, col. ij. lib. iij. Quid igitur iuuat denuntiare siue notificare notario tantū
nisi in acta referatur: Acta enim sunt quæ rem detegunt, & notoria, vt nostri loquuntur, &
manifestam faciunt, c. vlt. & ibi plenē not. extrā de cohob. cler. & multi. c. cum olim, de verb.
fig. Inno. in c. ex insinuatione, in fi. & ibi quoque Host. ante fi. Pan. Car. Alex. & Dec. qui con-
cord. affert & optimē declarat, extrā de appel. l. Ro. in l. si duo sint, col. vlt. ff. de acqui. hære. } &
Acta noto
riū faciūt. Docto. vbique. Et idem simpliciter de scriptura dicit Bald. in l. generali, in vlt. not. C. de sacro-
sanct. eccles. Non autem sola notarij scientia id efficit, vt videre est omnibus: neq; enim vnus
aut alterius cuiuscunque scientia rem quampiam publicam facit, vt probat text. in l. sed & si,
§. proscribere, ibi, cum multi legerent, ff. de instito. act. & vt dicit Franc. Aret. conf. ex. clarissi-
mē, col. iij. vers. tertio dicit, publicum dici non potest, nisi quod scitur à maiori parte populi,
per glo. in l. si tutor, C. de peric. tuto.

45 ¶ Propterea si id notarius omiserit in acta referre, notificatio ei facta inutilis est & inefficax,
De eadē re. quantumcunque emptor fecerit quod in se erat: vt in simili dicitur in d. l. sed & si, §. proscriptū
vers. proinde, ff. de insti. act. Idē quoque Marti. Sulimanus ille Ioan. And. præceptor in legibus,
eiusque autoritate Cyn. & post alios Bal. Ang. Sal. Raph. Alex. & Philip. Corne. in l. ambigui-
tates, C. de testa. scripserunt, quod si statuto caueatur, vt cum aliquis est bannitus, debeat eius
bannum in actis communibus inscribi à tabellione eorum actorum. Si tabellio id omiserit
scribere, vitatur bannum. & idem quoque voluit ipse Bald. in l. vlti. in fi. princip. C. de tempo.
appel. & in l. Imperator, ad fin. ff. de statu homi. in priore lec. Ang. & Imo. in l. j. §. vlti. ff. de hæ-
red. insti. Nam & aliās id perpetuum est, vt error vel imperitia notarij circa actus solennitatē,
formam, vel substantiam, actum ipsum vitiet, etiam in præiudicium partium: vt dicit glo. in d.
l. ambiguitates, in verbo, non ex mente. & ibi omnes scribentes. Et idem de nuntio voluit glo.
notab. in clemen. ij. in fi. vt lit. penden. quod cum, vt dicatur si pendere, à iudice competente
emanauit citatio ita certa, vt pars ex ea plenē instrui possit, super quibus in iudicio conuenitur,
eaque talis ad partem ipsam peruenerit: si iudex in sua citatione hæc sufficienter expresserit,
nuntius verò non sufficienter parti insinuat, nihil actum est vt lis pendere dicatur. Et eam
ibi sequuntur Paul. Eliaz. Imo. colum. vltim. & Card. Floren. in vj. q. Imò verò vt idem Car.
in sequen. question. scribit post Lapum ibi, non satis esse iudicem sufficienter expressisse, &
nuntium sufficienter parti intumasse, nisi & id in acta redactum esset, per multa ibi allegata.
quod proximē accedit ad hunc nostrum casum, quanquam in illis casibus posset videri nihil
parti imputandum esse.

46 ¶ Quanquam & illud quoque dici potest, hic imputandum esse emptori, quod notarium non
De eadē re. interpellauit, requisit, sollicitauit, & si noluisse, coēgit per iudicem, vt suā ipsius notificatio-
nem in acta referret, argu. l. j. §. prætermittre autem, vers. quid ergo, ff. si quis omis. cau. testa. &
quod in simili dicit Franc. Are. post alios in l. rei iudicare, §. socero, col. ij. in fi. ff. solu. matrimo.
Nam & Bar. quoque in l. ad monendi, col. vj. vers. quæro quid si in instrumento, ff. de iureiur.
dicit, quod si instrumentum non sit confectum cum legitimis solennitatibus, fidem non facit:
& est imputandum parti, cur non egit aduersus notarium, vt sub ipsum legitimum conficeret,
arg. l. veluti, ff. de eden. Hæc ibi. Agat igitur hic emptor contra notarium, quæ iam in inscriptionē
non fecit, in id quod interest ipsius. Nihil enim est hic ex parte confanguinei, quod ei imputa-
ri possit. Quid igitur causæ est, vt ei currat tempus, si id factum non fuit, quod ex forma cōsue-
tudinis fieri debuit, vt tempus curreret? Igitur in illa specie cum primus iudex repulisset con-
fanguineum à retractu, reseruata illi aduersus notarium actione, vnde ipse confanguineus ad
nos prouocasset, diximus male iudicatum, confanguineumque fore admittendum, reseruata è
diuerso emptori actione contra notarium, & suis notario defensionibus reseruatis. Postea au-
tem comperi in hac expressim sententia fuisse Arn. Ferronum in consuetud. Burdigal. hoc tit.
de retractu, §. xij. col. ij.

¶ Quod

47 ¶ Quod tamen intelligendum est, nisi si dolo & calliditate cōsanguineis id factum esset, ut notarius eam notificationem in actis non inscripseret, ne scilicet tempus ei curreret: tunc enim perinde habendum erit, ac si inscripta fuisset, quantum ad eum pertinet, ut de præsensatione mandati apostolici voluit glo. in c. si capitulo, in verbo, factam, in princ. de concess. prab. lib. vi. argu. eius quod de citatione scribitur in c. quoniam. §. porro, extra vt lite non cōflet. cum aliis multis similibus à me traditis suprà hoc eodem tit. §. ij. glo. j. nu. 8. quid autem si cum emptor, & sequen. & rursus in §. xv. in verbo, *depuis la lris/contestation*, quæ est glo. ij. nu. 7. idque perceptum est. Nec abs re verò suprà diximus, quantum ad eum pertinet, cuius dolo aut calliditate id factum est. Neque enim, quantum ad alios, pro facto haberetur, l. si oleum, in princ. & ibi Bald. ff. de dolo malo.

Quid, si dolo cōsanguinei id omisum fuerit.

48 ¶ Decimosextò quaro: aliquis rem immobilem comparauit non contractu venditionis, aut equipollenti venditioni, ut ex instrumento apparet, idèd non subiecto retractui, ut plene dictum est suprà eodem tit. §. j. in verbo, *ou equipollent à vente*, tamen illum ipsum contractum apud acta notificat. Postea autem cōsanguineo eius qui alienauit, venienti ad retractum opponit hunc contractum non esse obnoxium retractui: cōsanguineus autem negat illum esse audiendum, cum per notificationem contrarium confessus fuisse videatur, ad quid enim eam fecit (inquit) nisi vt tempore excluderet cōsanguineos? Is autem qui comparauit, dicit se eam fecisse ad alium finem: (neque enim sic vereor loqui cum Tullio in vij. in Verrem actione: Piratam viuum tenuisti, quem ad finem?) aut, vt redeam, dicit se eam notificationem fecisse ad abundantem cautelam, quæ ei nocere non debet, l. testamentum, C. de testa. & l. penult. C. de euic. Et hunc quidem casum aliquando euenire vidimus.

An notificatio cōtra eum nō subiecti retractui liget ad retractum.

Ad hunc finem.

49 ¶ Et certè si hæc notificatio ad alium finem verisimilem aut probabilem, & nō superuacaneū fieri potuit: haud dubiè ea non adstringet notificantē ad agnoscendum retractum: per id quod in simili voluerunt Hosti. & Io. And. in c. significauerunt, vterque in verbo, infra decem dies, extra de testib. quòd tum demū per solutionē quis videtur acquieuisse, secundū l. ad solutionem, C. de re iudi. cum alia coniectura capi non potest, cur id ipsum fecerit, nisi vt acquiesceret, vticos refert, & sequitur Imo. cons. cxliij. cepit, statim post princ. Vt etiam dicimus nō presūmi donationem, si alia coniectura, aut præsumptio, aut occasio capi possit, l. si cum aurum, & ibi Bar. ff. de solu. cum multis concordant. à me collectis in commentariis ad l. si vnquam, in verbo, donatione largitus, nu. 169. vnde si possit. Et idem de renuntiatione dicunt Hostien. Ioan. Andre. & Anto. in c. accedentibus, extra de priuileg. cum similibus quoque à me collectis in eodem opere in præfat. nu. 129. hinc dicunt.

De eadē re.

Soluēs quādo acquiescere videatur.

50 ¶ Sed quibus addere potes Philip. Deci. cons. cccvij. in casu ad nos transmissio, col. vlt. in princ. & iterum consil. cccclxxij. in casu proposito, column. ij. versicu. & hoc idem. Et quod etiam respondit Petr. Anch. consil. cvj. dubitatur, post princip. quòd pater consentiens donationi causa mortis factæ à filio, non censeretur renuntiare vsufructum, quem habebat in re donata, si ob aliud quàm ob huiusmodi renuntiationem hic consensus accommodatus cēferi potest, id est, si consensus aliud possit operari, quàm renuntiationem: per multa illic allegata, quæ tu videre poteris. Et in hæc, vt id præterea intelligas, sufficit leuissima quæque occasio, vt dicit Bal. in l. vlt. col. iij. versu. ibi fortunam, C. de dotis promiss. & in l. j. C. ad senatusconsult. Treb. cum aliis quoque simili, quæ tibi congesi in illo priori loco. Idèd, vt hoc caput concludam, nec hic censeretur sibi notificans in hac re præiudicare, si possit esse alia occasio, vel leuissima, huius notificationis faciendæ.

De eadē re.

51 ¶ Quòd si nulla alia coniectura aut causa siue occasio appareat, idèdque hæc notificatio esset omnino superuacua, superflua, & vt ita dixerim, frustranea, nisi ad id facta censeatur, quod in nostra hac consuetudine statuitur, ut scilicet curreret tempus retractus cōsanguineis, idèdque notificans videatur fateri locum esse retractui, & ad eum agnoscendum se adstrinxisse: & tunc multum refert, an ipse contractus est aliàs suspectus de simulatione, fraude, & circumventionē retractus: & tunc non dubitarem hanc notificationem magnum adicere momētum & cumulum ad præsumendam eam fraudem & simulationem: tanquā scilicet eam fecerit conscius eius fraudis: aut vt semper & in omni casu, si fortè ea fraus postea detegeretur, excluderet, repelleretque cōsanguineos lapsu anni à tempore notificationis, nam in prohibitis ac suspectis huiusmodi abundantes cautelæ nocent, adaugēntque suspicionem: vt dicunt Bal. & Paul. Ca. in d. l. testamentum, C. de testamen. & idem Bal. in d. l. penu. de euictionibus. & dicemus latius tit. seq. in præfat. nu. 17. quod confirmari potest.

De eadē re.

52 ¶ Verum si aliter contractus non est suspectus, sed omnimodo citràq; omnem suspensionē contestari esse vel permutationis, vel donationis simplicis, aut alterius, qui non subiacet retractui:

De eadē re.

& tunc dubium est, an ea notificatio, præsertim si facta fuerit sine protestatione, notificantem obliget, & adstringat ad retractum. nam si protestatus fuerit in contrarium, videretur nullum sibi præiudicium fecisse. l. Nefennius, ibi, quid enim si etiam protestata est. ff. de nego. gest. & melius in l. j. §. quemadmodum, in si. cum dicitur, maximè si misurus id ipsum proteitatur, ff. de libe. agnos. Sed & ille text. in eo quod dicit, maximè, præstat argu. etiam sine protestatione eam notificationem simplicem non facere præiudicium, vt per eam cogatur notificans agnoscere retractum: non magis quàm is qui in eo text. misit custodes etià sine protestatione, agnoscere filium, vt etiam declarat Barro. ibi. Et vide text. qui ad id nonnihil facit in l. forma, §. vlt. ff. de censibus.

53 ¶ Scio tamen Alex. con. lxxij. in causa & lire, col. ij. vers. in super moueor, lib. vij. loquentem in casu statui huius nostræ consuetudinis similis, respondisse contrahentem, qui similem denuntiationem fecit, obligare se consanguineis ad reuendendum restituto sibi pretio: per id quod in simili notat, vt ipse dicit, Bar. in l. locatio, in princ. versic. quæro aliquis, ff. de public. & vecti. & in l. si tempora, C. de fide instr. & iure hasta fisco. lib. x. & quod in simili habetur, in l. qua ratione, §. vlt. ff. de acquir. rer. domi. & in l. j. ff. furti aduers. nau. caupo. Sed in casu ipsius Alex. liquidò apparebat huiusmodi denuntiationem propter consanguineos fuisse factam. Idèd nò trahendum est id ad casus dubios. Et hic tutius esset impetrare gratiam huius notificationis à Principe, ex moribus huius nostræ Galliz: præsertim si contractus, tanquam emptionis, fuerit notificatus.

54 ¶ Decimo septimò, An huiusmodi notificatio possit fieri die dominico, aut alio diuis sacro? Quod non videtur, cum hic actus fieri præcipiatur apud acta, veluti pertineat ad iudicia, quæ hisce diebus cessare debent, l. vlt. C. de feri. & c. vlt. extrà eo. tit. & plene not. à nostratibus in l. j. §. nuntiatio, ff. de oper. not. nunt. Ego verò aliter cenfeo, quia quæ fiunt apud acta præsentē actuario, sed absente iudice, non dicuntur fieri in iudicio, ex sententia gloss. loquentis de confessione, in l. iubemus, quæ est pen. C. de libe. cau. quam sequuntur Albe. & Bal. qui eam dicit sing. & Sal. ibi, & idem Bal. in l. pen. col. j. in ij. nota. C. de fideius. & in addit. Spec. tit. de confes. parte ij. §. j. col. vlt. vers. confessio ista debet, & ipse Albe. in l. si sine, §. j. ff. de interrog. act. & in l. hac consultissima, §. vlt. in fi. C. de test. Bal. qui id declarat con. cclxj. quidam Laurentius, ver. secundò vt in dicta confessio, Ang. qui alia allegat, consi. cxvj. ex themate, col. j. ad fin. & Alex. dum eā gl. simpliciter allegat, in additio. Bar. in l. j. col. j. C. de confes. & in l. si confessus, in magna add. col. j. ff. de custod. reo. Et facit tex. in l. adoptio, C. de adop. & quod tradit Innocent. in c. quoniam, col. j. in verbo, publicam, extrà de testib. quòd non creditur actuario de confessione partis facta absente iudice, nisi vt dicit Alberic. in d. l. si sine, §. j. & iterum in l. toties, col. vlt. ff. de interrog. actio. id fiat mandato iudicis.

55 ¶ Imò verò & quæ facta sunt coram iudice, & apud acta quidè illa, sed non in forma siue figura iudicij, vim iudicij siue actus iudiciarij non obtinè vt probat text. in l. interrogatà, & ibi gl. Bal. & Sal. C. de libe. cau. & gl. in l. cum scimus, in verbo, confessionibus, & ibi Bar. ante fi. C. de agri. & censu. lib. xj. Albe. in l. non est omnino, ff. de manu. vindi. & in d. l. j. col. ij. vers. secundò quæro, C. de confes. & in l. certū, §. si quis absente, col. j. ff. eo. vbi tamè distinguit Bal. in l. cum mulier, col. ij. in vndecima oppo. ff. solu. matr. Ro. consi. viij. viso facto, vers. secundum, & Bar. consi. liij. præclare, col. x. nu. 24. lib. ij. Et facit, quod scribit Bar. in auth. si qua mulier, col. ij. ver. pone ergo quòd vir, & ibi etiam Sal. C. ad senatusconsult. Velleia. Igitur cum hæc notificatio fiat præsentē actuario tantum, & iudice absente, nec si eo præsentē fieret, non esset tamen in forma iudicij: consequens est vt hæc notificatio non habèda sit pro actu iudiciario, qui prohibeatur fieri hisce festis diebus. Et quia etiam actus quoque iudiciarij in mero facto consistentes, & qui non requirunt causæ cognitionem, possunt fieri & in acta referri illis ipsis diebus, l. actus, C. de feri. & not. in d. §. nuntiatio. Cæterū Matth. Affli. in tractatu *πρωτομύστος*, in verbo, vt intra xxx. dies, col. iij. vers. item quæro quo tempore, tenet eam denuntiationem, quæ ex ea constituto. Proto. fieri debet iis quibus id ius competit, posse fieri huiusmodi diebus. Et vide quæ dicam infra in si. huius tit. in xv. quæstio.

Si emptor testato conuenit cō § 6 sanguineis, & ei emptione notificauit, an id satis sit.

¶ Decimo octauò quæro, Suprà in xj. quæst. huius gl. tractauimus, vtrū satis sit consanguineum rescuuisse venditionem sine ista notificatione, vt ei currat tempus anni: sed de hac re ita locuti sumus, vt facile intelligeres nos de simplici scientia consanguinei intellexisse. Quæro igitur, si emptor testatò conuenit consanguineum, eique ex professo atque solemniter denuntiavit emptionem, adhibitis scilicet notariis & testibus, qui eius rei fidem facerent: an tunc ei consanguineo sine hac publica & actuaria denuntiatione currat annus retractus à tempore illius denuntiationis priuata? Nihil enim, quantum ad eū pertinet, inter vtrāque interest, vt aperitissime probat text. in l. i. sed & si pupillus, §. de quo palam, qui est j. & sequi. non d. §. item si plures.

si plures, ff. de insti. a. c. nam primo loco fit mentio de proscriptioe quapiam, quę palam à domino tabernę fieri iubetur, cuiusq; illic forma describitur. At in posteriore loco declaratur satis esse, si cui priuatim denuntiatur fuerit, quantum ad eum etiam priuatim pertinet, vt scilicet eum huiusmodi denuntiatio teneat.

- 57 ¶ Imò hæc priuata denuntiatio magis afficit, quàm publica: nec is vnquam potest huius ignorantiam prætere illius sæpe potest, vel ob absentiam siue distantiam eius loci, in quo hæc acta conficiuntur, c. vlti. & ibi gl. in verbo, non potuit, & Pan. in iij. notab. extrà qui matr. accus. poss. & gl. in c. qui & humanis, xij. q. ij. Bal. in l. planē, quam legit cum §. tutorem, l. tutor petitus, per eum tex. ff. de excus. tuto. & in c. quoniam, §. porio, extra vt lit. non contesta. per text. quem dicit sing. in l. vlt. ff. de decre. ab ord. faci. & Docto. sæpe. Aut etiam propter diuturnum morbum presentis in ciuitate, ex sententia Bar. Ro. & Recentiorum in l. is potest, ff. de acqui. hæred. cum aliis multis adductis à Barb. conf. xviij. à Ioue, col. ij. lib. iij. Aut ob alia multa, quæ impedimento sunt, ac etiam publica sciuntur, ex quo & illud scriptū est, vocem præconis paucis innorescere, authen. qui semel, C. quomo. & quando iudex: propterea cum aduersarius certus est, opus est illum speciatim priuatimque citari: nec satis esse generatim & per edicta publica, vt no. in l. j. & auth. ibi posita, C. si minor se ab hære. abst. & in d. c. vlt. qui matr. accus. pos. & in cle. j. de iudi. cum similibus. Et hinc quoque fit, vt quæ publice proponuntur, non in vno tantum loco, sed vbique per totam ciuitatem proponi debeant, vt omnes teneant. Archi. in ca. quod dicitis, xvj. dist. in c. Bald. in c. j. col. iij. versiculo, quarto vbi quis citatur, titu. de mil. vasa. qui contu. cit. Fran. Atet. con. cvj. clarissime, col. pen. versiculo, secundò non considerat. Cõstat autem acta iudiciorum in vno tantum loco esse, nec ea aliter publicè proponi. Ideò videmus multa in iudicum acta referri, quæ ab omnibus propè ignorantur.

- 58 ¶ Et sanè si denuntiatio, quæ à nostra consuetudine requiritur, non esset de forma, facile cõcederem hanc priuatam denuntiationem satis esse. Sed quia diximus suprà nu. 29. ego verò, eam esse de forma, non modicum dubium est, an eius forma expressè possit adimpleri alia equi polente, non posse enim affirmat glo. in clemen. j. in verbo, tertio, de vi. & honesta. cleri. Bart. in l. non sunt liberi, ff. de statu homi. & plerique alij, quos tibi congescit Alex. in l. j. col. vltima, ff. de liber. & postum. & Fel. in c. cum dilecta, col. vj. versiculo, amplia vn decimò, & seq. extrà de rescriptis, & alibi (ni fallor) in hoc opere tradidimus. Imò nec vberiore pinguioreque ac vtiliore forma videtur impleri posse, vt de mandato probatur in l. si quis pro eo, ff. manda. & in c. cui non de sacerdotali, §. similiter, & §. vlt. de præbend. lib. vj. quod & ex externis adstruit, & multis exemplis & testimoniis confirmat Aulus Gellius lib. Noctium Atticarum j. c. xij. Et id quoque ceteris in rebus procedere probat text. in l. si pupillorum, §. si Prætor, ff. de reb. cod. qui tex. loquitur de sententia siue decreto, & cum text. ad hoc dicit fin. Ro. sing. ccxvj. an in decreto. Et id quoque alijs fulcit Fel. in d. c. cum dilecta, col. xij. vers. amplia quarto.

- 59 ¶ Sed hæc certè non sunt perpetua: quandoquidem sæpe concessum est aliquid facere vtilius, quam mandatum est, aut statutum, ad vtilitatem scilicet eius, ob quem id fit, & vt ei magis expedit, vt patet ex l. si quis mihi bona, §. sed si mandauit, ibi, q. si ex parte, & ibi Bal. Imo, & Rom. & Alex. qui eum §. legit cum §. si coram, & ceteri Recentiores, ff. de acqui. hære. & l. sicut, §. sed si permiserit, vers. in contrarium, ff. quib. mod. pign. vel hypo. sol. & l. diligenter, §. vlt. ff. manda. & l. j. denique, §. si mandauero, ff. cod. tit. & l. rogatus, eo. quoque tit. & voluit etiam Sign. cõf. xvij. statuto communis, col. ij. & Pau. Cast. conf. iij. circa primum, col. ij. libr. j. Alex. in l. si quis puberem, col. ij. vers. sed ad illud, C. de iure delib. vbi ex eo tex. dicit satis esse, vt mandatum in pinguiori forma impleatur, & Ias. in l. qui quartam, §. j. ff. de ieg. j. & in l. j. §. si stipulanti, col. ij. vers. sed ad istum, ff. de verb. obli. vbi ex illo tex. dicit, eum in forma adimplere, qui pinguius adimplet, & in l. si procurator, col. j. vers. collige, C. de proc. vbi eum tex. dicit no. & latè dixim⁹ in repe. l. si vnquam, in verbo, liberus, num. 48. denique id etiam. Et faciunt etiam, quæ scripta sunt à D. à Rot. decis. d. xij. Papæ supplicat, in antiquis, & dec. d. lxxxij. quidam obtinuit, etiam in antiquis, quę repetitur inter deci. Bern. Bisgueri tit. de præben. c. xix. eiusdem initij. Ex suprà dictis autem liquido constat, hanc denuntiationem fieri consanguineorum gratia, vtiliusque illis esse, si ipsi priuatim fiat, quàm apud acta.

- 60 ¶ Sed aduerte tamen, quia Lancel. Gal. vir certè non cõtēnendæ inter Recentiores autoritatis, in d. §. si stipulanti, col. j. dicit id quod Iason ex eo text. assumit, esse contra text. eiusdem l. j. §. si quis simpliciter, de verbo. obli. vbi qui responderet purè vel in breuius tempus, cum esset interrogatus sub conditione vel in longius tempus, responderet pinguius, vtilius, commodius, & tamen non dicitur adimplere interrogationem in forma, ita vt non obliget huiusmodi stipulatio. Et dicit Bal. in l. vlt. col. ij. C. de suis & legi. quòd formæ nihil addi, aut detrahi potest, & tamen addendo fit pinguius. Nec obstat (ait) d. §. sed si mandauit, quo maxime innuntur ij, qui

contrariam sententiam sequuntur. Nam loquitur de mādato priuati hominis, quod per equi-
pollens potest adimpleri, l. vlt. §. vlt. ff. manda. Alex. in l. iij. in ij. not. ff. sol. matr. Hæc ille, qui &
alia quoque addit: nec tamen hic aliter meum iudicium interpono, ne ex duobus præcipuis
amicis nostris de hac re contententibus, alterum nostræ sententiæ lædam præiudicio.

DE LA IVRISDICTION, EN LA QUELLE
L'heritage acquis est assis.

IVRISDICTIONIS IN QVASITVM EST HÆ-
REDIVM QVASITVM, GLO. III.

*Si sint plu-
res res di-
uersarū iu-
risdictionū
vbi notifi-
catio fieri
debet.*

QUID si plures res venditæ sunt vno contractu & pretio, quæ sunt diuersarum
iurisdictionum: an in omnibus necesse sit hanc notificationem facere, an verò
satis erit, in aliquibus, & in quibus? Qua in re statim videri posset in omnibus
eam faciendam esse, per l. de pupillo, §. si in pluribus, ff. de ope. no. nunt. vbi si in
pluribus locis opus fiat, non vna nuntiatio sufficit, sed plures sunt necessariæ:
Ex quo no. Bal. q. quot sunt res, tot sunt possessiones, & tot actus corpori requiruntur. Vnde
licet (inquit) Prælatus adipiscatur possessionem spiritualem, nō sequitur, quod sit adeptus cor-
poralem. De quo tamen subdit esse dicendum, vt in l. iij. §. j. & ibi no. per Bar. ff. de acqui. posses.
Alibi autem dicitur tot esse stipulationes, quot sunt res, etiam eodem verborum contextu ea-
dem oratione comprehensæ, l. scire debemus, in princ. & §. j. & ibi no. ff. de verb. oblig.

*Decadere.
Apprehen-
sa possessio-
ne vnius,
an omniū
apprehen-
datur, vide
nu. 3. & 11.*

2 ¶ Quin & si plures res eodem contractu venduntur, per apprehensionem possessionis vnius ex
his, non apprehenditur aliorum, l. j. §. veteres, cum gloss. in verbo, per vnum reliquorum, ff. de
acquirend. posses. & l. prædia, eodem titul. & voluit gloss. in d. l. iij. in verbo, quamlibet, ff. eodē
tit. & Specu. qui loquitur de possessione vnius rei ex multis tradita ab executore sententiæ siue
nuntio publico, vt cæterarum eiusdem sententiæ tradita non censetur, tit. de primo & secun-
do decreto, §. iam de effectu, in princip. Dyn. in c. j. in iij. q. de regu. iur. lib. vj. Alberic. in d. l. de
pupillo, §. si in pluribus, post princip. ff. de no. oper. nuntia. Bald. in l. j. colū. ix. versiculo, super
tertio puncto, Ca. de feruitu. & aqua. Sali. & Angel. in l. licet, ille colum. vlt. hic circa medium,
C. de acquirend. posses. Panor. in c. cum aliquibus, col. ij. versiculo, vltierius quæro, extrā de re
iudi. vbi & illud dicit de nuntio publico.

Decadere.

3 ¶ Quod & procedit (ne illud per incuriam omiserim) nō solūm quādo sunt plures res omnino
distinctæ & separatæ, sed etiam cū omnes continentur sub vniuersitate vnius cuiuspiā iuris,
quod hinc videre licet, q. apprehensa possessione vnius rei hæreditariæ, cæterarum rerum eius
dem hæreditatis non sit apprehensa: vt nuncupatum voluit Inno. in c. in præsentia, col. j. extrā
de proba. Albe. in l. de his. C. de furt. & Bar. in d. l. iij. in prin. col. ij. ver. quid in rebus, & ibi etiā
Soc. & Ias. ff. de acq. hære. & idem Soc. in d. l. j. §. veteres, paulō ante f. eod. tit. & Sali. in d. l. licet,
ad medium, C. eod. quoq. tit. Pet. Anch. in d. c. j. de reg. iur. lib. vj. { Rom. subobscure in l. eū qui,
col. ij. ver. quid autem in hærede, ff. ad Sc. Trebel. dum allegat l. cum hæredes, in prin. de acqui.
vel amit. posses. } Zasius in epitome feudo. in vj. parte char. eiusdem iij. Et faciunt etiam scripta
in simili à Bal. in c. j. col. ij. & iij. tit. de cap. qui cur. vend. & in c. j. ad hoc, colū. iij. versiculo,
quærit etiam, tit. de pace iur. fir. Ex quibus posset videri, vt si hæreditas fuerit vno pretio ven-
dita, debeat notificatio fieri in omnibus iurisdictionibus rerum hæreditariarum.

*Decadere.
Quid si o-
mniū rerū
sit caput
quoppiam.*

4 ¶ Ego tamen arbitror, in multis rebus venditis vno cōtractu & pretio, si sit castrū aut domus,
cuius cæteræ res sunt tanquā appendices, & vt cum nostris loquar, pertinetiæ: neq. enim (vt id
scias) iurisdicō siue homagiū facit pertinentias, sed destinatio & vñs patrisfamilias, vt no. in
l. quod in rerū, §. si quis post testamentū, ff. de leg. j. & in l. prædii, §. qui domum, ff. de leg. iij. &
in l. quæsitū est, §. si quis eodem, ff. de fund. instr. & instr. lega. & per Ca. in c. cum ad sedem, ex-
trā de restit. spo. & aliis locis à nobis copiosè designatis sup. tit. ix. §. xxxiij. qui est cxxiij. omniū
nostrarum confuer. Si igitur sit locus principalis, cuius reliquæ res sunt ex pertinentiis illius,
sub q. eius nomine & appellatione cōprehendi sunt solitæ, satis erit hanc denuntiationē fieri
apud acta iurisdictionis eius loci, arg. l. Caius, §. Titius, ff. de leg. ij. & d. l. prædii, §. Titio, ff. de
leg. iij. & quod de apprehensione possessionis castrū no. Inno. & alij in c. in literis, extrā de resti.
spo. & idem Bar. Ang. Imo. Franc. Are. Soc. & alij Recentiores in d. l. iij. ff. de acqui. posses. Bal.
in c. cum in cunctis, col. ij. versu. venio ad verum. extrā de elect. Sali. in d. l. licet, in fi.

Decadere. ¶ Et quod præterea à nostris dicitur, eū esse in possessione sacerdotij, aut, vt vocamus, beneficiij
qui locū ipsius principalem, id est, ecclesiā, vt & ipsi vocamus, possideret: nō qui alias res eiusdē:
vt voluerunt Guli. Cu. Albe. & Bal. qui id dicit no. in l. j. per eum tex. ff. de offi. præf. August. &
Petr. Anch. in d. c. j. col. vlt. de reg. iur. lib. vj. & Philip. Franc. in c. commissā, in prin. col. ij. versu.
adde

adde prædictis, de elec. lib. vj. Nam & aliàs (vt veniam ad nostrum casum) id est, si aliter dicere-
mus, vide quid hinc sequeretur: nempe quod si venderetur castrum cum suis pertinentiis, nõ
venirent pertinentiæ, quæ essent alterius iurisdictionis, quàm castrum ipsum: quod nemo vn-
quam dixerit, per ea quæ suprà dicta sunt. Si igitur pertinentiæ alterius iurisdictionis veniunt
in venditione castri, similiter veniunt in notificatione ipsius venditionis eiusdem castri, quia
ipsa notificatio fit ob venditionem, & est ipsius sequela. Præsertim, quia satisfactum est causæ,
ob quam fit ea notificatio, vt scilicet venditio innotescere possit consanguineis.

- 6 ¶ At si nihil est principale, cuius scilicet ceteræ res sunt pertinentiæ vel appendices, sed sint res
omnes separatae, & æque principales, nullæque alij cedat, posset statim prima fronte defendi,
inspiciendam esse iurisdictionem, in qua maior pars rerum venditarum sita est, idè quæ satis
esse apud acta eius iurisdictionis hanc nostram notificationem fieri, arg. eius quod pascim dici-
mus, quod si plures res sint diuersi fori, id sequi debemus in omnium petitione, in quo maior
pars earum habetur: vt probatur in l. j. fideicommissum, in princ. & iterum, §. j. ff. de iud. & l. qui
ita, §. vlt. ff. ad Senatusc. Trebel. & l. j. in j. respon. C. vbi de hered. ag. opor. glo. in l. cum res, in
verbo, petitur, ff. de leg. j. & l. quod legatur, in verbo, etiam ibi. ff. de iud. Bal. in l. testamenti, C.
quem admo. testa. ape. & in l. vlt. in vj. q. C. de edicto Diui Adr. tollen. cum simil.

*Quid si ma-
ior pars sit
in vna qua-
piam iuris-
dictione.*

- 7 ¶ Nam & quis quoque intelligitur habere domicilium, & sortitur forum in eo loco, in quo ha-
ber maiorem partem fortunarum, l. j. & ibi Azo in summa. C. vbi pet. tu. & l. ij. & ibi Alberi. C.
vbi Senat. vel claris. & l. ciues, & ibi gl. C. de incol. lib. x. & c. ex parte B. & ibi Inno. & Imo. ex-
trà de for. cõpet. gl. in l. eius qui manumisit, §. vlt. in gl. vlt. ff. ad municipi. & l. hæres absens, §. ar-
si quo, in verbo, debeat, ff. de iudici. & in l. is cui, §. qui legatorum, in verbo, domicilium, ff. vt
in pos. l. & in c. dilectus, le. j. in verbo, domicilium, extrà de rescrip. & in c. cum nullus, in verbo,
domicilium, de tempor. ordi. in lib. vj. Hostien. in Summa, tit. de for. competen. §. quibus ex
causis, col. j. vers. dicitur autem quis. Specu. tit. de citatio, §. j. versiculo, & nota quod si actio.
Alber. in d. l. quod legatur, ff. de iudic. Bart. in l. placet, & iterum in l. de iure, in ij. oppo. ff. ad
municipi. Bal. cons. ccccxj. quidam Mediolanensis, col. ij. libr. j. & con. lvij. generalitas, col. j. lib.
iiij. & cons. cccxxij. factum tale est, magister, eodem libr. iiij. Rom. con. cxvij. Franciscus, post
princ. Paul. Castren. in l. j. col. j. C. de iurisdic. omnium iudic. Sed id quomodo intelligatur,
videbis lausissime per Maria. in c. licet, extrà de for. compe. Si igitur (vt hanc rationem conclu-
damus) iudex maioris partis adiri potest pro rebus omnibus, eadem ratione sufficit fieri hanc no-
tificationem apud acta huius iudicis.

*De eadẽ re.
Domiciliu
ibi est, vbi
est maior
pars fortu-
narum.*

- 8 ¶ Et quia etiam cum vna sit venditio vno contractu ac pretio facta, vt late diximus suprà eo.
tit. §. xxxij. satis etiam videtur, vnam notificationem fieri ex mente cõsuetudinis, quæ alioquin
esset nimium anxia & scrupulosa, contra l. posthumus, in prin. ff. de iniust. testam. vt pote cum
posset contingere, & coniungi quotidie vna venditione, vnoque pretio vendi xxx. & xl. fundos
& singulos maxima ex parte singularum diuersarumq; iurisdictionum, quas omnes necesse
esset adire ad faciendam hanc notificationem, cum magno & contrahentium, & consanguine-
orum incommodo. Nam emptores primùm cogerentur hos sumptus & labores subire, &
consanguinei postea, cum veniunt ad retractum, emptoribus refundere, iuxta §. xxx. suprà eo.
tit. venditores autem res suas minoris venderent, ob id oneris contractui iniunctum. l. si ven-
ditor, §. si quid emptor, in fi. ff. de ser. expor. cum concor. à me adductis in tit. seq. in præf. nu. 27.
& id quidem credo, & seq.

De eadẽ re

- 9 ¶ Et si id fieret, vt & hoc addam, illud quoque eadem ratione mox sequeretur, tot in causa re-
tractus ad eundem esse iudices, quorum iurisdictionum res venditur, ratione quarum competit re-
tractus, essent, si modò retractus realis est, vt nonnullis placet: aut saltem in rescriptis, vt aliis,
de quo alibi late diximus: & ita vterq; tam actor, quàm reus, singulis singularum rerum iudi-
cis vexarentur, contra l. etiam, §. j. ff. de pet. hare. quod tamen nonnullæ consuetudines Fraciæ
statuerunt, vt diximus suprà eod. tit. §. viij. glo. v. in verbo, *le iuge qui en peult cognoistre*, nu. item
v. sed & ipse. Nec interim prætermittimus id regulare esse, vt maior pars trahat ad se minorem
l. quicquid, §. cum partes, cum glo. ff. de acquir. rer. domi. & l. & si non sint, §. perueniamus, ff.
de auro & argen. leg. & §. sed cum alienam, Instut. de rerum diuisi. cum simil.

De eadẽ re.

- 10 ¶ Hanc sententiã si sequaris, respondebis ad l. de pupillo, §. si pluribus, ff. de no. ope. nun. quod
est principale fundamentum alterius op. illud ibi procedere ex speciali illius casus ratione ibi po-
sita, quia scilicet in re presenti fit nuntiatio: quæ ratio hic nõ obtrinet, idè nec quod ibi statuitur.
Nam & Iason ibi in secundo not. hinc trahitur, qd si hæc ratio cesset (vt cessat in interdicto quod
vi aut clam, in quo nõ est necesse nuntiatio fieri in re presenti, l. aut qui alter, §. si quis cum
denuntiasset, & ibi gl. ff. quod vi aut clã. & Bar. in ca. l. de pupillo §. si quis forte) certe sufficeret
vna

De eadẽ re.

vna denunciatio pro pluribus rebus. De quo vide etiam quæ dixi suprà eod. tit. §. j. gl. xxj. in verbo, *en telle quantité*, nu. 2. 4. illud autem. Quod autè dicitur in d. l. scire debemus, ff. de verb. oblig. quæ est alterum d. prioris partis fundamentum, non hic obtinet, vbi haud dubie vna est venditio, cum vnum est omnium pretium, vt latissimè diximus suprà eod. tit. §. xxij. in glo. j.

11 ¶ Quod denique dictum est de apprehensione possessionis vnius rei, id nõ ob aliud fit, nisi quia *De cadere.* possessio res est facti. l. j. §. si vir. vxori. ff. de acquir. pos. Ideo ad positionem vnius, non continuo sequitur positio alterius. l. non nudis, & l. epistolis, C. de probationibus. Quod si de iure tantum queramus, aliud seruatur, vt patet in l. restituta, in prin. ibi, si forte passus est heres possideri res hereditarias, vel totas, vel aliquas illarum, ff. ad senatuscon. Treb. Ideoque contra illud, quod diximus consequenter de hereditate, aut alia iuris vniuersitate, tenet gl. in dicta illa l. restituta, in verbo, eatum, & ibi quoque omnes Doct. & And. Iser. qui ex hoc dicit apprehensa vnius rei feudalis possessio, apprehendi & omnium aliarum, quæ vniuersum feudum possessionem, in c. j. in prin. col. iij. & ibi etiam Card. Alex. col. pen. vers. quæro quid si vasallus, tit. quid sit inue. vbi ipse And. asserit ita fuisse iudicatum à maximis iuris peritis. Et hinc quoque fit, vt apprehensa possessio domus, aut vnius alterius rei præbendæ, trahatur etiã ad alia omnia bona temporalia eiusdem præbendæ, secundum Innocen. & Hosti. in c. in literis, de resti. spol. Anto. in c. vlt. col. viij. vers. ex his deciditur, extrã de caus. pos. & propr. & Pet. Anch. in c. sine possessione, col. xv. vers. secundo modo, de reg. iur. lib. vj. Licet contrarium teneat Dy. in d. c. j. in iij. q. eodem titu. & lib. & Ioan. And. in d. c. in literis. & alij quos citauimus suprà num. j.

12 ¶ Et licet inter nostros magna sit controuersia, an possessio iurisdictionis in vno actu vel articulo trahatur ad alios, vt scilicet per eam queratur præscriptio, vel, vt melius loquar, vscapio *Possessio iurisdictionis in vno actu an trahatur ad alios* iurisdictionis generalis, vt à multis disputatur, quos late congregauit Alex. in d. l. restituta: tamè hoc minimè dubium est in eo, qui habet intentionem fundatam de iure communi, vt no. Pan. post Innoc. in c. j. per illum tex. quem dicit multum no. extrã de relig. domib. & trahit ad multas quæst. vt ibi videre poteris. & idem quoque voluit ipse Inn. in c. dilectus, col. iij. in verbo, possessoris, extrã de capel. mo. Nec tamen dubium, cum nullus alius est in possessione ipsius iurisdictionis vniuersalis, vt notat idè Inn. in d. c. j. per illum tex. de relig. domi. & in c. cum dilectus, eod. ti. & in d. c. dilectus, col. j. de capel. mo. & in c. vlt. col. vlt. de offi. Arch. & in c. auditis, col. vlt. in verbo, excommunicationem, & ibi Fel. col. ix. in quarta declar. de præscri. Pan. in cap. cum olim, in vlt. no. eodem tit. & in c. cum inter, col. iij. vers. quarto & vltimo casu, de sen. & re iudi. & confi. liij. videtur primò, col. ij. vers. secundò ad idem, lib. j. & confi. lxxij. quauquam, col. iij. vers. ad prædicta, eod. lib. j. & confi. lxxj. videtur, lib. ij. vbi ad hoc multa adducit. Alex. confi. lxxij. viso, col. pen. vers. ad prædicta, lib. ij. Auser. in decisi. Thol. quæst. cccxxij. item fuit quæsitum an præscribens, Phil. Dec. confi. cclxxj. in casu transmissio, col. ij. & confi. seq. superiori, col. ij. vers. & licet Dux.

13 ¶ Ego autem quātum ad nostrum casum pertinet, semper cõsului, vt fiat notificatio in omnibus *Decisio prin. quæst. Consequens dimes de ea re.* iurisdictionibus, vt tutior sit emptor ab omnibus disputationibus. Et ita nuncupatim statuitur in quibusdam consuetudinibus Galliarum, scilicet Cenomanensium, c. cccxij. & Andegauensium, c. cccclxxxij. Et id quoque de iure esse necessariũ, stante huiusmodi consuetudine, aut alia simili, cuiusmodi est Rhotomagi, tenuit Ign. in l. j. §. si cum omnes, nu. 13. ff. de senatusc. Sylla. Et id quidem tutius est, vt iam diximus, & in simili dicit gl. in cle. causam, in verbo, cõmuniter, de elec. Scio vero nonnullos esse in ea sententia, vt si fuerit facta notificatio in aliquibus locis, sed non in omnibus, & effluerit annus à notificatione, nõ admittatur cõsanguineus ad retrahendũ res, quæ sunt in iurisdictionibus, in quibus facta est notificatio: ad ceteras verò admittatur, vt scilicet limitata causa limitatum pariat effectũ, l. in agris, ff. de acq. re. do. cum concor. à me adductis sup. §. xxxij. gl. j. nu. 49. sed nec omiserim. Verum in ea sum sententia, vt si notificatio nõ sufficiat pro omnibus rebus, de quo iam satis diximus, cõsanguineus admittatur ad res omnes vno pretio & contractu venditas: neque enim ei emptor potuit scindere retractum, qui pro vno contractu competit, per ea quæ late tractauimus sup. eo. tit. §. xxij. Et si respectu vnius excluderetur cõsanguineus, excluderetur & omniũ, vt late quoque dicemus infra in fi. huius tit. in xij. q.

14 ¶ Sed & hic queri potest, quid si annum aliquod vectigal, quod nos rectè generale vulgò vocamus, emerit: (id enim retrahi potest, vt expresse cauetur in cap. j. huius tit. & ibi diximus: sed *Vbi debet fieri notificatio emptoris an numerum reddituum.* cum id sit veluti nomen, & ius quoddam incorporale, non consistit in loco, l. vxorem, §. legata, ff. de leg. iij. & leg. cum de lanionis, §. vlt. ff. de fun. instru. cum simi. adductis à Corpore confi. lxxix. in præfenti, lib. iij. & diximus in repe. l. si vnquam, in verbo, bona, num. 9. quid autè (si quis) quo igitur in loco fieri notificatio huiusmodi venditionis? Et forte quis non abs re diceret, in hoc casu eam non esse necessariam, cum fieri non possit, vt hic fieri præcipitur, in loco in quo res vendita sita est, cum in nullo loco sita sit, vt diximus. Et ita hic specialis articulus consue

consuetudinis loquens de situatione (vt sic loquar) rei nō potest ad hunc casum adaptari: igitur nec hoc casu locum habebit, l. iij. §. toties, & ibi Bar. & alij, ff. de dam. infec. cum multis cōcor. à me collectis in d. l. si vnquam, in verbo, liberris, nu. 2. Manemus igitur in dispositione generalis nostræ consuetud. annum hunc à venditione incipientis, sup. §. j. & aliis complu.

- 15 ¶ Quod si nostra consuetudo simpliciter & in genere statuisset hunc annum currere à tempore notificationis venditionis apud acta, sine adiectione siue declaratione eius fori aut iurisdictionis, in qua ea notificatio fieri deberet: tunc ea notificatio venditionis harum pensationum generalium, forte deberet fieri in foro venditoris, cum ea res principaliter illius personā respiciat, ad eamque competat actio personalis ex empto, arg. ad hoc l. vlt. C. vbi in rem act. Et si hoc casu competit hypothecaria, ea accedit actioni personali, vt patet ex no. per glo. in leg. j. in verbo, pateat, & ibi Cy. Bal. & alios, C. de hered. & act. vendi. Nam & Pet. Bal. & Ang. in l. ex facto, ff. de hare. insti. fuerunt in ea sententia, vt fiscus, cuius ius est occupandi bona sui territorij, cum quis bona sua confiscauit, exigat debitores sui territorij: tanquā nomina sint eiusdem loci, cuius est debitor. & ad hoc allegant multa iura & rationes, & sequitur Fran. Are. cōf. x. casus talis est, quidam Titius, colum. vlt. versic. terriō dico. & idem quoque voluit Pau. Cast. conf. cccxix. primum quæsitum, col. ij. versic. patet igitur, lib. ij. Sed & Bal. ipse in c. j. colum. vlt. versic. vid. iudicari, extrā de constit. non obscurè videtur sentire, statuta loci debitorum esse inspicienda, cum tractatur de nominibus, licet ea nullo loco circumscribantur. Verum hac sententia non placuit Imo. in d. l. ex facto. & Alex. cōf. xxxj. vlt. titulo, col. ij. versic. vnum subdo, & sequen. lib. j. quod repetitur conf. cxj. lib. iij. & Iacob. à S. Geor. in tract. de Royd. siue operis, col. iij. versic. quarto de no. quæsti. Quibus locis respondent iuribus & rationibus Pet. & alleclarum, vt ibi videre licet.

De eadē re.

Nomina
& actiones
ad quæ locū
vel iurisdic-
tionē vel
statutum
pertinent.

- 16 ¶ Lapis autem allega. xcij. la. j. (sunt enim duæ eiusdem numeri) cuius initium est, in primis videndum est, col. vlt. dicit nomina debitorum ad eum locum pertinere, in quo de iure & facto exigī possunt, per d. l. ex facto, §. rerum, de hare. insti. & l. quarto, ff. de solut. Nec obstat. (inquit) qd non sunt in loco: quia verum est circumscriptiuè, vt ipse loquitur, sed per effectum exactionis, sunt in loco ipsius exactionis. Et id sequitur Ro. in l. si constante, §. vlt. ff. sol. mat. & sequi videtur Alex. cōf. xvj. vlt. articulo, in fi. lib. j. & planius Steph. Bertran. cōf. lxxij. ponitur in facto, col. vlt. lib. ij. & iterum conf. cv. cuius est idem initium, in ij. dub. eo. lib. ij. vbi tamen non nihil dubitat, & Alcia. in l. cum stipulamur, in fi. ff. de verb. obli. Licet sint, qui negent illos commentarios esse ipsius Alc. quoniam à posterioribus ipsius scriptis longè distant & stylo & elegantia. At illum puto non negare: sunt enim illic multa eiusdem priuata peculiariaque axiomata, quæ & ipsa in posteriores commentarios, sed multò elegantius, transcripsit.

De eadē re.

- 17 ¶ Et in hac quoq; opi. videri potest fuisse Sal. in illa l. cunctos populos, col. pen. versic. si autem essent iura, C. de sum. trini. cum dicit actiones & nomina debitorū censeri esse eius loci, in quo debet fieri eorum exactio, per d. l. quarto, ff. de solut. & leg. Titium & Mæuium, §. tutores, ff. de admi. tut. Cuius doctrinam & rationes, quibus innititur, ad verbum refert & sequitur Maria. Socin. cōf. xxxvj. rectè ac mature, col. v. in prin. & eius filius, eo patre non indignus, Barp. Soc. cōf. c. j. vlt. testamento, col. ij. lib. j. quod iterum errore libratorum repetitur conf. clxxv. lib. ij. & Alex. d. conf. xxxj. vlt. titulo, lib. j. repetito, vt diximus, cōf. cxj. lib. iij. & idem quoq; Alex. cōf. xix. circa primum dubium, col. ij. in fi. lib. vj. Et idem ante hos voluit Bal. cuius nullus horum meminit, cōf. cccclvj. nulla mulier, col. vlt. lib. iij. de qua re nos latius differuimus in nostris commentariis de iure Primigeniorū q. 42. Sed quantum ad nostrum casum pertinet, putarim inspecta ratione verisimili consuetudinis iubentis notificationem fieri sine declaratione loci, eā faciendam esse in foro debitoris, etiam si alibi exigī debeat aut possit: aliis enim facillimè fieri posset fraus ex conuentione contrahentium, si in loco exactionis notificatio fieri deberet.

De eadē re.

Decisio
principalis
questionis.

- 18 ¶ Sed an necesse sit, vt hæc notificatio fiat in prima proximāque iurisdictione rei venditæ, in qua scilicet proximè & immediatè sita est: an verò etiam fieri possit in iurisdictione superiori: nam & in ea dici potest esse sita, licet nō proximè & immediatè: idque potissimum, si fiat apud Præsidē provincie, in qua res ea sita est, qui quidē Præses primo loco iuberetur adiri: eui id fieri non potest, Defensor ciuitatis, qui inferior est, in l. vt perfectius, C. de anna. excep. At gl. ibi, in verbo, adire, dicit illud corrigi iure Auth. ex quibus primo loco adendum est ipse Defensor ciuitatis, & eo deficiente Præses provincie, §. & iudicare, in Auth. de defen. ciuit. & §. & non permittes, in Auth. de manda. prin. De quo tamen videas Cy. & Sal. in d. l. vt perfectius.

An hæc no-
tificatio de-
bet fieri in
prima iurisdic-
tione.

- 19 ¶ Sed quicquid sit in illo casu, ego in hoc casu nostro cenfeo nostrā notificationē fieri debere apud acta primæ proximæque ac immediatæ iurisdictionis rei venditæ, ex illis communibus regulis, si cetera decissent, Causam scilicet primam & immediatā esse potius inspicendam, quàm remo

De eadē re.

remo

remotam, l. metus autem, §. sed licet, & ibi Bart. ff. quod mer. causa, & l. socium qui in eo, ff. pro soci. cum aliis multis concor. à me adductis suprà titu. nostrarum consuetudinū ix. §. xxvij. qui est omnium cxv. in xvij. limitatione illius regule. Cessante causa cessat & effectus. Et altera illa: Sermo simpliciter prolatus intelligitur de primo, non de cæteris, l. boues, §. hoc sermone, ff. de verb. sig. & l. cum pater, §. pater certam, ff. de leg. ij. cum aliis quoq; multis concord. etiam à me adductis tit. earundem consuet. x. §. v. qui est omnium cxxxij. Et ita scio fuisse iudicatū ab amplissimo Senatu Parisiensi in quadam causa retractus inter dominam de la Trimouille, & Renatū de Moutauffer. Et hoc quoq; tenuit Ferro. in consuet. Burdiga. hoc tit. de retract, §. xij. in fi.

20 ¶ Quid autem, si res vendita sita sit in hac prouincia Pictauia, tamen tenetur in feudum à Sires Picta quadam terra, vt vulgò dicitur, quæ est in prouincia Tironia: aut etiam domus vendita sita in tenetur est in oppido Niorti. & tenetur feudum à Castro oppidi nostri Fontenai: in qua iurisdictione notificatio fieri debet, an Niorti, an verò Fontenai? Et quidem videtur Niorti, propter hec verba, quæ nunc commentatur, de la iurisdiction, en laquelle l'heritage acquis est assis. quæ quidè terius prouincia, in iij. & l. ille aurille, §. cum in verbis, eod. tit. cum si. Nisi diceret, quocunque in loco res sita est, quoloco de- sitam tamen esse in iurisdictione domini feudalis, cum ex nostra consuetudine iurisdictione ex- bet fieri no- in clem. j. de rescrip. vbi si Abbas cuiuspiam diocesis habeat Prioratum sibi subditum in alia rificatio. in clem. j. de rescrip. vbi si Abbas cuiuspiam diocesis habeat Prioratum sibi subditum in alia diocesi, debet impetrare iudices pro iunbus dicti Prioratus in diocesi, in qua is situs est, non Abbatis, vnde tenetur.

21 ¶ Qua in re in mentem venit eius, quod scribit noster Io. Fab. in l. cunctos populos, col. vij. in paruis, vers. quid si quis, C. de sum. Tri. vbi ita quaerit: Quid si quis intra fines vnus Castellaniae, vbi est vna consuetudo in succedendo, tenet feudum à domino alterius castellaniae, vbi est alia succedendi consuetudo, & dominus habet omnem iurisdictionem in dicto feudo: cuius loci consuetudo attenditur? Satis videtur, q. loci, à quo tenetur, cum censeatur membrum illius castri & castellanie, à qua tenetur. l. pupillus, §. territorium, ff. de verb. sig. Arguitur cōtrā in cle. j. de rescrip. Hæc propemodum ille, qui videtur sequi posteriorem opin. vt solent nostri Doct. ff. scilicet consuetudo situs loci rei, nō superioris, à quo res in feudum tenetur, inspicere debeat in successioneibus. Ergo & idem in retractibus, qui per omnia sequuntur successiones, vt sepe dixim⁹.

22 ¶ Et huc quoque pertinet ea controuersia, cuius Episcopi autoritas interponenda sit in alienatione rerum immobilium ecclesiarum, vtrum illius, in cuius diocesi res ipsæ sitæ sunt, quod voluit gl. in c. in venditionibus, in verbo, Episcopi, xvij. q. iij. & Hosti. in c. pastoralis, col. ij. vers. quid si ecclesia, extrā de priuileg. & Ro. cons. ccl. horum, vers. tertio quia et si. & pro hac opin. inter cetera allegatur d. cle. j. de rescrip. An verò illius, cui beneficiū subest, siue à quo dependet. quod videtur voluisse gloss. in d. §. quod si necessitas, in verbo, duos, & ibi Cardinal. Alexand. x. q. ij. Innocen. in d. c. pastoralis, columna secunda, vers. item dicimus, & ibi latè Ioan. Andr. col. ij. vers. quid si ecclesia. Ant. & Panor. ad fin. extrā de priuileg. idem Anro. in c. si annū, circa mediū, de iudi. lib. vj. Bald. in authen. hoc ius, col. ij. vers. quæ ro igitur quis, C. de sacro. eccle. & in l. j. col. j. vers. secundò quæro, C. de contrahen. empt. Calde. consil. x. inter monasterium, titu. de rebus eccle. non alie. Collecā cap. nulli, col. ij. vers. sed cuius Episcopi, eo. tit. Pau. Eleaz. in cle. j. & ibi etiam Imo. col. iij. vers. sed quid si ecclesiastica, eo. quoq; tit. idem Imo. in c. j. ad fin. extrā de eo. item tit. dum allegat Inno. & Ioan. And. in d. c. pastoralis. Per. Perus. in tractatu de vnione beneficiorum, c. x. Car. Alex. in c. sine exceptione, col. iij. vers. primo casu, xij. qu. ij. Fel. in c. dilectus, le ij. col. vj. vers. septimò facit, de rescrip.

23 ¶ Sunt & multi, qui tradunt vtriusque autoritatem esse necessariam, vt refert Arch. qui eos se- De eadē re. qui videtur, dum eorum sententiam postremo loco recenset, in d. c. in venditionibus, & Col. Quid in de- lec. in d. c. nulli. Vt & in simili tradunt Bal. & Alber. scilicet de decreto in alienatione rerum mi- nore interponendo, in l. magis puto, §. illud, ff. de reb. con. qui sub tut. vel cur. sunt, vbi Bal. allegat Arch. in d. c. in venditionibus, & dicit id tutius esse vietiam dicti idem Bal. post lac. Arc. in d. l. j. C. de contrahen. emp. & ipse item Albe. in d. l. si prædium, C. de præd. mino. & in l. j. C. eo. tit. & Pau. Eleaz. in d. cle. j. de reb. eccle. non alie. & Ioan. Calde. consil. j. quando venduntur, tit. de emp. & vendi. & Ro. dum hanc inter multas opi. postremam ponit, in l. j. in prin. col. vj. in xj. q. ff. de verb. obl. & Car. Alex. in d. §. quod si necessitas.

24 ¶ Quamquam sunt, qui alterutrum, quem malueris, sufficere dicunt, tum in primo casu, scilicet in autoritate Episcopi in alienatione rerum ecclesiasticarum, tum in secundo scilicet in decre- De iisdem rebus. tor rerum minoris: vt de primo nuncupatum voluerūt Iac. Arc. Cy. Bal. & Sal. in l. si prædium, de se- cundo, ipse Iac. Arc. Cy. & Bar. ibi. & Albe. in d. l. j. C. de contrah. emp. & in l. vlt. col. ij. nu. 8. ff. de iurisd.

iurisdic. omni. iud. & Paul. Castren. conf. cccix. primum quæsitum, column. ij. versicul. interdum exercet actum, lib. j. De vtroque Card. Floren. in d. cle. j. in princ. in xxxvij. eadem quæ vlt. question. de reb. eccl. non ali. De quo & tu amplius videas Fab. à monte S. Sab. in tracta. emp. & vend. in v. questio. princ. column. xxvij. vers. sed hic occurrit pulchra, qui est in pen. char. eius quæstio. Sed & vide, quod in simili tractatur à Ioan. Fab. post alios in l. j. in princ. C. vbi pet. tut. quis scilicet iudex det tutorem aut curatorem minoribus. De quo etiam per Oldr. con. lxx. vertitur in dubium.

- 25 ¶ Sed & huc quoque pertinet, quod & in alio non admodum dissimili specie differitur à Car. Flor. post Paul. Eleaz. in cle. j. §. sane, in vlt. quæst. de iure patr. videlicet, vtrum decima Papalis sit soluenda in diocesi. in qua sacerdotium principale situm est, an in qua reditus eius sacerdotij siue membrum quodpiam situm est. Et dicunt, sequendum esse locum beneficii, & nõ prædiorum ipsius. Licet secus sit in oneribus realibus, & rebus ipsis annexis, quæ debent solui in loco, vbi sunt possessiones ipsius oneribus subdita: per multa iura ibi allegata, quæ omnia accipit à Io. And. quem tamen non citat in d. c. pastoralis, extrà de priui. & Fed. Senen. conf. clj. thema tale est, monasterium. Et secundum hanc sententiam vidimus multa arresta magni Consilij Regij, quorum nonnulla mandato & delegatione eiusdem executi sumus.

De eadere. Decima papalis quo in loco soluen da est.

- 26 ¶ Verum huc propius accedit, quod à Pet. Ancha. late tractatum est, ac disputatum, conf. cclxix. ad prædicta dubia, col. iij. ver. super secundo quæsito, vtrum scilicet beneficium debeat contri buere in procuracionibus legatorum, an cum clero eius diocesis in qua situm est: an verò diocesis, in qua situm est monasterium, cui subiectum est: Et primum adducit rationes suffragantes posteriori parti, & inter ceteras allegat Inno. in d. c. pastoralis, dicentem Episcopum loci, in quo situm est beneficium, debere visitare & procurare, non Episcopum loci monasterij principalis. & tradit idem Inno. in c. cum & plantare, §. in ecclesiis, eo. tit. de priu. quod si Episcopo priuatum & per se, & patronis clericis etiam priuatum imponitur collecta, membra pleno iure subiecta Episcopo non contribuent cum eo, sed cum patronis. Denique tamen priorem partem sequitur, vt scilicet conferat cum clero diocesis, in qua situm est ipsum sacerdotium, aliis multis rationibus: & respondet rationibus alterius partis.

De eadere. Quo in loco debet sacerdotium contribuere procuracionibus legatorum.

- 27 ¶ Huc denique nonnihil respicit, quod in collatione beneficiorum inspiciendus est locus, in quo ea sita sunt, non is, ad quem spectat beneficii collatio, aut alius, vt patet ex cle. j. & ibi gl. in verbo, locorum, Paul. Eleaz. & Cardin. Floren. in ix. quæst. de supplen. negl. Præla. & Ro. conf. cccxlj. in casu, col. ij. vers. præterea. Et quod etiam in simili disputaui Host. in c. in nostra, col. iij. in verbo, lectis & aliis, & ibi quoque Ioan. And. col. ij. in verbo, alius, extrà de sepult. cui scilicet ecclesiæ canonica portio sit soluenda, rei cuiuspiam in testamento relicta: eïne, in qua res ipsa relicta sita est, an verò ipsius testatoris parochia? Nec inter eos de huiusmodi controuersia satis conuenit, vt illic videre poteris. Ego verò in tot tantisque huiusmodi dubiorum & quæstionum tenebris confuso, vt à nonnullis consultum in autoritate alienationum rerum ecclesiæ & minoris suprà diximus, vt vtroque hæc notificatio fiat, & in loco, in quo res tenentur feudum, & in loco, in quo res sita est, donec id iudicio Senatūs aliter declaratum sit.

De eadere. Quis locus sit inspiciendus in collatione beneficiorum. Cui ecclesiæ soluenda est canonica portio.

- 28 ¶ Quid denique, si dubitetur de iurisdictione rei venditæ, quia fortè sita est in confinio duarum iurisdictionum, vel aliter duo domini diuersi eam rem contendunt esse in sua iurisdictione. Quæ res ex alio simili decidi potest, cum scilicet quæritur, quis iudex adiri debet, cum incertum est, cuius iurisdictionis sit res controuersa. De quo tu videas Hostien. Ioan. And. Cardin. Florentinum & Maria. in cap. lanè. de for. compet. Et ex illo item quod quæritur de delinquente in confinio duarum iurisdictionum, & ignoratur vtrius verè sit iurisdic. De quo per Dyn. in l. siue, §. j. in versicu. quod si hoc ipsum, ff. de libe. agno. & in l. pupillus, §. j. ff. de verborum signific. Ray. Barto. & Alberi. in l. iuris peritos, §. j. ff. de excu. tuto. Guid. Suz. in authentici. qua in provincia, C. vbi de cri. agio por. Ioan. And. in addit. Specul. ritu. de compe. iudic. adi. §. j. versicu. sed pone aliquis, & rursum titu. de rapto, §. j. vers. sed pone inter, ibi, sed quem dices. Alberi. in l. libertus, §. præscriptio, per eum text. ff. ad municip. & in l. de iure, eodem titu. & in d. siue, §. j. col. ij. versicu. & primò collige, ff. de libe. agno. Ant. & Petr. Anchar. in c. postulasti, & ibi etiam Maria. col. iij. in vij. quæst. princ. extrà de foro compet. & Nellum in tract. bannitorum, in ij. parte j. partis quæst. ix. Ego consulerem apud vtranque iurisdictionem hanc notificationem fieri. Nam si apud alteram tantum fieret, pendere ex exitu controuersie iurisdictionum, rectene ea notificatio facta fuerit, an non, vt in simili tractat Ioan. Andre. in cap. in multis, de rescript. lib. vj. & Gaspar Calde. inter consil. Ioan. Calde. eius patris, tit. de consuetu. consil. vj. an sit consuetudo.

Cū dubitatur de iurisdictione rei venditæ, quid agendum est.

*An si em-
ptor patia-
tur contro-
uersiam de
re empta,
possit se ex-
cusare a re-
tractu.*

ET CUM his quoque finem facerem huic titulo, nisi alia quædam ad eum tracta-
tum pertinentia in mentem venient, quibus tractandis non se obtulit locus fa-
tis appositus in præcedentibus: aut si se obtulit, memoria tunc defuit: quanquàm
& alia multa huc quoque pertinentia differemus in titulo procedente, prout lo-
cus nos monebit. Hic igitur PRIMO QUÆRO: Emptor conuentus est ad alto
tertio vendicante rem emptam: interim consanguineus vult eandem rem ex hac consuetudi-
ne retrahere: emptor negat posse se eam illi cedere, cum sit litigiosa: per l. ij. C. de litigio. Ego
aliquando de hac re consultus respondi, hanc exceptionem nihil emptori prodesse, per l. alie-
nationes, ff. familiæ eriscun. vbi ita scribitur, Alienationes post iudicium prodesse, per l. alie-
dictæ sunt, duntaxat voluntariæ, non quæ vetustiore causam & originem iuris habent ne-
cessariam.

2 ¶ Quo in loco Bald. & Flo. not. illud vitium litigiosi non pertinere ad alienationes necessarias,
*Litigiosi vi-
tium non perti-
net ad alie-
nationes ne-
cessarias.* quæ habent causam ex præterito, & in id quoque dicunt facere tex. in l. Diuus, ff. de pet. hæ. &
in l. si post acceptum, cum l. fed. & l. is à quo, & l. seq. ff. de rei vend. & l. si seruus, ff. de cond. furt.
Quod & idem voluit Innoc. in c. cum Marr. Ferrarianus, col. vlt. ver. item nota quod licet, exc-
trà de const. & Bar. in l. inter quos, §. si dominus, ver. vlt. etius opp. ff. de dam. infec. vbi & ad hoc
allegat l. peto, §. prædium, ff. de leg. j. & l. j. ff. de fun. dot. & l. ij. C. eo. tit. & Alex. in add. Bar. in l.
quanquàm, §. Iulianus, ff. de aqua plu. arc. Et id generale est, vt prohibita simpliciter alienatio
ne, non ea censeatur esse prohibita, quæ non sponte alienantis sit, vt latè diximus & probaui-
mus suprâ, §. j. in glo. xiiij. in verbo, *ou equipollent à vente*, nu. ii. & generale est.

3 ¶ Secundò quæro, vtrum si testator hæredi iusserit, vt domum vendat Titio: an in venditione,
*Retraictus
an habeat
locum in ven-
ditione fa-
cta iussu te-
statoris.* quam heres facit iussu ipsius testatoris, habeat locum retractus? Posset videri non habere, tum
quia hæc venditio necessaria est, vt dicit Bald. conf. cccclviij. quidam Lucanus, col. j. li. j. & conf.
ccliij. casus talis est, quidam de ciuitate, col. ij. ver. in contrarium, lib. iij. & vtrobiq; per l. vnum
ex familia, in prin. ff. de leg. ij. Illud autem planum est, in venditione necessaria locum non ef-
se retractui, vt multis placuit, arg. l. cū fidei, ff. de fideicom. lib. vt & nos latè diximus in d. ver-
bo, *ou equipollent à vente*, nu. 8. secundò intellige, & aliis multis seq. Tum quia id videtur fa-
ctum à testatore, non ab hærede, quitantum vltimam voluntatem testatoris adimpleuit. d. l.
vnum ex familia, §. si de Falcidia, de lega. ij. & l. parer ex prouincia, ff. de man. vindic. & l. vxor-
em, §. agri plagam, & ibi not. à Dy. ff. de lega. ij. quem ad id, si scierit inducatur, dicit not.
Ang. conf. cccxij. Brunellus, paulò qost medium. cum multis si. à me adductis in nostris Legi-
bus connubialibus, in glo. viij. in verbo, *de son mary*, in xxij. qua. sit. in princ.

4 ¶ Sed quibus non intèpestiuè potes addere, quod traditum est à Guli. Cu. in l. cum hi, versic.
*De eadè re.
Venditiones
factæ iussu
testatoris
habent vim
testamēti,
vide nu. 7.* planè, & ibi quoque Bald. in vtraque lect. ff. de tran. quod si hæres iussus à testatore vendere
alimenta, ea vendiderit, non poterit super hac venditione siue obligatione transigi, tanquam
facta iussu facta viilius testamenti, inspecta scilicet causa originali. Quanquàm huiusce rei prohibitio
non trahitur ad contractus inter viuos, per illum tex. & in id alia quoque multa iura allegant,
quæ tu ibi videre poteris. Et simile est, q. tradit Iaco. Bu. in l. si hæres testamento, ff. de act. emp.
quod stante statuto, vt de quolibet cōtractu soluatur gabella, si hæres venditionem fecerit ius-
su testatoris, non soluatur gabella, quia hæc venditio non dicitur contractus inter viuos, arg. gl.
sing. in l. si quis ita, in prin. in verbo, defectus, ff. de statuliber. & sequitur Bald. & conf. ccccl. se-
cundum ea quæ proponuntur, ad fi. lib. v. & in sua Marga. in verbo, venditio, col. ij. vers. ven-
ditio facta. Consuetudo autem nostra nuncupatim loquitur de contractibus, cum dicit, *par
contract de vente*: ergo non habet locum in testamentis, & aliis vltimis voluntatibus. l. verba
contraxerunt, ff. de ver. sig. vbi ita scribitur: Verba contraxerunt, gesserunt, non pertinent ad
ius testandi, cum multis aliis si. à me collectis in dd. Legibus connubialibus, in glo. v. in verbo,
contracter, in vij. q. in prin.

5 ¶ Et confirmatur hæc sententia, quoniam etiā in rebus venditis ab hærede iussu testatoris cer-
*De eadè re.
Lex ij. C.
de resc.
vbi not. quod
bet locum in
venditione
facta iussu
testatoris,
vide nu. 9.* to aliquo pretio, non est locus rescissioni ex l. ij. C. de rescin. ven. quia ea lex non habet locum,
quando necessitas vendendi oritur ex testamento: vt voluit Bal. in l. si fideiussor, §. meminisse,
in princ. per illum tex. & ibi quoque Imo. Raph. Co. Paul. Castr. in lect. Bono. Franc. Aret. in
vbi not. quod
bet locum in
venditione
facta iussu
testatoris,
vide nu. 9. ij. not. qui id dicit sing. & Ias. ff. de legat. j. Roma. in l. si quis cum aliter, col. ij. vers. vnde primò
ff. de verbo. oblig. Fabia. in tracta. de emp. & vend. in vj. quest. viij. questionis princip. & Anto.
Burgos in c. cum causa, col. xv. vers. vnde primò limita, extrà de emp. & vend. vbi id dicit singul.
Et est bonus text. in l. etiam, §. quid si quis, vers. idem erit dicendum, ff. de pet. hæ. quem ad
hoc dicit sing. Franc. Aret. in d. l. si quis cum aliter.

¶ Facit

6 ¶ Facit item, quòd stante statuto, neres immobilis alienetur in extraneum sub pœna, si testa- *De eadē re.*
tor iusserit rem quampiam immobilem vendi extraneo, non incidit hæres id faciens in pœ- *Statutum*
nam: vt post Oldra. & Jacob. Bu. tenuit Ioan. And. in addit. Specul. in rubr. de reipermut. col. *neres alie-*
penult. versic. expeditis beneficialibus. & Bald. qui illorum mentionē non facit in d. l. si hæres, *netur nō cō*
per illum text. in princip. ff. de actio. emp. non enim (inquit) id sponte facit, sed vi vltimæ vo- *prehendit*
luntatis: diciturque id notandum, & menti tenendum. & Albe. qui id post ipsum Iac. Bu. dispu- *alienatio-*
tat in ij. parte statutorum, quæst. clxxvij. incip. Iac. etiam Bu. disputauit. & Angel. dum simpli- *nes facias*
citer allegat Ioan. And. vbi supra, in l. si ita quis promiserit, §. ea lege, ff. de verbo. obliga. & ibi *iusu testa-*
apertius Imo. in fin. & Franc. Are. col. iij. ver. ex his infert. & idem Are. in l. cetera, §. sed si sepa- *toris, vide*
rauit, col. ij. ver. quinto & vltimò not. ff. de leg. j. vbi respondet ad eum text. qui aliis videbatur *nu. 8.*
velle contrarium. Imo. in l. si dignum, ff. ad leg. Falcid. & in l. qui fundum, in princ. & ibi quo-
que Alex. eo. ti. Ro. in l. si tibi pecuniā, per eum text. & ibi quoque Fran. Are. ff. si cert. per. Alex.
conf. cxxv. ponderatis, col. ij. versic. confirmo, lib. vj. Barba. latè in repet. rubr. extrà de eccles. non
ali. in v. quæst. prin. & cons. l. j. scriptis sapientia fons, col. xv. vers. & vlt. iterum adducebam, lib. j. &
Ioan. Crot. in repet. l. filius familias, §. Diui, col. xxij. vers. quinto fallit, ff. de leg. j. vbi in id alias
multas rationes affert, quas ibi videre poteris. & Alcia. in l. ij. in princ. num. 12. ff. de verb. obli.
Et faciunt, quæ scribit Bal. conf. ccccxl. secundum ea, col. ij. versic. item quando sunt, & seq. lib. v.
Vbi dicit post Iac. Bu. quòd si ex contractu venditionis debetur gabella, non ex ea debetur, quæ
facta est iussu testatoris. & Corne. conf. cxxxij. licet videatur, lib. j. dum tractat, an testator pos-
sit permittere hæredi, vt alienet contra prohibitionem statuti.

7 ¶ Verumtamen Bald. hanc nostram quæstionem nuncupatim tractans in tractatu Protomi- *De eadē re.*
xeos, col. iij. versic. quid si testator, apertè tenuit contrarium: quoniam vt testator (inquit) non *Contrariū*
potest facere, quin lex habeat locum, l. nemo, ff. de lega. j. ita nec vt consuetudo quoque locum *eorum, quæ*
habeat, quæ pro lege seruatur, l. de quibus, ff. de legib. & beneficium à lege vel consuetudine *dicta sunt.*
concessum, à priuato auferri non potest, §. si verò, in Authen. de nupt. Et adde, quòd si testator
ipse vendidisset etiam in suo testamento, nihilò minus habuisset locum retractus, quia huius-
modi venditio in testamento facta habet vim & naturam contractus inter viuos, vt facili in-
telligitur ex Oldra. conf. cxliij. factum est tale, quædam mulier, col. j. Bart. in l. cum quis dece-
dens, §. codicillis, ff. de lega. iij. Bald. in l. vlt. C. de reb. eor. & in l. lex testamento, C. de fideicom.
& in l. auiā, in princ. C. de iure delib. Ro. conf. clxxj. pro decisione, in vlt. dubio, cum simil. Ergo
& idem, si eo mandante id factum est: quia non plus roboris habere potest, quod me mandate
factum est, quàm quod à me ipso factum est.

8 ¶ Nam & in eo, quod diximus supra, hæredem qui iussu testatoris vendidit extraneo rem im- *De iisdem*
mobilem, non incidere in pœnam statuti id ipsum prohibentis: contrarium tenuerunt Alberi. *rebus.*
Bald. Ange. Imo. sibi contrarij. Floria. Alex. & Iason in d. l. cetera, §. sed si separauit, per tex. in l.
Senatus, quem legunt cum d. §. sed si separauit, ff. de leg. j. Ange. in d. l. qui fundum, in prin. ff.
ad leg. Falcid. & in l. j. C. commu. de lega. & in l. in æstimationibus, ff. de pet. hære. & Fulg. in
d. l. si tibi pecuniā, ff. si cert. per. & Fab. in tract. emp. & vend. in xxvij. quæst. iij. partis prin. vbi
& illam rationem addit, quòd testator non potest tollere dispositionem statuti, l. quidam de-
cedens, ff. de administ. tut. & l. quod de bonis, §. j. ff. ad legem Falcid. & d. l. nemo, ff. de legat. j.
& Alex. in l. si dignum, ad fin. ff. ad leg. Falcid. Iaf. in l. iustè, col. v. vers. quinto pro ista decisio-
ne, ff. de acqui. posses. Et potior pars eorum, quos pro contraria parte adduximus, loquuntur,
cum statutum est, ne bona alienentur inter viuos.

9 ¶ Illud autem quod dictum est, d. l. ij. C. de rescin. vend. non habere locum in re iussu testato- *De iisdem*
ris vendita certo pretio, non ob aliud est, quàm quòd testator statuendo certum pretium, vide- *rebus.*
tur quod residuum est, donare. Ideòque dicunt Raph. Alex. Hier. Torr. & Iaf. in l. si fideiussor,
§. meminisse, ff. de leg. j. quòd si testator putauerit illud esse iustum pretium, habebit locum ea
l. ij. ar. l. cum tale, §. legato falsum, ff. de condi. & demon. Quinetiam si testator non præscripsit
certum pretium, a quæ habebit locum d. l. ij. ac si sine præcepto testatoris res fuisset vendita, se-
cundum ipsum Bald. & Imo. in l. Imperator, §. j. per illum text. ff. de leg. ij. Ro. Alexan. & Fran-
cisc. Aret. in d. l. si quis cum aliter, ex quibus ipse Roma. dicit esse de hoc text. singu. in d. §. me-
minisse, §. Barb. in c. cum dilecti. col. ij. vers. limita etiam, & in repet. rub. de reb. eccl. non ali. in
d. v. quæstio. non semel & Iaf. in d. §. meminisse. Pantal. in repe. d. l. ij. colum. xx. versic. l. xxvij.
procedit, & iterum colum. xxij. vers. sexto limitantur prædicta: vt proinde intelligas, id nihil
huius sententia præiudicare. Apud Senones autem cap. consuetudinum eius gentis xlix. est ex-
pressa consuetudo, locum esse retractui in venditione patrimonij facta ab executoribus testa- *Consuetu-*
mentorum. Similiter apud Trecenses, cap. clx. & Borbonienses, cap. cccclxxj. Sed & apud Au- *dines de q.*
xerrenses, siue Altsiodorenses, hoc eo. tit. §. xix. qui est omnium 50. in re vendita ex testamen- *princ.*
to, est locus retractui.

10 ¶ Tertiò quæro, quia supra titu. huius volum. consuetudinum xvij. qui est *de successions*, §. vij. qui est omnium eiusdem volum. ccxvij. cautum est, quòd si quis decedat sine liberis relictis ascendentibus & collateralibus, succedunt ascendentes in mobilibus, collaterales in immobilibus: quod & in nostra Gallia ubique propemodum observatur. Igitur quidomus emerat, moritur intra annum relictis patre & fratre, postea verò quispiam consanguineus venditoris retrahit eam domum, vi nostræ consuetudinis, restituito venditionis pretio: certum est quòd si domus redempta non fuisset à consanguineo, ea fratris esset: nunc autem cum redempta est, ad quem pertinet pretium? an ad ipsum fratrem heredem immobilium? an verò ad patrem heredem mobilium? Et primum videtur, ad fratrem, cum domus tempore mortis reperitur in hereditate, non pretium: quod quidem tempus inspicendum est, ut cæteris in rebus, §. ita demum tamen, Instit. de hære. quæ ab intest. defer. cum simil. Et licet domus ipsa postea euincatur dato pretio, tamen id pretium subrogatur in locum domus. Sicut dicimus de fundo legato, qui si post mortem testatoris euincatur per restitutionem in integrum restituito pretio, id pretium tanquam subrogatum in locum fundi debetur legatario, l. qui solidum, §. j. ff. de lega. ij. & facit text. in l. filijs, §. à Titia, ff. de condit. & demonst. & l. si donatæ, §. si sponsus, ff. de donat. inter virum & uxorem.

11 ¶ Præterea is cui competit ius oblato pretio, non habet ius purum, sed conditionale, si pretium soluat, l. ij. & l. si à re, C. de pact. inter emp. & vend. Illud ergo pretiù, quod debet accipere emptor, non erat prius in obligatione, sed in conditione, l. j. §. item si ita, ff. ad leg. Falc. & l. ita stipulatus, & ibi plene not. ff. de verb. oblig. & l. si quis sub conditione, ff. si quis omni. caus. testa. Ergo nullum ius, nulla obligatio erat in bonis emptoris: & si aliquid erat, tamen cum statutū distinguat ac separet bona mobilia & immobilia absolute, nomen autem debitoris non sit mobile aut immobile, sed tertia quædam species, l. à Diuo Pio, §. in vèditiōe, ff. de re iudic. & not. Bart. in l. potest, ff. de admin. tuto. cum aliis multis concor. adductis suprà §. huius tit. j. in verbo, *ou autres choses censees pour immeubles*, quæ est glos. vij. nu. 9. sed & multis: consequens est, ut non comprehendatur sub eo statuto, sed ex iure communi ad hæredes pertineat.

12 ¶ Item huiusmodi conditio restituendi pretij pro redimenda domo vendita, est potestatiua (ut nostri appellant) quia scilicet est in potestate siue facultate consanguinei id ipsum faciendi: igitur non retrahitur ad tempus mortis illius emptoris, de cuius hereditate & successione agitur, nec aliud quodvis tempus præcedens, l. qui balneum, & l. potior, ff. qui pot. in pig. hab. & l. si seruus, §. vlt. ff. de stipul. seruo. cum simil. Ex quo fit, ut non faciat hanc rem, id est domū, quæ in initio & tempore mortis id est successione obuentæ, erat res immobilis, censeretur mobilem, cuiusmodi est pretium quod inde redactum est: sed potius inspicitur primum illud tempus, ad quod vltimum non retrahitur.

13 ¶ Denique obligatio & quælibet dispositio legalis, siue statutaria, qualis etiam hæc est, magis comparatur & accedit obligationi & dispositioni vltimæ voluntatis, quam contractuum inter viuos secundum glo. Bart. Bald. Raph. Corn. Alex. & alios, in l. j. C. de his quib. vt indig. & glo. & Bart. in l. in cognitione, ff. de S. C. Sylla. eundem Bart. in l. non solum, §. mort. col. vlt. & ibi clarius Imo. col. pen. ff. de no. ope. nun. Bald. in c. j. in prin. col. pen. vers. deinde quaro, tit. de pac. Const. Ang. conf. vij. ex dicto themate, col. j. Imo. in l. si ita scriptum, §. vlt. ff. de leg. ij. Rom. in l. iij. §. Caro, char. vlt. ff. de verb. oblig. & in l. ea demum, C. de collat. & conf. lxxv. vlt. themate, col. vlt. vers. cum igitur verba, & conf. cxxij. circa primum, col. ij. vers. præmissis tamen nobis. Alex. in l. seruus, col. j. ff. de vulg. & pup. & conf. cxxx. attentis verbis testamenti, col. j. li. ij. Franc. Aret. conf. xlv. vltis articulis, col. vlt. Card. Alexan. in c. sollicitudinem, col. vlt. de appell. cum aliis concord. collectis ab Alex. Corn. & Philip. Dec. in d. l. ea demum, C. de collat. & ipso Alex. in addit. Bart. in l. vlt. ff. de reg. iur. Caro. Rui. & Barb. conf. xix. clementissimum, col. iij. li. iij. & Soci. conf. ccxxj. vlt. post princ. lib. ij. & conf. cxxlij. in præsentia, col. ij. vers. confirmatur, lib. ij. vbi & idem se dicit tenuisse in l. si Stichum, §. stipulatio, sed eius lect. in eam legem non extat. Franc. Curr. seniore conf. xxvij. magnificus, col. vj. vers. verum istis omnibus. las. in d. l. j. C. de his quib. vt indig. & in l. ita stipulatus, col. x. vers. sed hic cadit, ff. de verb. obli. & in d. §. morte, char. vlt. vers. vltimò tene menti, ff. de ope. no. nun. Caro. Rui. conf. cxvij. videtur, col. iij. nume. 7. lib. iij. Steph. Berto. conf. cxxvij. pro pleniori, column. vltim. lib. j. Ioan. Crot. & Ferd. Loaz. in repeti. l. filius familias, §. Diui, illo quidem colum. xxij. vers. limita istam conclusiōem. hoc autem nume. 42. ff. de legat. j. Et videtur probari in l. seruus hac lege, ff. de manum. De quo tamen (ne id omitam) vide Soci. in l. Gallus, §. videndum, in princ. ff. de lib. & posthu. At in obligatione ex vltima voluntate inspicitur tempus resolutionis: nec ea retrahitur, l. ij. §. id quoque, ff. de colla. bon. quæ ponit hanc differentiam inter contractus & legata. Et hanc opin. nuncupatim in hoc casu nostro secuti sunt Raph. Fulg. Alex. & Franc. Aret. in d. l. ea demum, C. de collat.

¶ Con

14 ¶ Contrarium tamen, vt scilicet id pretium ita restitutum à consanguineo vi nostræ consue- *Qui contra-
ritu censent
in princi-
pali quæsti.*
tudinis, tanquam mobile, sit patris, qui ex statuto succedit in mobilibus, tenetur lac. Ra. Cy. qui ita dicit fuisse iudicatum: Alber. Bal. Corne. & Philip. Dec. in ea ipsa lea demum. & idem Alber. in parte itatorum. q. xcij. quid si statuto prædicto, & quisquis est in Margar. Bal. in verbo, alio patio, column. vltim. nam licet id opus sit ipsius Bald. tamen sunt in eo quodam ab alius addita, vt videlicet. Et huiusmodi omnes subnixi auctoritate d.l. ij. §. id quoque, de colla. bon. vbi resolutio contractus retrahitur ad tempus ipsius contractus. Ideoque id pretium, quod ex huiusmodi resolutione restituitur, censetur esse in bonis defuncti emptoris, ab usq; tempore ipsius contractus. Et facit etiam text. in l. si filius familias, & ibi Barb. & Recentiores, ff. de verb. oblig. & l. quæ legata, & l. seq. ff. de reg. iur. cum siml.

15 ¶ Deinde istud ius recuperandi, siue redimendi, restituto pretio, competens consanguineo, ha- *De eadē re.*
ber originem ex contractu ipso venditionis, ex quo quæritur id ius ipsi consanguineo etiam absenti: vt dicit Bald. in rubr. C. res inter alios acta, vers. nota quod ex consuetudine. & Philip. Dec. conf. lxxxvij. cuius superscriptio incipit, valet statutum, col. j. Et ita quoque habuit originem in vita ipsius emptoris defuncti: & sic tempore mortis ipsius censebatur in ea qualitate esse in bonis. Ergo & ipsa res mobilis etiam censetur fuisse in eiusdem patrimonio, quia ius, qd competit ad rem mobilem, censetur mobile, vt voluit glo. Bar. & alij in l. j. C. si aduer. transact. & in d. l. potest, ff. de auto. tut. cum aliis multis si. à me collectis in d. §. j. gl. vj. in verbo, ou autres choses censées pour immeubles. nu. i.

16 ¶ Nec obstat illa subrogatio, quam supra primo loco adduximus, quia illa cōsideratur secun- *De eadē re.*
dum Deci. in fauorem legatarij, ex verisimili voluntate testatoris, vt declarat text. in d. l. qui solidum, §. j. in verbis, coniectura voluntatis. Sed hæc ratio cessat in hac quæstione, quia quod talis pecunia sit apud heredem, non est ex voluntate defuncti, & repugnat statuto quod defert immobilia tantum ipsi heredi. Et per hoc tollitur etiam illa ratio, quod dispositio statuti æquiparatur vltimæ voluntati: quia in hoc casu nihil reperitur statutum in vltimis voluntatibus: nec etiam illud omnino indubitatum est, quando ob eius ambiguitatem Bart. se indicisum reliquerit in l. sius quoque, §. sed & filio, qui est vlt. col. ij. ff. de hære. instit. & in l. vltus fructus, in h. ff. de stipu. ser. & in l. j. ff. de in diem addict. Et expressim contrarium tenuerit Bal. sibi contrarius in l. omnes populi, col. vlt. ff. de iusti. & iure. & in l. j. ff. si cer. pet. & in d. l. ea demum C. de collat. Nec, si id verum est, semper procedit, vt per Frā. Arcet. conf. lxxxix. placet, & Alex. in l. ita stipulatus, col. v. vers. & tene menti, ff. de verb. oblig.

17 ¶ Et ita propemodum illis rationibus prioris partis responderi Phil. Dec. in d. l. ea demum. At *De eadē re.*
aliis eiusdem partis rationibus, quæ sunt ipsius Fran. Arc. non respondet, nec earum meminit: neque Arc. quoque. Et hanc denique opi. securus est Boër. in quodam cōsilio quod posuit post tract. Dyn. de reg. iur. cuius initium est, laquelina, in iij. dubio. De hoc autem varia sunt consuetudines Franciæ. Nam apud Belquerenses cap. xxxj. reditus qui pecunia possunt redimi. *Consuetu-
dines de
principali
quæsti.*
censentur mobiles, & idem apud Caluimontenses in Baisigniac, cap. lxxij. quod loquitur de fundo vendito cum pacto redimendi. Quid autem consuetudo Cenomanensis super hoc statuerit, videbis cap. cccv. & duobus seq. & Aurelianensis cap. clxxv. & cap. cclxxj. & c. cclxxij. & Andegauensis cap. xcj. & c. ccxc. & duobus sequen. Trecensis cap. lxx. & sequen. Et vide quæ scripsimus supra §. j. in glo. vj. in verbo, rentes, nu. 7. sed hæc primò, & seq. & iterum in glos. xiiij. in verbo, ou equipollent à rente, nu. 19. secundò intellige, & duobus sequen.

18 ¶ Sed vt tandem id definiam, certè quantum ad nos, habemus consuetudinem expressam in- *Deciso
prin. quæsti.*
fra titu. xvj. qui est de mariage solu quelz droitz appartiennent au suruiuant des conuincz. §. xij. qui est omnium huius volu. cccij. quæ statuit hæc pecuniam, ex qua retrahitur fundus, vi huius consuetudinis aut pacti de reuendendo in contractu appositæ, inter mobilia reponendam, eamque ad eum pertinere, qui mobilia debet habere. Sed quantum ad ius commune pertinet, illud arbitror, hunc fundum, quandiu est apud emptorem aut heredes ipsius, id est ante retractum, non censeri mobilem, ob id tantum, quod obnoxius est retractui: sed potius immobilem, in pectò scilicet & considerato tempore & statu præsentis. arg. l. i. sufficit, ff. de condi. indeb. cum siml. ibi adductis à las. & à nobis infra tit. seq. §. ij. glo. j. nu. 38. quid quod censetur & seq. nam & multa interuenire possunt, ne fundus redimatur, quamuis redimi possit, vt in simili dicitur in l. naturalem, §. j. ff. de acqui. posse. Qualis igitur futurus sit, debet expectari euentus, *Euentus in
spiciendus*
an scilicet redimetur, nec ne: vt sic non in pendenti sit, quantum ad præsentem statum atinet: quantum autem ad futurum, sit: vt in simili tradit Cyn. in l. vlti. col. ij. in j. oppo. C. de sen. pas. & Bar. in l. Pomponius, col. ij. vers. hoc igitur præmissò, ff. de neg. gest.

¶ Porro autè finis omnibus in rebus ostendit, cuiusmodi ex censenda sunt, l. sed & si quid, §. j. *Finis osten-
dd 3*

*dis cuius-
modi res ce-
senda sit.*

ff. de vfu fruct. & c. fraternitatis. §. vlt. extra de frigi. & malef. & id quidem eorum textuum au-
toritate voluit Spec. exprefsim definiens, aliquid vel mobile, vel immobile cenferi & exiftima-
ri ex fine ipsius, in tit. de fructib. & interef. §. fcias igitur, qui eft primus illius tit. verf. fed quid
fi debeo, cum aliis multis fimil. & concord. à me quoque congettis fuprà eodem tit. §. j. glof. vij.
in verbo. *ou autres chofes cenfees pour immeubles*, nu. 45. tum etiam quia finis. Nam & finis ipfe
(vt & id illis quoque adicias) ad fe trahit omnia, quæ ad eum ipfum tendunt, l. & fi non finit,
§. perueniamus, ff. de auro & argen. leg.

De euentu.

20 ¶ Quibus adde ad huius noftræ fententiæ comprobationem tex. optimū in l. fi Titius, in prin.
ibi, ex euentu folutionis, ff. de leg. ij. & l. feruus. §. j. ibi, in pendenti eit, cui proprietatem acqui-
fieri, & c. ff. de acqu. rer. do. & l. fi is qui pro emptore, §. j. ibi, in pendenti eiffe, ff. de vfu cap. & l.
pen. §. vltim. ff. de castr. pec. cum dicitur, nifi in pendenti, vt in aliis, & in hac fpecie habeamus
dominia, vt ex pofto facto retro fuiſſe aut non fuiſſe patris credamus. & in l. proponebatur, eo.
tit. ibi, nec eft nouum, vt ex pacto aliquis ſucceſſorem habuiſſe videatur, & quæ ſequitur, quæ
huc admodum pertinent, vt ſcilicet ex pofto facto conſtet, quis ſucceſſor futurus fit in huiusmo-
di rebus. & l. in bello, §. j. & l. bona, §. j. & ij. ff. de capti. & l. fi feruus communis meus. §. feruus, &
iterum §. vlt. ff. de ſtipul. fer. & l. fideiuſſor obligari, §. ſtipulatione, ff. de fideiuſſo. & l. bouem, §.
vlt. ff. de Aedil. edict.

De eadē re.

21 ¶ Nec omittendus tex. in l. qui res ſuas, §. rem autem, ff. de ſolu. ibi, & vtiq; cuius fuerit euen-
tus declarat. Ex quo not. Pau. Caſtr. ibi, quòd ſi res quæ datur in ſolutum, euinci poteſt, & etiā
poteſt non euinci: ex futuro euentu apparebit, vtrum debitor fuerit liberatus, necne. Et facit
quoque text. in l. iure, §. vlt. ff. de teſta. tutel. & in l. j. §. fi pendear, ff. ad S. C. Macedo. & l. fi fur,
iterumque l. fed & ſi quis, §. j. ff. de vfu fruct. & l. quid ergo, in prin. eod. tit. & l. res vxoris. C. de
donat. inter vir. vxor. & l. reſcriptum, §. vlt. ff. de diſtract. pig. & l. fi debitor, ff. de iure dot. & l. fi is
feruus, ff. de dona. inter vir. & vxor. Sic & hoc caſu conſtabit ex futuro euentu, cui ceder domus,
aut pecunia, qua ipſa redimetur: nam ſi ea intra tempus non redimetur, ceder collateralibus,
ac ſi ab initio non fuiſſet obnoxia retraictui. Si redimetur, erit pecunia ob eam domum reddi-
ta, aſcendentium: tanquam ſi ab initio domus ipſa pecunia fuiſſet.

*De eadē re.
In venditio-
ne actionis
competentis
minoris ad
fundū vel
pretiū, an
retrahatur
requira-
tur.*

22 ¶ Et hoc admodum confirmat, quod ſcriptū reliquerunt Albe. Bart. & Ang. in l. ſi ſic legatum,
§. vlt. per text. ibi, in verbo, proinde, ff. de leg. j. Actio (inquiunt) ſecundum communem opi. iu-
dicatur mobilis vel immobilis, ex natura rei pro qua competit, vt etiam ſuprà haud multò an-
te diximus. Minor igitur habebat actionem ad fundum, vel ad centum (ea enim erant in ele-
ctione debitoris) iſceſit huiusmodi actionem alteri ſine decreto, quod in alienatione rerum
immobilium requiritur, non etiam mobiliū. An valeat ea ceſſio. Et dicunt id fore in poteſtate
debitoris: nam ſi reddat fundum, non valebit: ſi centum, valebit. Et idem reſpondit ipſe Barto.
conſ. lxx. reuerendiſſime, col. ij. & ſequitur Alex. in l. a Diuo Pio, §. in venditione, in ſi j. notab.
ff. de re iudic. dum ſimpliciter allegat Bart. in illo priore loco. & apertius conſ. cxxv. viſis & cō-
ſideratis, in ſi lib. j. quod repetitur conſ. liij. lib. iij. & Franc. Aret. in l. j. C. ſi aduerſ. tranſact. Et
in id eſt tex. optimus, præter eos, quos ſuprà citauimus, in l. erit, ff. de fun. dot. quo probatur ex
euentu pendere, an valeat alienatio, de qua ibi agitur, necne.

*Exitus 23
acta pro-
bat.*

¶ Sed & hæc omnia quidem mirum in modum fulcit illud Phyllidis Ouidianæ ad Demo-
phoontem, ſi ſententiam integram reſcindas,

Exitus acta probat. —

Quod in id vbiq; citant noſtrates, & inter ceteros Bal. qui tamen autoris nomen ſupprimi,
in c. j. col. ij. verſ. textò quæritur, tit. quib. mod. feud. amit. in idque etiam allegat l. rem non no-
uam, §. vlt. C. de iudic. & §. vlt. pro c. mij. ff. & poſt Bald. Soc. conſ. cxxvij. quoniam in præſenti,
col. v. verſic. comprobo & quarto, libr. iij. Et de hoc caſu noſtro (quod & nos ſuprà diximus, ſed
hic in ſi. & conſuſione quæſtionis iterum dicere volumus) habemus conſuetudinem expref-
ſam cap. omnium noſtrarum conſuetudinum cccij.

*An cōſan-
guineus qui
in cauſa re-
traictū ob-
tinnit, po-
teſt panite-
re.*

*De intel-
lectu.*

24 ¶ Quarto quæro, quid ſi conſanguineus volens redimere, traxit in ius emptorem reſuſantem
cedere, & tandem obtinuit, ſuique emptor condemnatus rem ipſam reſtituto pretio cedere:
tamen conſanguineus penitentia fortè ductus, vel etiam non habens ad manum pecuniam,
non vult vti ea ſententia, nec pretium reſtituere: an emptor poterit eum cogere? Habes text.
in l. ſi iudex, ff. de minorib. quòd ſi minor nolit vti ſententia reſtitutionis in integrum, quam
iſceſit obtinuit, exceptionem vtilem aduerſus petentem pretium, quaſi ex cauſa iudicati habere
poterit. & rationem ſubiungit, quæ declarat, id non tantum in eo caſu obtinere, quia ſcilicet
vnicuique licet contemnere ea, quæ pro ſe introducta ſunt. Et Bald. ibi in priore lectura di-
cit eum text. ſing. & in vtraque lectu. aſſerit procedere in omnibus his, quæ ſunt quaſita iure
quopiam

quopiam singulari siue extraordinario ac speciali, cuiusmodi haud dubie ex hoc nostrum ius retractus. Et per eum text. dicit gl. in l. illud, §. j. in fin. ff. de Aedil. edict. quod emptor qui obtinuit in redhibitoria, potest renuntiare sententiae, nec ex ea poterit venditor agere & sequuntur Bald. & Cepol. ibi. & idem Cepol. in l. sciendum, §. dictum, eod. tit. Et facit etiam lex. cum ta. An inuito impetrante, possit aduersarius uti referipto, vide nu. 16. De d. l. si iudex.

- 25 ¶ Sed vt redeamus ad d. l. si iudex, de minor. Bald. in l. omnem honorem, quae est vlt. circa medium, & ibi quoque Sal. in fi. C. quan. prouo. non est nec. scribunt post Cy. ibi, appellantem nō possere nuntiare appellationi suae inuito appellato, si eius interfuit. Nec obstat, (inquiunt) d. l. si iudex, quia ea non continet ius commune, sed priuilegium minorū. & ideo secus in restitutione in integrum, quam in appellatione. quod dicit Bal. nor. Super eo autem, quod de appellatione dicunt, vide Bar. in l. si quis libellos, C. de appel. Ceterum idem Bal. in l. ij. col. ij. q. ij. C. de fidei. ius. minor. dicit, quod sententia lata pro aliquo in ipsius priuilegium, non ei imponit necessitatem vtendi eadem, si nolit per d. l. si iudex. Idem quoque in l. si constante, §. quoties, ff. sol. matr. not. ex tex. ibi, & gl. in verbo, nec ferenda, quod is, cuius postulatione lata est sententia, non potest ab ea recedere, nec habet locum poenitentia. quod dicit bene no. dignum. & idem quoque voluerunt Ang. Imo. Ro. Pau. Ca. & Alex. ibi. Subdit autem ipse Bal. in eodem loco, non obstat d. l. si iudex, quia in ea speciale est fauore minorū. Idem in l. si pradium, col. ij. vers. sed pone lata est sententia, C. de Aedil. acti. dicit, quod si in Aedilitia actione lata sit sententia ad commodum emptoris, quia condemnatus est venditor rem recipere, & reddere pretium, ex ista sententia nascitur venditori actio in factum, si emptor nolit vtii sententia. Nec obstat, (ait) d. l. si iudex, quia restitutio in integrum propriè non dicitur sententia condemnatoria, nec ex ea oritur actio in factum.

- 26 ¶ In quacunque partem commentariorum vel iuris ciuilis vel canonici conuertor, velim nolim in nomine Baldi hanc eam necesse est, adeo præ ceteris copiosus est vbique. Is igitur in rub. extrà de postul. Præla. querit, an si Papa capitulo petenti fecit potestatem eligendi quempiam, cogatur eum eligere; & multa in vtrunque partem allegat, & inter cetera, d. l. si iudex, ad probandum, non esse cogendum. Idem in d. c. ex conuentione, col. vlti. versic. querit Innoc. de restit. spol. in illa quaestione, de qua supra obiter locuti sumus, an scilicet impetrans possit abstinere vsu scripti inuito aduersario, concludit non posse post earum productionem. Nec obstat, (inquit) d. l. si iudex, quia ibi speciale est propter priuilegium minorum. Id quod supra sæpe ex eodem diximus. Idem in c. interposita, col. ij. vers. quod si appellans, extrà de appel. scribit, quod quilibet potest renuntiare fauori suo principaliter, licet per quandam consequentiam profit aduersario, per d. l. si iudex. Mox subdit in contrarium facere l. petenda, C. de tempor. in integ. restit. Tandem dic, (inquit) vt per Cyn. in d. l. petenda, quem & ipsum in aliis multis ex d. locis supra ex eo citatis allegat pro intellectu d. l. si iudex.

- 27 ¶ Igitur Cy. ipse in ea l. petenda, & post eum Bar. & idē Bal. & Albe. in ea quaestio. an quis possit renuntiare dilationi à se petite in præiudicium aduersarij, qui ea pendente potest probare: Dilationi à se petita, an quis possit renuntiare in præiudicium aduersarij. post multa, negat posse, cum ea lex eum admittat ad huiusmodi beneficium probandi de iure communi ordinario. nec obstat d. l. si iudex, vt subdit Cy. & alij post eum, quia loquitur de iure extraordinario & speciali, quod facilius tollitur. Iantique, C. ad Velleia. & §. quia verò verisimile est, in Auth. de non ali. Et idem dicit in eadem quaestione ipse Bald. in l. vlt. in j. l. c. ff. de pact. Sed & idem Bald. eandem quaestionem tractans, in l. si arrogator, in fin. ff. de adopr. dicit, quod qui dilationem obtinuit, non potest ei renuntiare in præiudicium aduersarij: quia tunc propter equalitatem seruandam dilatio communis facta est beneficio legis: quod quidem beneficium non est in potestate eius, qui dilationem impetrauit: quia in pari iure non potest vnus alteri præiudicare. l. si post mortem, §. vlt. ff. de bon. possell. contr. tab. Secus in iure, quod venit in consequentiam, & non pariter, d. l. si iudex. Idem rursus de ea ipsa re loquens in leg. postquam, col. vlt. in vij. quest. C. de pact. queritur, (inquit) an possit quis renuntiare dilationi obtenta. dicunt Docto. quod potest quantum ad se attinet, non etiam ad aduersarium, qui gaudet eadem dilatione. d. l. si post mortem, §. vlt. & not. Cyn. in d. l. petenda. Barto. ibi contra, quod potest renuntiare, per d. l. si iudex. Tu tene primam partem in eo, qui meruit dilationem de iure communi: in eo autem qui meruit de iure speciali per beneficium restitutionis in integrum, tene opi. Bar. Ratio differentie est, quia ius singulare proditum est pro singulari fauore: sed de iure communi attribuitur equalitas in iudiciis. Sed & idem Bald. in l. quod fauore, col. j. C. de legib.

dicit, quod quis potest renuntiare sententiæ definitivæ pro se latæ de iure speciali, & inherere iuri communi. Et continuò post, loquens de renuntiatione dilationis, idem dicit quod supra. De quo & tu vide Albe. in l. bonorum, circa medium, ff. rem rat. hab.

28 ¶ Denique Bal. ipse, cuius copia copias omnes superat, conf. cccciij. quia dictus consultor, col. vlt. lib. iij. respondit, quod abstinere hæreditate in suo herede continet beneficium, cui quis potest renuntiare, etiam post ius quæsitum alteri, per d. l. si iudex: sed in extraneo continet ius commune, cui non potest renuntiare. Et cum his propemodum concordans Franc. Aretin. in l. pro prin. quæst. hærede, §. Papinianus, col. penult. ff. de acquiren. hæredit. idem tradit, videlicet iuri quæsitio ter tior ex meo speciali beneficio posse me præiudicare, per d. l. si iudex. Quod & ipsum per illum ipsum text. voluit Alexan. conf. xxxvj. visothemate, col. vlt. lib. iij. Ex quibus, vt tandem hanc quæstionem nostram concludam, potes apertè intelligere, quid in ea dicendam sit: nempe cõ sanguineum, cuius retrahendi competit ex beneficio lingulari, extraordinario, & speciali, posse huic iuri etiam post sententiam renuntiare vel invito emptore. Crediderim tamen eum esse condemnandum in expensis litis. Et ita expressim cauetur in consuetudinibus Cenomania, cap. ccccxviiij. & Andegauiz, c. ccccvij.

29 ¶ Verum huic nostræ sententiæ tria palam videntur aduersari. Primum illud est, quia in iudiciis quasi contrahimus, l. iij. §. idem scribit, ff. de peculio. Et licet contractus sint ab initio voluntatis, tamen iam consummati, sunt necessitatis, sicut, C. de act. & oblig. & l. in commodato, §. sicut, ff. commod. cum simil. quæ leges licet loquantur de contractibus, tamen & de quasi contractibus intelliguntur, cum quasi contractus dicantur contractus. l. interdum, §. vlt. ff. de iud. & l. sed & cum aliquis, ff. de neg. gest. quæ gestionem negotiorum, quæ quasi contractus est, contractum simpliciter vocant, & l. vlt. ff. in quib. cau. pig. vel hypo. raci. contr. & l. ex contractibus, ff. de actio. & oblig. quæ tutelam, quæ & ipsa quasi contractus est, contractum quoque vocat: vt etiam de aditione hæreditatis, quæ & ipsa quasi contractus est, facit text. in l. apud Iulianum, §. vlt. cum leg. seq. ff. ex quib. cau. in poscat. & l. eandem rem, ff. de duob. reis. Nam nec ab his quasi contractibus licet discedere, quin obligati maneamus. Quis enim dixerit, cum qui negotia alterius gesserit, qui tutelam quoque gesserit, qui hæreditatem aduerit, non posse liberè ab his discedere immunem & liberatum omni nexu, & obligatione, quam semel quasi contraxerit? Igitur nec qui litem prosequutus & contestatus est, qui denique sententiam impetrauit, potest hinc liber abire, quin etiam maneat obligatus. Sed huic rationi responderi potest, illud omnino verum esse, nisi lex vltius progrediretur, vt scilicet liceat victori à sententia recedere.

30 ¶ Alterum, quod contra nostram sententiã facit, illud est: quia cum consanguineus ex illa sententia possit non dubiè cogere emptorem, vt sibi vendat rem, ad cuius retractum venit: debet & ipse emptor vicissim posse consanguineum cogere, vt emat: per regulam illam correlatiuorum probatam in l. vlt. & ibi Doct. C. de indic. vidui. & in c. vlt. extra ne clerici vel mona. de qua nos latius diximus supra hoc eod. tit. §. j. glo. ix. in verbo, lignagier, num. 170. verum ego hanc, & seq. Sed quod huic obiectioni respõdeas, vltra ea quæ diximus, in promptu est ex l. j. & ibi Bal. post. prin. C. de com. fer. manu. vbi statutum compellens aliquem alteri vendere, non compellit illum alterum emere, nec è conuerso. & ibi Bald. ipse rationem reddit, & sequitur Ioan. Plat. in l. j. in fin. C. de cupres. lib. xj. & Fab. à Monte S. Sab. in tract. emp. & vend. in ij. q. princip. col. vlt. vers. non tamen secundum, & iterum in ij. q. princ. vers. xxviij. quæro an statutum. Licet ergo emptor cogatur ex sententia fundata in hoc nostro statuto retractus vendere consanguineo, non continuò sequitur consanguineum cogendum emere.

31 ¶ Tertium id est, quod à nonnullis traditur, quod si res, quæ per retractum petitur, interim perierit, tenebitur tamen consanguineus persistere in suo retractu, tanquam ipsius sit periculum. Ita enim voluit Ferro, in commentariis consuetu. Burdigal. hoc eo. tit. de retract. cap. j. per l. idem petitur quod post, & l. si vendita, ff. de peri. & commo. rei vend. & l. quod sepe, §. in his quæ, ff. de contrah. empt. Et si id quidem verum est, vt etiam ante sententiam & re perempta consanguineus teneatur emere, quid dicemus post sententiam & re ipsa salua & integra id est, si in arido, quid in viridi? At ipsi Ferro. (pace eius viri dixerim) in ea re non accedo, tum per ea quæ iam diximus, tum quia iura ab eo allegata, & quæuis alia quæ dicunt periculum esse emptoris, loquuntur, cum venditio facta est, hic autem nodum facta est, sed petitur vt fiat. Igitur aut emptor, à quo petitur, non est in mora, quia fortè aberat, cum oblatio ei facta est ad domum, aut vxorem ipsius iuxta §. ix. huius tit. aut est in mora. Si primum, non potest res perire consanguineo, cui nondum cessio facta est, leg. necessariò ff. de peri. & commo. rei vend. cum in finit. simi. Si secundum, & tunc citra controuersiam manet in periculo emptoris moratoris, & vt nostri appellant, morosi, l. si ex legati causa, & ibi not. per Doct. ff. de verb. obligat. & c. j. extra de commo. & cap. ij. de depol.